

T.C.

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
VERGİ HUKUKU BİLİM DALI**

VERGİ YARGILAMASINDA KANUN YOLLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Yasemin BUYURAN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Fevzi Rifat ORTAÇ

Ankara – 2008

ONAY

Yasemin BUYURAN tarafından hazırlanan “VERGİ YARGILAMASINDA KANUN YOLLARI” başlıklı bu çalışma, 25.03.2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Hukuku Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Prof. Dr. Fevzi Rifat ORTAÇ

Asil Üye

Prof. Dr. Bahtiyar AKYILMAZ

Asil Üye

Prof. Dr. Nevzat SAYIGILIOĞLU

ÖNSÖZ

Çağdaş devletlerin finansmanında vergi gelirlerinin tartışılmaz önemi ve buna bağlı olarak vergi hukukunun gösterdiği gelişim, vergi hukuku alanında ortaya çıkan ihtilafların sayısında artışa yol açmış, bunun sonucu olarak vergi uyuşmazlıklarının yargısal çözüm yolları önem kazanmış, yargısal çözüm yollarının son aşamasını oluşturan ve vergi yargısının son sözü söylediği, dolayısıyla vergi uyuşmazlığını kesin olarak çözdüğü aşama olan kanun yolları aşaması da taşıdığı bu önem nedeniyle çalışma konusu olarak seçilmiştir.

Belli bir hukuk dalına ait hukuki kurumun incelenmesi sırasında, diğer hukuk dallarında bu hukuki kurumla benzer özellikler taşıyan hukuki kurumların da incelemeye dahil edilerek, benzerlik ve farklılıkların ortaya konulması suretiyle konunun açıklığa kavuşturulması bilinen ve faydalı bir inceleme yöntemidir. Bu çerçevede, tez konusu olan vergi yargısında kanun yolları incelenirken, medeni usul hukuku ve ceza usul hukukunda yer alan kanun yolları ile karşılaştırmalar yapılmış, benzer ve farklı noktalar saptanmış, böylece vergi yargısında kanun yollarının kendine has özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HUKUKTA KANUN YOLU KAVRAMI, KANUN YOLUNUN AMACI, NİTELİKLERİ, ÇEŞİTLERİ ve GENEL HUKUKTA KANUN YOLLARI

1. KANUN YOLU KAVRAMI.....	3
1.1.Geniş Anlamda Kanun Yolu.....	6
1.2. Dar Anlamda Kanun Yolu.....	8
2. KANUN YOLUNUN AMACI.....	9
3. KANUN YOLUNUN TEMEL NİTELİKLERİ.....	12
4. KANUN YOLUNUN TÜRLERİ.....	13
4.1.Olağan ve Olağanüstü Kanun Yolu Ayrımı.....	14
4.1.1.Olağan Kanun Yolları.....	15
4.1.2.Olağanüstü Kanun Yolları.....	16
5. GENEL HUKUKTA KANUN YOLLARI.....	16
5.1. Ceza Yargısında Kanun Yolları.....	16
5.1.1.Ceza Yargısında Olağan Kanun Yolları.....	18
5.1.1.1.İtiraz.....	18
5.1.1.2. İstinaf.....	19
5.1.1.3.Temyiz.....	21
5.1.2. Ceza Yargısında Olağanüstü Kanun Yolları.....	25
5.1.2.1.Olağanüstü İtiraz.....	26
5.1.2.2. Kanun Yararına Bozma (Yazılı Emir).....	27
5.1.2.3.Yargılamanın Yenilenmesi.....	28

5.2. Medeni Usul Hukukunda Kanun Yolları.....	31
5.2.1. Medeni Usul Hukukunda Olağan Kanun Yolları.....	32
5.2.1.1. İstinaf.....	32
5.2.1.2. Temyiz.....	34
5.2.2. Medeni Usul Hukukunda Olağanüstü Kanun Yolları.....	36
5.2.2.1. Kanun Yararına Temyiz.....	36
5.2.2.2. Yargılamanın Yenilenmesi.....	37

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ YARGISINDA KANUN YOLLARI

1. TEMYİZ DAVASI.....	41
2. VERGİ YARGISINDA OLAĞAN KANUN YOLLARI.....	42
2.1. TEMYİZ.....	42
2.1.1. Temyizin Tanımı, Hukuki Niteliği ve Amacı.....	42
2.1.1.1. Temyizin Tanımı.....	42
2.1.1.2. Temyizin Hukuki Niteliği.....	45
2.1.1.3. Temyizin Amacı.....	45
2.1.2. Temyize Konu Olabilecek Kararlar.....	46
2.1.3. Temyiz Sebepleri.....	53
2.1.3.1. Görev Ve Yetki Dışında Bir İşe Bakılmış Olması.....	54
2.1.3.2. Hukuka Aykırı Karar Verilmiş Olması.....	57
2.1.3.2.1. Uygulanacak Hukuk Kuralında Hata Yapılması.....	59
2.1.3.2.2. Maddi Olayın Tespitinde Hata Yapılması.....	65
2.1.3.2.3. Maddi Olayın Nitelendirilmesinde Hata Yapılması.....	67
2.1.3.3. Usul Hükümlerine Uyulmamış Olması.....	69
2.1.4. Temyiz Yoluna Başvurabilecek Kişiler (Temyiz Ehliyeti).....	82
2.1.5. Temyiz Süresi.....	86
2.1.6. Temyiz Yoluna Başvuruda Uygulanacak Usul.....	92
2.1.6.1. Temyiz Dilekçesi ve Temyiz İncelemesi.....	92
2.1.6.2. Danıştay'da Yapılacak Ön İnceleme.....	94
2.1.6.3. Temyiz Yargılaması.....	95

2.1.7.Temyiz Aşamasında Feragat.....	96
2.1.8.Temyizde Tarafların Kişilik ve Niteliklerinde Değişiklik Olması.....	98
2.1.9.Temyiz Başvurusunun Kararın Yürütülmesine Etkisi.....	99
2.1.10. Temyiz İncelemesi Sonucunda Verilebilecek Kararlar.....	101
2. 1.10.1. Onama Kararı.....	101
2.1.10.2. Düzelterek Onama Kararı.....	102
2.1.10.3. Bozma Kararı.....	102
2.1.11. Bozmadan Sonraki Yargılama.....	105
2.1.12. Usuli Kazanılmış Hak.....	111
2.2. KARAR DÜZELTME.....	116
2.2.1. Karar Düzeltme Kanun Yolunun Tanımı ve Hukuki Niteliği.....	116
2.2.1.1. Karar Düzeltme Kanun Yolunun Tanımı.....	116
2.2.1.2. Karar Düzeltme Kanun Yolunun Hukuki Niteliği.....	117
2.2.2. Karar Düzeltme İstenebilecek Kararlar.....	118
2.2.3. Karar Düzeltme Talebinde Süre.....	118
2.2.4. Karar Düzeltmede Görevli Yargı Yeri.....	119
2.2.5. Karar Düzeltme Talebinde Bulunabilecek Kişiler.....	119
2.2.6. Karar Düzeltme Sebepleri.....	120
2.2.7. Karar Düzeltme Dilekçesi ve Karar Düzeltmede İnceleme.....	122
2.2.8. Karar Düzeltmenin Sonuçları.....	124
2.3. İTİRAZ.....	125
2.3.1. İtirazın Tanımı ve Hukuki Niteliği.....	125
2.3.1.1. İtirazın Tanımı.....	125
2.3.1.2. İtirazın Hukuki Niteliği.....	125
2.3.2. İtiraza Konu Kararlar ve Şartları.....	126
2.3.3. İtiraz İsteminde Bulunabilecek Kişiler.....	127
2.3.4. İtiraz Sebepleri.....	128
2.3.5. İtiraz Süresi.....	128
2.3.6. İtiraz Kanun Yolunda Uygulanacak Usul.....	129
2.3.7. İtirazdan Vazgeçme.....	131
2.3.8. İtirazın Sonuçları.....	131

3. VERGİ YARGISINDA OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLLARI.....	132
3.1. YARGILAMANIN YENİLENMESİ.....	132
3.1.1. Yargılamanın Yenilenmesi Tanımı ve Hukuki Niteliği.....	132
3.1.1.1. Yargılamanın Yenilenmesi Tanımı.....	132
3.1.1.2. Yargılamanın Yenilenmesi Hukuki Niteliği.....	133
3.1.2. Kararları Yargılamanın Yenilenmesine Tabi Yargı Yerleri.....	133
3.1.3. Yargılamanın Yenilenmesine Konu Yargı Kararları.....	134
3.1.4. Yargılamanın Yenilenmesi Sebepleri.....	135
3.1.4.1. Karardan Sonra Yeni Bir Belgenin Ele Geçmesi.....	136
3.1.4.2. Hükme Esas Alınan Belgenin Sahteliğinin Ortaya Çıkması..	136
3.1.4.3. Hükme Esas Alınan İlamın Kesin Hükümle Ortadan Kalkması.....	137
3.1.4.4. Bilirkişinin Gerçeğe Aykırı Rapor Vermesi.....	138
3.1.4.5. Hile Kullanılmış Olması.....	138
3.1.4.6. Davanın Yetkisiz Kimseler Huzurunda Görülmesi.....	139
3.1.4.7. Davaya Bakması Yasak Olan Hakimin Hüküm Vermesi.....	139
3.1.4.8. Birbirine Aykırı Hüküm Verilmiş Olması.....	140
3.1.4.9. Hükümün İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya Eki Protokollerin İhlali Suretiyle Verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kararıyla Tespit Edilmiş Olması.....	140
3.1.5. Yargılamanın Yenilenmesinde Süre.....	141
3.1.6. Yargılamanın Yenilenmesi Talebinde Bulunabilecekler.....	142
3.1.7. Yargılamanın Yenilenmesi Usulü.....	142
3.2. KANUN YARARINA TEMYİZ.....	144
3.2.1. Kanun Yararına Temyizin Tanımı ve Hukuki Niteliği.....	144
3.2.2. Kanun Yararına Temyize Konu Kararlar.....	146
3.2.3. Kanun Yararına Temyiz Başvurusunda Yetki.....	147
3.2.4. Kanun Yararına Temyiz Başvurusunda Süre.....	148
3.2.5. Kanun Yararına Temyiz Sebepleri.....	148
3.2.6. Kanun Yararına Temyiz Başvurusunun Sonuçları.....	149

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ YARGISINDA YER ALAN KANUN YOLLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ ve VERGİ YARGISINDAKİ KANUN YOLLARININ GENEL HUKUKTAKİ KANUN YOLLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI

1. VERGİ YARGISINDAKİ KANUN YOLLARI UYGULAMASINDA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	150
1.1. Olağan Kanun Yollarının Değerlendirilmesi.....	150
1.1.1. İtiraz Kanun Yolunun Değerlendirilmesi.....	150
1.1.2. Temyiz Kanun Yolu ve Değerlendirilmesi.....	152
1.1.2.1. Temyiz ve İtiraz Arasındaki Farklar.....	157
1.1.2.2. İtiraz ve İstinaf Arasındaki Farklar.....	158
1.1.2.3. Temyiz ve İstinaf Arasındaki Farklar.....	158
1.1.3. Karar Düzeltme Kanun Yolunun Değerlendirilmesi.....	161
1.2. Olağanüstü Kanun Yollarının Değerlendirilmesi.....	164
1.2.1. Yargılamanın Yenilenmesi Kanun Yolunun Değerlendirilmesi....	164
1.2.2. Kanun Yararına Bozmanın Değerlendirilmesi.....	168
2. VERGİ YARGISI KANUN YOLLARI UYGULAMASINDA YARGILAMA USULLERİNE İLİŞKİN SORUNLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	169
2.1. Dava Açma Sürelerinin Düzensiz Oluşu.....	169
2.2. İYUK'ta Belli Eksik Düzenlemelerden veya Yargılamanın Yürütülmesini Olumsuz Etkileyen Usul Hükümlerinden Kaynaklanan Sorunlar.....	170
2.3. İYUK'ta VUK'a Yapılan Atıftan Doğan Sorunlar.....	178
2.4. Delil Sistemine İlişkin Sorunlar.....	179
2.5. Hakim'in Re'sen Araştırma Yetkisine İlişkin Sorunlar.....	181
2.6. HUMK'a Yapılan Atıftan Doğan Sorunlar.....	183
2.7. Vergi Uyuşmazlıklarında Dava Açma Sürelerinin Düzensiz Oluşu..	189
2.8. Vergi Yargılaması Usul Hukukunun Tek Olmaması.....	191

3. VERGİ YARGISINDAKİ KANUN YOLLARININ GENEL HUKUKTA YER ALAN KANUN YOLLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI.....	191
3.1. Konuları Bakımından.....	191
3.2. Uygulanan İlkeler Bakımından.....	192
3.3. Temyiz Nedenleri Bakımından.....	193
3.4. Eski Hale İadeye İlişkin Düzenleme Bakımından.....	194
3.5. Mücbir Sebeye İlişkin Düzenleme Bakımından.....	194
3.6. Feragat Hükümleri Bakımından.....	195
3.7. Kanunda Olağan ve Olağanüstü Kanun Yolu Ayrımı Yapılıp Yapılmaması Bakımından.....	195
3.8. Kanun Yoluna Başvurunun İhtiyariliği Bakımından.....	195
3.9. Kanun Yoluna Gidilebilen Kararların Niteliği Bakımından.....	196
3.10. Kanun Yoluna Başvuru Sürelerinin Başlangıcı Bakımından.....	196
3.11. Kanun Yoluna Başvuran Kişiler Bakımından.....	196
3.12. Kanun Yoluna Kötü Niyetli Başvuru Bakımından.....	196
3.13. Yargılamanın Yenilenmesi Talebinin Reddi Halinde Uygulanan Yaptırımlar Bakımından.....	197
3.14. Kanun Yararına Bozma (Temyiz) Kararının Resmi Gazete’de Yayınlanması Bakımından.....	197
3.15. Yürütmenin Durdurulması Düzenlemesinin Bulunup Bulunmaması Bakımından.....	197
3.16. Kanun Yoluna Başvuru Sürelerinin Uzunluğu Bakımından.....	197
3.17. Kanun Yollarının Çeşidi Bakımından.....	198
3.18. Yargılamanın Yenilenmesinin Duruşmalı Yapılıp Yapılmaması Bakımından.....	199
3.19. Sürelerin Adli Tatile Rastlaması Halinde Uzayacağı Müddet Bakımından.....	199
SONUÇ.....	200
KAYNAKÇA.....	205
ÖZET.....	218
ABSTRACT.....	219

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
AY.	: Anayasa
BİM	: Bölge İdare Mahkemesi
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
DD.	: Danıştay Dergisi
DK.	: Danıştay Kanunu
E:	: Esas numarası
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kurulu
İDDK	: İdari Dava Daireleri Kurulu
İHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İYUK	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K:	: Karar numarası
md.	: madde
R.G.	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
s.k.	: sayılı kararı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
VDDK	: Vergi Dava Daireleri Kurulu
VUK	: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Bireyler, kendi hukuki durumlarını ilgilendiren ve hukuka aykırı olduğunu düşündükleri, idarenin tesis etmiş olduğu işlemler veya idarenin eylemlerine karşı, Anayasa'nın 36. maddesinde öngörülen hak arama hürriyeti kapsamında idari yargı mercilerine başvurabilirler.

İdari yargılama hukukunun temel gayesi, idarenin işlem ve eylemlerinin hukuka uygunluğunu denetlemektir. Böylece, idarenin hukuka uygun hareket etmesi sağlanarak hukuk devleti ilkesinin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.

İdarenin işlemlerine ve eylemlerine karşı ilk derece idari yargı yerlerinde açılan davalar sonucunda verilen nihai kararların da hukuka uygun olarak verilip verilmediklerinin denetlenmesi gerekir. Zira, mahkemelerin de yürürlükteki hukuku yanlış uygulama veya yorumlama olasılığı her zaman vardır. Bu nedenle hukuka aykırı yargı kararlarının ortadan kaldırılarak taraflar arasındaki uyuşmazlıkların hukuka uygun ve adil olarak çözüme kavuşturulması ve hukuk uygulamasında birliğin sağlanması için kanun yolları öngörülmüştür.

Ülkemizde vergi yargısı, idari yargı bünyesinde yer aldığı ve aynı usul kanunu ile düzenlendiği için, kaçınılmaz olarak, vergi yargılamasında yer alan kanun yollarının incelenmesi sırasında, idari yargıda yer alan kanun yollarının bir parçası olduğu gerçeğinden hareket edilecek ve inceleme bu çerçevede yapılacaktır.

Vergi yargısı organlarının verdiği nihai kararların hukuka uygunluğunun denetlenmesi amacıyla öngörülen kanun yolları tezin ana konusunu oluşturmaktadır.

"Vergi Yargılamasında Kanun Yolları" adlı bu tez üç ana bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, önce, bir hukuki kavram olarak kanun yolu kavramı, kanun yollarının hukuki niteliği, türleri, amaçları incelenecek, daha sonra, medeni yargılama hukuku ve ceza yargılama hukukunda yer alan kanun yollarına ana hatları ile değinilecektir.

İkinci bölümde, tezin ana konusu olan, “Vergi Yargılamasında Kanun Yolları” önce teorik çerçevesi ile ele alınacak, türleri açıklanacak, uygulamaya açıklık getirmek amacıyla da Danıştay kararlarına özellikle yer verilecektir.

Üçüncü bölümde ise, ikinci bölümde yapılan inceleme sonucunda elde edilen sonuçlardan hareketle, vergi yargılamasında yer alan kanun yolları eleştirel bakış açısıyla değerlendirilecek, genel olarak istinaf ve temyiz yolu, temyiz ve itiraz yolu karşılaştırılacak, Türk vergi yargısında kanun yolları uygulamasında yargılama usullerine ilişkin sorunlar ortaya konarak değerlendirilmesi yapılacak daha sonra ise, vergi yargısında yer alan kanun yolları ile genel hukukta yer alan kanun yolları karşılaştırılarak farklılıkları ortaya konulacaktır.

Tez konusu incelenirken, süreli ve süresiz hukuk literatürü taranacak, mümkün olduğunca yeni kaynaklardan yararlanılacak ve inceleme konusu ile ilgili orinal düşüncelere, karşıt görüşler de göz önünde bulundurularak, özellikle yer verilecektir. Tezde izlenen inceleme yöntemi gereği olarak yapılan karşılaştırmalar için ceza yargılama hukuku ile medeni yargılama hukukundan da yararlanılacaktır. Öte yandan, vergi hukukunun ve idari yargılama usul hukukunun gelişiminde belirleyici rol oynayan ve idari yargının yüksek mahkemesi olan Danıştay kararları taranarak konu ile ilgili açıklayıcı ve yol gösterici kararlara özellikle yer verilecektir.

Tez konusu anlatılırken ise, doktrindeki teorik tartışmalara yer verilecek ve konu daha çok Danıştay kararları ışığında anlatılmaya çalışılacaktır. Bunun nedeni, mümkün olduğunca, konuyla ilgili uygulamada karşılaşılan sorunlara değinmek ve Danıştay’ın bu konulardaki görüşlerine yer vererek uygulamada karşılaşılan sorunlara bir nebze olsun çözüm bulabilmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HUKUKTA KANUN YOLU KAVRAMI, KANUN YOLUNUN AMACI, NİTELİKLERİ, ÇEŞİTLERİ ve GENEL HUKUKTA KANUN YOLLARI

1. KANUN YOLU KAVRAMI

Mahkemelerce verilen kararların, taraflarca ister usul ve kanuna aykırı olduğu, ister yanlış olduğu sanılsın, bu aykırılığın veya yanlışlığın düzeltilmesi ve endişenin giderilmesi gerekir. İşte “Kanun Yolları” bu endişenin giderilmesi için geliştirilmiş metotlardan biridir. Kanun yollarına başvuru ile mahkemece verilen kararların daha yüksek bir mahkeme tarafından tekrar incelenerek gözden geçirilmesi sağlanır.

Genelde taraflar mahkeme kararlarını kendi görüşleri veya çıkarları doğrultusunda değerlendirmek eğilimindedir. Bunun sonucu olarak da dava açan kimse kendisinin haklı olduğuna inanır ve mahkemelerin beklediğinden farklı bir karar vermesi halinde verilen kararı yanlış veya haksız bir karar olarak görür. Aynı şekilde idare de; tasarrufunun doğru, haklı ve mevzuata uygun olduğu kanaatinde ve mahkemenin davacının davasını kısmen veya tamamen kabul etmesini, yanlış verilmiş bir karar olarak görür. Bu yüzden mahkemece verilen karar, hukuka uygun ve adil bir karar olsa da, taraflarca şüphe ile karşılanabilir ve tatmin edici bulunmayabilir.

Bütün bunların yanında bazen de mahkeme çeşitli sebeplerle mevzuata, usule ve hukuka aykırı kararlar verebilir. Delillerin takdirinde, kanun ve hukuk kurallarının yorumunda ve uygulanmasında yanılmış veya hata yapmış olabilir. Başka bir deyişle mahkemece verilen karar, sübut bakımından veya hukuki yönden hatalı olabilir.

Bilindiği gibi idari kararın hatalı olduğu anlaşıldığı takdirde, o kararı veren makam veya kurul kararını geri alarak yerine yeni bir karar verebilir. Ancak bu kural olarak yargısal kararlar için geçerli değildir. Yargısal kararı

veren mahkeme, o kararı kendiliğinden değiştiremez, geri alamaz ve yeni bir karar veremez. Hatalı yargısal kararın düzeltilmesi, yine kural olarak bir üst yargı merci tarafından verilecek kararlar mümkün olur. Ancak üst yargı merci de kararları kendiliğinden inceleyemez, bunun için hatalı sanılan kararı düzelttirmek isteyen tarafın veya tarafların üst yargı merciine başvurmaları gerekir. İşte bu yüzden hukuk ve ceza yargısında olduğu gibi idari yargıda da; her ne sebeple olursa olsun; mahkemelerce verilen kararların, hukuk kurallarına ve kanuna uygunluğunun sağlanması amacıyla bir üst yargı merciinde incelenebilmesi için taraflara çeşitli hukuki başvuru yolları tanınmıştır. Bu yollar doktrin ve pozitif hukukta genel olarak “kanun yolları” denir.¹

Kanun yolu, davanın taraflarına tanınan hukuki bir yoldur. Taraflar bu yola başvurarak yanlış olan veya yanlış olduğu iddia edilen kararların tekrar incelenmesini ve değiştirilmesini isteyebilirler.² Anayasa Mahkemesi kanun yolu ile ilgili bir kararında; “Yargı yerlerinde görev yapan hakimler de her insan gibi yanılabilirler, usul ve kanuna aykırı düşen bazı kararlar vermiş olabilirler veya verdikleri kararlar taraflar için doyurucu sayılmayabilir. Diğer taraftan hakimlerin belli olaylarda uyguladıkları kanunları ve ilgili öteki hukuk kurallarını kendi kanılarına göre başka biçimde yorumlama olasılığı vardır. İşte, yargı yerlerinin verdikleri kararlarda, gerek yanılma gerekse başka şekilde ortaya çıkan ve olağan sayılması gereken kanuna ve hukuka aykırılıkların zamanında giderilmesini sağlamak amacıyla bazı uygun metotların konulması zorunlu olmuştur. Genel olarak “kanun yolu” diye tanımlanan bu metotlara başvurulması olanağı ile, gerek taraflar gerekse toplum için güvence sağlanması görevi de yerine getirilmiş olmaktadır. Böylece bir temel uyumsuzluğun yargı yerlerince çözülmesi sonunda esastan verilecek kararların, gerek bireylerin gerekse toplumun adalet duygularını daha büyük ölçüde doyurması da gerekecektir. O halde denilebilir ki, kanun

¹ Zehra Odyakmaz, **Kararlara Karşı Başvuru Yolları**, 1993, s.6.

² Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **Medeni Yargılama Hukuku**, Ankara, 2005, s.717, Şeref Gözübüyük, **Yönetmelik Yargı**, Ankara, 2001, Turhan Kitabevi, s.493.

yollarına başvurulması olanağı, kişi haklarına ve topluma güvence sağlanması bakımından Anayasa'ya tüm olarak uygun düşmektedir...”³ şeklinde görüşlerini açıklamıştır. Kanun yolları hakkında hukukçular tarafından farklı tanımlar yapılmıştır. Bunların bazıları şu şekildedir; Kanun yolları davanın taraflarına, daha önce verilmiş bir kararı tartışmak ve bunun üzerinde değişiklik yapılmasını istemek imkanı verir.⁴ Kanun yolunu, tarafların hatta bazen davaya katılan üçüncü şahısların daha iyi bir karar elde etmek amacıyla verilen hükmü tekrar tetkik edebilmeleri için kanunun kendilerine tanıdığı bir vasıta, diye tarif edebiliriz.⁵

Hakimlerin verdikleri kararlar tarafların menfaatlerine uygun olmayabilir. Böyle durumlarda hukuk sistemleri taraflara “kanun yolu” denilen yargısal yollara başvurma imkanı tanımıştır. Yargılama makamlarının kararlarının bu kararı vermiş olanlardan başkaları tarafından incelenmesini isteyebilmek, bir yandan doğru şekilde uygulanmasına, diğer yandan da kişilerdeki adalet duygusunun tatminine hizmet edecektir. Anayasaya göre yasama ve yürütme organları, yargı kararlarına uymak zorunda olduklarından (AY. m.138/4), yargı kararlarını inceleme ve bunlardaki hataları giderme işini de yine yargılama makamları yapabilirler.⁶

Mahkeme tarafından verilen karar hukuka ve adalete uygun olmakla beraber, taraflardan birisini tatmin etmez ise, ilgili taraf kararın yüksek mahkemede incelenmesini istemek suretiyle tatmin olmak isteyebilir.⁷

Bu amaçla davanın taraflarına kanun yollarına başvurma imkanı tanınmıştır. Kanun yolu; bir yargı kararının, her şeyden önce bir hükmün, daha üst bir mahkemede incelenebilmesi için taraflara verilmiş olan usuli bir imkandır. Bu açıdan kanun yollarının iki karakteri vardır. İlki, incelemenin

³ Anayasa Mahkemesi'nin 18.02.1971 tarih ve 31/ 21 s.k., R.G., 09.07.1971 , tarih,S:13890, s. 9.

⁴ Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, İstanbul, 1991, s.493.

⁵ İ.Hakkı Karafakih, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Esasları**, Ankara, 1952, s.249.

⁶ Nevzat Toroslu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara, 1999, s.292.

⁷ Tahir M. Taner, **Ceza Muhakemeleri Hukuku**, İstanbul, 1955, s.253.

daha üst bir mahkemede yapılması, diğeri ise, hükmün şekli anlamda kesinleşmesinin ertelenmesidir.⁸

Kanun yolu, hakim tarafından verilip de henüz kesinleşmemiş olan ve ilgilinin hukuki menfaatini ihlal eden bir kararın, kararı verenden başka hakimler tarafından incelenmesi için başvurulmuş bir yoldur.⁹

Kanun yolu kavramı, davanın tarafına, kendi aleyhine olduğunu düşündüğü ve henüz kesinleşmemiş bir ilk derece mahkemesi kararının üst derece mahkemesinde incelenmesini talep etme hakkını veren bir hukuki imkanı ifade eder.¹⁰ Bir başka ifadeyle kanun yoluna müracaat, bir yargı düzeninin en üst mahkemesince, derece mahkemesince verilen kararların usule ve hukuka uygun olup olmadığının denetlenmesi için başvurmak demektir.¹¹

Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi, kanun yolu, davanın taraflarına tanınan hukuki bir imkandır ki, bununla yanlış olduğu düşünülen ilk derece mahkemesinin kararlarının üst mahkemede tekrar incelenmesi sağlanır.¹²

Kanun yolları dışında, yargılama makamlarının kararlarının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmek mümkün değildir.¹³ Buraya kadar kanun yolu ile ilgili farklı tanımlara yer verildi, şimdi kanun yolu, geniş ve dar anlamda olarak ikiye ayrılarak açıklanacaktır:

1.1.Geniş Anlamda Kanun Yolu

Bir davanın görülmekte olduğu mahkemede yapılan yargılama sonucunda verilen nihai kararlar taraflar arasındaki uyuşmazlık çoğunlukla çözümlenmiş ve mahkemenin de işi sona ermiş olur. Fakat, mahkemelerde

⁸ Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku**, 4.Baskı, İstanbul, 2000, s.816. , Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukukunda Kanun Yolları ve Tahkim**, 3. Baskı, İstanbul, 1971, s.27.

⁹ Faruk Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, Ankara, 1986, s.513.

¹⁰ Yavuz Alangoya, **Medeni Usul Hukuku Esasları II**, İstanbul, 2001, s.13.

¹¹ Sıddık Sami Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C.III, 3. Baskı, 1966, s.1992.

¹² Ramazan Çağlayan, **İdari Yargıda Kanun Yolları**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2007, s.6.

¹³ İlhan Postacıoğlu, **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, 5.Baskı, İstanbul, 1970, s.597.

sadece, davayı sona erdiren nihai kararlar verilmez, davayı yürütmek ve uyuşmazlığın esasını karara bağlamak amacıyla bazı ara kararları da verilir. Bu kararlarla hakim davadan elini çekmez, aksine bu kararlarla davayı ilerletmeye, sonuca ulaştırmaya çalışır. İşte, bütün bu kararları veren hakimler de birer insandırlar ve onların da hata yapabileceklerini kabul etmek gerekmektedir. Diğer yandan hakimlerin verdikleri kararlar doğru olmakla beraber, davanın tamamını veya bir kısmını kaybeden taraf, onların hata yaptıklarını düşünebilir. İşte, genel anlamı ile kanun yolu, yanlış olan veya yanlış olduğu iddia edilen bütün yargısal kararların (nihai olsun ara karar olsun) bir kez daha gözden geçirilmesini amaçlayan bir denetim kurumudur.

Geniş anlamda kanun yolu, yanlış olan ya da yanlış olduğu düşünülen bütün yargısal kararların (nihai olsun ara karar olsun) bir daha gözden geçirilmesini sağlayan her türlü yoldur. Bu gözden geçirme genel olarak üst mahkemelerde yapılmakla beraber ilk derece mahkemelerinde de yapılabilir. Nihai kararlar dışında, ara kararlarına karşı yapılan itirazlar da bu anlamda birer kanun yoludur.¹⁴ Bu anlamda, temyiz, itiraz, karar düzeltme, yargılamanın yenilenmesi, açıklama (tavzih), yanlışlıkların düzeltilmesi de birer kanun yoludur. Geniş anlamda kanun yoluna, “hukuki çareler” denmesi gerektiği, kanun yolu ifadesinin sadece dar anlamda, hatta olağan kanun yolu için kullanılması gerektiğini ifade eden yazarlar da bulunmaktadır.¹⁵

Hukuksal çare kavramını kullanmış iken bu kavram hakkında da bazı açıklamalar yapmak yerinde olacaktır. Türk yargılama hukukunda genellikle tanınmayan kanun yolu–hukuksal çare ayrımı, Alman hukukunda yapılmaktadır.¹⁶ Yargılama hukuku sistemimizde, nihai nitelikte olmayan, yani hakim in işten el çekmesi sonucunu doğurmayan, yargılamanın yürütülmesini sağlayan ara kararlarına yapılan itirazlar, dar anlamda kanun yolu sayılmadığına göre, bu olanaklar hukuksal çare olarak adlandırılabilir. Alman hukukunda, hukuksal çare kavramı, daha geniş olmakla beraber,

¹⁴ Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 11. Baskı, İstanbul, 2000, s.1029.

¹⁵ Feridun Yenisey, **Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf ve Tekrar Kabulü Sorunu**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979, s.51.

¹⁶ Tufan Yüce, **Türk – Alman Ceza Muhakemeleri Hukukunda Kanun Yolları**, 1967, s.6.

medeni yargılama hukukumuzda itiraz olarak nitelendirdiğimiz karşı çıkmaları da kapsamaktadır. Alman hukukunda geniş anlamda hukuksal çare, bir hakkın gerçekleşmesi için başvuru her türlü usuli araçtır. Dar anlamda hukuksal çare ise, yargısal kararların iptalini sağlayan her türlü olanağı içeren bir üst kavramdır. Yine bu kavram içinde, gerçek kanun yolları da denebilen, uyuşmazlığın bir üst yargı organına aktarılmasını ve kararın kesinleşmesini erteleme özellikleri dahi bulunan olanaklar da vardır. İşte, kanun yollarının aksine hukuksal çareler, öyle bir iptal olanaklarıdır ki, bunlar hakkında aynı mahkeme tarafından karar verilir.¹⁷

Türk yargılama hukukunda hukuksal çare (itiraz), geniş anlamda kanun yolu olarak kabul edilebilir. Ancak, temyiz kanun yolu, mahkemenin verdiği nihai kararlara karşı, kararı verenden daha üst dereceli bir mahkemeye başvurulması anlamını ifade ederken, hukuksal çare (itiraz), yargılama devam ederken verilen ara kararlarına karşı öngörülmüştür. Bu kararlar ara kararı olduğundan, kazanılmış hak doğurmadığı sürece, kararı veren mahkeme tarafından kaldırılabilir veya değiştirilebilir. Temyiz kanun yolu incelemesini, kararı veren mahkemeden daha üst bir mahkeme yaptığı halde, ara kararlarına karşı, kararı veren mahkemeye itiraz edilebilir.

Diğer taraftan, hukuksal çareyi, her türlü olanağı içeren bir üst kavram olarak kabul edersek, temyiz kanun yolunun da bir hukuksal çare olduğu söylenebilir. Fakat, yargılama hukukumuzda hukuksal çare bu kadar geniş bir anlamda kabul edilemez. Bu kavramın, daha dar ve teknik bir anlamı vardır.

1.2. Dar Anlamda Kanun Yolu

Modern hukuk sistemlerinde kanun yolu deyimini, yukarıdaki genel anlamın dışında, yalnızca nihai kararların, yani mahkemenin işten el çekmesi sonucunu doğuran kararların, hukuka uygunluğunun denetimini sağlamaya yönelik daha dar bir anlam kazanmıştır. Şu halde, özellikle bugünkü Türk yargılama hukukunda, bir kararın gözden geçirilmesini istemenin kanun yolu adını taşıyabilmesi için, o kararın nihai olması gerekir. Nihai olmayan, yani

¹⁷ Ramazan Arslan, *Medeni Usul Hukukunda Yargılamamın Yenilenmesi*, 1977, s.39.

mahkemenin işten el çekmesi sonucunu doğurmayan ve bu nedenle de ara karar olarak adlandırılan mahkeme kararlarına karşı aynı mahkemeye yapılan itiraz başvuruları, bu anlamda bir kanun yolu olarak kabul edilmemektedir.¹⁸ Örneğin, medeni yargılama hukukunda ihtiyati tedbir kararlarına, tahkikat hakiminin soruşturma sırasında verdiği kararlara karşı yapılan itirazlar kanun yolu olarak kabul edilmemektedir. Gerçi, sözü edilen itiraz kurumu da, verilmiş olan bir kararın kaldırılmasını veya değiştirilmesini sağlama amacını gütmesi açısından, geniş anlamda bir kanun yolu olarak kabul edilebilir.¹⁹ Fakat, itirazla kaldırılması veya değiştirilmesi istenilen karar, nihai karar niteliği taşımadığından ve böylelikle mahkemenin işten el çekmesi sonucunu doğurmadığından ve ayrıca bu gibi kararlar taraflar için kazanılmış hak doğurmamış olmak kaydıyla, mahkemece re'sen değiştirilebileceğinden, medeni yargılama hukukunda itiraz, kanun yolu olarak kabul edilmemiştir. Ceza yargılama hukukunda ise itiraz, hem kanun koyucu tarafından, hem de doktrin tarafından dar anlamda kanun yolu olarak kabul edilmektedir.²⁰

2. KANUN YOLUNUN AMACI

Esasen,

uyuşmazlıkların çözümünde uygulanan kurallar ne kadar iyi olursa olsun, hakimler de insan olduklarına göre yanılmaları veya bilinçli bir şekilde hatalı karar vermeleri olasılığı vardır. Bu gibi durumlarda önemli olan yargılama

¹⁸ Sabri Şakir Ansay, **Hukuk Yargılama Usulleri**, Ankara,1960, s.150 vd. ,

Necip Bilge, **Medeni Yargılama Hukuku**, Ankara,1967, s.561

Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Ankara, 1968, s.582.

¹⁹ Burhan Gürdoğan, “**Tashihi Karar Müessesesi**”

Ahmet Esat Arsebük' ün Hatırasına Armağan, 1958, s.285.

²⁰ Faruk Erem, **Ceza Usul Hukuku**, Ankara, 1970, s.518 ,

Nurullah Kunter, **Ceza Muhakeme Hukuku**, İstanbul, 1970, s.652 ,

Öztekin Tosun, “**Ceza Muhakemesi Hukukunda Kanun Yollarının Çeşitleri**”, İHFM. 1970, s.8 – 48.

sırasında hatanın nasıl düzeltileceğinin saptanmasıdır. İşte hatalı mahkeme kararları kanun yoluna başvurularak giderilir.²¹

Kanun yoluna konu olabilen bir aykırılığın giderilmesi, aykırılık olduğunu iddia eden tarafların tali bir dava açması ve tali bir yargılama ile sağlanır. Yapılan bu yargılama sonucunda yüksek mahkeme, kararın hatalı veya hukuka aykırı olduğunu belirtebileceği gibi kararda bir aykırılık olmadığı düşüncesinde de olabilir. Ancak, kanun yolunun tali dava niteliği, yargılama makamının her kararına karşı bu yola başvurulmasını gerektirmez.

Hukuk sisteminde kanun yolu kurumuna yer verilmesinin en önemli nedeni, uyumsuzluk konusunun taraflarının hüküm mahkemesinin verdiği kararda bir aykırılık veya haksızlık olduğunu düşünmesidir. Bu nedenle kararın bir de yüksek mahkeme tarafından muhakeme edilmesini sağlamaktır. Zira bu yolla kararın yeniden incelenmesi ve değiştirilmesi sağlanmış olmaktadır.²²

İster hukuk, ister ceza ve ister vergi olsun yargılama faaliyetinin birinci derece yargılama bölümü, mahkemenin son kararını vermesiyle tamamlanır.²³ Son kararın verilmesinden sonra mahkemenin kararını taraflara bildirmesi gerekir. Ancak taraflar hüküm mahkemesinin kararlarının tekrar tartışılmasını ve bunlar üzerinde değişiklik yapılmasını isteme hakkına sahiptir. Böylece davanın taraflarına tanınan kanun yoluna başvuruyla, mahkemenin son kararının hukuki yönden incelenmesi sağlanır.

Kanun yolunun amacı, somut ihtilaf hakkında doğru karar verilmesinde tarafın şahsi menfaati ve kaybeden tarafın menfi karara karşı korunması ihtiyacıdır. Kanun yolunun temel görevi, iptali istenilen kararın içinde mevcut olan doğru olduğuna ilişkin teminatı bertaraf etmek yıkmaktır. Kontrol mahkemesi iptali istenilen kararın doğru olmadığını tespit ederse, yeni bir doğru kararın yolunu açacak şekilde kararı kaldırır.

²¹ Ramazan Arslan, **Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1977, s.6.

²² Şeref Gözübüyük, **Yönetsel Yargı**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1990, s. 438.

²³ Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, İstanbul, 1986, s.359.

Hüküm mahkemeleri de denilen ilk derece mahkemelerinin karar verirken yanılma ihtimalleri her zaman bulunmaktadır. Bu ihtimal göz önüne alınarak kanun yolları kabul edilerek, kararların bir kez daha incelenmesi hukuk sistemlerinde başvurulmuş önemli bir hukuki bir yoldur.²⁴

Kanun yolu incelemesinin varlık nedeni ilk olarak, mahkemenin somut olayda hukuka uygun bir şekilde adil karar verip vermediğinin denetimi suretiyle davanın taraflarını tatmin etme, ikinci olarak hukuk uygulamasında birliği sağlamak ve hukukun oluşturulmasına katkıda bulunmak, son olarak da, kanunun objektif iradesinin hakim kılınması olduğu şeklinde görüşler bulunmaktadır.²⁵ Bunlardan birincisi daha çok tarafların menfaatine hizmet ederken, diğerleri kamu yararını gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.²⁶ Kararın kanun yoluna sevk edilmesi ilgilinin talebine bağlıdır. Bu hal kanunun ilgiliyi tatmin ihtiyacını esas tuttuğunu gösterir.²⁷

Doktrinde, bu amaçlardan hangisine öncelik verilmesi gerektiği konusunda tartışma bulunmaktadır. Genel olarak denilebilir ki, sadece hukukun doğru olarak uygulanıp uygulanmadığının denetlendiği temyiz yolunun asıl amacının hukuk uygulamasında birliğin sağlanması ve kanunun objektif iradesinin hakim kılınması suretiyle öncelikle kamu yararının gerçekleştirilmesinin amaçlandığı, buna karşılık, hukuk kurallarının doğru uygulanıp uygulanmadığı yanında, maddi olayların tespitinin de denetlendiği, istinaf yolunda ise kişi yararının, kamu yararından üstün tutulduğu söylenebilir. İdari yargılama hukukunda var olan kanun yararına temyiz yolunda da kamu yararına üstünlük tanınmıştır. Bu yolun asıl amacı, hukuk uygulamasında birliğin sağlanmasıdır.

Bu ayrıma karşılık, özellikle Türk hukukunda istinaf yolunun bulunması ile birlikte henüz uygulanmasına geçilmemiş olması da göz önünde bulundurulduğunda, kanun yolu mahkemesinin yaptığı inceleme sonucunda hukuka uygun karar vermesinin hem taraf yararını, hem de kamu yararını

²⁴ Baki Kuru, **Hukuk Usulü Muhakemeleri El Kitabı**, İstanbul, 1995, s.761.

²⁵ Saim Üstündağ, **a.g.e.**, 2000, s.817.

²⁶ Saim Üstündağ, **a.g.e.**, 2000, s.817.

²⁷ Faruk Erem, **a.g.e.**, 1970, s.459.

sağlamaya yönelik olduğu da bir gerçektir. Çünkü, hukuk kurallarının taraflar arasında doğru ve eşit bir biçimde uygulanmasıyla verilen hükümler, tarafların adalete güvenmelerini sağlayacağı gibi, hukuksal barışın sağlanmasına da yardımcı olur. Böylece, kanun yolları, mahkeme kararlarının hukuka uygun hale getirilmesi suretiyle adaletin gerçekleşmesini sağlamak açısından taraflar için olduğu kadar, toplum için de bir güvence oluşturur. Zira, adaletin toplumda kişi ayrımı gözetilmeden sağlanması, toplumsal huzuru tesis edeceğinden, huzurlu bir toplumda bireylerin temel hak ve özgürlüklerini daha güvenli bir şekilde kullanması söz konusu olacaktır. Görüldüğü gibi kanun yollarının da sonuç olarak temel insan haklarını korumaya yönelik olduğu söylenebilir.

Dar anlamda kanun yollarına başvuru hakkını tanımak ne kadar zorunlu ise, bu başvurulara bir sınır koymak da o kadar zorunludur. Sonu gelmeyen bir kanun yolu başvurusu hem tarafların hem de adaletin aleyhinedir. Gerçekten de sonu alınmayan bir yargılama, tarafları yorup usandırabileceği gibi adalete ve devlet otoritesine olan güveni de sarsar.²⁸

Dar anlamda kanun yollarına sınır koymak usul ekonomisi açısından da lazımdır. Bu, özellikle taraflar açısından daha önemlidir. Yargılamanın uzayıp gitmesi taraflar için maddi ve manevi açıdan kayıp teşkil edecektir.²⁹

3. KANUN YOLUNUN TEMEL NİTELİKLERİ

Bir karara karşı yapılan başvurunun, özellikle dar anlamıyla, kanun yolu olarak kabul edilebilmesi için, bu başvurunun iki karakterinin bulunması gerekir: Bunlardan birisi, kanun yolu incelemesinin daha üst bir yargı merciinde yapılması, diğeri ise, hükmün şekli anlamda kesinleşmesinin ertelenmesidir.³⁰ Bu anlayışla yargılamanın iadesi ve karar düzeltme yollarının teknik anlamda bir kanun yolu olmadığı zira bu durumlarda kararı veren yargı yerine müracaat edildiği, öte yandan yargılamanın iadesinin kesinleşmiş hükme karşı öngörüldüğü ifade edilir. Buna göre teknik anlamda

²⁸ Necip Bilge, **Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme**, Ankara, 1973, s.3.

²⁹ Sabri Şakir Ansay, **Hukuk Yargılama Usulleri**, Ankara, 1957, s.284.

kanun yolu Türk hukukunda sadece temyiz yoludur. Bir de Ceza Yargılaması ve Hukuk Usulünde yapılan değişiklikle tekrar hukuk sistemimize giren istinaf.

Kanun yollarından her birisi, karar veya hükümdeki hataların düzeltilmesi ve böylece hukuk uygulamasında birliğin sağlanması amacını güttüğüne göre, bu amacın kararı veya hükmü veren mahkemeden başka bir mahkemede daha iyi gerçekleştirileceği ve hükmün kesinleşmesini ertelemesinin uygun olacağı doğru olmakla beraber, yürürlükteki hükümler bakımından, Türk hukukunda kanun yolu incelemesinin tümünün üst mahkemede yapıldığı ve hükmün kesinleşmesini ertelediği şeklindeki iki sonucu birden doğurduğu söylenemez.³¹ Gerçekten, Türk hukukunda kanun yolu incelemesinin daha üst mahkemede yapıldığı türleri bulunmakla birlikte, bu incelemenin aynı mahkemede yapıldığı türleri de bulunmaktadır. Örneğin, temyiz yolu incelemesi, üst dereceli bir mahkemede yapıldığı halde, karar düzeltme yolu incelemesi, aynı mahkemede yapılmaktadır. Ayrıca yukarıda da belirttiğimiz gibi yargılamanın yenilenmesi de kesinleşmiş hükümlere karşı başvurulmuş bir kanun yoludur.

4. KANUN YOLUNUN TÜRLERİ

Kanun yolları, teorik olarak ele alınırsa çeşitli guruplara ayrılabilir. Kanun yolları, inceleme konusu olan kararın niteliğine ve verilmiş tarzına göre, ara karar, nihai karar, duruşmalı karar ve duruşmasız karar gibi bir ayrıma tabi tutulabileceği, kanun yolları aşamasında yapılacak incelemenin kapsamı bakımından da, sadece hukuki inceleme (temyiz yolu), hem hukuki inceleme, hem de maddi inceleme (istinaf yolu) gibi bir ayrıma da tabi tutulabilir. Diğer yandan, kanun yolu merciinin inceleme konusu kararı sadece bozmakla yetinmesi veya bozulan kararı düzelterek yeni bir karar vermesi hususu dikkate alınmak suretiyle de kanun yolları guruplara ayrılmaktadır.

Türk hukukunda farklı görüşlere rağmen baskın görüş, "kesin hüküm" kriteridir. Yargı yerlerince verilen nihai kararın kesinleşmesini önleyen kanun

³⁰ Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku**, 4.Baskı, İstanbul, 2000, s.816.

³¹ Necip Bilge, **Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme**, Ankara, 1973, s.8.

yolları, olağan, kesinleşen hükme karşı kabul edilen kanun yolu ise olağan üstü kanun yoludur.³²

Teorik açıdan yapılan sınıflandırmalar tamamen soyut bir nitelik taşır ve her devletin yürürlükteki pozitif hukuk kurallarına aynen uymayabilirler. Zira, her devletin pozitif hukuk kurallarında farklı noktalar bulunabileceğinden, tamamen soyut nitelikte yapılacak olan sınıflandırmaların kanunlardaki somut hükümlere uymamaları gibi bir durum ortaya çıkabilir. Gerek Türk Medeni Yargılama Hukuku'nda ve gerekse idari yargılama hukukunda, teknik anlamda kullanılan ve özel bir biçimde düzenlenmiş olan kanun yolu, sadece nihai kararlar bakımından tanınmış olan bir usul hukuku kurumudur, ara kararları hakkında kanun yolu adını taşıyan bir başvurma olanağı yoktur denilebilir. Gerçi, medeni yargılama hukukunda mahkemenin bazı ara işlemleri veya ara kararlarına karşı aynı mahkemeye itiraz etme yetkisi tanınmış ise de,³³ bunu dar ve teknik anlamda kanun yolu olarak nitelendirmek mümkün değildir. Bu itirazlar, Alman Medeni Yargılama Hukukundaki "hukuki çare" benzeri bir başvuru yolu olarak kabul edilebilir.³⁴

Bütün bunları bir kenara bırakacak olursak, Türk Yargılama Hukukunda üzerinde durulan ve pratik bazı sonuçlar doğuran, olağan ve olağanüstü kanun yolları ayrımı üzerinde durmak faydalı olacaktır.

4.1.Olağan ve Olağanüstü Kanun Yolu Ayrımı

Türk Yargılama Hukukunda genel olarak, olağan ve olağanüstü kanun yolu ayrımı yapılmaktadır. Ancak, bu ayrımın dayandırılması gereken ölçü veya ölçülerde birlik sağlanamamıştır. Bu iki kanun yolunu birbirinden ayırmak üzere çeşitli ölçüler ileri sürülmüştür. Bunların bazıları şunlardır; kanun yoluna başvurma yetkisinin herkese tanınmış olup olmaması, ikinci incelemede maddi meselenin yeniden ele alınıp alınmaması, başvurma

³² Necip Bilge, **Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme**, Ankara, 1973, s.17 , Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **Medeni Yargılama Hukuku**, Ankara, 2005, s.718 , Zehra Odyakmaz, **Kararlara Karşı Başvuru Yolları**, 1993, s.7

³³ Örneğin, HUMK, 55, 107, 218, 373, 402, 405. maddelerde öngörülen itirazlar.

³⁴ Necip Bilge, **Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme**, Ankara, 1973, s.14.

nedenlerinin kanunda sınırlı bir şekilde düzenlenip düzenlenmediği, bu nedenlerin kanun yolu mercii tarafından kendiliğinden dikkate alınıp alınmaması gibi. Bazı hukukçular bu ölçülerin tümünü, bazıları da sadece birkaçını dikkate almak eğilimindedir.

Olağan ve olağanüstü kanun yolu ayrımı için kullanılan ölçülerin en önemlilerinden biri, olağan kanun yoluna başvurma nedenlerinin kanunla belli edilmiş ve sınırlanmış olmadığı, buna karşın olağanüstü kanun yolu sebeplerinin kanunla sınırlı bir biçimde belirlenmiş olduğudur. Bu ölçü uyarınca temyiz, karar düzeltme ve yargılamanın yenilenmesi yollarını olağanüstü kanun yolu, istinaf ve itiraz yolunu da olağan kanun yolu olarak kabul eden yazarlar bulunmaktadır. Zira, istinaf ve itiraz dışındaki diğer kanun yollarının tümünde, nedenleri kanunda sınırlı bir şekilde sayılmıştır. Öte yandan, Türk Yargılama Hukukunda istinaf yolunun henüz yürürlükte olmadığı ve itirazın da bir kanun yolu olarak kabul edilmediği gerçektir. Bu sebeple bu ölçünün bir değeri bulunmamaktadır.(Hukuk Usulü Muhakemesi açısından)³⁵

Başvurulan ölçülerden birisi de, kanun yoluna başvurma, kararın şekli anlamda kesinleşmesini önleyip önlememesi şeklinde ifade edilebilir. Bazı hukukçular yalnızca bu ölçünün esas alınması gerektiği görüşündedirler. Bu ayrımın, kararın şekli anlamda kesinleşmesini engellemesi ölçüsüne dayandırılması, pratik nedenlerle diğer ölçülere göre daha üstündür.

4.1.1. Olağan Kanun Yolları

Nihai kararların kesinleşmesine engel olan kanun yollarına olağan kanun yolları denir.³⁶ Yani, olağan kanun yollarına başvurulması halinde, aleyhine kanun yollarına başvuru yapılan nihai karar, bu yollardan geçmeden kesinleşmiş olmaz. Nihai karar ancak bu yollardan geçtikten veya bu yollara başvuru için gerekli olan sürelerin geçmesinden sonra kesinleşir. Süresi içinde olağan kanun yoluna gidilmezse veya gidildiği halde nihai karar, kanun

³⁵ Necip Bilge, **a.g.e.**, 1973, s.16.

³⁶ Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **a.g.e.**, 1997, s.572-573 , Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**,

yolu mercii tarafından, onanır ve başka kanun yolu da yok ise bu durumda nihai karar kesinleşir. Bu ölçüye göre, temyiz, istinaf ve karar düzeltme³⁷ yolları, olağan kanun yolu sayılabilir. Çünkü, bu kanun yollarına başvurulması kararın şekli anlamda kesinleşmesine engel olur.

Netice olarak, medeni yargılama usulü, ceza yargılama usulü ve idari yargılama usulü ele alındığında olağan kanun yollarını, temyiz, itiraz, karar düzeltme ve istinaf olarak sayabiliriz.

4.1.2. Olağanüstü Kanun Yolları

Buna karşılık, kesinleşmiş olan hükümlere karşı tanınmış olan kanun yollarına olağanüstü kanun yolları denir. Buradaki kesinlikten maksat, şekli anlamda kesinliktir. Yani, olağan kanun yolları tüketilmiş veya bu yollara kanuni süresi içinde başvurulmamış olmasından dolayı, söz konusu hüküm aleyhine gidilecek olağan kanun yolunun kalmamış olmasıdır. Bundan sonra, kural olarak aynı konuda, aynı dava sebebine dayanarak ve aynı taraflar arasında yeni bir dava açılmaz, açılırsa dinlenmez. Ancak, kararın yalan şahadete veya sahte senede istinat etmesi gibi ağır usul hatalarının varlığı sebebiyle, hükmün ortadan kaldırılması veya hiç olmazsa değiştirilmesi zorunluluğu ortaya çıkabilir. İşte bu zorunluluğu karşılamak için, olağanüstü kanun yolu müessesesi kabul olunmuştur.

Yargılamanın yenilenmesi ve kanun yararına temyiz kurumlarını, bu ölçü uyarınca olağanüstü kanun yolu olarak kabul eden hukukçular bulunmaktadır.

5. GENEL HUKUKTA KANUN YOLLARI

5.1. Ceza Yargısında Kanun Yolları

1993, s.7 , Şeref Gözübüyük, **a.g.e.**, 2001, s.493 , Saim Üstündağ, **a.g.e.**, 1989, s. 816.

³⁷ Baki Kuru, **Hukuk Usulü Muhakemeleri El Kitabı**, İstanbul, 1995, s.761.

Ceza muhakemesi hukuku, ceza yargılamasının biçimini, yürüyüşünü kısacası yöntemini gösteren bir hukuk disiplindir³⁸. Ceza muhakemesi faaliyetlerinde, maddi gerçek aranırken bireylerin çıkarları ile toplumun çıkarının nazik bir denge de bulundurulması gerekir. Göz önünde tutulması gereken en önemli nokta ise, maddi ve hukuki yanlışlıkları mümkün olduğu kadar azaltmaktır³⁹.

Mahkeme ve hakim kararlarında hukuka aykırılık ve yanlışlık varsa giderilmesi, taraflarda ve toplumda güven duygusunun yerleşip pekişmesi, anılan kararlara karşı yasa yollarının açık bulunmasıyla olanaklıdır. Bu aynı zamanda adil yargılama ilkesinin en önemli öğelerinden birini oluşturmaktadır.

Ceza yargılamasında hakimlik ve mahkeme olmak üzere iki çeşit yargılama makamı vardır. Bunlardan hakimlik kararlarına karşı itiraz kanun yoluna başvurulabilir. Mahkeme kararlarına karşı ise temyiz yoluna başvurulur.

Yasa yollarına başvurma hakkı, Cumhuriyet savcısı, şüpheli veya sanık, şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi, davaya katılan, katılma istemi karara bağlanmamış veya reddedilmiş olan, katılan sıfatını alabilecek biçimde suçtan zarar görmüş olup da duruşmadan haberdar edilmemiş bulunan ve bunların kanuni temsilcileri için yasa yolları açıktır. CMK m.260/1'de sayılan bu kişiler gerek olağan gerek olağanüstü kanun yollarına başvurma hakkına sahiptir.⁴⁰

Cumhuriyet savcılarını yasa yolunu ve yasa yolunu inceleyecek hakim veya mahkemeyi doğru olarak belirtmek zorundadırlar.

Yasa yollarına başvurma hakkı olanlar, kuşkusuz bu hakkı kullanmayabilirler ve karar yasada belirtilen sürenin dolmasıyla kesinleşir. Yasa, başvuru hakkından önceden vazgeçmeyi benimsememiş, 266. maddede yalnızca geri almayı düzenlemiştir. Buna göre, yasa yoluna

³⁸ Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, 2.baskı, 1982, s.89.

³⁹ Nevzat Güreli, **Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik**, 1967, s.116.

⁴⁰ Veli Özer Özbek, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınları, 2006, s. 691.

başvurulduktan sonra, karar verilinceye kadar vazgeçilebilecek, başvuru geri alınabilecektir.

5.1.1. Ceza Yargısında Olağan Kanun Yolları

Ceza yargılamasında olağan kanun yolları itiraz, istinaf ve temyiz olarak kabul edilmiştir.

5.1.1.1. İtiraz

Ceza yargılaması devam ederken yargılama açısından yaşamsal önem taşıyan kararların⁴¹ hukuka uygunluğunun denetiminin yargılama sonundaki kanun yoluna bırakılması yargılamanın sağlıklı seyrini engelleyeceği gibi, bireyin haklarının telafi edilmez biçimde zarar görmesi sonucunu da doğurabilir. Bunun için ceza yargılaması sistematiğinde itiraz kanun yoluna yer verilmiştir. İtiraz incelemesindeki denetim, hem maddi hem hukuki açıdan yapıldığından, itiraz yolu “ikinci derece” kanun yoludur.⁴²

İtirazın konusunu hakim kararları oluşturur. Buna göre kural olarak bütün hakim kararlarına karşı itiraz edilebilir.⁴³ O halde, tüm hakim kararlarıyla yasanın gösterdiği hallerde mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna başvurulabilir. Yasada açıkça belirtilen durumlarda itiraz mümkündür. İtiraz yoluna konu karar, istinaf ya da temyiz yoluna tabi aşamaya henüz gelmemiş karardır.⁴⁴

İtiraz, kararın açıklanması veya tebliğinden itibaren, yasa süre bakımından ayrıca hüküm koymamışsa yedi gün içinde kararı veren hakim veya mahkemeye dilekçeyle veya tutanağa geçirilmek koşuluyla zabıt katibine bildirimde bulunmak suretiyle yapılabilir. Tutanakla saptanan bildirim ve imzayı mahkeme başkanı veya hakim onaylar. Tutuklu bulunan şüpheli veya sanık bu başvuruları tutukevi müdürünü de yapabilir.

⁴¹ Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 2005, s.456.

⁴² Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, **Ceza Muhakemesinin Yürüyüşü**, İstanbul, 2005, s.1109.

⁴³ Veli Özer Özbek, **a.g.e.**, Seçkin Yayınları, 2006, s.703.

⁴⁴ Kubilay İlhan, **Ceza Yargılamasında Yasayolları**, 2006, s.69.

Kanun yolu başvurusu yapmaya yetkili olanlar, itiraz yoluna da başvurabilir. Bunlar dışında kendileri ile ilgili hallerde tanık, bilirkişi ve üçüncü kişiler de itiraz yoluna başvurabilir.⁴⁵

İtiraz, kararın yerine getirilmesini geri bırakmaz. Ancak, karar aleyhine itiraz edilen merci ve itirazı inceleyecek merci, kararın uygulanmasını re'sen veya istem üzerine erteleyebilir.

Kural olarak belgeler üzerinde ve duruşmasız inceleme yapılarak karar verilir. Ancak, gerekli görüldüğünde Cumhuriyet savcısı ve müdafii veya vekil dinlenir. İnceleyen hakim veya mahkeme, itirazı yerinde bulursa kararı kaldırır ve itiraz konusu hakkında kendisi karar verir. Kararın araştırma, inceleme ve değerlendirme için zorunlu sürenin sonunda gecikmeksizin, "mümkün olan en kısa sürede" verilmesi gerekir. İtirazı yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir.

İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir. Ancak, kanunun açık olarak düzenlediği durumlarda itiraz üzerine verilen kararlara karşı itiraz edilebilir. Bunun tek istisnası, hakim veya mahkemece ilk kez verilen tutuklama kararına karşı itiraz yolunun açık tutulması halidir.⁴⁶

5.1.1.2. İstinaf

Yeni ceza adalet sistemimize Haziran-2005'de giren fakat önce mahkemelerin kurulması iki yıl ertelenen ve sonra uygulanması da geri bırakılan "istinaf", esas mahkemesi tarafından verilen hükmü hem hukuki hem de maddi yönden inceler.⁴⁷

Yasa, ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı ilke olarak ve yalnızca istinaf yolunu açık tutmuştur. Adli yargı ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlerin doğrudan temyizi olanaklı değildir.

⁴⁵ Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 2005, s.457.

⁴⁶ Veli Özer Özbek, **a.g.e.**, Seçkin Yayınları, 2006, s. 707.

⁴⁷ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi**, 14. Baskı, 2006, s.1334.

On beş yıl ve daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümler bölge adliye mahkemelerince re'sen incelenir. Buna otomatik istinaf da denir.⁴⁸ Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümlerle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir.⁴⁹ İstinaf kanun yoluna, ilk derece mahkemesi kararındaki tüm hukuka aykırılıklar gerekçe gösterilerek gidilir. Ancak istinaf incelemesinde kararın hem maddi hem de hukuki yönü incelenir.

İstinaf kanun yoluna da itirazda olduğu gibi kanun yolu başvurusu yapmaya yetkili olanlar başvurabilir. İstinaf başvurusu yapanların dilekçelerinde başvuruya ilişkin nedenleri göstermeleri şart değildir. Ancak Cumhuriyet başsavcısı, istinaf yoluna başvurma nedenlerini, gerekçeleri ile birlikte açıkça göstermek zorundadır.⁵⁰

İstinaf istemi, başvuru hakkına sahip olanın hükmün açıklanması veya tebliğinden itibaren yedi gün içinde, hükmü veren mahkemeye dilekçe vermesi veya zabıt katibine sözlü bildirimde bulunmak suretiyle yapılır.

Sanık, yokluğunda verilen ve aleyhine olan hükümlerle ilgili olarak CMK'nın 41 ve 42. maddelerinde belirtilen süre ve koşullara uyarak eski hale getirme isteğinde bulunabilir. Eski hale getirme istemiyle birlikte istinaf başvurusunun da yapılması gerekir. İstinaf istemiyle ilişkili işler, eski hale getirme istemi hakkında karar verilinceye kadar ertelenir. Önce eski hale getirme istemi, buna göre de istinaf başvurusu karara bağlanır.

Süresi içinde yapılan ve geçerli olan istinaf başvurusu hükmün kesinleşmesini önler.

Kararına karşı istinaf yoluna başvuru mahkeme ilk olarak bir ön inceleme yapar. Ön inceleme sonunda yetkisizlik veya istinaf başvurusunun reddi kararı verilmeyen istinaf dilekçeleri karşı tarafa tebliğ edilir. Cevap verildikten veya bunun için belirli süre geçtikten sonra dava dosyası, Bölge Adliye Mahkemesine sunulmak üzere, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından

⁴⁸ Veli Özer Özbek, **a.g.e.**, Seçkin Yayınları, 2006, s.710.

⁴⁹ Zekeriya Yılmaz, **Ceza Muhakemesi Kanununun Getirdiği Yenilikler ve Yargılama Sistemi**, Ankara, 2007, s.130.

⁵⁰ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, 14. Baskı, 2006, s.1377.

bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir. Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısı da dava dosyasını Bölge adliye mahkemesi ceza dairesine verir.⁵¹

Bölge adliye mahkemesi ceza dairesi, gelen dosyayı öncelikle yetki yönünden inceler, yetkili olmadığını saptarsa dosyayı zaman yitirmeksizin sayılan hukuka kesin aykırılık hallerinin bulunması durumunda hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hüküm verilmek üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresindeki uygun bir başka ilk derece mahkemesine yollanmasına karar verir.

Bölge adliye mahkemesince, yalnızca hukuka kesin aykırılık hallerinde bozma kararı verilebilir. Bu bozma kararına karşı ilk derece mahkemesinin direnme hakkı yoktur. İtiraz ve temyize ilişkin hükümler saklı kalmak koşuluyla anılan kararlara karşı herhangi bir yasa yolu öngörülmemiştir.

Bölge adliye mahkemesi, dosya üzerinde incelemeyle karar verebileceği gibi incelemenin duruşmalı yapılmasını zorunlu gördüğünde, duruşmayı kısmen veya tamamen yineleyebilir.

İlk derece mahkemesinin hükmüne karşı, istinaf yoluna başvurulmuşsa, bölge adliye mahkemesince verilecek yeni hükümlerle belirlenecek sonuç ceza mahkeme kararından daha ağır olamaz. Kuşkusuz bu kural, cezanın türü ve süresi bakımından geçerlidir. Suçun niteliğine etkisi yoktur.

5.1.1.3. Temyiz

Temyiz kanun yolu, henüz kesinleşmemiş kararlara karşı öngörülmuş olağan kanun yolu olduğu gibi sadece hukuki meseleye ilişkin aykırılıkların giderilmesi için kabul edildiğinden "hukuki derece yolu"dur.⁵²

Temyiz ancak bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri bakımından mümkündür.⁵³ Bunun yanında hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararları da hükümlerle birlikte temyiz edilebilir.

⁵¹ Veli Özer Özbek, **a.g.e.**, Seçkin Yayınları, 2006, s.714.

⁵² Kunter , Yenisey , Nuhoğlu, **a.g.e.**, 14. Baskı, 2006, s.1405.

Öte yandan CMK m.286/2'de tek tek belirtilen ve temyiz yolunun kapatıldığı durumlar dışında kalan her türlü hüküm hakkında da temyize başvurulabilir.⁵⁴

Temyiz başvurusu, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayandırılabilir. Hukuk kuralının eksik veya yanlış uygulanması veya hiç uygulanmaması, hukuka aykırılık oluşturur.⁵⁵ Yasa “kanuna aykırılık” yerine bilinçli olarak daha geniş ve amaca uygun bulunan “hukuka aykırılık” terimine yer vermiştir. “Hukuk kuralı” deyimini; temel hukuk ilkelerini, yazılı olan ve olmayan hukuk kurallarını, uluslararası antlaşmalarla kabul edilen normları, yargılama hukukuna ilişkin kurallarla maddi hukuka ilişkin kuralların tümünü kapsar.

Maddi hukuka aykırılık halinde, karar mutlak surette bozulurken, yargılama hukukunun ihlali halinde durumun son karara etkisi olup olmadığına bakılır. İkinci tür aykırılıklar nispi temyiz nedenleridir.Yasanın 289. maddesinde “kesin temyiz” veya “kesin bozma” nedenleri de denilen hukuka kesin aykırılık halleri gösterilmiştir.⁵⁶

Hukuka kesin aykırılık halleri varsa, aykırılığın hükme etki ettiğinin kabulü ve hükmün bozulması zorunludur. Nispi temyiz nedenleri varsa yargılama hatasının son karara etkisi olup olmadığına bakılır. Eğer son karar yargılama hukuku ihlalden etkileniyorsa, karar bozulur.⁵⁷

Temyiz yoluna başvuru hakkı yargılamanın taraflarına tanınmıştır. Kanun yollarına başvuru yetkisi olanlar temyiz yoluna da başvurabilir.Yasa yoluna başvuranın, temyiz ettiği karar nedeniyle menfaatinin ihlal edilmesi gerekir.

Ancak davanın taraflarının temyiz yoluna başvurmak istediklerine dair iradelerini belli şekilde ve belirli süre içinde açıklamaları gerekmektedir.

⁵³ Kunter , Yenisey , Nuhoğlu, **a.g.e.**, 14. Baskı, 2006, s.1421.

⁵⁴ Veli Özer Özbek, **a.g.e.**, SeçkinYayınları, 2006, s.723.

⁵⁵ Kunter , Yenisey , Nuhoğlu, **a.g.e.**, 14. Baskı, 2006, s.1408.

⁵⁶ Kunter , Yenisey , Nuhoğlu, **a.g.e.**, 14. Baskı, 2006, s.1419.

⁵⁷ Kubilay İlhan, **a.g.e.**, 2006, s.167.

Temyiz istemi, hükmün yüze karşı açıklanmasından veya yoklukta verilmişse tebliğden itibaren yedi gün içinde bölge adliye mahkemesi ceza dairesine dilekçe verilmesi veya zabıt katibine sözlü bildirimde bulunulması şeklinde olur. Tutuklu sanık başvurusunu tutukevi müdürüne de yapabilir.

Sanık, yokluğunda ve aleyhine verilen hükümlerle ilgili olarak eski hale getirme isteğinde bulunabilir. Eski hale getirme süresi içinde temyiz süresi de işleyeceğinden, eski hale getirme başvurusunda bulunulduğunda ayrıca temyiz isteminin de belirtilmesi gerekir.

Süresi içinde yapılan ve geçerli olan temyiz başvurusu hükmün tüm yönleriyle kesinleşmesini önler.

Yasa ile istinaf yoluyla davanın hem maddi ve hem de hukuksal yönünün bölge adliye mahkemesinde tartışılıp karara bağlanacağı kabul edildiğinden Yargıtay yalnız hukuksal yönden denetim yapacaktır. Cumhuriyet savcısı veya taraflar, bu nedenle hükmün hukuksal yönüyle sınırlı olarak bozma nedenlerini temyiz dilekçesinde veya sözlü bildirimlerinde göstermek zorundadır. Ancak Cumhuriyet savcısı farklı olarak temyiz dilekçesinde mutlaka temyiz isteğinin sanığın lehine ya da aleyhine olduğunu açıkça belirtmesi gerekir.⁵⁸

Yargıtay'da temyiz incelemesi kural olarak dosya üzerinden ve öncelikle temyiz başvurusunda gösterilen hususlarla sınırlı olarak yapılır. Ancak, on yıl veya daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlerin incelenmesi duruşmalı yapılabilir. Birden çok suç işlenmişse, her bir eylem için verilmiş ceza bu düzeydeyse duruşma istenebilir.

Duruşma istemek yetkisi yalnızca sanığa ve müdafisine tanınmıştır. Duruşma isteğinin temyiz dilekçesinde veya sonradan da olsa temyiz süresi içinde bildirilmiş olması gerekir. Yargıtay, hükmün süresinde temyiz edilmiş olması koşuluyla kendiliğinden de duruşmalı inceleme yapabilir.

⁵⁸ Veli Özer Özbek, a.g.e., Seçkin Yayınları, 2006, s.737.

Yargıtay'ca kendiliğinden veya sanık veya müdafinin süresindeki istemiyle duruşma yapılmasına karar verildiğinde, hükmü temyiz etmiş olması koşuluyla katılan da duruşmaya çağrılır.

Temyiz incelemesi sonunda Yargıtay, temyiz olunan hükmün hukuka uygun olduğunu saptadığında temyiz isteminin esastan reddine karar verir. Temyiz edilen hükmün, temyiz başvurusunda gösterilmiş olan hukuka aykırılıkları içerdiğini belirler ve bunlar hükme etki edecek nitelikte olursa bozma kararı verir. Hüküm, temyiz başvurusunda gösterilen nedenlerle bozulduğunda, ileri sürülmüş olmasa da saptanan diğer hukuka aykırılıklar da bozma kararında açıklanır. Bozmaya neden olan hukuka aykırılık, hükmün dayandırıldığı işlemlerden kaynaklanmışsa aynı zamanda bu işlemler de bozular. Temyiz başvurusunda gösterilmemiş olsa da 289. maddede açıklanan hukuka kesin aykırılık nedenleri varsa hüküm mutlaka bozular. Hükme etki edecek nitelikte olmayan hukuka aykırılıklar ve kimi önemsiz usul yanlışlıkları bozma nedeni sayılmazsa da Yargıtay kararında belirtilir.

Bozma kararı ile bölge adliye mahkemesi hükmü ortadan kalkar.

Temyiz olunan hükmün, maddi hukuk veya yargılama hukukuna ilişkin kuralların uygulanmaması, eksik veya hatalı uygulanması durumunda Yargıtay'ca bozulması esastır. Ancak, bozma nedenleri bölge adliye mahkemesince yeniden yargılama yapılmasını gerektirmiyorsa, mahkemeye bırakılmış bir değerlendirme yetkisi söz konusu değilse 303. maddede sınırlı olarak sekiz bent halinde açıklanan durumlarda Yargıtay davanın esasına hükmedebilir veya hukuka aykırılıkları düzeltebilir.

Yargıtay temyiz isteğini esastan reddettiğinde, davanın esasına hükmettiği veya hükümdeki hukuka aykırılık düzeltildiğinde, dosya ilk derece mahkemesine gönderilir. İnfaz ve gerekli işlemler ilk derece mahkemesince yerine getirilir.

Hüküm bozulduğunda dosya, aynı yolla incelenmek ve hüküm kurulmak üzere, hükmü bozulan veya diğer bir bölge adliye mahkemesine; hüküm, bölge adliye mahkemesinin hukuka aykırı olarak kendisini görevli veya yetkili kabul etmesi nedeniyle bozulmuşsa, dosya hükmü bozulan mahkeme yerine doğrudan görevli ve yetkili bölge adliye mahkemesine;

bozulan ilk derece mahkemesi kararları da hükmü veren ilk derece mahkemesine; yollanmak üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına verilir.

Yargıtay'da incelemenin duruşmalı yapıldığı durumlarda hükmün, duruşmanın sonunda açıklanması, ancak buna olanak bulunmadığı hallerde kararın, duruşmanın bitiminden itibaren yedi gün içinde verilmesi gerekir.

Bölge adliye mahkemesinin hükmü, cezanın belirlenmesinde hukuka aykırılık nedeniyle bozulmuş olup da bu hususların hükmü temyiz etmeyen veya temyiz istemi ret olunan diğer sanıklara uygulanması olanağı varsa, bu sanıklar da süresinde temyiz isteminde bulunmuş gibi bozmadan yararlanırlar. Böylece, aynı mahkemece ve aynı kararlarla hükümlendirilen, eylemleri arasında bağlantı bulunan sanıklar hakkında birbiriyle çelişen sonuçlar önlenmek istenmiştir.

Yargıtay ceza dairesinin bozma kararına karşı bölge adliye mahkemesi uyabilir veya direnme hakkını kullanabilir. Ancak, direnme üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulunca verilen karara uymak zorunludur.

Hüküm yalnız sanık, müdafii veya eşi, yasal temsilcisi ile bunların vekilleri tarafından veya Cumhuriyet savcısınca temyiz edilmişse, yeniden verilecek ceza, önceden verilmiş cezadan daha ağır olamaz.

5.1.2. Ceza Yargısında Olağanüstü Kanun Yolları

İstinaf kanun yolunun kabulüyle davanın gerek maddi, gerekse hukuksal yönden bölge adliye mahkemesince gerektiğinde duruşma yenilenecek tartışılıp ilk derece mahkemesinin kararında (varsa) hatalar düzeltileceğinden; artık karar düzeltmeye ihtiyaç duyulmadığından bölge adliye mahkemeleri ile Yargıtay kararlarına karşı karar düzeltme kurumuna 5271 sayılı Yasa'da yer verilmemiştir. 5271 sayılı CMK üç tür olağanüstü kanun yoluna yer vermiştir.⁵⁹

⁵⁹ Veli Özer Özbek, **a.g.e.**, Seçkin Yayınları, 2006, s.701.

5.1.2.1. Olağanüstü İtiraz (Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazı)

İlk mahkemenin son kararını temyiz davası üzerine inceleyen Yargıtay Dairesinin verdiği kararın hukuka aykırı olması nedeni ile bu kararın bir defa da Ceza Genel Kurulunda incelenmesi için yapılan muhakemeye olağanüstü itiraz muhakemesi denmiştir.⁶⁰

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, ceza dairelerinin kararlarına karşı; kendiliğinden veya ilgililerin başvurusu üzerine, hükümlü aleyhine ilamın kendisine verilmesinden itibaren otuz gün içinde gerek maddi ve gerekse usul hukukuna ilişkin nedenlerle Ceza Genel Kuruluna itiraz edebilir. İtiraz nedenlerinin açık ve gerekçesiyle birlikte yazılı olarak bildirilmesi gerekir. Sanık yararına yapılacak itirazda süre yoktur.

Kanun olağanüstü itiraz sebeplerini belirtmemiştir. Dairenin kararında hukuki meseleye ilişkin bir hataya yani “hukuka aykırılık” sebebine dayanılacağı açıktır. İtiraz nedenleri sınırlandırılmamıştır.⁶¹

Yargıtay Ceza Genel Kurulu itirazda ileri sürülen nedenlerle bağlı olmaksızın kararı usul ve esas yönünden inceler. Sanık aleyhine itirazın süresinde yapılmadığını, konunun itiraz edilebilir olmadığını saptarsa usulden ret kararı verir. Süresinde ve itiraz edilebilir olduğunu belirlediğinde esastan inceleyip; itirazı yerinde bulmazsa esastan ret kararı verir. İtiraz yerinde görülürse özel daire kararını kaldırır ve Genel Kurulun kabul ettiği nedenlere dayalı olarak karar verir.

5.1.2.2. Kanun Yararına Bozma (Yazılı Emir)

Kanun yararına bozma, yargıç veya mahkeme tarafından verilip de, istinaf veya temyiz denetimden geçmeksizin kesinleşen karar ve hükümlere karşı başvurulmuş bir kanun yoludur.⁶² Olağanüstü temyiz de denilen yasa yararına bozma yoluna, istinaf incelemesinden

⁶⁰ Öztekin Tosun, **Temyiz Kararlarına Karşı Kanun Yolları**, İstanbul, 1973, s.177.

⁶¹ Nurullah Kunter , Feridun Yenisey, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul, 2003, s.1230.

⁶² Osman Yaşar, **Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu**, Ankara, 2005, s.1375.

geçmeksizin kesinleşen ilk derece mahkemesi veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşmiş bulunan bölge adliye mahkemesi kararlarındaki maddi veya usul hukukuna ilişkin aykırılıkların giderilmesi için başvurulabilir.⁶³ Kanun

yararına bozmaya başvuru için herhangi bir süre öngörülmemiştir.

Adalet Bakanı, istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşen karar veya hükmün Yargıtay'ca bozulması istemini, yasal nedenlerini açıklayarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı olarak bildirir. Böylece yasanın eşit uygulanması ve (sanık aleyhine olmamak koşuluyla) hukuka aykırılıkların, toplum ve birey açısından hukuk (yasa) yararına giderilmesi amaçlanmıştır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Adalet Bakanınca bildirilen nedenleri aynen yazarak karar veya hükmün bozulması istemini içeren yazısını Yargıtay ilgili ceza dairesine verir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmündeki cezanın kaldırılması veya hükümlüye daha hafif bir ceza verilmesi gerektiğini, Adalet Bakanının yaptığı başvuru dışında doğrudan veya uyarı üzerine öğrendiğinde yasa yararına kendiliğinden Yargıtay ilgili ceza dairesine başvurabilir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı bu yetkiyi, Adalet Bakanının aynı konuda bir isteminin bulunmaması koşulu ve cezanın kaldırılması veya daha az bir cezanın verilmesinin gerekmesi haliyle sınırlı olarak kullanabilir.⁶⁴

Yargıtay ceza dairesi ileri sürülen nedenleri yerinde görmezse istemin reddine karar verir. Yerinde görürse karar veya hükmü bozar. Yasa yararına başvuru üzerine verilen bozma kararlarına karşı direnilemez.

Bu yolla verilecek kararlar sanık aleyhine sonuç doğurmaz. Ancak yapılacak yargılama sonucunda verilen karar sanık lehine ise sanık bundan yararlandırılır.

5.1.2.3.Yargılamanın Yenilenmesi

⁶³ Veli Özer Özbek, **a.g.e.**, Seçkin Yayınları, 2006, s.754.

⁶⁴ Kubilay İlhan, **a.g.e.**, 2006, s.207.

Yargılamanın yenilenmesi, kanunda belirtilen sebeplerin varlığı halinde kararı veren mahkemece yargılamanın baştan itibaren tekrarlanarak yeniden karar verilmesidir.⁶⁵ Yargılamanın yenilenmesi, kesinleşmiş hükümlere karışı kabul edilmiş olağanüstü bir yasa yoludur. Yargılamanın yenilenmesi kesin hükümle sonuçlanmış bir yargılamada önemli bir hata yapıldığının tespiti üzerine gündeme gelir.⁶⁶ Bu yüzden yasa bazı yargılama hatalarını önemli sayarak yargılamanın yenilenmesi nedenlerini sınırlı olarak belirlemiştir. Yasada yer alan nedenlerin genişletilmesi mümkün değildir. Kanun yoluna başvuru hakkı olanlar yargılamanın yenilenmesi yoluna da başvurabilir. Cumhuriyet savcısı hükümlü yararına yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabileceği gibi Adalet Bakanı da ölenin eşi, alt veya üstsoyu ve kardeşinin olmaması durumunda yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilir.

Aleyhe yargılamanın yenilenmesi konusunda karşılaştırılmalı hukukta, suçtan dolayı zamanaşımı süresinin dolmamış bulunması ve ilgili kişinin yaşıyor olması koşulunun arandığı görülmektedir. Sanık lehine yargılamanın yenilenmesi isteminde ise zamanaşımı söz konusu olmaz.⁶⁷

5271 sayılı Yasanın 311. maddesinin 1. fıkrasında hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri altı bent halinde gösterilmiştir:

- a) Duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliği anlaşılırsa,
- b) Yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmal ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşılırsa,
- c) Hükme katılmış olan hakimlerden biri, hükümlünün neden olduğu kusur dışında, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkumiyetini gerektirecek biçimde görevlerini yapmada kusur etmiş ise,

⁶⁵ Veli Özer Özbek, **a.g.e.**, Seçkin Yayınları, 2006, s.756.

⁶⁶ Baki Kuru, **Hukuk Usulü Muhakemeleri El Kitabı**, İstanbul, 1995, s.912.

⁶⁷ Veli Özer Özbek, **a.g.e.**, Seçkin Yayınları, 2006, s.760.

d) Ceza hükmü hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırılmış olup da bu hüküm kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kaldırılmış ise,

e) Yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatını veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkum edilmesini gerektirecek nitelikte olursa,

Bu kapsamda (f) bendiyle; “ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması” hali de yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak benimsenmiş, yargılamanın yenilenmesi isteğinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 04.02.2003 tarihinde kesinleşmiş kararları ile bu tarihten sonra yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında ve kararın kesinleşmesi tarihinden itibaren bir yıl içinde ileri sürülebileceği kabul edilmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311/1-f maddesinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen ihlal kararına ilişkin bir yıllık süre içinde yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulması gerektiğini belirten sınırlamanın dışında yargılamanın yenilenmesi hususunda bir süre tayin edilmemiştir. Esasen süre tayin edilmesi de mantıklı değildir. Çünkü hatanın ne zaman anlaşılacağını tahmin etmek zordur.⁶⁸

Yargılamanın yenilenmesi istemi hükmün infazını kendiliğinden engellemez. İsteği karara bağlanacak mahkeme sunulan neden ve yeni kanıtlara göre hemen veya aşamalarda gelişmeleri değerlendirerek infazın geri bırakılmasına, başlanmışsa durdurulmasına karar verebilir.

Eylem ve niteliği değişmedikçe, yasa maddesinde öngörülen alt ve üst sınırlar içinde yer alan cezanın değiştirilmesi (artırılması veya eksiltilmesi) için yargılamanın yenilenmesi istemi kabul edilemez. Ayrıca, yargılamanın yenilenmesi kesinleşmiş hükümler hakkında kabul edilmiş olduğundan,

⁶⁸ Faruk Erem, **Ceza Yargılaması Hukuku**, Ankara, 1988, s.681.

hükme karşı başvurulabilecek veya hatanın giderilmesini sağlayacak başka kanun yolları varsa yargılamanın yenilenmesi istenemez.

Kanun yollarına başvurma hakkındaki genel hükümler, yargılamanın yenilenmesi istemi hakkında da uygulanır. Yargılamanın yenilenmesi istemini içeren başvuruda, buna ilişkin yasal nedenler ve kanıtların belirtilmesi zorunludur.

Yargılamanın yenilenmesi hükmü veren mahkemeden istenir. Hükmü ilk derece mahkemesi sıfatıyla Yargıtay ceza dairesinin verdiği hal dışında, temyiz isteminin esaslan reddi veya davanın esasına hükmolunması durumlarında da başvurunun hükmü veren mahkemeye yapılması gerekir.

Bu olağanüstü yasa yolunun birinci aşamasını, yenileme isteminin kabule değer olup olmadığını belirlemek için yapılacak inceleme oluşturur. İstem kabule değer olup olmadığına duruşma açılmaksızın dosya üzerinden karar verilir.

Mahkemece yenileme isteğinin kabule değer olduğuna karar verilirse, istem yedi gün içinde diyeceklerini bildirmesi için Cumhuriyet savcısı ile ilgili tarafa tebliğ edilir. Bu kararlara karşı itiraz yolu açıktır.

Mahkemenin yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olduğuna ilişkin kararı kesinleştiğinde, soruşturmaya ilişkin hükümler çerçevesinde kanıtların toplanması ve bunların esassız olup olmadıklarının değerlendirildiği bu kanun yolunun ikinci aşamasına geçilir.

Yargılamanın yenilenmesi isteminde sunulan kanıtlar ileri sürülen iddiaları yeterince doğrulamıyorsa, hükmün dayandığı önceki kanıtların inandırıcılığını ortadan kaldırmıyorsa veya önceki hükme hiçbir etkisi olmadığı saptanırsa, yargılamanın yenilenmesi istemi esassız olması nedeniyle reddedilir.

Mahkeme, soruşturma ve araştırmalar ışığında yargılamanın yenilenmesi istemini esaslı ve kabul edilebilir bulursa, yargılamanın yenilenmesine ve duruşma açılmasına karar verir. İtiraz yolu açık olan bu karar duruşma açılmaksızın verilir.

Yargılamanın yenilenmesine ve duruşma açılmasına karar verilmekle bu olağanüstü kanun yolunun üçüncü aşamasına ulaşılır ve kural olarak duruşma yapılarak sonuçlandırılır.

Yeniden yapılacak ve ilkinden ayrı ve bağımsız olan duruşma sonunda; önceki hükmün doğru olduğu kanısına ulaşan mahkeme önceki hükmün onaylanmasına karar verir. Önceki hükmün hatalı olduğu sonucuna ulaşırsa ilk hükmün iptaline karar verir ve yeniden hüküm kurar. Yargılamanın yenilenmesi hükümlü yararına istenmişse, yeniden verilecek hükümdeki ceza, önceki hükümdeki cezadan ağır olamaz. Duruşma sonunda verilen hükme karşı kanun yolları açıktır.

Mahkeme yargılama neticesinde kararını verirken yargılamanın yenilenmesi talebi ile bağlı değildir.

Yargılamanın yenilenmesi başvurusunda bulunan isterse, önceki hükmün iptaline ilişkin karar, gideri Devlet Hazinesinden karşılanarak Resmi Gazete ve mahkemenin uygun göreceği diğer gazetelerde ilan olunur.

5.2. Medeni Usul Hukukunda Kanun Yolları

Medeni usul hukukundaki kanun yolları da nihai kararlar için kabul edilmiştir. Mahkemelerin nihai olmayan yani ara kararları için kabul edilmiş genel kanun yolu bulunmamaktadır.

Medeni usul hukukumuzdaki kanun yolları, 5235 sayılı Adli Mahkemeler Kanunu ile 1 Haziran 2007 tarihine kadar ülkemizde istinaf (bölge adliye) mahkemelerinin kurulması öngörülmüştür. Buna paralel olarak 5236 sayılı Kanunla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yapılan değişiklikle istinaf yolu kabul edilerek karar düzeltme yolu kaldırılmıştır. Bu düzenlemeyle medeni usul hukukumuzda kanun yolları, temyiz, istinaf ve yargılamanın iadesi şeklinde düzenlenmiştir. Temyiz ve istinaf olağan, yargılamanın iadesi ve kanun yararına temyiz ise olağan üstü kanun yolu olarak kabul edilmiştir.

Hukuk usulünde dava açmakta olduğu gibi kanun yoluna başvurmada da, hukuki yarar şartı gerçekleşmelidir. Yani, kanun yoluna başvuranın, aleyhine kanun yoluna başvurduğu kararın kaldırılması veya

değiştirilmesinde hukuki yararının olması gerekir. Kanun yoluna başvurma hakkı olanlar davanın taraflarıdır.

Her kanun yoluna başvurma, kanunda belirtilen süreler içinde yapılmalıdır. Şüphesiz bu hakka sahip olan taraflar bu haklarını kullanmayabilirler. Süresi içinde kanun yolu başvurusu yapılmazsa, kanun yoluna başvuru hakkı düşer. Geçirilen süre olağan kanun yolu süresi ise, bununla karar şekli anlamda kesinleşir.

Kanun yoluna başvuru hakkı doğmadan taraflardan birinin kanun yolu hakkından feragat etmesi geçerli değildir. Ancak bir taraf, kanun yolu hakkı doğduktan sonra kanun yoluna başvuru süresi içinde kanun yoluna başvuru hakkından feragat edebilir. Böylece mahkemece verilen hükmün kesinleşmesi sağlanır. Bunu dışında, bir taraf kanun yoluna başvurduktan sonra da kanun yolu talebinden feragat edebilir. Bu halde, mahkemece başvurunun reddine karar verilir. Dosya üst mahkemeye gönderilmişse, kanun yolu incelemesine yer olmadığına karar verilir ve dosya mahkemeye geri gönderilir.

5.2.1. Medeni Usul Hukukunda Olağan Kanun Yolları

Medeni Usul Hukukunda iki tür olağan kanun yolu bulunmaktadır. Birincisi istinaf, ikincisi ise temyizdir.

5.2.1.1. İstinaf

İstinaf, henüz kesinleşmemiş kararlara karşı gidilen bir yol olması nedeniyle olağan kanun yollarından biridir.

Aleyhine istinaf kanun yoluna başvurulabilecek kararlar ilk derece mahkemesi kararlarıdır. İlk derece mahkemesi ise, uyuşmazlığın çözümü için tarafların ilk olarak başvurmak zorunda kaldıkları mahkeme kararlarıdır. Ancak ilk derece mahkemelerinin nihai olarak verdikleri kararlar için istinaf yoluna başvurulabilir.

Alacağın miktar veya değeri, kanunun aradığı belli meblağı geçmeyen malvarlığı davalarına ilişkin kararlar kesin olup, bunlara karşı istinafa

gidilemez. Kanunun aradığı sınır sadece malvarlığı davaları içindir. Malvarlığı davaları, taşınır, taşınmaz mal davalarıyla her türlü alacak davasını kapsar.

Kanunda istinaf sebeplerini ayrıca ve açıkça gösteren hüküm bulunmamaktadır. Kanunda yer alan hükme bakılarak İstinaf kanun yoluna ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka aykırılığı gerekçe gösterilerek gidilir.

İstinaf yoluna başvuru süresi on beş gündür ve tebliğ ile işlemeye başlar. İstinaf yoluna başvuru süresine ilişkin özel kanun hükümleri saklıdır.

İstinaf yoluna başvuru dilekçeyle yapılır. Dilekçe, kararı veren mahkemeye veya kararı veren mahkemeye gönderilmek üzere başka yer mahkemesine verilir. Dilekçe karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı taraf dilekçeye on beş gün içinde cevap verir.

İstinafa, katılma yoluyla da başvurulabilir. Bu başvuru asıl başvuruya bağımlı bir başvurudur. Bu nedenle katılma yolu ile istinaf yoluna başvuru, asıl başvuran taraf başvurusundan feragat eder veya istemi esasa girilmeden önce reddedilirse, hüküm doğurmaz.

İstinaf yoluna başvuru kural olarak kararın icrasını durdurmaz. Ancak İcra İflas Kanunu'nda yapılan düzenlemede istinaf mahkemesine icranın geri bırakılmasına karar verme yetkisi tanınmıştır.

Kötü niyetli olarak istinaf yoluna başvurulması halinde, kötü niyetli talep sahibi, yasal yargılama giderlerini, vekalet ücretini ve ayrıca belirlenen para cezasını ödemeye mahkum edilir.

İstinaf yoluna başvuru üzerine, istinaf mahkemesi hukuk dairesince dosya üzerinde bir ön inceleme yapılır. Eksiklik bulunmayan dosyalar için asıl incelemeye geçilir. Kanunun kabul ettiği istinaf sistemi dar anlamda istinaf sistemidir. İstinaf mahkemesi, bütün vakıaları prensip olarak yeniden incelemeyi esas itibarıyla hukuki denetim mahkemesi gibi görev yapar. İstinaf incelemesi istinaf dilekçesinde ileri sürülen sebeplerle sınırlı olarak yapılır. Ancak istinaf mahkemesi kamu düzenine aykırılık gördüğü zaman bunu re'sen nazara alır.

İstinaf mahkemesinde yargılama esasen duruşmalı olarak yapılır. Ancak yargılamadaki eksikliğin duruşma yapılmaksızın giderilebilecek nitelikte olması halinde duruşma yapılmaz.

Kanunun kabul ettiği istinaf dar anlamda istinaf olduğu için, karşılık dava açılmaz, davaya katılma talebinde bulunulamaz, dava ıslah edilemez, davaların birleştirilmesi istenilemez, mahkemece re'sen göz önünde tutulacaklar dışında ilk derece mahkemesinde ileri sürülmeyen iddia ve savunmalar dinlenilemez. İstinaf mahkemeleri için yetki sözleşmesi yapılamaz.

İstinaf mahkemesi yapacağı inceleme sonucunda, ilk derece mahkemesinin kararını yerinde bulursa istinaf talebini reddedebilir. Yani ilk derece mahkemesi kararı onanır. İlk derece mahkemesi kararı yerinde bulunmazsa, kural olarak istinaf mahkemesi tarafından, bozulan kararın yerine uyuşmazlığı esastan çözen yeni bir karar verilir. Ancak bazı durumlarda istinaf mahkemesi uyuşmazlığı esastan çözmez bu konuda karar verilmek üzere dosyayı ilk derece mahkemesine gönderir.

5.2.1.2.Temyiz

Mahkeme kararlarına karşı gidilen olağan kanun yollarından bir diğeri de temyizdir.

Temyiz yolunda, temyiz mercii hüküm mahkemesinin kararını yalnızca hukuka uygunluk açısından inceler. Yani burada temyiz mercii istinaf mahkemesi gibi olay, tahkikat ve yargılama mahkemesi değildir.

İstinaf yani bölge adliye mahkemelerinden verilen temyiz edilebilecek nihai kararlar ile hakem kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulabilir. İlk derece mahkemelerinin kararlarına karşı doğrudan temyiz yoluna gidilemez. Yeni kanunda hakem kararlarına karşı da temyize gidilebileceği düzenlenmiştir. İstinaf mahkemesi kararlarına karşı temyiz yolunun açık olması kural ise de kanunda sayılan bazı istinaf mahkemesi kararlarına karşı temyiz yolu kapatılmıştır.

Temyiz mercii kanunda belirtilen bozma sebeplerinin varlığı halinde istinaf mahkemesi kararını bozar. Ancak bozma kararının gerekçesini belirtmek zorundadır.

Temyiz süresi kararın tebliğinden itibaren 15 gündür.

Temyiz başvurusu dilekçe ile yapılır. Dilekçe kararı veren istinaf mahkemesi hukuk dairesine veya Yargıtay'ın bozma kararı üzerine hüküm veren ilk derece mahkemesine yahut temyiz edenin bulunduğu yer istinaf mahkemesi hukuk dairesine veya ilk derece mahkemesine verilir. Kararı veren istinaf mahkemesi, dava dosyasını ilgili Yargıtay dairesine gönderir.

Temyiz dilekçesi istinaf mahkemesince karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı taraf buna 15 gün içinde cevap verir.

Temyiz yolunda katılma yoluyla temyize başvurma mümkündür. Bu başvuru asıl başvuruya bağımlı bir başvurudur. Bu nedenle katılma yolu ile temyize başvuru, asıl başvuran taraf başvurusundan feragat eder veya istemi esasa girilmeden önce reddedilirse, hüküm doğurmaz.

Temyiz başvurusu üzerine dosya üzerinde Yargıtay ilgili hukuk dairesince ön inceleme yapılır. Ön inceleme sonucu eksiklik bulunmayan dosyanın esastan incelenmesine geçilir.

Temyize başvurulmuş olması, kural olarak kararın yerine getirilmesine engel olmaz. Yani kural kesinleşmemiş olsa da yerine getirilebilir. Ancak İcra İflas Kanunundaki düzenlemeye göre borçlu teminat göstermek suretiyle icranın geri bırakılmasını isteyebilir.

Kötü niyetli olarak temyiz yoluna başvurulması halinde, kötü niyetli talep sahibi, yasal yargılama giderlerini, vekalet ücretini ve ayrıca belirlenen para cezasını ödemeye mahkum edilir.

Yargıtay temyiz incelemesini kural olarak dosya üzerinden yapar. Ancak bazı davalarda istem üzerine veya istem olmaksızın Yargıtay'ca duruşma yapılabilir.

Yargıtay, temyiz incelemesi sonucu üç tür karar verir. Hükmü bozabilir, onayabilir, değiştirerek onayabilir. Kanunda sayılan bozma sebeplerinden biri veya birkaçı gerçekleşmişse Yargıtay istinaf mahkemesi hükmünü gerekçesini göstererek kısmen veya tamamen bozar. Ancak temyizen

incelenen karar usul veya esas açısından yerinde ise onanır. Karar usule ve kanuna uygun olup gösterilen gerekçe doğru bulunmazsa gerekçe değiştirilerek ve düzeltilerek onanır.

Yargıtay'ın bozma kararı üzerine ilk derece mahkemesi veya istinaf mahkemesi bozma kararına uyabilir veya kendi kararında direnebilir. Uyma kararına karşı temyize gidilebilir. Ancak ilk derece mahkemesi veya istinaf mahkemesi kararında direnirse bu kararın temyiz edilmesi halinde, temyiz incelemesi Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca yapılır. Hukuk Genel Kurulunun verdiği karara uymak zorunludur.

5.2.2. Medeni Usul Hukukunda Olağanüstü Kanun Yolları

Medeni usul hukukunda iki tane de olağanüstü kanun yolu bulunmaktadır. Bunlar ise, kanun yararına temyiz ve yargılamanın iadesidir.

5.2.2.1. Kanun Yararına Temyiz

Kanun yararına temyiz, medeni usul hukukunda kesinleşmiş kararlara karşı gidilen bir yoldur. Medeni yargıdaki kanun yararına temyiz, kesinleşmiş kararlara karşı gidilen bir yol olması hasebiyle olağan üstü kanun yolu olarak kabulü gerekir.

Kanun yararına temyiz, bir Yargıtay kararında şöyle tanımlanmıştır:

Kanun yararına temyiz, anlam ve amacı, taraflar için kesin hüküm durumunun korunması ve fakat Yargıtay incelemesinden geçmemiş olan kararın yanlış olduğunun, yasanın kesin hükmünde belirtildiği biçimde uygulanmasının, ilerideki uygulamalarda bu yolda yanlışa düşülmesi hususunda mahkemelerin uyarılmasından ibarettir.”(Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 24.11.1972 gün ve 1049-340 sayılı kararı)⁶⁹ Mahkemelerce kesin olarak verilen hükümler ile yürürlükteki hukuka aykırı bir sonucu ifade eden ve Yargıtay'ca incelenmeksizin kesinleşen hükümler için kanun yararına temyize gidilir.

⁶⁹ Ejder Yılmaz, **Olağanüstü Temyiz**, Ankara, 2003, s.51.

Hem genel mahkemelerin, hem de özel mahkemelerin kararlarına karşı kanun yararına temyize gidilebilir. Tetkik mercii kararlarına karşı ve hakem kararlarına karşı da kanun yararına temyize gidilir.⁷⁰ Bu yola Yargıtay Başsavcısı veya Adalet Bakanlığı başvurabilir. Bunun için belli bir temyiz süresi yoktur.

Kanun yararına temyiz isteği Yargıtay'ca yerinde görüldüğü takdirde, hüküm kanun yararına bozular. Kanun yararına bozma üzerine mahkeme tekrar yargılama yapamaz ve bozmaya uygun olarak yeni hüküm veremez. Yani kanun yararına bozma hükmün hukuki sonuçlarını ortadan kaldırmaz.

Yargıtay'ın verdiği kanun yararına bozma kararı, Bakanlıkça Resmi Gazete'de yayımlanır.

5.2.2.2. Yargılamanın İadesi (Yenilenmesi)

Yargılamanın iadesi bazı ağır yargılama hatalarından dolayı maddi anlamda kesin hükmün bertaraf edilmesini ve daha önce kesin hükme bağlanmış dava hakkında yeniden yargılama ve inceleme yapılmasını sağlayan olağanüstü kanun yoludur. Maddi anlamda kesin hüküm gücü olmayan kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez.

Yargılamanın yenilenmesi sebepleri HUMK'ta tahdidi olarak sayılmıştır. Bunun dışındaki sebeplerden dolayı yargılamanın yenilenmesi istenemez.

Yargılamanın yenilenmesini ancak bu yola başvurmakta menfaati olan taraf isteyebilir. Hüküm aleyhine olan tarafın halefleri ve alacaklıları istisnaen kendi haklarına dayanarak yargılamanın iadesini isteyebilir.

Yargılamanın yenilenmesini isteme süresi üç aydır. Bu süre hak düşürücüdür. Bu nedenle hakim tarafından re'sen nazara alınır.

Yargılamanın yenilenmesi bir dava olarak hükmü veren mahkemede açılır ve o mahkeme tarafından incelenerek karara bağlanır. Yargılamanın

⁷⁰ Ejder Yılmaz, a.g.e., Ankara, 2003, s.76-78.

yenilenmesi davacısı hakimce takdir edilecek teminatı göstermeye mecburdur.

Yargılamanın yenilenmesi davası, mutlaka duruşma yapılarak incelenir. Mahkeme ileri sürülen sebebi yerinde bulmazsa, yargılamanın yenilenmesi davasını reddeder. Mahkeme ileri sürülen sebebi yerinde bulursa yargılamanın yenilenmesi talebini kabul eder ve asıl dava hakkında yeni bir karar verir. Bu karara karşı da kanun yoluna gidilebilir.⁷¹

⁷¹ Baki Kuru, **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, 2006, s.232.

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ YARGISINDA KANUN YOLLARI

Türk Vergi Yargısı alanında ilk kez bağımsız bir mahkeme niteliği taşıyan vergi organlarının oluşumu ve vergi uyuşmazlıklarının hukuki yolla çözümüne imkan veren vergi yargılama usulü ile ilgili kanuni düzenleme, 1982 öncesinde idari yargı alanında yapılan reform niteliğindeki düzenlemelerle gerçekleşmiştir.

2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun ile 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun kabulü ile iki dereceli vergi yargı teşkilatı oluşturulmuştur. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ile de vergi uyuşmazlıklarının yargısal çözümüne ilişkin usul hükümleri düzenlenmiştir.⁷²

Ancak, vergi yargısına ilişkin söz konusu teşkilatlanma, idari yargı teşkilatı içinde yer almış ve vergi yargılama usulü ile ilgili düzenleme bu konuda temel kanun niteliği taşıyan 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ile düzenlenmiştir.

İdari Yargılama Usulü Kanunu, idari yargı usulü ile ilgili kuralları düzenlemekle birlikte, vergi yargısı ile ilgili hususları, ancak vergi yargısının ayrı düzenlemeye zorunlu kıldığı ölçüde, bazen maddeler içinde ayrı bir fıkra veya bent halinde düzenlemiştir.

Bugünkü düzenlemede, vergi uyuşmazlıklarının genel kural olarak iki dereceli bir yapı içinde çözüme bağlanması öngörülmüştür. Buna göre, uyuşmazlıkları birinci derecede yargı yeri olarak vergi mahkemeleri çözecek, bunların kararları itiraz yoluyla bölge idare mahkemelerinde, bölge idare mahkemelerinin yetkisi dışında kalan davalar için de temyiz yoluyla Danıştay'da denetlenecektir. Danıştay ayrıca kanunlara göre ilk derece mahkemesi olarak karara bağladığı davalara ilişkin temyiz taleplerini de

⁷² Harun Çetintemel, **İlk Derece Yargı Yerlerinin Sorunları**, Danıştay Dergisi S.68-69, s.110.

inceleyerek sonuçlandıracaktır. Bu düzenleme ile 1982 öncesi ayrı biçimde çözüme bağlanmış gümrük vergilerine ilişkin uyuşmazlıklar da vergi yargısının normal yapısı içine aktarılmıştır. Yeni düzenleme vergi mahkemelerini, idari yargının özel görevli uzman mahkemeleri olarak ele almıştır. Dolayısıyla temelde, idari davalar için geçerli olan ilkeler vergi davaları için de geçerli olmaktadır.⁷³

İdari yargılama hukukundaki kanun yolları, tıpkı diğer yargılama hukuklarında olduğu gibi, dar anlamda, yani nihai kararlara karşı kabul edilmiştir. İdari

yargılama hukukunda ara kararlarına karşı dar anlamda bir kanun yolu öngörülmemiştir. Gerçi, mahkemenin bazı ara kararlarına karşı taraflara aynı mahkemeye itiraz etme olanağı tanınmış ise de, bu başvuru bir kanun yolu olarak kabul edilmemiştir. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 45. maddesinde düzenlenen itiraz yolu ile ara kararlarına karşı öngörülen itiraz aynı değildir. 45. maddede düzenlenen itiraz, bir kanun yoludur, buna karşın ara kararına karşı öngörülen itiraz ise bir kanun yolu olarak kabul edilmemiştir. Ara kararlarına karşı kabul edilen itirazlardan bazıları şunlardır; 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesi ile atıf yapılan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 55 ve 373. maddelerinde öngörülen itiraz, 2577 sayılı Kanun'un 41. maddesinde düzenlenen itiraz gibi. Burada mahkemenin yürütmenin durdurulması kararlarına karşı öngörülen itiraz olanağının niteliği üzerinde de kısaca durmak gerekir. Bilindiği gibi, yürütmeyi durdurma talebi, bir ara taleptir. Bu konuda verilen karar, nihai karar niteliğinde değildir. Bu kararlara karşı öngörülen itiraz yolu da, bu ara kararının başka bir mahkemede incelenmesi imkanındır. Bu itirazı geniş anlamda kanun yolu olarak kabul edebiliriz. Diğer yandan, bu başvuruyu bir hukuksal çare olarak da görebiliriz. Ancak, bu kararlara karşı başvuru itiraz, dar anlamda kanun yolu olarak kabul edilmemiştir. İdari

yargılama hukukunda kanun yolları ayırımında genel olarak olağan ve

⁷³ Özhan Uluatam, **Örnekler Belgeler ve Mahkeme Kararlarıyla Vergi Hukuk Genel Esasları ve Vergiler**, Ankara,1995, s.245.

olağanüstü kanun yolu ayrımı kullanılmakta ve bu ayrım yapılırken de esas olarak nihai kararın şekli anlamda kesinleşmesinin engellenmesi ölçütü kabul edilmektedir. Bu ölçüt uyarınca itiraz, temyiz ve karar düzeltme yolu, olağan kanun yolu, yargılamanın yenilenmesi ve kanun yararına temyiz de, olağanüstü kanun yolu olarak kabul edilmektedir. 21

Aralık 1938 gün ve 3546 sayılı Devlet Şurası Kanunu'nun 8. Faslıının başlığı "Kanun Yollarıdır" ve kanun yolları olarak "Muhakemenin İadesi" (m. 48), "Kararların Tashihi" (m. 50) ile kararların tavzihi, tenakuzun kaldırılması, hata veya hesap yanlışlıklarının düzeltilmesi (m. 52) düzenlenmiştir. Temyiz ise bir kanun yolu olmayıp, birinci derece ve ikinci derece mercilerden verilen kazai kararlar hakkında "temyizen tetkik" veya "temyiz davası" adıyla açılan bir idari dava türüdür.

521 sayılı Danıştay Kanunu da "Kanun Yolları" deyimini kullanmış ve kanun yolu olarak yalnızca muhakemenin iadesi ile karar düzeltmeyi göstermiştir. Tavzih ile yanlışlıkların düzeltilmesi 3546 sayılı Kanundan farklı olarak kanun yolları içinde sayılmamışlardır. Temyiz yine bir kanun yolu olarak değil, "idari uyuşmazlıklar ve davalar" arasında 31. maddede, "Temyiz Davaları" diye adlandırılmakta ve 73,85,86. maddelerinde düzenlenmekteydi.

6.1.1982 gün ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ise, "Kanun Yolları" deyimini kullanmayarak veya böyle bir ayrım yapmayarak Üçüncü Bölümünde "Kararlara Karşı Başvuru Yolları" başlığı altında bu yolları; itiraz (m. 45), temyiz (m. 46), kanun yararına bozma (m. 51), yargılamanın yenilenmesi (m. 53) ve karar düzeltme (m. 54) şeklinde düzenlemiştir. Temyiz, artık bir dava değil, kanun yoludur. Açıklama (m. 29) ve yanlışlıkların düzeltilmesi (m. 30) ise hukuki olmaktan ziyade karar şekline ve tekniğine ilişkin başvuru olarak görüldüğünden kararlara karşı başvuru yolları arasında yer almamıştır.⁷⁴

⁷⁴ Zehra Odyakmaz, a.g.e., 1993, s.6-7.

1. TEMYİZ DAVASI

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu yürürlüğe girmeden önce yürürlükte olan 521 sayılı Danıştay Kanunu'nda temyiz davası (DK. m. 31), dava türleri bölümünde, "Temyiz Davası" başlığı altında düzenlenmişti. Kanun yolları arasında düzenlenmemiştir. Madde metninin başlığı "Temyiz Davası" olmasına rağmen madde metninde "temyiz yolu" tabiri kullanılmıştır.

521 sayılı Danıştay Kanunu'nun 31. maddesi şu şekilde idi; "İdari yargı mercilerinden özel kanunlarına göre kesin olarak verilmiş olan ve üst idari yargı mercii bulunmayan yargı kararları dava daireleri ile Dava Daireleri Kurulunda temyiz yolu ile kesin olarak görülür." 521 sayılı Danıştay Kanunu bazen "temyiz davası"⁷⁵ bazen de "temyiz yolu"⁷⁶ tabirini kullanmıştır.

Fakat madde metninde "temyiz yolu" ifadesinin geçmesine rağmen, temyiz müstakil bir dava türü olarak kabul edilmekteydi.⁷⁷ Adli yargıda alt derece mahkemesinin kararı aleyhine yapılan temyiz başvurusu, sadece bir başvuru olup, yeni bir dava niteliğinde değildir. Ancak Danıştay'a yapılan temyiz başvurusu yeni bir dava niteliğindedir.⁷⁸

Doktrinde de temyiz davasının yeri ve niteliği konusunda görüş birliği mevcut değildir. S. Sami Onar, temyiz davalarına, kararlara karşı başvuru yolları arasında "temyiz yolu" olarak yer vermektedir.⁷⁹ Rüştü Aral konuyu eserinde "temyiz davaları" olarak ele almaktadır.⁸⁰ Süheyp Derbil, "temyiz davası" ifadesini kullanmaktadır.⁸¹ Son olarak Mukbil Özyörük temyizi müstakil bir dava türü olarak kabul etmektedir.⁸² Temyiz davaları, daha önce bir idari yargı merciinde görülüp karara bağlanan bir davada verilen nihai

⁷⁵ 521 sayılı Danıştay Kanunu "Temyiz Davası" deyimini 63.,73.,76. maddelerde kullanılmıştır.

⁷⁶ 521 sayılı Danıştay Kanunu "Temyiz Yolu" deyimini 31.,67.,73.,85.,86. maddelerde kullanılmıştır.

⁷⁷ Mukbil Özyörük, 'İdare Hukuku – İdari Yargı Ders Notları', Ankara, 1977, s.248.

⁷⁸ Zehra Odyakmaz, a.g.e., 1993, s.13.

⁷⁹ S.Sami Onar, a.g.e., 1966, s.1993.

⁸⁰ Rüştü Aral, "Temyiz Davaları" Yüzyıl Boyunca Danıştay 1868-1968, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1968, s.537.

⁸¹ Süheyp Derbil, İdare Hukuku, Yeni Desen Matbaası, Ankara, 1959, s.176.

⁸² Mukbil Özyörük, İdare Hukuku Dersleri (Ders Notu- Teksir), Ankara,1972-1973, s.240.

kararın Danıştay'da hukuki açıdan incelenerek karara bağlandığı davalardır.⁸³

521 sayılı Danıştay Kanunu'nun 30. maddesinde belirtilen iptal, tam yargı ve yorum davaları, Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalardır. Kanunun 31. maddesinde sözü edilen temyiz davaları ise, genel olarak üst derece idare mahkemesi olan Danıştay'ın üst derece mahkemesi olma niteliğine hitap eden ve bir üst derece mahkemesi olarak baktığı davalardır.

Temyiz davaları bir tespit davası niteliğindedir. İdari yargı mercilerinden verilen nihai kararların hukuka uygun olarak verilip verilmediklerinin tespit edilmesine yönelik bir davadır. Danıştay, ancak bu tespiti yaptıktan sonra işin esası hakkında karar verebilir.⁸⁴

521 sayılı mülga Danıştay Kanunu'nun 31. maddesine göre, ilk derece idari yargı mercileri tarafından özel kanunlarına göre kesin olarak verilmiş olan ve başka bir üst idari yargı merciinin denetimine tabi olmayan nihai kararlarına karşı Danıştay'da temyiz davası açma imkanı öngörülmüştür. Temyiz davasını, esas davanın taraflarından, temyiz davası açmada, yani kararın bozulmasında hukukten korunmaya değer bir menfaati olan taraf açabilir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda öngörülen temyiz yolu ise, ilk derece idari yargı mercileri tarafından verilen nihai kararların hukuka uygun olup olmadığının Danıştay tarafından incelenmesidir.

2. VERGİ YARGISINDA OLAĞAN KANUN YOLLARI

2.1. Temyiz

2.1.1. Temyizin Tanımı, Hukuki Niteliği ve Amacı

2.1.1.1. Temyizin Tanımı

⁸³ Uzdem Akyüz, "Temyiz Davaları Ve Diğer İdari Davalardan Farklılıkları Ve Sonuçları", İdare Hukuku ve İdari Yargı İle İlgili İncelemeler III, 2. Baskı, Ankara,1986, s.19.

⁸⁴ Zehra Odyakmaz, a.g.e., 1993, s.13.

Temyiz yolunun, farklı müellifler tarafından yapılan ve içinde bu yolun özelliklerini de taşıyan çeşitli tanımları bulunmaktadır. Bunların bazıları şu şekildedir; Temyiz, ilk derece vergi yargısı organlarının kurul halinde verdikleri nihai, fakat kesinleşmemiş kararlara karşı, kararların hukuka uygunluk denetiminin sağlanması amacıyla denetim mahkemesine yapılan olağan kanun yolu başvurusudur.⁸⁵

Temyiz kanun yolu; ilk derece mahkemesi tarafından verilen nihai kararların üst derece mahkemesinde hukuka uygunluk bakımından denetlenmesidir.⁸⁶ Temyiz kanun yolunda, Danıştay dava daireleri ile idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararları hukuka uygunluk açısından denetlenir.⁸⁷

İlk derece mahkemeleri, davanın tarafları arasındaki uyuşmazlığın esasını çözmekle görevli mahkemelerdir. Temyiz incelemesinde ise, ilk derece mahkemelerinin uyuşmazlıkların esasını çözüme kavuşturmak amacıyla verdiği kararların hukuka uygun olarak verilip verilmediği hususunun üst derece mahkemesi tarafından denetlenmesi söz konusu olup ayrıca maddi olaylar yeniden incelenerek yeni bir karar verilmesi söz konusu değildir.⁸⁸ Temyiz mercii, yeni bir yargılama yeri değildir. Temyiz mercii, hüküm mahkemesi tarafından incelenen maddi olguları tekrar inceleme konusu yapamaz.⁸⁹ Temyiz yolu incelemesi, maddi olayların yeniden incelenmesine ve tartışılmasına yönelik bir kanun yolu değildir. Temyiz kanun yolunda, ilk derece mahkemesi tarafından verilen esasa ilişkin kararda uyuşmazlığa hukukun yanlışı uygulandığı savı ileri sürülebilir.⁹⁰

⁸⁵ Yusuf Karakoç, **Vergi Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları**, 2007, s.206.

⁸⁶ S.Sami Onar, **a.g.e.**, 1966, s.1992.

⁸⁷ Şeref Gözübüyük , Güven Dinçer, **İdari Yargılama Usulü**, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2001, s.881.

⁸⁸ Hakan Pekcanitez , Oğuz Atalay , Muhammet Özokes, **Medeni Usul Hukuku**, 2. Baskı, , Seçkin Yayınevi, Ankara, 2001s.493.

⁸⁹ Şeref Gözübüyük , Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001 s.881.

⁹⁰ Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 1991, s.438 , Erdener Yurtcan, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi**, C. 2, İstanbul, 1988, s. 525.

İki dereceli yargılama sisteminde, alt dereceli yargı yerleri tarafından verilen kararlar, ancak tarafların karara karşı temyiz yoluna başvurmaları üzerine temyiz incelemesi yapmakla görevli üst dereceli yargı yeri tarafından yapılacak hukuka uygunluk denetimi sonunda, hukuka aykırı olduğu hususunun tespitiyle verilecek bozma kararıyla kaldırılabilir. Alt derece mahkemesinin⁹¹ kararı, tarafların bir tasarrufu ile veya kararı veren yargı mercilerinin kendisi tarafından herhangi bir kararla hukuk düzeninden kaldırılamaz.

Temyiz mercii, davayı değil davanın esasını karara bağlayan yargısal kararları, yargılama usullerine uygun bir şekilde verilip verilmediği, uyuşmazlığa uygulanan hukuk kurallarının doğru ve yerinde uygulanıp uygulanmadığı hususlarını inceler. Eğer ilk derece mahkemesi kararında bu bakımdan, yani usul ve esas bakımından hukuka aykırılık tespit ederse kararı bozar; ancak davaya yeniden bakmaz, kararı veren mahkemeye yeniden inceleyerek, yeni bir karar vermesi için gönderir. Mahkemenin ilk verdiği kararda ısrar hakkı varsa kararında ısrar eder, eğer ısrar hakkı yok ise bozma kararına uyarak uyuşmazlığı bozma kararında belirtilen esaslara göre çözüme bağlar.⁹²

Bütün bu açıklamalardan sonra, idari yargılama hukukunda temyiz kanun yolunun tanımını şöyle yapabilir:

İlk derece idari yargı mercileri tarafından verilen ve davanın taraflarından biri veya her ikisi tarafından yerinde görülmeyen nihai kararların, hukuka uygun olarak verilip verilmediği yönünden Danıştay'ın denetimine olanak sağlayan bir kanun yoludur.

2.1.1.2. Temyizin Hukuki Niteliği

⁹¹ Perteve Bilgen , İsmet Giritli, **İdari Kaza**, İstanbul, 1966, s.17. Genel ya da özel yetkili olan bir dava veya uyuşmazlığa ilk defa el koyan, uyuşmazlığı maddi ve hukuki açıdan ilk defa çözüme kavuşturan mahkemeye ilk derece mahkemesi denilir.Uyuşmazlıkları yalnız hukuki açıdan inceleyen ve bir hukuka aykırılık halinin tespiti durumunda, verilen kararı bozmakla yetinerek ,uyuşmazlığın esası hakkında yeniden karar verilmek üzere dosyayı kararı veren mahkemeye gönderen mahkemeye ise temyiz mahkemesi denir.

⁹² S.Sami Onar, **a.g.e.**, s.1993.

Temyiz yolunun kanun yolları arasındaki yerini belirlerken öncelikle, kanun yollarının ayırıcı unsurlarının neler olduğuna bakmak gerekecektir. Ancak, bu konuda öğretilerde birlik bulunmadığına daha önce değinmiştik. Bu nedenle öncelikle, kanun yollarının ayırıcı unsurları konusunda kişisel yoruma göre değişmeyen, objektif ölçüler bulmak ve bu konuda bir sonuca varmak gerekir. Bu durumda, ilk derece yargı yerlerinin verdikleri hükme karşı, üst dereceli bir yargı yerine başvurulması ve kanun yoluna başvurma hükmünün şekli anlamda kesinleşmesini erteleme ölçülerinin esas alınması konuya açıklık ve sadelik getirecektir. Çünkü, gerek kanun yollarının ayırıcı özellikleri, gerek kanun yollarının kendi içinde sınıflandırılması için kullanılan diğer ölçüler, objektif ve herkes için kabul edilebilir değildir. Bu ölçüler uyarınca temyiz yolunu, dar anlamda ve olağan bir kanun yolu olarak kabul edebiliriz. Zira, temyiz yolu, sadece nihai kararlara karşı gidilebildiği için, dar anlamda, bu kararların şekli anlamda kesinleşmesine engel olduğu için de olağan kanun yolu olarak kabul edilebilir.

İdari yargılama hukukunda da temyiz yolu, bu ölçüler esas alınarak dar anlamda ve olağan kanun yolu olarak kabul edilmektedir.

2.1.1. 3. Temyizin Amacı

Temyiz yolunun amacı, yargılama mercilerinin kararlarındaki hukuka aykırılıkları gidermek olarak ifade edilebilir.⁹³ Yine temyiz yolu, ilk derece mahkemelerinin kararlarının maddi hukuk ve usul hukuku hükümlerine uygun olarak verilip verilmediğini kontrol etme amacını da taşımaktadır.⁹⁴

Temyiz kanun yolunun ilk amacı, belli bir uyuşmazlıkta doğru karar verilmesini sağlamak, ikinci amacı ise, hukukun uygulanmasında ülke içinde birliği sağlamaktır.⁹⁵

Temyiz yoluyla, daha önce başka bir yargı mercii tarafından verilmiş karar denetlenerek bu kararın hukuka uygunluğu denetlenir. Aynı zamanda

⁹³ Nurullah Kunter, **Ceza Muhakeme Hukuku**, 1989, s.1049.

⁹⁴ Necip Bilge, **Medeni Yargılama Hukuku**, 1965, s. 477.

temyiz yoluyla bir ülkedeki hukuk kurallarının istikrarlı ve aynı biçimde uygulanması sağlanır. Bunun yanı sıra dava konusu olan olay hakkında gerçeğe uygun ve adil bir kararın ortaya çıkarılması mümkündür. Böylece temyiz yoluyla gerçek anlamda adaletin gerçekleşmesi sağlanır.⁹⁶

Temyiz kanun yolu, davanın taraflarının talebi üzerine işleyen bir kanun yoludur. Temyiz yolunda, soyut hukuki sorunun değil, somut bir olayın yargılama konusu olması, ayrıca yapılan incelemede maddi hukuku zedeleyen yönler bulunup bulunmadığının incelenmesi ile belirli bir olayda doğru ve gerçeğe uygun kararın verilmesi amacının da izlendiği ortaya çıkmaktadır.

2.1.2. Temyize Konu Olabilecek Kararlar

İdare ve vergi mahkemelerinin ancak yargısal kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Yani, temyiz yoluna başvurabilmek için ortada yargısal nitelikli bir kararın olması gerekir. Mahkemelerin idari nitelikteki görevlerine ilişkin kararları temyize konu olmazlar. Yine bir kararın temyiz edilemeyeceği, kanun tarafından belirlenir. Bir karar kanundan dolayı temyiz edilebilir veya edilemez.⁹⁷ Yani bazı kararlar verildiği anda kesin hüküm niteliği kazanır ve bu tür kararlara karşı kanun yollarına başvurulamaz. Örneğin, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Kanunu uyarınca verilen para cezalarına karşı açılan iptal davalarında mahkeme tarafından verilen kararlar kesin hüküm niteliği taşırlar ve bu tür kararlara karşı temyiz veya itiraz yoluna başvurulamaz.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 46. maddesi, idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarına karşı başka kanunlarda hüküm bulunsa dahi Danıştay'da temyiz yoluna başvurulabileceğini belirtmiştir. 47. maddesi ise, idare ve vergi mahkemelerinin itiraz yolu açık olan kararlarının

⁹⁵ Nevzat Toroslu, **a.g.e.**, 1999, s.308.

⁹⁶ Veli Özer Özbek, **a.g.e.**, 2006, s.720.

⁹⁷ Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü** , 6. Baskı, 2001, s.450 , Baki Kuru , Ramazan Arslan Ejder Yılmaz, , **Medeni Yargılama Hukuku**, 1997, s.572.

temyiz konusu yapılamayacağını belirtilmek suretiyle mahkemelerin temyize konu nihai kararlarına istisna getirmiştir.⁹⁸

Yine aynı Kanunun 46. maddesinde, Danıştay dava dairelerinin, ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalarda verdikleri nihai kararlara karşı da temyiz yoluna başvurulabileceği belirtmiştir.

Danıştay Kanunu'nun 38. maddesi uyarınca dava dairelerinin bu davalarda verdikleri kararlar, konularına göre İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurulları'nda temyizen incelenirler.

Danıştay dava dairelerinin temyiz edilebilecek kararları, ilk derece mahkemesi olarak baktıkları davalarda verdikleri kararlar olup, temyiz incelemesi sonucunda verdikleri kararları temyiz edilemez. Bu kararlara karşı 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 54. maddesi uyarınca aynı dairede kararın düzeltilmesi istenebilir. Ancak Danıştay dava dairelerinin karar düzeltme aşamasında verdikleri kararlara karşı da temyiz yoluna başvurulamaz.⁹⁹

Nitekim Danıştay, idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararları ile Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdikleri kararların Danıştay'da temyizen incelenmesinin mümkün olduğu, dava dairelerinin temyizen verdikleri kararların düzeltilmesi istemleri üzerine verilen kararların ise bir kez daha temyizen incelenmesi olanağının olmadığına karar vermiştir.¹⁰⁰

VDDK ise, ilk kararın Danıştay dava dairesince usulden bozulması nedeniyle esasa ilişkin olarak herhangi bir temyiz incelemesi yapılmadığından dosyanın temyizen incelenmek üzere Danıştay dava dairesine gönderilmesine karar vermiştir.¹⁰¹

⁹⁸ Sabri Coşkun , Müjgan Karyağdı, **İdari Yargılama Usulü**, Ankara, 2001, s.500.

⁹⁹ Ramazan Çağlayan, **İdari Yargıda Kanun Yolları**, 2007, s.45.

¹⁰⁰ Danıştay 7. D. 06.06.2001 günlü ve E:2001/2020, K:2001/2440 s.k.,
(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp> , 19.Eylül.2007

¹⁰¹ VDDK 20.04.2001 günlü ve E:2001/186, K:2001/63 s.k.,
(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp> , 19.Eylül.2007

Danıştay yine bir kararında, ancak idare mahkemelerinin nihai kararlarına karşı temyiz isteminde bulunulabilmesi mümkün olduğu, yasada yargılamanın iadesinin reddine dair kararların, temyiz yoluyla yeniden incelenmesini öngören herhangi bir hüküm yer almadığından bu yoldaki istemin reddine karar vermiştir.¹⁰²

Danıştay'ca 2577 sayılı İYUK'un 45. maddesinin 5. fıkrasında, bölge idare mahkemesi kararlarının kesin olduğu ve temyiz yoluna başvurulamayacağı hükmüne bağlandığından, davacı isteminin incelenmesine olanak bulunmadığından istemin incelenmeksizin reddine karar verilmiştir.¹⁰³

İdare ve vergi mahkemelerinin tüm kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulamaz. 2577 sayılı İYUK'un 47. maddesinde, idare ve vergi mahkemelerinin, itiraza tabi olan kararlarına karşı temyiz yoluna gidilemeyeceği belirtilmiştir. 45. maddesinde de, hangi kararlara karşı itiraz yoluna başvurulabileceği düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasının (e) bendinde, "tek hakimle verilen nihai kararların" itiraz yoluna tabi olduğu belirtilmiştir. 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 7. maddesinde, hangi davaların tek hakimle görüleceği belirtilmiştir. Bu maddeye göre; uyuşmazlık miktarı 2007 yılı için, 6.370.-YTL (bu miktar her yıl yeniden değerlendirilerek artırılmaktadır) ve konusu belli bir miktar parayı içeren idari işlemlere karşı açılan iptal davaları ile tam yargı davaları tek hakim tarafından çözümlenir. Ayrıca toplam değeri 6.370.-YTL'yi aşmayan vergi davaları da tek hakimle çözümlenir.

İdare ve vergi mahkemeleri tarafından tek hakimle çözümlenmesi gereken bir dava yanlışlıkla kurul halinde karara bağlanmış ise, bu kararlara karşı itiraz yolu ile bölge idare mahkemesine değil, temyiz yolu ile Danıştay'a başvurulabilir.¹⁰⁴ Ancak Danıştay'ın bu konuda farklı kararları vardır. Örneğin,

¹⁰² Celal Karavelioğlu, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, 1996, s.918. Danıştay 5. D. 07.10.1986 tarih E:1986/958, K:1986/978 s.k.

¹⁰³ Danıştay 3. D. 09.10.2002 günlü ve E:2002/3094, K:2002/3129 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

¹⁰⁴ Şeref Gözübüyük , Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.883.

Danıştay 7. Dairesi, tek hakimle görülmesi gereken davanın, mahkeme kurulu tarafından karara bağlanmasını yerinde görmeyerek, kararın görev noktasından bozulmasına¹⁰⁵ Danıştay 4. Dairesi ise, aynı nitelikteki karara karşı itiraz yoluyla bölge idare mahkemesine değil, temyiz yoluyla Danıştay'a başvurulabileceğine karar vermiştir.¹⁰⁶

Danıştay 2. Dairesi, 2576 sayılı yasanın 8. maddesi uyarınca tek hakim tarafından verilen kararları itiraz üzerine inceleyen bölge idare mahkemesince verilen kararların kesin olduğuna ve bu kararlara karşı temyiz yoluna gidilemeyeceğine hükmetmiştir.¹⁰⁷

İdare ve vergi mahkemelerinin, Danıştay dava dairelerinin temyiz incelemesi üzerine verdiği bozma kararına karşı verdikleri ısrar kararları, Danıştay Kanunu'nun 38. maddesi ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49/4. maddesi uyarınca konusuna göre İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurulu'nda temyizen incelenir. Danıştay'ın bozma kararından sonra tek hakimle verilen ısrar kararları, itiraz yoluna değil, temyiz yoluna tabidir. Bu kararlar için karar düzeltme kanun yoluna da başvurulabilir.

Danıştay VDDK, Danıştay'ın bozma kararı üzerine uyuşmazlığın tek hakim tarafından karara bağlanması, ısrar kararı niteliğinde olması nedeniyle bu kararlara karşı yapılan temyiz isteminin Danıştay'da incelenmesi gerektiğine karar vermiştir.¹⁰⁸

Tek hakimle verilen bir karara karşı, itiraz yolu yerine temyiz yoluna başvurulursa, Danıştay görevsizlik kararı vermektedir.

Bölge idare mahkemelerinin itiraz incelemesi sonucunda verdikleri kararları kesin olup, bu kararlara karşı Danıştay'da temyiz yoluna başvurulamaz.

Ancak, bölge idare mahkemelerinin, itiraz üzerine olmayıp kanundan doğan görevlerini yaparken verdiği kararlar, örneğin reddi hakim istemi

¹⁰⁵ Danıştay 7. D. 16.04.1986 tarih ve E:1984/3381, K:1986/1246 s.k.,DD., S: 64 – 65, s. 294.

¹⁰⁶ Danıştay 4. D. 26.11.1984 tarih ve E:1984/3114, K:1984/4272 s.k.,DD, S: 58 – 59, s.159.

¹⁰⁷ Danıştay 2. D.11.10.2004 günlü ve E:2004/7073, K:2004/750 s.k., DD, S: 6, s.123.

¹⁰⁸ Danıştay VDDK 03.03.1989 tarih ve E:1988/404, K:1989/17 s.k, Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.40.

üzerine verdiği kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir.¹⁰⁹ Danıştay 10. Dairesince, yasada her ne kadar, bölge idare mahkemesince verilen kararların kesin olduğu ve temyiz yoluna başvurulamayacağı belirtilmişse de; temyize konu edilemeyecek bölge idare mahkemesi kararlarının, itiraz üzerine verilecek kararlar olduğu “reddi hakim istemi” hakkında verilmiş olan kararın, itiraz üzerine verilmiş bir karar olmadığı belirtilerek bu kararlara karşı temyiz yolunun açık olduğuna karar verilmiştir.¹¹⁰

Danıştay 7. Dairesi ise, hukuki uyumsuzluğu sona erdirmeyen, diğer bir deyişle, nihai olmayan ve bu nedenle, ancak, davanın esası hakkında verilen ve yargılamayı sona erdiren kararlar birlikte temyiz edilebilir nitelikte olan reddi hakim talebi hakkında verilen kararın, müstakilen temyiz başvurusuna konu edilmesine yasal olanak bulunmadığına karar vermiştir.¹¹¹

Kural olarak, Danıştay, idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Mahkemelerin yargılama aşamasında verdikleri ara kararları tek başına temyiz edilemez. Bu kararlar ancak, uyumsuzluğun esasını çözümlleyen kararlarla birlikte temyiz edilebilirler.

Nihai karar, ara kararın aksine hakim o davadan elini çekmesini gerektiren karardır. Nihai kararlardan en önemlisi, uyumsuzluğu esastan çözen kararlardır.¹¹² Usule ilişkin olarak verilen ancak, hakim o davadan elini çekmesini gerektiren kararlar da nihai karardır.¹¹³ Mesela, görev, ehliyet, süre veya “karar verilmesine yer olmadığına”, şeklinde karar verilerek davayı sonuçlandıran usule ilişkin kararlar nihai karar niteliğindedir.¹¹⁴

Nihai kararları, açılan bir davada mahkeme tarafından verilen ve kanun yolları dışında bir daha inceleyemeyen ve değiştirilemeyen yani

¹⁰⁹ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.41.

¹¹⁰ Danıştay 10. Dairesi, 23.01.1989 tarih ve E:1986/2402, K:1989/90 s.k, DD, S:76 – 77, s. 793.

¹¹¹ Danıştay 7. D. 07.04.2004 günlü ve E:2004/431, K:2004/863 s.k

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

¹¹² Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s. 48.

¹¹³ İlhan Postacıoğlu, **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, 1975, s.720 , Necip Bilge,E. Önen, **Medeni Yargılama Hukuku Dersleri**, 1978, s.636.

¹¹⁴ Şeref Gözübüyük , Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.882–883 , Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama**

davadan sürekli olarak ve kesin anlamda el çekme sonucunu doğuran kararlar olarak tanımlamak mümkündür.¹¹⁵

Davanın esası hakkındaki nihai kararlar, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren, tarafların taleplerini çözüme bağlayan nihai kararlardır. Bu kararlara hüküm adı da verilmektedir.¹¹⁶ Hükümle taraflar arasındaki dava sona erer ve karar kesinleştikten sonra aynı konuda yeni bir dava açılmaz. Yetkisizlik, görevsizlik gibi kararlar esas hakkındaki nihai kararlardır.

Usule yönelik nihai kararlarda da yargılama sona erer ve mahkeme davadan elini çeker. Fakat bu kararlar taraflar arasındaki uyuşmazlığın esası karara bağlanmış olmaz, tarafların talepleri hakkında bir karar verilmez. Yalnızca usule yönelik konular karara bağlanır ve bu karar uyarınca da yargılama sona erer.¹¹⁷

2577 sayılı İYUK'un 15. maddesinin 4. bendinde; idari yargının görevli olduğu konularda davanın görev ve yetki yönünden reddine ilişkin kararlar ile, husumetin düzeltilmesi kararları ile dava dilekçesindeki eksiklikler ve avukat olmayan vekil tarafından açılan davalar nedeniyle verilen dilekçenin reddine ilişkin kararlara karşı temyiz ve itiraz yoluna başvurulamayacağı belirtilmiştir. Nitekim Danıştay 7. Dairesi dilekçenin reddine ilişkin kararın, temyizen incelenmesi mümkün bulunmadığına ve bu nedenle temyiz isteminin incelenmeksizin reddine karar vermiştir.¹¹⁸

Danıştay 8. Dairesi de, mahkemelerce idari yargının görev alanına giren konularda verilen görev ve yetki ret kararlarının temyizen incelenme

Hukuku, 1989, s.826 , Şeref Gözübüyük, **Yönetmelik Yargı**, 2001, s.495-496.

¹¹⁵ Celal Karavelioğlu, **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, C.II, 5. Baskı, 2001, s.1561.

¹¹⁶ Baki Kuru, **Hukuk Usulü Muhakemeleri El Kitabı**,1995, s.532.

¹¹⁷ Baki Kuru, **a.g.e.**, 1995, s.533 ,Danıştay'ın usule ilişkin nihai karar hakkındaki görüşü için bkz.

5. sayfadaki Danıştay İDDK'nun 22.2.1985 tarih ve E:1985/3, K:1985/6 sk., DD. s. 60- 61, s.154.

¹¹⁸ Danıştay 7. D.14.07.2004 günlü ve E:2004/1909, K:2004/2147 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

olanağı bulunmadığından temyiz isteminin incelenmeksizin reddine karar vermiştir.¹¹⁹

Bu kararlar haricindeki usule ilişkin kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Yine, davanın konusuz kalmasını gerektiren hallerde, yani yargılama yapılmasına ve esas hakkında karar verilmesine gerek kalmayan hallerde, örneğin, dava devam ederken davalı idare tarafından dava konusu işlemin geri alınması, tam yargı davalarında, davalı idarenin, davacının talep ettiği tazminatı ödemesi veya davacının davadan feragat etmesi gibi durumlarda, mahkeme tarafından verilen “dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına” ilişkin kararlara karşı da temyiz yoluna başvurulabilir.

Ara kararları, ancak esas kararla birlikte temyiz edilebilir. Ara kararları, yargılamayı sona erdirmeyen, aksine yargılamayı devam ettirmeye, derinleştirmeye yönelik kararlar olup, mahkemenin davadan el çekmesini değil davaya devam etmesini sağlayan kararlardır.¹²⁰

İdari yargı mercilerinin verdikleri ara kararları, belge isteme, keşif, bilirkişi incelemesi yaptırma gibi, maddi olayları veya hukuksal durumları açıklığa kavuşturmaya yönelik kararlardır.¹²¹

Danıştay 5. Dairesi, nihai kararların, uyuşmazlıkların esastan çözümünü sağlayan, uyuşmazlığı olumlu ya da olumsuz bir sonuca bağlayan kararlar olduğunu belirttikten sonra uyuşmazlığın çözümü için bazı bilgi ve belgelerin getirilmesine ilişkin bulunan ara kararların uyuşmazlığı esastan çözmeye yönelik olmadıkları için nihai karar sayılmaları mümkün olmadığına karar vermiştir.¹²²

Yürütmenin durdurulması kararları teknik anlamda bir ara kararı olmamasına rağmen, yürütmenin durdurulması istemi hakkında verilen

¹¹⁹ Danıştay 8. D. 08.04.2005 günlü ve E:2005/1215, K:2005/1637 s.k

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007

¹²⁰ Hakan Pekcantez, Oğuz Atalay, Muhammed Özkes, **a.g.e.**, 2001, S.449

¹²¹ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer: **a.g.e.**, 2001, s.882.

¹²² Danıştay 5. D., 11.05.1988 tarih ve E:1986/990, K:1988/ 1530 s.k, DD, S:72 – 73, s. 313 .

kararlara karşı da temyiz yolu kapalıdır. Bunlara karşı ancak itiraz yolu mümkündür.¹²³ Ancak buradaki itiraz kanun yolu olan itirazdan farklıdır.

Mahkemenin, bilirkişi ve keşif istemlerinin reddine veya kabulüne ilişkin kararları, davaların ayrılması ya da birleştirilmesine ilişkin kararları¹²⁴ ile davaya katılma ve davanın duyurulmasına ilişkin kararları da¹²⁵ nihai karar niteliğinde olmadığı için temyize konu teşkil etmezler. Ancak, bu kararlar nihai kararlarla birlikte temyiz edilebilirler.

Kararın açıklanması istemleri üzerine verilen kararlar da nihai karar niteliğinde olmadığından temyize konu edilemez.

2.1.3. Temyiz Sebepleri

İlk derece idari yargı yerlerinin verdikleri nihai kararlar sadece, bir hukuk kuralının uyuşmazlığa yanlış uygulandığı gerekçesiyle temyiz edilebilir.¹²⁶ Aslında 2577 sayılı İYUK'un 49. maddesinde sayılan temyiz sebeplerinin hepsi de, hukuk kuralının yanlış uygulanmasıdır. Bu hukuka aykırılık kavramı geniş olarak anlaşılmalıdır. Yani, sadece kanunlar değil, bunun yanında, uluslararası anlaşmalar, Danıştay İBK'ları, tüzükler, yönetmelikler, hukukun genel ilkeleri de bu kapsama dahildir.

2577 sayılı İYUK'un 49. maddesinde temyiz nedenleri üç başlık halinde belirtilmiştir. Bunlar;

Görev ve yetki dışında bir işe bakılmış olması

Hukuka aykırı karar verilmesi

Usul hükümlerine uyulmamış olması

Temyiz yeri olan Danıştay, ilk derece mahkemesinin kararının hukuka uygun olup olmadığını, ilke olarak, ilk derece yargı yeri önünde ileri sürülen iddia ve savunmaları esas alarak tespit etmeye çalışır. Bunun sonucu olarak

¹²³ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.42.

¹²⁴ Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, 2001, s.4531.

¹²⁵ Şeref Gözübüyük, Turgut Tan, **İdare Hukuku - İdari Yargılama Hukuku**, Ankara 1999, s.855

¹²⁶ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.903, Şeref Gözübüyük, Turgut Tan, 1999, s.1030-1031, Baki Kuru, **a.g.e.**, 2001, s. 4533, Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.84, Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2002, s.71

da, ilk derece mahkemelerinde ileri sürülmeyen iddia ve savunmalar, Danıştay'da temyiz incelemesi nedeniyle ileri sürülemez. Ancak, kamu düzenini ilgilendiren hususlar bu duruma istisna teşkil ederler. Kamu düzenini ilgilendiren hususlar, ilk derece mahkemesinde ileri sürülmemiş olsa bile, temyiz aşamasında Danıştay'da ileri sürülebilir. Danıştay'da bu hususları re'sen göz önünde tutmak zorundadır. "... idari yargıda yetki kamu düzeni ile ilgilidir. Temyiz dilekçesinde ileri sürülme de, yargı yerince her aşamada kendiliğinden göz önüne alınır."¹²⁷

2.1.3.1. Görev ve Yetki Dışında Bir İşe Bakılmış Olması

Görev ve yetki kavramları farklı anlamlar taşımaktadır. Görev, konu itibarıyla bir davaya hangi yargı yerinin bakacağını, yetki ise, yer itibarıyla bir davaya hangi yer yargı yerinin bakacağı hususunu ifade eder. Birden fazla yargı düzeni bulunması ve bu yargı düzenleri içinde de birden fazla yargı yerinin bulunması görev ve yetki sorununu doğurmaktadır.

Mahkeme ya görevli veya yetkili olmadığı bir davada karar vermiştir ya da davada görevli veya yetkili olduğu halde, görevsizlik veya yetkisizlik kararı vermiştir. Bu durumlar temyiz nedenidir.¹²⁸

Görev ve yetki konuları idari yargı alanında kamu düzeni ile ilgili konulardır. Taraflar ileri sürmese dahi, yargılamanın her aşamasında yargı yerleri bu hususları kendiliğinden göz önüne almak zorundadırlar. Örneğin; Danıştay 11. Dairesi, yargı mercilerince, yetki konusunun re'sen araştırılması gerektiğini belirterek idare mahkemesi kararının yetki yönünden bozulmasına karar vermiştir.¹²⁹

Danıştay 5. Dairesinin, "... idari davalarda yetkili mahkemenin tespiti konusu, kamu düzenine ilişkin olduğundan, temyiz başvurusunda ileri sürülme bile, yargı yerince kendiliğinden incelenir..."¹³⁰, ve Danıştay İDDK'un "... İdari Yargılama Usulü Kanunu'na göre, görev konusu

¹²⁷ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.904.

¹²⁸ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.68.

¹²⁹ DD. S: 3. Danıştay 11. D. 07.11.2003 tarihli ve E:2002/2064, K:2003/4822 s.k

¹³⁰ DD. S: 68 – 69, s. 418. Danıştay 5. D., 26.05.1987 tarih ve E:1985/813, K:1987/837 s.k.

mahkemece yargılamanın her evresinde re'sen dikkate alınmak gerekir..."¹³¹ şeklindeki kararları da bu yöndedir.

Bir idari yargı mercii, adli veya askeri yargı düzeninin görevine giren bir davaya, kendisini görevli görerek bakarsa veya idari yargının görevine giren bir konuda kendisini görevsiz görerek davayı görev noktasından reddederse, Danıştay kararı görev noktasından bozar.

Danıştay'ın görevine giren bir konuda alt derece idari yargı yeri yanırlılıkla kendisine açılan davada, görevsizlik kararı vererek dosyayı Danıştay'a göndermesi gerekirken, davanın esası hakkında karar vermişse, Danıştay alt derece idari yargı yerinin kararını görev noktasından bozar ve davanın esasını kendisi karara bağlar.

Danıştay 6. Dairesi bu konudaki örnek bir kararında; 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendinde Bakanlıkların düzenleyici işlemlerine karşı açılacak iptal davalarının ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görüleceğinin kurala bağlandığı, 18.03.1987 günlü, 87/11608 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla turizm merkezi olarak belirlenen Ayder Kaplıcaları mevki için Turizm Bakanlığı'nca hazırlanarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca onaylanan 1/5000 ölçekli nazım imar planının iptali dileğiyile açılan davanın ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülmesi gerekirken, idare mahkemesince işin esası incelenerek verilen mahkeme kararında isabet görülmeyerek bozulmasına karar vermiştir.¹³²

Alt derece idari yargı yeri, kendi görev alanı içine girmeyen fakat Danıştay'ın da görev alanı dışında kalan ve başka bir idari yargı yerinin görevi içinde bulunan bir davada görevsizlik kararı vermeyerek davanın esası hakkında karar vermiş ise, Danıştay alt derece yargı yeri kararını yine görev noktasından bozar.

Görev konusu kamu düzeni ile ilgili olduğu için bu kurala uyulmaması mutlak bir bozma nedenidir.

¹³¹ DD. S: 60 – 61, s. 107. Danıştay İDDK, 03.05.1985 tarih ve E:1985/80, K:1985/71 s.k.

¹³² DD. S:61-62, s.32. Danıştay 6. D. 19.03.1991 tarih ve E:1990/2743 , K:1991/467 s.k.

Danıştay 6. Dairesi; para cezasına ilişkin belediye encümeni kararının iptali istemiyle açılan davanın görümü ve çözümü vergi mahkemesinin görevi dışında bulunduğundan sözü edilen encümen kararına ve bu karara dayanılarak düzenlenen ödeme emrine yönelik davaların aralarında bağlantı bulunması nedeniyle görevli ve yetkili idare mahkemesine gönderilmeksizin görev dışında verilen vergi mahkemesi kararında usul ve yasaya uyarlık bulunmadığına karar vermiştir.¹³³

Danıştay 3. Dairesi, yurtdışı çıkış yasağının Pasaport Kanununun 22. maddesinin uygulanmasına ilişkin olduğuna ve bu işleme karşı açılan davanın görüm ve çözümünün idare mahkemesinin görevine girdiğine karar vermiştir.¹³⁴

2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesinde hangi davaların ilk derecede Danıştay'da görüleceği düzenlenmiştir. Bu davaların dışındaki davalar idare veya vergi mahkemelerinin görevine girmektedir. 24. maddedeki davalar dışındaki bir dava doğrudan Danıştay'da açılmış ise, Danıştay davayı görev yönünden reddeder ve dava dosyasını görevli gördüğü mahkemeye gönderir. Danıştay'ın görev konusunda verdiği kararlar kesindir ve idare ve vergi mahkemeleri bu kararlara uymak zorundadırlar. Yani, Danıştay tarafından dosya kendisine gönderilen mahkeme, davada görevsizlik kararı veremez. Davayı esastan çözümlenmek zorundadır.

Danıştay 8. Dairesi, üniversitelerin çıkarttıkları yönetmeliklerin iptali istemiyle açılan davalarda, bu tür davaların 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesinde sayılan davalardan olmadığı gerekçesiyle davayı görev yönünden reddetmiş ve dosyanın idare mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.¹³⁵

Örneğin; "Efes Ören Yeri gelirinin % 40'ınının 2464 sayılı Kanunun mükerrer 97. maddesinin (a) fıkrası kapsamı dışında kaldığından bahisle Selçuklu Belediyesi'ne belediye payı olarak ödenmeyeceğine ilişkin Kültür

¹³³ DD. S: 66 – 67, s.295. Danıştay 6. D. 22.10.1986 gün ve E:1986/702, K:1986/889 s.k.

¹³⁴ Danıştay 3. Dairesi 29.09.2004 günlü ve E:2004/1489, K:2004/2348 s.k, DD. S: 6.

¹³⁵ Danıştay 8. D. 25.05.2005 günlü ve E:2003/2318, K:2005/2468 s.k

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

Bakanlığı işlemini iptal eden Danıştay 9. Dairesi'nin 11.12.1991 tarih ve K:1991/4138 sayılı kararı temyiz edilmiştir.

Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, hangi davaların ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görüleceğinin, 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesinin (1) işaretli fıkrasında belirtildiğini, idari davaya konu yapılan işlemin ise, yasada sayılan karar ve işlemlerden hiçbirinin kapsamına girmediğinden davanın ilk derecede Danıştay'da açılmasına ve görülmesine olanak bulmayarak Danıştay 9. Dairesi'nin kararının bozulmasına karar vermiştir.¹³⁶

Bazı davalar tek hakim tarafından çözümlenirler. Tek hakimin görevine giren bir davada, mahkeme tarafından kurul halinde karar verilmiş ise, Danıştay bu durumu bir bozma sebebi olarak görmektedir.

Danıştay 7. Dairesince, vergi ve ceza toplamı itibariyle Yasada belirtilen yetmiş beş bin liralık kanuni haddin altında olan davanın tek hakim tarafından görülüp çözümlenmesi gerekirken mahkeme heyetince karara bağlanmasında isabet görülmemiştir.¹³⁷

2577 sayılı İYUK'un 32. ve devamı maddelerinde genel ve özel yetki kuralları düzenlenmiştir. İdare ve vergi mahkemeleri, belirlenen bu yetki kurallarına uygun olarak yetkili oldukları davalara bakabilirler. Aksi halde, yetkisiz mahkeme tarafından verilen kararlar, yetkisizlik nedeniyle temyiz aşamasında Danıştay tarafından bozulmaktadır.

İlk derece yargı merciinin bir davada görevsizlik kararı verebilmesi için, öncelikle o davaya bakmaya yetkili olması gerekir.

2.1.3.2. Hukuka Aykırı Karar Verilmiş Olması

2577 sayılı İYUK'un 49. maddesinde sayılan temyiz sebeplerinden ikincisi, hukuka aykırı karar verilmiş olması durumudur. Burada sözü edilen hukuka aykırılık, "maddi hukuka aykırılık" şeklinde anlaşılmalıdır. Maddi hukuka ilişkin bir kuralın yanlış uygulanması, yani uygulanması gereken

¹³⁶ Danıştay VDDK, 18.06.1993 tarih ve E:1992/254, K:1993/76 s.k., DD. S: 89, s.156.

¹³⁷ Danıştay 7. D. 16.04.1986 tarih ve E:1984/3381, K:1986/1246 s.k., DD.S:64 – 65, s. 293

hukuk kuralının uygulanmaması, uygulanması gereken hukuk kuralının tam olarak olaya uygulanmaması hali gibi.¹³⁸

Maddi hukuk kavramının kapsamına, yürürlükte bulunan mevzuat hükümleri girer. Bunlar; Anayasa, kanunlar, uluslararası anlaşmalar, içtihadı birleştirme kararları, kanun hükmünde kararnameler, tüzükler, yönetmelikler vb. gibi. Bunlar dışında da, hukukun genel ilkeleri, istikrar kazanmış Danıştay kararları ve idare hukukuna özgü olan idari teamüller de, maddi hukuk kapsamındadır.

Mahkemelerin nihai kararları, karar verilirken bir hukuk kuralının yanlış uygulandığı gerekçesiyle temyiz edilebilir. Yani, hukukumuzdaki temyiz sebeplerinin tümü, esas olarak, bir hukuk kuralının yanlış uygulanmış olmasına dayanır.

Bir hukuk kuralının yanlış uygulanmasından maksat, o hukuk kuralının hiç uygulanmamış veya noksan uygulanmış olmasıdır. Bir hukuk kuralının yanlış uygulanmasının temyiz sebebi sayılabilmesi için, verilen kararın yanlış uygulanan hukuk kuralına dayanılarak verilmiş olması gerekir. Ayrıca verilen karar, kuralın yanlış uygulanmasından dolayı o şekilde verilmiş olmalıdır. Yani, hukuk kuralının yanlış uygulanması ile verilen karar arasında bir illiyet bağının bulunması gerekir. Hukuk kuralı yanlış uygulanmamış olsa idi, verilen karar başka türlü olacak idi ise, hukuk kuralı yanlış uygulanmış demektir.¹³⁹

Hukuk normları içtihatlarla da oluşturulabildiğinden, içtihada aykırılık da hukuk normuna aykırılıktır. Temyiz sebebi olarak istikrar kazanmış içtihada aykırılığın ileri sürülmesi, yargılama hukukunun tüm dallarında görülmektedir.

Hukukun kaynaklarından birini oluşturan ve hukukun gelişmesinin araçlarından birini oluşturan ve doktrin olarak adlandırılan ilmi görüşlerin oluşturduğu doktrin hukukuna aykırılık da hukuka aykırılık teşkil eder.¹⁴⁰

¹³⁸ Kazım Yenice, Yüksel Esin, **Açıklamalı-İçtihatlı-Notlu İdari Yargılama Usulü**, 1983, s.729 , Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.23., Şeref Gözübüyük, Turgut Tan, **a.g.e.**, 1999, s.1035-1036 , Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.** , 2001, s.908 , Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.85.

¹³⁹ Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **a.g.e.**, 1997, s.567 – 570.

¹⁴⁰ Nurullah Kunter, **a.g.e.**, İstanbul, 1989, s.1059.

2.1.3.2.1. Uygulanacak Hukuk Kuralında Hata Yapılması

İlk derece yargı mercileri, önlerine gelen somut uyuşmazlıklara yürürlükte bulunan hukuk kurallarını uygulayarak uyuşmazlığı çözüme kavuşturmak zorundadırlar. Uyuşmazlık konusu somut olaya uygulanacak hukuk kuralını doğru tespit etmek ilk derece yargı yerinin görevidir. Eğer uyuşmazlığa doğru hukuk kuralı uygulanmaz ise, verilen karar hukuka aykırı olur ve bu durum bir bozma nedeni oluşturur. Ayrıca uyuşmalığa uygulanacak hukuk kuralının doğru yorumunun yapılarak uygulanması gerekir. Aksi durum da, yargı yerince verilen kararı hukuka aykırı hale getirir.

Uyuşmazlık konusu davaya uygulanacak kuralların başında Anayasa hükümleri gelir. Bunun sonucu olarak idari yargı mercileri kanunları yorumlar ve uygularken, hukuk devleti, eşitlik, laiklik, sosyal devlet, kanunilik, kanunla sınırlama, mali güce göre vergilendirme, idarenin bütünlüğü ilkeleri ile adil yargılanma hakkı gibi, temel hak ve özgürlükler ile ilgili Anayasal ilkelere uygun karar vermek zorundadır.¹⁴¹

Hukuk kuralları arasında bağlayıcılık açısından en üst sırada anayasa hükümleri yer alır ve başta kanunlar olmak üzere diğer hukuk kuralları anayasa hükümlerine aykırı hükümler ihtiva edemezler.

Danıştay 5. Dairesi bir kararında; güvenlik soruşturması sonucunda düzenlenen raporlar istihbari nitelikte bilgiler içermekte olduklarından bu raporlara, hukuken geçerli başka bilgi ve belgelerle doğrulanmadıkça, ilgililer hakkında aleyhe sonuç doğuracak bir nitelik ve değer verilmesi hukuk devleti ilkesiyle bağdaştırılamayacağını, söz konusu kararın ve Anayasa'nın 38. maddesinin "suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz" yolundaki 4. fıkrası hükmü karşısında güvenlik soruşturması raporuna dayanılarak işlem tesis edilemeyeceği şeklinde görüş belirtmiştir.¹⁴²

Danıştay 8. Dairesi de; Anayasa'nın 12. maddesinde, din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin ilk ve orta öğretim kurumlarında zorunlu olarak okutulacak derslerden olduğu belirtildiğinden, bu okullarda okuyan her Türk

¹⁴¹ Pertev Bilgen, **İdare Hukuku Ders Notları** – İdari Yargıya Giriş, İstanbul , 1995, s.143.

¹⁴² Danıştay 5. D. 08.06.1989 tarih ve E:1988/1564, K:1989/1307 s.k, DD, S: 76 – 77, s. 340.

vatandaşının bu derslere girmesi zorunlu olduğunu, tüm öğrenciler için zorunlu olan derse, okula gelmesine karşın girmeyen öğrenciye, disiplin yönetmeliği uyarınca, gelmediği süre göz önünde bulundurularak, kısa süreli okuldan uzaklaştırma cezası verilmesinde ve bu işlemin iptali istemiyle açılan davanın reddine ilişkin idare mahkemesi kararında yasa ve yönetmeliklere aykırılık bulmayarak uyuşmazlık konusu davaya Anayasa hükmünü uygulayarak mahkeme kararını bozmuştur.¹⁴³

İlk derece idari yargı mercileri, kararlarını verirken, usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş ve dolayısıyla kanun hükmünde sayılan uluslararası anlaşmaları da göz önüne almak zorundadır. Ancak, bu anlaşmaların hepsinin doğrudan uygulanma özelliği olmadığından büyük bir kısmının kanun koyucu tarafından milli mevzuatla uyumlu hale getirilmesi gerekir. İşte idari yargı mercileri, idari işlemlerin hukuka uygun olup olmadığını incelerken, gerektiği durumlarda bu anlaşmaları da dikkate almak zorundadır.¹⁴⁴

Danıştay'ın bu konudaki bir kararı; "Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasında yer alan "kanun hükmünde" sözcüklerinin, usulüne göre onaylanarak yürürlüğe konulan sözleşmelerin, hukuksal değerinin ve bağlayıcılıklarının gösterilmesine yönelik olduğunu da belirtmek gerekir. Söz konusu hükme göre, iç hukukta doğrudan sonuçlar yaratan uluslararası sözleşmelerin yukarıda belirtilen niteliği ve bunlara karşı Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaması ve böylece bu sözleşmelerin sonradan yapılacak ulusal – yasal düzenlemelerle etkisiz kılınması yolunun kapatılmış olması bu sözleşmelerin iç hukukta yasalar üstü bir konumda olduğunu ve yürütme ve yargı organları için bağlayıcı nitelik taşıdığını apaçık ortaya koymaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesi pek çok kararında, örneğin, 274 sayılı Sendikalar Yasası ile ilgili 27.09.1967 günlü, E:1963/336, K:1967/29 sayılı kararında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11. maddesini bir

¹⁴³ Danıştay 8. D., 10.02.1987 tarih ve E:1986/518, K:1987/54 s.k, DD, S: 68 – 69, s. 536 .

¹⁴⁴ Pertev Bilgen, **a.g.e.**, İstanbul, 1995, s.160.

Anayasa kuralı olarak değerlendirmiş ve böylece sözleşmenin anayasal değer taşıdığını kabul etmiştir.¹⁴⁵

Danıştay temyiz incelemesi yaparken, ilk derece idari yargı yerlerinin, kararlarını verirken, Anayasa'daki hak arama hürriyetinin bir uzantısı olan adil yargılanma hakkının gereklerini yerine getirip getirmediğine de bakacaktır. Birey, etkin, eşitlik ve ölçülülük ilkelerini esas alan adil bir yargılamayı isteme yönünden anayasal bir hakka sahiptir. Bu açıdan adil yargılanma hakkı, temel hak ve özgürlüklerin sağlanması kadar, bu hakların etkin bir şekilde korunmasını isteme hakkının güvence altına alınmasına yönelik bir temel haktır.

Danıştay tarafından temyiz incelemesi yapılırken, ilk derece mahkemelerinin hangi hallerde adil yargılanma hakkını ihlal ettikleri ve bu durumun bir bozma nedeni olarak kabul edilebileceği hususunu ayrıca ele almak gerekecektir. Buna göre, tarafların duruşma yapılması talebi olmasına karşın duruşma yapılmadan karar verilmesi, duruşmanın sebepsiz olarak kapalı olarak yapılması, tarafların savunma hakkının kısıtlanması, örneğin; dava dilekçesinin davalı idareye tebliğ edilmeden karar verilmiş olması, kararın gerekçesiz olması veya gerekçenin açık ve anlaşılır olmaması gibi durumlar, adil yargılanma hakkının ihlali anlamını taşıyabilirler ve bir bozma nedeni olarak kabul edilebilirler. Örnek olarak belirttiğimiz bu durumlar ilerde, temyiz sebeplerinden olan, usul hükümlerine uyulmamış olması konusu açıklanırken ayrıntılı bir şekilde incelenecektir. Öte yandan, davaya bakması yasak olan veya tarafsızlığına gölge düşürmemek için davadan çekinmesi gerekli olan bir hakimin, davaya bakması veya karara katılması durumlarında da adil yargılanma hakkının, diğer bir deyimle tarafsız bir mahkemede hakkını arama hürriyetinin ihlal edildiği ve verilen kararın bu nedenle hukuka aykırı olduğu kabul edilebilir.

Adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden birisi de, tarafların hakkaniyete uygun dinlenilmesini isteme hakkıdır. Bu hak, tüm önemli olgu ve sorunları yeterli biçimde açıklayabilme ve bu konuda delil ileri sürebilme,

¹⁴⁵ Danıştay 5. D., 02.02.1991 tarih ve E:1986/1723, K:1991/933 s.k, D.D., S: 84 – 85 , s. 326.

yargılamaya katılan başka kişilerin görüşlerinden ve mahkeme tarafından re'sen toplanmış olsa bile, delillerden bilgi sahibi olabilme olanağını içerir. Bu çerçevede, kararların gerekçeli olması, hukuka uygun delillerden yararlanma yükümlülüğü ve görülmekte olan bir davayı etkileyecek davranışlardan sakınılması yönündeki kurallar bu hak kapsamına girer.

İdare hukuku yasa koyucu tarafından çok az düzenlenmiş bir hukuk dalıdır. Bu itibarla idare hukukuna, içtihat hukuku da denilmektedir. Bu niteliğinden ötürü, hukuk kuralı olarak kabul edilen idari yargı alanındaki yargı içtihatları, hukukun gelişmesinin önemli kaynakları arasında yer almaktadırlar.¹⁴⁶

İdari yargı mercileri, Danıştay'ın bir konudaki istikrar kazanmış kararını dikkate almak zorundadırlar. Aksi halde, bu durum bir bozma sebebi olarak kabul edilebilmektedir.

Hakim, gerek yazılı metinlerin yorumunu yaparken, gerekse de elinde böyle bir metin mevcut olmaması nedeniyle uyumsuzluğa uygulanacak hukuk kuralını belirlerken, hukuk kurallarını, toplumsal ihtiyaçları, kamu yararını ve kamu hizmetlerinin gereklerini göz önünde bulunduracaktır. Bu şekilde verilen kararlar adalet gerçekleştirilmiş olacak ve bu uygulamaların süreklilik kazanması ile içtihat hukuku oluşturulacaktır.

Danıştay İçtihadı Birleştirme Kararları, ilk derece yargı mercilerini mutlak anlamda bağlayıcı kararlardır. İlk derece yargı mercileri, nasıl ki kanunları göz önünde tutmak zorunda iseler, aynı şekilde içtihadı birleştirme kararlarını da göz önünde tutmak zorundadır. Verilen karar, içtihadı birleştirme kararı ile kabul edilen hukuki ilkelere aykırılık teşkil ediyorsa, bozulur.

İdari yargı mercileri, özellikle Danıştay'ın, bir içtihat mahkemesi olması ve idari yargılama usulü hukukunun bütün ayrıntılarıyla düzenlenmemiş olması ve bu nedenle, ancak 2577 sayılı İYUK'un atıfta bulunduğu konularda

¹⁴⁶ Aydın Tuncay, "İdare Hukuku Ve İdari Yargının Bazı Sorunları", Ankara, 1972, Danıştay Yayınları, s.242.

HUMK'un uygulanabilmesi gibi sebeplerle, bu yargı mercilerinde, yargılama usulü büyük ölçüde Danıştay'ın içtihatları ile oluşturulmuştur.

İdari yargılama usulü hukuku esaslarının kanunla düzenlendiği, ancak kanunen düzenlenmeyen veya kanunda açıklık bulunmayan durumlarda ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na atfın yapılmadığı hallerde, Danıştay içtihatlarına yer verilebilir.¹⁴⁷

İlk derece idari yargı mercileri kararlarını verirken, hukukun genel ilkelerini de, göz önünde bulundurmaları zorundadırlar. Danıştay, kararlarında, hukukun genel ilkeleri ile idare hukuku ilkeleri olmak üzere, yazılı olmayan iki tür hukuk kaynağı kullanmaktadır.

Bu konuyla ilgili Danıştay'ın bazı kararları şöyledir:

“zabıta memurlarının atanmaları konusunda belediye başkanlarına yetki verilmiş olduğundan, idare hukuku ilkelerinden olan “usulde paralellik” ilkesi gereğince bunların görevden çekilmiş sayılmaları konusunda da belediye başkanlığının yetkili olduğu, dolayısıyla ayrıca encümen kararı alınmasına gerek bulunmadığı açıktır. Bu nedenle davacının, belediye encümeninden karar alınmaksızın belediye meclisi kararı ve başkanlık onayı ile görevden çekilmiş sayılması işleminde yetki yönünden mevzuata uyarlık bulunmadığı yolundaki kararda hukuki isabet görülmemiştir.”¹⁴⁸

“Davalı idare tarafından da öne sürüldüğü gibi dava konusu işlemin takdir yetkisine dayandırıldığı açıktır. Ancak dava dosyasında yer alan ve çalışmalarını Türkiye sathına yayacakları ve sosyal konuta ihtiyacı olan her ilde kurulacak birliklerin de merkez birliklerine ortak olacağı dikkate alınarak adlarının başına Türkiye kelimesinin eklenmesine izin verilmesi istemleri kabul edilen birlik dikkate alındığında, çok daha geniş bir alanda çalışmalarını yürüten davacı birliğin adına Türkiye kelimesinin eklenmesine izin verilmemesinde “eşitlik ilkesine” uyarlık bulunmamaktadır.”¹⁴⁹

¹⁴⁷ S. Sami Onar, a.g.e., İstanbul, 1966, s.1941.

¹⁴⁸ Danıştay 5. D., 3.7.1991 tarih ve E:1989/2902, K:1991/1391 s.k., DD., S: 84-85, s. 287.

¹⁴⁹ Danıştay 10. D., 28.03.1991 tarih ve E:1989/374, K:1991/1175 s.k., DD., S: 82-83, s. 969.

Danıştay 1. Dairesi de bir kararında, idare hukukunda yer alan “objektif sorumluluk ilkesi” dikkate alınarak dava konusu olayda tazminata hükmedilmesi gerekeceğine karar vermiştir.¹⁵⁰

Danıştay 5. Dairesi kararı ise, “Sözü edilen madde (657 sayılı Kanun m. 76) ile idarelere memurlarını naklen atamaları konusunda takdir yetkisi tanınmış ise de, bu yetkinin mutlak ve sınırsız olmayıp, kullanımının “kamu yararı ve hizmet gerekleri” ile sınırlı bulunduğu idare hukukunun bilinen ilkelerindedir” şeklindedir.¹⁵¹

Danıştay 10. Dairesi “...idari işlemin tebliğ zorunluluğu bulunmayan kişiler tarafından açılan idari davalarda dava açma süresinin başlangıç tarihinin ilgililerin dava konusu işlemi öğrenme tarihi olduğu ve bu tarihin her bir olayın özelliği ve niteliği göz önünde tutulmak suretiyle “iyi niyet kuralları” çerçevesinde yargı yerlerince belirleneceği...”ni belirterek sürenin hesaplanması gerekeceğine hükmetmiştir.¹⁵²

İdari teamüller de, idare hukukunda kaynak olarak kabul edilmektedir. İdarenin benimsediği bir hareket tarzı tekrarlanarak bir hareket kuralı ve dolayısıyla hukuk kuralı haline gelir. İdarenin bir kurala tabi olması ve daima tarafsız, herkes karşısında ve herkes hakkında aynı şekilde hareket etmek zorunda bulunması belirli bir olayda ittihaz etmiş olduğu bir hareket tarzını bir veya birkaç fert karşısında değiştirmesine engeldir. İdari teamüller denilen bu kuralların, idare hukukunda birer hukuk kuralı olarak kabul edilmesi gereklidir. Ancak idari teamül, hukuki tasarruflardan çıkan yazılı hukuktan sonra geldiği, yazılı hukuktan daha zayıf olduğu için, normlar hiyerarşisinde nerede bulunursa bulunsun yazılı bir hukuk kuralına aykırı olamaz. Aksi halde idari teamülün ortadan kalkması söz konusu olur.¹⁵³

¹⁵⁰ Danıştay 1. D., 30.01.1989 tarih ve E:1989/161, K:1989/157 s.k, DD., S: 78-79, s. 1.

¹⁵¹ Danıştay 5. D., 25.04.1989 tarih ve E:1989/825, K:1989/718 s.k, DD., S: 76-77, s.379.

¹⁵² Danıştay 10. D. , 31.1.2006 tarih ve E:2005/9189, K:2006/664 s.k.,

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

¹⁵³ Pertev Bilgen, **a.g.e.**, 1995, s.285.

İdari teamüller, yazılı hukuk kurallarından daha eski ve tabii olmakla birlikte, bugün itibariyle önemini kaybetmiş ve yerini kanunlar ve idare hukuku alanındaki diğer düzenleyici işlemlere bırakmıştır.

Örneğin; Danıştay 10. Dairesi, Vakıflar Kanunu'nda vakıf yönetim kurulu seçiminin yapılış şekli ile ilgili bir düzenleme bulunmadığından, seçimin, bugüne kadar uygulana gelen ve gelenekselleşen kurala uygun olarak, seçim çevresinde ikamet eden kişilerin katılımı ve yönetime seçimi şeklinde yapılması gerekmektedir. Adı geçen vakfın seçim çevresinde ikamet etmeyen kişilerin, vakfın yönetim kurulu üyeliğine seçilmesi uygun olmadığından, idarece bu nedenle yönetim kurulu üyeliği seçiminin yenilenmesi yolunda tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmayarak idari teamüllere göre karar vermiştir.¹⁵⁴

Temyizen incelenen idari yargı merciinin nihai kararında bir hukuka aykırılık bulunmakla birlikte, bu aykırılık nihai kararın verilmesinde etkili değilse, yani, bu hukuka aykırılık yapılmamış olsaydı dahi, mahkemenin kararı aynı olacak idi ise, temyiz sebebi oluşturan bir hukuka aykırılıktan söz edilemez.

2.1.3.2.2. Maddi Olayın Tespitinde Hata Yapılması

Temyiz incelemesinde Danıştay, uyumsuzlığa doğru hukuk kuralının uygulanıp uygulanmadığını denetler. Eğer uyumsuzlığa yanlış hukuk kuralının uygulandığı veya hukuk kuralının yanlış yorumlanarak uygulandığı tespit edilirse, karar hukuka aykırı olduğu için bozulur.

Temyiz yolunda kural olarak, ilk derece yargı yeri tarafından tespit edilen maddi olayların gerçeğe uymadığı yönündeki itiraz dikkate alınmaz ve inceleme konusu yapılmaz. Zira, gerçeğe uymadığı iddia edilen olaylar, bir yargı kararıyla tespit edilmiştir. Bu tespit doğru yapıldığı kabul edilir. Ancak kural bu olmakla beraber Danıştay, temyiz yolunda bazı durumlarda, ilk derece idari yargı yerinin maddi olayları gerçeğe uygun olarak tespit etmediği

¹⁵⁴ Danıştay 10. D., 15.10. 1991 tarih ve E:1991/4229, K:1991/2855 s.k, D.D., S: 84-85, s. 784.

yönündeki iddiaları incelemekte ve sonuçta bozma kararları verebilmektedir.¹⁵⁵

Bu durumda Danıştay, temyiz incelemesi yaparken, taraflar arasındaki uyuşmazlık konusu maddi olayları, delilleri değerlendirilerek, gerçeğe uygun bir şekilde tespit edilip edilmediğini incelemekte ve bir aykırılık tespit ederse kararı bozmaktadır. Yani, temyiz mercii olarak istinaf incelemesi yapmaktadır. Bu durum Danıştay'ın bir içtihat mahkemesi olması gerçeğine uygun düşmemektedir.

Bu konudaki bir kararda görüldüğü gibi; "Davacıya ait atların askeri yasak bölgeye girmesi nedeniyle vurularak öldürülmesi sonucunda, uğranıldığı öne sürülen 150.000 lira zararın tazminin tahsili istemiyle açılan davayı, ...İdare Mahkemesi, ...kararıyla; askeri yasak bölgeye giren davacıya ait atların, sınır güvenliğini sağlayan ve bölgede oluşabilecek kaçak giriş ve çıkışlarını kontrol altına alan görevlilerce vurularak öldürülmesinde, atları gerektiği gibi kollayıp gözetmeyen davacının kusurunun varlığı tartışmasız olduğu, zararın, zarar gören kişinin kendi eyleminden doğması ve zararlar idari eylem arasında nedensellik bağı bulunmaması nedeniyle, davalı idarenin tazminatla yükümlü tutulamayacağı gerekçesiyle reddetmiştir.

Temyiz ve dava dosyasındaki belgeler ile, ...Asliye Hukuk Mahkemesinin 1983/181 esasına kayıtlı davaya ait belgelerin incelenmesinden, davacıya ait atların koşarak askeri yasak bölgeye girmesi sonucu nöbetçi jandarma eri tarafından vurularak öldürüldüğü, davacının çocuğunun, atların bu bölgeye girmesini önlemek için yakalamaya çalışmasına karşın, başaramadığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, Anayasa'nın 125. maddesinde yer alan, idarelerin kendi işlem ve eylemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü oldukları kuralı ve hizmetin kusurlu işlememesi halinde dahi, kamu hizmetinin görülmesi sırasında meydana gelen zararın, zararlar idarenin eylemi arasında illiyet bağı bulunması koşuluyla, tazmini gerekeceğine ilişkin idare hukukunda yer alan

¹⁵⁵ Şeref Gözübüyük, Turgut Tan, **a.g.e.**, 1999, s.1037, Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.912, Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.89.

objektif sorumluluk ilkesi dikkate alınarak, dava konusu olayda tazminata hükmedilmesi gerekir.

Atların öldürüldüğü askeri yasak bölgeye keşif için gidilmesine karşın, zararın tespiti için geçiş yapılmadığı anlaşılacakla, meydana gelen zararın istem gibi 150.000 lira olduğunun kabulü gerekir.

Açıklanan nedenlerle, davacının 2577 sayılı Kanun'un 49. maddesine uygun bulunan temyiz isteminin kabulü ile, ... İdare Mahkemesinin, ... kararının bozulmasına."¹⁵⁶

2.1.3.2.3. Maddi Olayın Nitelendirilmesinde Hata Yapılması

Danıştay, temyiz yolunda, uyuşmazlık konusu maddi olayların ilk derece yargı mercii tarafından yapılan nitelendirilmesini de bazı durumlarda denetlemekte ve ilk derece yargı mercii tarafından maddi olayların yanlış nitelendirildiği görüşüne ulaşır ise, kararı bu gerekçe ile bozabilmektedir.

Danıştay 9. Dairesi bir kararında; "2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nca re'sen araştırma ilkesi benimsendiğini, aynı Kanun'un 31. maddesinde, mahkemenin, çözümü özel veya teknik bir bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verilebileceği belirtildiğini, olayda, üretime sevk edilen buğdayın bisküvilik un imal edilecek nitelikte olması nedeniyle verim artışı olmayacağı, ayrıca bu iş kolunda %7 nispetinde bir firenin olduğunun ilgili kuruluşlarca da bildirildiği ve vergi inceleme raporunda hesap hatası bulunduğu yönündeki yükümlü iddialarının yerinde olup olmadığı da teknik bir bilgiyi gerektirdiğinden ve matrah farkının yerinde olup olmadığı da bu teknik tespite bağlı olduğundan, bu konuda yaptırılacak bir bilirkişi incelemesi sonucu karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın kısmen kabulü yolundaki mahkeme kararında yasal isabet bulunmamıştır."¹⁵⁷

¹⁵⁶ Danıştay 10. D., 21.6.1989 tarih ve E:1987/504, K:1989/1410 s.k., DD., S. 76 – 77, 1990, s. 176,

Şeref Gözübüyük – Güven Dinçer, 2001, s. 912' den naklen

¹⁵⁷ Danıştay 9. D., 19.02.1998 tarih ve E:1997/3912, K:1998/669 s.k, D.D., S: 97, s. 640, Ramazan

Çağlayan, a.g.e., 2007, s.83'dan naklen

Danıştay 10. Dairesi; Gümrük komisyonculuğu sınavında sorulan soruların, cevap anahtarının düzenlenmesinde ve cevap olarak sunulan seçeneklerde herhangi bir yanlışlık bulunup bulunmadığı hususlarının tespitinin özel bilgi birikimiyle mümkün olduğu, bilirkişi incelemesi yapılmak suretiyle rapordaki tespitler dikkate alınarak uyuşmazlığın çözümlenmesi gerekirken herhangi bir inceleme yaptırılmaksızın mahkemece cevap anahtarının mevzuata uygun ve doğru seçeneklerle hazırlandığı sonucuna ulaşılmak suretiyle davanın reddi yolunda verilen kararda hukuki isabet görmemiştir ve idare mahkemesi kararını bozmuştur.¹⁵⁸

Danıştay 7. Dairesinin bir kararı ise, her ne kadar bilirkişi raporunun hakimi bağlayacağı mevcut değilse de, bilirkişiye başvurmakla, uyuşmazlığın özel ve teknik niteliği hakkında bilgisinin yetersizliğini açığa vurmuş bulunan hakimin, bilirkişi incelemesi sonucunda düzenlenen rapordaki eksikliklerin ek bir raporla uyuşmazlığın söz konusu nitelikleri hakkında yeterli bilginin sağlanması yoluna gitmek yerine, herhangi bir açıklama yapmaksızın bilirkişi raporunu bir yana bırakarak dava hakkında karar vermesi, esasen çözümü hakimin mesleki bilgisini gerektirmesi sebebiyle bilirkişiye gidilmesi isabetli bulunmayan davada, ulaşılan yargısal çözüm güvenilirliğini tartışmalı hale getirebilecek nitelikte olduğu, şeklindedir.¹⁵⁹

Danıştay 3. Dairesi, "...yargı organlarınca verilen kararların açık ve anlaşılır gerekçeye dayanması gerektiğinden, gerekçelerin kararda tek tek gösterilmemiş ve hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözümlenebilecek olan hususlarla ilgili olarak bilirkişi incelemesi yaptırılmış olması nedeniyle temyize konu vergi mahkemesi kararının bozulması..." na hükmetmiştir.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Danıştay 10. D. 18.10.2001 günlü ve E:1999/4124, K:2001/3623 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

¹⁵⁹ Danıştay 7. D. 21.10. 1999 tarih ve E:1999/868, K:1999/3418 s.k., Zehreddin Aslan, Kahraman Berk, **a.g.e.**, 2002, s.284.

¹⁶⁰ Danıştay 3. D. 19.12.2002 günlü ve E:2001/3496, K:2002/4361 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

Temyiz incelemesine konu olan ilk derece yargı mercii kararında, tarafların tüm taleplerinin karşılanması gerekir. Aksi durum bir bozma sebebi olarak kabul edilmektedir.

Danıştay 2. Dairesi bir kararında, davacının tüm istemleri hakkında karar vermeyen mahkeme kararında hukuka uyarlık bulmayarak mahkeme kararının bozulmasına hükmetmiştir.¹⁶¹

Danıştay 5. Dairesi de, davacının atanma isteminin reddine ilişkin işlem hukuka aykırı bulunarak iptal edildiğine ve iptal kararının hukuki niteliğine göre anılan işlem tesis edildiği tarih itibarıyla ortadan kalkmış bulunduğu göre, davacının bu işlem nedeniyle uğradığı kayıpların, başvuru tarihini aşmayacak şekilde giderilmesine karar verilmesi gerekirken, davanın sadece yoksun kalınan aylık ve buna bağlı özlük haklarıyla sınırlı şekilde kabul edilmesi ve davacının atanmamasına ilişkin işlemin iptal edilmesinden sonra memurluk statüsüne geçtiğinden bahisle geriye yönelik olarak memurlara tanınan haklardan yararlanamayacağı gerekçesiyle davanın reddedilmesinde hukuki isabet bulunmadığına karar vermiştir.¹⁶²

2.1.3.3. Usul Hükümlerine Uyulmamış Olması

Temyize konu kararı veren ilk derece yargı yeri, kararı verirken usul hukukuna ilişkin bir kuralı yanlış uygulamış ise, bu durum bir bozma sebebi olarak kabul edilmektedir.

Şekil ve usule ilişkin kurallar, bir yandan davanın tarafları için güvencedir, diğer yandan da davayı karara bağlayacak yargı yeri için izlenmesi gereken yolu gösterir. Usulle ilgili hükümler, kural olarak kamu düzeninden sayılır ve davanın her aşamasında taraflarca ileri sürülebileceği gibi, yargı yerleri de re'sen göz önünde bulundurmaları zorundadırlar. Dolayısıyla Danıştay, temyizen incelediği bir kararda mahkeme tarafından usul hükümlerine uyulup uyulmadığını denetler ve uyulmadığını tespit ederse, kararı bu sebeple bozar.

¹⁶¹ Danıştay 2. D.14.11.2005 günlü ve E:2005/2162, K:2005/3567 s.k.,DD, S: 89, s.156.

¹⁶² Danıştay 5. D., 14.5.1991 tarih ve E:1990/1537, K:1991/882 s.k., DD., S. 84 – 85, s. 270.

Usul hükümlerine ilişkin temyiz sebeplerini, 2577 sayılı Kanun'da düzenlenmemiş olmasına rağmen, mutlak temyiz sebepleri ve nispi temyiz sebepleri olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Mutlak temyiz sebepleri; bazı önemli usul hukuku kurallarının yanlış uygulanması halinde, bunun verilen kararı mutlaka etkilediği kabul edilir ki, bu kurallara aykırılık hallerine mutlak temyiz sebepleri denir. Bu tür durumlarda, kararın verilmesi ile o usul hukuku kuralının yanlış uygulanması arasında illiyet bağının olup olmamasına bakılmadan, illiyet bağı var kabul edilerek hüküm bozulur.¹⁶³

Mutlak temyiz sebeplerinden bazıları şunlardır;

İlk derece mahkemesinin görevsiz ve yetkisiz olması,

Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan iki davada birbiriyle çelişen kararlar verilmiş olması. Bu iki dava sonucunda verilen hükümlerin çelişkili olması halinde, temyiz yolu ile bu hükümlerden birinin bozulması gerekir.

Hakimin davaya bakmasının yasak olması,

Vekil veya temsilci olmayan kişiler huzurunda davanın görülmüş olması,

Hükmün gerekçesiz olarak verilmesi,

Duruşma yapılması talebi bulunmasına rağmen, duruşma yapılmadan karar verilmiş olması, gibi sebepler mutlak temyiz sebepleridir.

Mutlak temyiz sebeplerinin yanında, onlar kadar önemli olmayan nispi temyiz sebepleri de bulunmaktadır. Bu temyiz sebeplerinde, bir usul hukuku kuralının hatalı uygulanmasının bozma sebebi olarak kabul edilebilmesi için, hükmün bu kuralın yanlış uygulanmış olması sebebiyle o şekilde verilmiş olması gereklidir. Yani, o usul hukuku kuralı yanlış uygulanmış olmasaydı, hüküm başka şekilde verilecek idi ise, bu durum da bir bozma sebebi olarak kabul edilebilir ki, bunlara nispi temyiz sebepleri denir.

Nispi temyiz sebeplerinde, hükmün yanlış verilmesi ile usul hukuku kuralının yanlış uygulanmış olması arasında illiyet bağı bulunması gerekir. Aksi durumda, bu bir bozma sebebi olarak kabul edilemez.

¹⁶³ Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, C.5, 6.Baskı, 2001, s.4540.

Bir olayda, davanın Maliye ve Gümrük Bakanlığı hasım gösterilerek açılmasına karşılık idare mahkemesi kararı ile adı geçen Bakanlığın davalı yerinden çıkarılarak Ankara Valiliği'nin davalı yerine alındığı ve dosyanın bu şekilde tekemmül ettirildiği, daha sonra ise yeni bir hasım tespit kararı alınmaksızın, davanın Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın husumeti ile karara bağlandığını, ancak kararın Ankara Valiliği'ne tebliğ edildiği ve Valilikçe temyiz isteminde bulunulduğu, dosyanın incelenmesinden anlaşılmakta olup, belirtilen durumlara göre usule ilişkin işlemlerin mahkemece 2577 sayılı Yasa'ya uygun şekilde yerine getirilmediği açık ise de, belirtilen durumun kararın bu yönden bozulmasını gerektirecek nitelikte bulunmadığına ve Ankara Valiliği'nin temyiz isteminin kabulüne esasta oybirliği ve gerekçede oyçokluğu ile karar verilerek uyuşmazlığın esasının incelenmesine geçildiği vurgulandıktan sonra işin esası incelenmiş ve idare mahkemesinin temyize konu kararı gerekçe eklenerek onanmış ve Valiliğin temyiz istemi esastan reddedilmiştir.¹⁶⁴

Danıştay 8. Dairesi ile; dava dilekçesindeki istemden farklı işlem esas alınarak karar verilmesinde davacının talebi dışına çıkılmış olması nedeniyle usul kurallarına uyarlık bulunmayan mahkeme kararını bozmuştur.¹⁶⁵

İdari yargılama hukukunda, usule ilişkin kurallar kanunlar dağınık bir şekilde bulunmaktadır. Bu dağınıklık belli oranda İdari Yargılama Usulü Kanunu ile giderilmeye çalışılmıştır. Bazı usul kuralları da Danıştay içtihatları ile oluşturulmuştur. Bunların bazıları şunlardır;

Re'sen araştırma ilkesinin gereğinin yerine getirilmemiş olması;

Re'sen araştırma ilkesi, idari yargı hakiminin, davanın açılmasından nihai karar verilmesine kadar, davanın sevk ve idaresi, maddi olayın varlığının araştırılması ve delillerin elde edilmesi, maddi olayın hukuki nitelendirilmesi, olaya uygulanacak hukuk kuralının tespiti, iddia ve savunmada ortaya konan maddi bulguların gerçeğe aykırı olup olmadığının araştırılması, davanın süresinde açılıp açılmadığının, delillerin takdiri,

¹⁶⁴ Danıştay 5. Dairesi, 19.12.1991 tarih ve E:1991/3167, K:1991/2559 sayılı yayınlanmamış kararı.

¹⁶⁵ Danıştay 8. D. 28.01.2005 günlü ve E:2004/2246, K:2005/277 s.k.,

idarenin sorumluluk esasının tespiti ile tarafların hiç değinmediği olayların tespit edilmesi ile ilgili olarak, tarafların talebine bağlı kalmaksızın tüm araştırmalara verilen addır.¹⁶⁶

İdari davalar, kaynağı, konusu, amaç ve neticeleri itibariyle hukuk ve ceza davalarından farklılıklar gösterir. Yargılama usullerini birbirinden ayıran en önemli farklılıklardan biri de, hakimin davanın yürütülmesinde oynadığı rol ve sahip olduğu yetkililerdir.¹⁶⁷ Buna

karşılık, idari yargılama usulünde hakim, bütünüyle aktif bir konumda olup, uyuşmazlığın çözülmesinde gerekli her türlü araştırma ve incelemeyi, talep olsun veya olmasın, kendiliğinden yapar.¹⁶⁸ Dosyanın tamamlanması için gerekli usul işlemlerini bizzat yerine getirir. Görüldüğü gibi idari yargıda davanın yönetimi, tamamen mahkemeye verilmiştir.¹⁶⁹ Danıştay VDDK bir kararında; 2577 sayılı İYUK'un 20. maddesinin 1. bendinde Danıştay ile idare ve vergi mahkemelerinin, bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yapacakları hükme bağlanmakla, idari yargılama hukukunda re'sen araştırma ilkesinin benimsenmiş olduğunu, açıkça ifade etmiştir.¹⁷⁰

2577 sayılı İYUK'un 20. maddesi ile idari yargı hakimine verilen "re'sen araştırma ve inceleme yapma yetkisi" son derece kapsamlı bir yetkidir.¹⁷¹ Bu yetki ile hakim, uyuşmazlığın çözümünde tarafların iddia, savunma ve def'ileri ile sınırlandırılmış değildir. Böyle olunca idari yargı

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

¹⁶⁶ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.59.

¹⁶⁷ Erçetin Yorganc, "**Danıştay Yargılama Usulünde Resen İnceleme Yetkisi**", İdare Hukuku ve İdari Yargı İle İlgili İncelemeler I, Ankara, 1976, s.219.

¹⁶⁸ İ.Y.U.K. madde 20/1: " Danıştay ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yaparlar. Mahkemeler belirlenen süre içinde lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler..."

¹⁶⁹ Ramazan Çağlayan, **İdari Yargı Kararlarının Sonuçları Ve Uygulanması**, Ankara, 2000, s.55.

¹⁷⁰ VDDK, 26.01.1996 tarih ve E:1995/266, K:1996/38 s.k ,D.D., S: 92, s.196.

¹⁷¹ Celal Erkut, Selçuk Soybay, **Anayasa ve İdari Yargılama Hukukuna İlişkin Kanunlar**, Yenilenmiş 4. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1999, s.212.

hakimi, tarafların iddia ve savunmaları ile yetinmeyerek, gerekli her türlü inceleme, bilgi edinme ve araştırma yollarını tüketmek zorunda olduğundan, her türlü evrak, bilgi ve belgeyi isteyebileceği gibi; dava konusu işleme dayanak olan sebebin de gösterilmesini talep edebilecektir. Buna göre, bakılan davalarla ilgili dosyada mevcut bilgi ve belgelerin gerçeğe ulaşılmasında yeterli görülmemesi halinde mahkemelerce, 2577 sayılı İYUK'un 20. maddesinde öngörülen her türlü incelemenin kendiliğinden yapılması gereği re'sen araştırma ilkesi karşısında zorunluluk arz etmektedir. Aksi halde, yani mahkeme gerekli inceleme ve araştırmayı re'sen yapmadan karar vermiş ise, verilen karar, res'en araştırma ilkesine aykırı olacağı için, Danıştay tarafından eksik inceleme yapılarak karar verildiği gerekçesiyle bozulacaktır. ¹⁷²

Nitekim Danıştay 7. Dairesi bir kararında, "davaya konu işlemin ihracat teslimlerinden kaynaklanan kısmı irdelenmeksizin eksik incelemeye dayanılarak verilen mahkeme kararının temyize konu hüküm fıkrasının bozulmasına ..." hükmetmiştir. ¹⁷³

Re'sen araştırma ilkesi, bir taraftan yargılamada göz önüne alınması gereken kamu düzenine ilişkin hususlarda (görev, yetki, süre gibi) mahkemenin sağlıklı bir sonuca ulaşabilmesi, bir taraftan da idari yargı denetiminin bir "hukuka uygunluk" denetimi olması ve herhangi bir işlem veya eylemin hukuka uygun olup olmadığının bazen kapsamlı bir araştırma ve incelemeyi gerektirebilmesi nedeniyle önemli bir ilkedir. Bu nedenle ilk derece mahkemelerinin nihai kararlarını verirken bu ilkeye uymaları gereklidir. Danıştay da "... re'sen araştırma ilkesi, dava konusu işlemin tesisine esas olarak gösterilen, hukuki nedenin var olup olmadığının araştırılması, dayanağı olan bilgi ve belgelerin derlenmesi şeklinde uygulandığı gibi

¹⁷² Danıştay 7. D., 27.10.1993 tarih ve E:1992/322, K:1993/4357 s.k.,DD., S: 89, s. 450-451, Danıştay İDDK, 17.10.1997 tarih ve E:1995/769, K:1997/525 s.k., DD., S. 95, s. 84, Danıştay 11. D., 10.11.1996 tarih ve E:1995/3983, K:1996/765 s.k., DD., S. 92, s. 799.

¹⁷³ Danıştay 7. D. 10.03.2004 günlü ve E:2002/2801, K:2004/659 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

tarafarca öne sürülmemiş olsa dahi idare hukukunda kamu düzenine ilişkin olduğu tartışmasız kabul edilmiş olan görev, yetki, süre gibi konuların incelenmesi şeklinde anlaşılır...” şeklinde karar vermiştir.¹⁷⁴ Maddi olayın nitelendirilmesi ve uygulanacak hukuk kuralının tespiti de 2577 sayılı İYUK'ta tamamen yargıcın yetkisine bırakılmıştır. Yargıç, uygulanacak hukuk kuralını bilmek ve uygulamakla yükümlüdür. Tarafların bu konudaki veya maddi olayın hukuki nitelendirmesine ilişkin iddia, savunmaları yargıcı hiçbir şekilde bağlamadığı gibi, tarafların hiç değinmedikleri unsurları da re'sen araştırması gerekecektir. Danıştay bir kararında; “... idari yargı yerlerinin, iddia ve savunmalarda ortaya konan maddi durumun gerçeğe uygun olup olmadığını, kendiliklerinden araştırmakla görevli oldukları gibi, tarafların hiç değinmedikleri ancak olayın çözümü için gerekli maddi unsurları da araştırmaya yetkili olduğunu”¹⁷⁵ ifade etmiş ve bu kurala uymadan karar veren mahkeme kararını bozmuştur. Re'sen

araştırma yetkisinin en geniş görüldüğü alan ise, yargıcın gerektiğinde bilirkişi incelemesi yapılmasına karar vermesi ve bunu yapacak bilirkişiyi re'sen belirlemesidir. Danıştay; “... Uyuşmazlığın çözümü için, özel ve teknik bilginin gerekli olup olmadığını, dolayısıyla da bilirkişiyi başvurulup başvurulmayacağını hakim takdir eder.” şeklinde bir sonuca varmıştır.¹⁷⁶

Ancak Danıştay, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde, idare mahkemelerinin bilirkişiyi başvurmalarını zorunlu görmektedir. Örneğin bir kararında, “çözümü özel ve teknik bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişi incelemesi yapılması ve buna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile karar vermesini bir bozma nedeni görmüştür.”¹⁷⁷

Buna rağmen, bilirkişi raporları hakimi bağlamamakta olup, (2577 sayılı İYUK'un 31. maddesi ile atıf yapılan HUMK m. 286 uyarınca), hakim

¹⁷⁴ Danıştay 5. D., 08.12.1987 tarih ve E:1985/815, K:1987/1723 s.k , DD., S: 70-71, s. 277.

¹⁷⁵ VDDK, 21.02.1997 tarih ve E:1995/209, K:1997/127 s.k. , DD., S: 94, s. 247.

¹⁷⁶ Danıştay 7. D., 24.12.1997 tarih ve E:1997/4153, K:1997/5014 s.k ,DD., S:96, s. 338, aynı yöndeki bir başka karar için bkz. Danıştay 9. D. 19.02.1998 tarih ve E:1997/3912, K:1998/669 s.k., DD., S. 97, s. 641-642.

¹⁷⁷ Danıştay 9. D., 19.02.1998 tarih ve E:1997/3912, K:1998/669 s.k , DD., S: 97, s. 641-642 .

bilirkişi raporunda belirtilen görüşün aksine karar verebilir. 2577 sayılı İYUK'un 45/4. maddesi uyarınca, bölge idare mahkemelerinin, ilk derece yargı mercilerinin kararlarını itirazen incelerken maddi olaylar hakkında yeterli bilgi elde edilemediği sonucuna ulaşırsa gerekli araştırma ve incelemeyi yapma yetkileri bulunmaktadır. Dolayısıyla bölge idare mahkemeleri de re'sen araştırma yapma yetkisine sahiptir. Öte

yandan, Danıştay'a verilen re'sen araştırma yetkisi, Danıştay'ın 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 24. maddesi uyarınca sadece ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalar için söz konusu olup, temyiz yeri olarak baktığı davalarda bu yetkiyi kullanması hukuken mümkün değildir.¹⁷⁸ Çünkü Danıştay, temyizen incelediği davalarda maddi vakıalar hakkında ilk derece mahkemesince edinilen bilgiyi yeterli görmezse, kararı bozar ve yeniden bir karar verilmek üzere dosyayı ilgili mahkemeye gönderir. Yoksa kendisi, maddi vakıalar hakkındaki inceleme eksikliğini gidererek nihai karar veremez

İddia ve savunma hakkına ilişkin kurallara uyulmaması; 2577 sayılı İYUK'un 16. maddesinde, davada tarafların iddia ve savunmalarını nasıl yapacakları belirlenmiş ve buna ilişkin süreler düzenlenmiştir. Bu hükme göre mahkeme tarafından, dava dilekçesi davalı idareye, davalı idarenin vereceği birinci savunma dilekçesi davacıya, davacının vereceği ikinci dilekçe de davalı idareye tebliğ edilir. Davalı idarenin vereceği ikinci savunma dilekçesi davacıya tebliğ edilmez. Bu şekilde her iki tarafa da ikişer defa hak tanınarak dosya tekemmül ettirilir. Bu kurallara uymadan, örneğin, davalı idarenin birinci savunma dilekçesi davacıya tebliğ edilmeden dava esastan karara bağlanırsa, usul kuralına uyulmamış olur ki bu durum bir bozma sebebidir.

Danıştay bir kararında "...davacı sendikanın dava açma ehliyeti bulunmadığı gerekçesiyle Kırıkkale İdare Mahkemesince davanın ehliyet yönünden reddi yönünde verilen kararın ve davacı tarafından verilen temyiz dilekçesinin davalı idareye tebliğ edilmeksizin ve temyiz dilekçesine karşı davalı idarenin cevap dilekçesi alınmadan veya cevap verme süresi

¹⁷⁸ Kazım Yenice, Yüksel Esin, a.g.e., 1983, s.539 – 540.

geçirilmeden, dolayısıyla dosya tekemmül ettirilmeden Danıştay'a gönderildiği anlaşılmıştır. Açıklanan nedenlerle, dosyanın mahkeme kararının ve davacının temyiz dilekçesinin davalı idareye tebliği edilmesi suretiyle tekemmül ettirmek üzere. mahkemesine gönderilmesine ..." karar vermiştir.¹⁷⁹

Adil yargılanma ve savunma haklarının önemli sonuçlarından birisi, tarafların iddia ve savunmalarını yargı mercilerine sunabilmelerine imkan tanınmasıdır. Dava dosyasının tekemmülü amacıyla dava ve cevap dilekçelerinin karşılıklı olarak taraflara tebliği ve sürelerin beklenmesi, taraflara iddia ve savunmalarını sunabilmelerine olanak sağlamak için kabul edilmiştir. Bu usul kurallarına uyulmadan karar verilmesi savunma hakkının ve dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlal edilmesi anlamını taşımaktadır.¹⁸⁰

Örnek bir kararda; "Vergi mahkemesinde açılan davaya ilişkin dilekçenin 28. gününde davalı idareye, davalı idarenin süresinde verdiği savunma dilekçesinin de gününde davacıya tebliğ edildiği, ancak yükümlünün Yasa gereği 30 günlük süre içinde verdiği 13.02.1984 günlü savunma dilekçesi beklenmeksizin, 08.02.1984 gününde dosya hakkında karar verildiği anlaşılmaktadır. Usul hükümlerine uyulmayarak, tekemmül etmemiş bir dosya hakkında verildiği anlaşılan mahkeme kararında isabet görülmemiştir."¹⁸¹

Danıştay 8. Dairesi, dava dilekçesinin davalıya bildiri yapılmadan ve davaya karşı savunma hakkını kullanma olanağı tanınmadan sonuçlandırdığı ve uyuşmazlık hakkında karar verdiği anlaşıldığından, yargı kararında usul kurallarına uyarlık bulmamıştır.¹⁸²

"Davanın taraflarının savunma ve cevap haklarının sayı ve kullanılma biçimleri 2577 sayılı İYUK'un 16. maddesinde hükme bağlanmış olup, anılan

¹⁷⁹ Danıştay 11. D., E:2003/3300, K:2005/5989 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

¹⁸⁰ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2002, s.88.

¹⁸¹ Danıştay 4. D., 19.11.1984 tarih ve E:1984/1233, K:1984/4171 s.k.,DD., S: 58-59, s. 168.

¹⁸² Danıştay 8. D., 13.5.1991 tarih ve E:1991/694, K:1991/883 s.k., DD., S: 84-85, s. 611.

maddede verilecek cevap veya savunmanın sonucu etkilemeyecek olması yahut dava konusu olayın önemi dolayısıyla cevap ve savunma hakkının kısıtlanabileceğine dair herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Bu nedenle, mahkemenin, davalı idarenin ikinci savunması beklenmeden davanın esasını karara bağlamış olması, yargılama kurallarının ve savunma hakkının açık ihlalidir. Bu nedenle kararın bozulmasına.”¹⁸³

İlk derece idari yargı mercilerinin, tarafların iddia ve savunma dilekçelerinde ileri sürdükleri fakat iddiayla ilgili bilgi ve belgeleri mahkemeye sunmadıkları durumlarda, bu iddiaya dayanarak karar vermesi de, kararı sakatlar ve bu durum bir bozma sebebi teşkil eder.

Danıştay’ın konuyla ilgili bir kararı şu şekildedir; “Bu duruma göre, idarenin savunmasında dava konusu işlemin bazı bilgi ve belgelere dayalı olarak tesis edildiği belirtilmekle birlikte bu bilgi ve belgeleri mahkemeye vermemesi durumunda artık mahkemenin verilmeyen bu bilgi ve belgelere dayalı olarak yapılmış olan savunmaya göre karar vermesine hukuken olanak bulunmamaktadır. Böyle bir durumda mahkemenin dosyada yer alan diğer bilgi ve belgeleri esas alarak ulaşacağı kanaate göre karar vermesi gerekmektedir.”¹⁸⁴

Mahkeme kararının gerekçesiz olması;

Anayasada belirtildiği gibi, bütün mahkemelerin her türlü kararının gerekçeli olması gereklidir (AY. m.141). İdari yargı mercilerinin kararlarının gerekçeli olmasının yararı, davanın taraflarına kararın dayanaklarının bildirilmesi ve kararın denetiminin kolaylaştırılmasıdır. Gerekçe, mahkemenin kararını neden o şekilde verdiğinin sebeplerini açıklar. Mahkemenin kararında gerekçe olmaması veya yeterli gerekçeye dayanmaması şekil eksikliği oluşturur ve bu durum bir bozma sebebi teşkil eder.

2577 sayılı İYUK’un 24. maddesinde, Danıştay, idare ve vergi mahkemelerinin kararlarının dayandığı hukuki sebepler ile gerekçesinin kararda belirtilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır.

¹⁸³ Danıştay 3. Dairesi, 4.11.1987 tarih ve E:1986/2852, K:1987/2472 sayılı yayınlanmamış karar, Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.915.

Danıştay 7. Dairesi ; “yalnızca mevzuat hükümlerine yer verilen ve olay hakkında açıklamalarda bulunulan, ancak mevzuatın yorumunun yapılmadığı ve maddi olaya uygulanmadığı mahkeme kararının, gerekçeli olduğundan söz edilemeyeceğinden, kararların gerekçeli olması kuralına aykırı bulunduğu mahkeme kararını bozmuştur.¹⁸⁵

Danıştay 12. Dairesi de, ; mahkeme kararlarının gerekçeli olması ve gerekçelerin de uyumsuzlukla ilgili olması gerektiğinden bahsedilmiştir.¹⁸⁶

Danıştay 7. Dairesi ise yine aynı şekilde “ Temyize konu kararda, dava konusu vergi tarhına esas matrahın 16.750.000 lira olması, ayrıca olaya kaçakçılık cezası değil, ağır kusur cezası uygulanması gerektiği sonucuna varılmış ise de, mahkemeyi bu yargıya götüren maddi ve hukuki nedenler hakkında herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Başka anlatımla, kararda gerekçe gösterilmemiştir. Karar, bu bakımdan yukarıda değinilen Anayasal ve yasal düzenlemelere aykırı bulunmadığına karar vermiştir. ¹⁸⁷

Gerekçe açık ve anlaşılır olmalıdır. Gerekçenin anlaşılmaz olması, temyiz merciine ilk derece yargı yerinin kararının dayanağı olan görüşünü anlama imkanını vermeyeceği için gerekçesizmiş gibi değerlendirilir.

Duruşmaya ilişkin hükümlere uyulmaması;

İdari yargılama hukukunda kural olarak yazılı yargılama usulü uygulanır. Ancak bazı durumlarda duruşma yapılmasına imkan tanınmıştır. 2577 sayılı İYUK’un 17. maddesinde duruşma yapılabilecek haller düzenlenmiş olup, duruşma savunma hakkının uzantılarından biridir.

2577 sayılı İYUK’un 17. maddesinin 3. ve 5. fıkraları uyarınca, dava dilekçesi ve savunma dilekçesinde duruşma istenebilir. Davanın bundan sonraki aşamalarında duruşma talep edilemez.

¹⁸⁴ Danıştay 5. D., 25.9.1996 tarih ve E:1996/1345, K:1996/2819 s.k., DD, S: 93, s. 303.

¹⁸⁵ Danıştay 7. D. 31.12.2004 günlü ve E:2003/2139, K:2004/202 s.k., Danıştay 7. D. 9.11.2004 günlü ve E:2003/326, K:2004/2807 sayılı kararı da aynı mahiyettedir.
(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

¹⁸⁶ Danıştay 10. D. 13.01.2005 günlü ve E:2002/1760, K:2005/20 s.k.,DD. S: 109.

¹⁸⁷ Danıştay 7. D., 4.11.1999 tarih ve E:1998/1345, K:1999/3900 s.k., DD., S:103, s. 716, Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.98’ den naklen

2577 sayılı İYUK'un 17. maddesinde duruşma için aranılan şartların gerçekleşmesine rağmen ilk derece yargı yeri tarafından duruşma yapılmadan karar verilirse, bu durum bir bozma sebebidir.

Danıştay İDDK, Maliye Bakanlığının süresinde verdiği savunma dilekçesinde duruşma yapılmasını istemesine karşılık, dairece duruşma yapılmaksızın esas hakkında karar verildiğinden verilen kararda usul hükümlerine uyarlık görmemiştir.¹⁸⁸

Danıştay 2. Dairesi'nin "...Dava dosyasının incelenmesinden, davacının 29.09.2003 tarihinde Mahkeme kayıtlarına giren dava dilekçesinde duruşma yapılması talebinde bulunduğu ve daha sonra da bu isteminden vazgeçtiği yolunda herhangi bir dilekçe sunmadığı anlaşılmış olup, davacının dava dilekçesindeki talebi uyarınca İdare Mahkemesince duruşma yapılarak karar verilmesi gerekirken duruşma yapılmaksızın uyuşmazlığın çözümlenmesinde usule uyarlık görülmemiştir. Açıklanan nedenlerle, davalı idarenin temyiz isteminin kabulü ile idare mahkemesi kararının bozulmasına " şeklinde¹⁸⁹

Duruşma yapılmadan taraflardan sadece birini davet ederek dinleyip karar verilmesi de usule aykırılık oluşturur ve bozma nedenidir.

Danıştay 3. Dairesi bir kararında, duruşma yapılmaksızın taraflardan birinin davet edilmesi suretiyle bilgisine başvurularak karar verilmesinde isabet olmadığına karar vermiştir.¹⁹⁰

Toplantı ve karar yeter sayısına uyulmadan karar verilmiş olması;

2576 sayılı Kanun'un 4. maddesine göre idare ve vergi mahkemesi kurulları bir başkan ve iki üyeden oluşur.Yine Danıştay Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca da dava dairelerinin kurulları, bir başkan ve dört üye olmak üzere toplam beş kişiden oluşur. İdari yargı mercileri kanunlarda gösterilen üye sayısı ile toplanıp, çoğunlukla karar verirler. Bu kurallara uyulmaması

¹⁸⁸ İDDK, 09.05.1996 tarih ve E:1996/222, K:1996/261 s.k., DD., S: 92, s. 138.

¹⁸⁹ Danıştay 2. D.12.10.2004 günlü ve E:2004/6670, K:2004/766 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

¹⁹⁰ Danıştay 3. D. 25.10.1989 tarih ve E:1989/452, K:1989/2340 s.k., DD., S: 78-79, s. 176, Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s. 88

kararı sakatlar ve karar Danıştay'ca bozulur. Yani, Danıştay dava daireleri toplam dört kişi ile karar veremezler.

İlk derece yargı yerinin bir davayı karara bağlayabilmesi için, çoğunluk üyenin aynı görüş doğrultusunda karar vermiş olmaları gerekir. Çoğunluk, kararın hüküm fıkrasında ve gerekçe kısmında teşekkül etmiş olmalıdır. Yani, idare mahkemesinde görülen bir davada, üyelere ikisi iptal kararı vermekle beraber farklı gerekçelere dayanmışlar ve olayın hukuki nitelendirmesini farklı şekilde yapmışlarsa, verilen karar usul kuralları açısından sakattır ve bu durum bir bozma nedenidir.

Bu konuyla ilgili bir karar şu şekildedir; "İdari işlemin iptali yönünde oy kullanan üyeler arasında, maddi olayın nitelendirilmesinde ve dolayısıyla dayanılan gerekçelerde birlik oluşmadığına göre, yalnızca hüküm fıkrasındaki birleşmeye bakılarak ortada teknik anlamda bir yargı kararının varlığından söz edilemez. Maddi olayın nitelendirilmesindeki ve dayanılan gerekçelerdeki farklılık dolayısıyla karar gerçekte tek bir üyenin oyuyla alınmış olmakta ve bu arada idari işlemin mahkemece nasıl değerlendirildiği de yanıtız kalmaktadır. Başka bir anlatımla, bu kararı uygulamak ve bu kararın gerekçesine göre işlem tesis etmek zorunda olan idare yönünden, dava konusu işlemin 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun nakle ilişkin hükümlerine mi yoksa geçici görevlendirmeye ilişkin hükümlerine mi aykırı bulunarak iptal edildiğini çözümlenmek olanaksızdır."¹⁹¹

Kararda bulunması gereken unsurlardan birinin eksik olması;

2577 sayılı İYUK'un 24. maddesinde, mahkeme kararlarında bulunması gereken unsurlar düzenlenmiştir. Bu unsurlardan birinin kararda yer almaması bozma sebebidir.

Tam yargı davalarında, mahkeme tarafından davacı lehine hükmedilen tazminat miktarının nihai kararda gösterilmesi gereklidir. Eğer tazminat miktarı kararda gösterilmemiş ise, bu durum bir bozma sebebidir. Ancak, kamu görevlilerinin parasal haklarından doğan ve dava dilekçesinde miktar gösterilmeyen tazminat davalarında mahkeme kararında da miktar

¹⁹¹ Danıştay 5. D., 4.11.1987 tarih ve E:1986/143, K:1987/1468 s.k. DD., S: 70 – 71, s. 280.

gösterilmesi şart değildir. Zira, davacının hak ettiği tazminat miktarını davalı idare hesaplayarak davacıya ödemek durumundadır. Mahkemeler, bu tür davalarda hüküm fıkrasında davacının alması gereken parasal hakların davalı idarece hesaplanarak davacıya ödenmesine hükmetmektedir.

Örnek bir kararda Danıştay; “Davacının istediği tazminat miktarının hesaplanarak belirlenen miktarın hüküm altına alınması gerekirken, davacının istemi olan ... lirayı geçmemek üzere iş sonu tazminatının ödenmesi şeklinde hüküm kurulması, tazminat miktarının kesin olarak belirlenip hüküm altına alınması kuralına uygun bulunmamaktadır.”¹⁹² şeklinde karar vermiştir.

Mahkeme kararında, kararı veren mahkeme başkanı ve üyelerin adları, soyadları ve imzalarının bulunması zorunludur. Bu konuda uygulamada bazı hatalar olmaktadır. Örneğin, görüşme tutanağında imzası olan üye ile kararda imzası olan üye farklı olabiliyor veya karar üyelere biri tarafından imzalanmadan tebligata çıkarılabiliyor. Bu gibi durumlarda Danıştay, kararda eksiklik olduğu için bozma kararı vermektedir.

Bu konuda Danıştay’ın bir kararı şu şekildedir; “... 2577 sayılı İYUK’un 24. maddesinin (h) fıkrasında da, kararı veren mahkeme başkan ve üyelerinin veya hakimin ad soyadları ile imzaları ve varsa karşı oylarının kararlarda belirtileceği hükme bağlanmıştır. Dosyanın incelenmesinden, davanın mahkeme başkanı ve üyelere oluşan mahkeme heyetince karara bağlanarak duruşma ve görüşme tutanağının imzalanmış olduğu, davaya ait kararın ise, duruşma ve görüşme tutanağında yer alan üyenin yerine tutanakta adı bulunmayan üye tarafından imzalandığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, yukarıda söz edilen kanun hükümleri gereği davaya ait kararın, davayı karara bağlayarak görüşme tutanağını imzalamış olan başkan ve üyelere imzalanması gerekirken, tutanakta imzası bulunan üye yerine, tutanakta yer almayan bir başka üye tarafından imzalanmış olmasında usule uyarlık görülmemiştir.”¹⁹³

¹⁹² Danıştay 10. D., 29.4.1998 tarih ve E:1997/1790, K:1998/1796 s.k.,DD., S: 98, s. 546.

¹⁹³ Danıştay 5. D., 25.03.1988 tarih ve E:1986/2256, K:1988/1209 s.k.,DD., S: 88, s. 230.

Yine bir başka kararı ise, dava dosyasında mevcut olup temyiz kararın mahkeme başkanı tarafından imzalanıp mühürlendiği, mahkeme üyesinin birisinin karşı oyu bulunduğu, diğer mahkeme üyesi tarafından imzalanmadığı anlaşıldığından yukarıda belirtilen yasa hükmü gereğince imzalanmayan kararın incelenmesi mümkün görülmemekle karardaki imza noksanlığının tamamlanmasından sonra kararın bozulmasına hükmedilmiştir.¹⁹⁴

2.1. 4. Temyiz Yoluna Başvurabilecek Kişiler (Temyiz Ehliyeti)

Bir kararın temyizen incelenebilmesi için uyuşmazlığın taraflarından birinin karara karşı temyiz yoluna başvurmuş olması gerekir. Yani, kararın temyizen incelenebilmesi için temyiz iradesi mutlaka aranır. Davanın tarafları temyiz taleplerini yazılı dilekçelerle yapabilirler. Taraflardan birinin talebi olmadan, kararı veren mahkeme tarafından kendiliğinden, dava dosyası temyiz incelemesi için Danıştay'a gönderilemez. Ayrıca, Danıştay da kendiliğinden bir kararı temyizen inceleyemez.

Bir karara karşı temyiz yoluna sadece, temyiz edilecek kararın tarafları başvurabilirler. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda bu konuda düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, yerleşik Danıştay kararları uyarınca temyiz yoluna davanın tarafları başvurabilirler.

Danıştay 8. Dairesi; kararda taraf olmayan kişilerin idare mahkemesi kararının temyizen incelenmesini isteyebilme olanakları bulunmadığına karar vermiştir.¹⁹⁵

Danıştay 8. Dairesi; davada taraf olmayan veya davaya müdahale talebi kabul edilmeyen kişilerin bu davada verilen nihai kararlara karşı temyiz yoluna başvurma haklarının bulunmadığı, şeklinde karar vermiştir.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Danıştay 9. Dairesi, 17.11.1986 tarih ve E:1985/434, K:1986/3007 sayılı yayınlanmamış karar, Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.663.

¹⁹⁵ Danıştay 8. D. 20.05.2003 günlü ve E:2003/1951, K:2003/2320 s.k., (Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

¹⁹⁶ Danıştay 8. D. 27.5.1991 tarih ve E:1991/715, K:1991/997 s.k DD., S: 84 – 85, 1992, s. 610.

Yine Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 18.03.1977 tarihli kararında, idari yargı mercilerinden verilmiş kararlara karşı temyiz yoluna ancak, uyuşmazlıkta taraf olanların başvurabileceği, uyuşmazlıkta taraf olmayan bir kişinin bu karar aleyhine temyiz yoluna başvurma ehliyetinin bulunmamasının hukukun ana ilkelerinden olduğu, şeklinde karar vermiştir.¹⁹⁷

Davanın tarafı olmayan kişiler ile hakim ve savcı da taraf olmadıkları için kararı temyiz edemezler. Ayrıca, kararı temyiz edilen mahkemenin, kararda azınlıkta kalan üyeleri de, temyiz yoluna başvuramazlar.¹⁹⁸

Birden fazla kişinin tek dilekçe ile, birlikte dava açması halinde, bu durum isteğe bağlı dava arkadaşlığı olarak adlandırılır ve bu tür davalarda davacılarından her biri ayrı ayrı kararı temyiz edebilirler.¹⁹⁹

Taraf vekili, vekaletnamesinde özel yetki bulunmasa da, kararı temyiz edebilir. Ancak vekaletnamesi olmayan vekil, kararı temyiz edemez. Ayrıca, karar vekile tebliğ edilmiş olsa bile, müvekkil kendi imzası ile kararı temyiz edebilir.²⁰⁰

Temyiz yoluna başvuran kişinin, kararı temyiz etmede hukuken korunmaya değer bir menfaatinin bulunması gerekir. Yani, temyiz yoluna başvurduğu kararın bozulmasında veya değiştirilmesinde, temyiz edenin bir yararının olması gerekir. Dolayısıyla, bir davada taleplerinin tümü kabul edilen davacının kararı temyiz etmede hukuken korunmaya değer bir menfaati bulunmamaktadır. Bu durumda, davacının temyiz talebi kabul edilmez. Buna karşın, davanın reddedilmesi halinde de davalı tarafın kararı temyiz etmede menfaati bulunmamakta olup, bu durumda davalı idare kararı temyiz edemez. Davanın kısmen kabul edilmesi, kısmen reddedilmesi halinde ise, davacı taraf, talebinin tümü kabul edilmediği için, davalı taraf ise, davanın tümü reddedilmediği için, kararı temyiz etmede menfaat sahibidir. Temyiz yoluna başvuruda menfaat koşulu belirlenirken, kararın hüküm fıkrası

¹⁹⁷ Danıştay Dergisi, S: 28 – 29, s. 259.

¹⁹⁸ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.888.

¹⁹⁹ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.57.

²⁰⁰ Baki Kuru, **a.g.e.**, 2001, s.4568- 4569.

esas alınır. Karar, sadece gerekçe kısmının bozulması için temyiz edilemez.²⁰¹

Danıştay 3. Dairesi, idari yargı yerlerince verilen kararlara karşı başvuru yolları bu kararların aleyhlerine olan hüküm fıkraları yönünden taraflarca izlenebileceğinden, davalı durumundaki vergi dairesi müdürlüğünün, davanın reddi yolundaki kararın bozulmasında hukuki yararının bulunmadığına, karar vermiştir.²⁰²

Danıştay İDDK;..... Özel Sağlık ve Eğitim Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Limitet Şirketinin kararın sonucu ile ilgisi bulunduğu kabul edilerek davaya davalı idare yanında katılmasına karar verilmekle birlikte, kararda yer verilmediğinden adı geçen müdahilin kararın kendisine tebliği ile karardan bilgi sahibi olmak ve dolayısıyla davalı idare ile birlikte hareket etmek iradesini kullanmak suretiyle kararı temyiz etmek hakkını kullanmaktan mahrum bırakılmış olması nedeniyle kararda usule uygunluk bulunmadığından, temyiz isteminin kabulü ile Danıştay 10. Dairesi kararının bozulmasına...” karar vermiştir.

Karşı oy ise, müdahilin davayı izleme hakkı olduğuna ve tarafla birlikte hareket edeceği kuşkusuz olduğuna göre; yargılamanın her aşamasından bilgisi olması ve karar metninde yanlışlıkla yazılmamış bulunsa bile tebligatın müdahile de yapılması gerektiğinde kuşku olmadığı, tersi durumda, müdahil yargısal gelişmeden habersiz kalacağı gibi, kararda yazılmaması halinde taraflara da tebligat yapılmaması sonucunun da doğacağı açıktır. Öte yandan, 2577 sayılı İYUK’un 30. maddesinde iki tarafın ad ve soyadı ile ilgili yanlışlıkların, yanlışlıkların düzeltilmesi yoluyla giderilebileceğinin düzenlendiği, eksiklik ve yanlışlık yanında, ismin hiç yazılmamış olmasının da

²⁰¹ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.888 , Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.73 , Sabri Coşkun, Müjgan Karyağdı, **a.g.e.**, 2001, s.516 , Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku** 1989, s.854 , Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, 2001, s.4489.

²⁰² Danıştay 3. D. 28/01/2003 günlü ve E:2000/3608, K:2003/539 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp> , 19.Eylül.2007.

yanlışlık kapsamında değerlendirilmesi yasanın güttüğü amacın doğal sonucu olduğu bu nedenle, dosyanın Dairesine gönderilmesi olanağı kullanılmadan temyize konu kararın diğer tebligatlarla beraber müdahile de bildiri yapılarak, yanlışlığın düzeltilmesi ya da temyiz istemi olduğu takdirde konunun değerlendirmeye bırakılması böylece temyiz aşamasıyla ilgili yargısal akışın sürdürülmesi gerektiği oyuyla karara karşıyız.” şeklindedir.²⁰³

Danıştay 7. Dairesi bir kararında, başkası adına tesis edilen idari işlemin iptalinde davacının menfaati bulunmadığından; davanın, ehliyetlilik sebebiyle reddi gerektiğine hükmetmiştir.²⁰⁴

Danıştay 6. Dairesi, kanun yoluna başvuranın, aleyhine kanun yoluna başvurduğu kararın bozulması veya değiştirilmesinde korunmaya değer hukuki menfaatinin bulunmasının şart olduğunu, davalı idarece tesis olunan kamulaştırma işlemine karşı açılan iptal davasının idare mahkemesince lehine olarak reddedilmiş olmasına rağmen, mahkemece adeta işlemin iptaline karar verilmiş gibi, kararın bozulması gerektiğine ilişkin iddiaları içeren dilekçe ile temyiz isteminde bulunulması nedeniyle davalı idarenin temyiz isteminin incelenmesinin mümkün olmadığına karar vermiştir.²⁰⁵

Danıştay 3. Dairesi, idari yargı yerlerince verilen kararlara karşı başvuru yolları, bu kararların aleyhlerine olan hüküm fıkraları yönünden taraflarca izlenebileceğini, Vergi dairesi müdürlüğü tarafından bozulması istenen kararın şirket adına re'sen salınan kaçakçılık cezalı gelir (stopaj) vergisi ve fon payına karşı açılan davanın reddi yolunda olup davalı durumundaki vergi dairesi müdürlüğünün sözü geçen kararın bozulmasında hukuki yararı bulunmadığından, istemin incelenmeksizin reddine karar vermiştir.²⁰⁶

²⁰³ İDDK 16.10.2003 günlü ve E:2003/512, K:2003/738 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

²⁰⁴ Danıştay 7. D.16.12.2002 günlü ve E:2001/4470, K:2002/4280 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007

²⁰⁵ Danıştay 6. D. 09.05.1988 tarih ve E:1987/1606 , K:1988/652 s.k. , DD., S: 72 – 72, s. 373.

²⁰⁶ Danıştay 3. D. 28.01.2003 günlü ve E:2000/3608, K:2003/539 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

Danıştay 5. Dairesi ise, ilk derece mahkemesi olarak baktığı bir davada; baro başkanlığının, sağlık bakanlığında görev yapan tabiplerin atanma esaslarını düzenleyen yönetmeliğin iptalini istemekte, meşru ve güncel bir menfaatinin bulunmadığı gerekçesiyle davayı ehliyet yönünden reddetmiştir.”²⁰⁷

2.1.5. Temyiz Süresi

Her kanun yoluna başvuru, kanunen belirlenmiş bir süre içerisinde yapılabilir. Belirlenen bu süre içerisinde kanun yoluna başvurulmaz ise, kanun yoluna başvuru hakkı düşer. Zira, bu süre hak düşürücü bir süredir.

2577 sayılı İYUK'un 8. ve diğer maddelerinde zorlayıcı (mücbir) sebeplerin (ağır hastalık hali dahil) varlığı halinde, 2577 sayılı kanunda yazılı sürelerin kesileceğine, uzayacağına veya yeniden canlanacağına dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bununla birlikte

Danıştay'ın, pek ender rastlanabilecek bazı olaylarda, zorlayıcı (mücbir) sebep gerekçesiyle nadiren de olsa süreyi uzatma yoluna gittiği görülmüştür. Örneğin Danıştay Beşinci Dairesi, son günü 27 Mayıs 1960 tarihine rastlayan kararın düzeltilmesi süresini, o gün 27 Mayıs devrimi nedeniyle resmi dairelerin ve bu arada Danıştay'ın kapalı bulunduğunu göz önünde tutarak, bir gün uzamış saymış ve ertesi gün verilen dilekçeyi süresinde kabul etmiştir.

Danıştay 4. Dairesi, Afyon'un Dinar ilçesinde 01.10.1995 tarihinde meydana gelen deprem dolayısıyla normal süresinden yedi gün sonra açılan davayı süre aşımı yönünden reddeden vergi mahkemesi kararını mücbir sebep saptamasından hareketle bozmuştur.²⁰⁸

2577 sayılı İYUK'un 46. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, özel kanunlarında ayrı bir süre gösterilmeyen durumlarda, Danıştay dava daireleri

²⁰⁷ Danıştay 5. D. 19.09.2006 günlü ve E:2006/5136, K:2006/4140 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

²⁰⁸ Nihat Toktaş, Davacı Veya Vekilinin Ağır Hastalık Halinin İdari Dava Açma Sürelerine Etkileri, **Yaklaşım Dergisi**, Mart 2005, S: 147.

ile idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarına karşı, kararın ilgiliye tebliğini izleyen günden itibaren 30 gün içinde temyiz yoluna başvurulabilir.

Örneğin, Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 49. maddesinde, arsa ve arazi birim değerlerinin tespitine ilişkin davalarda temyiz süresi 15 gün olarak kabul edilmiştir. Ayrıca 2577 sayılı İYUK'un 48/6. maddesi uyarınca, temyiz taleplerinin süreden reddine ve temyiz isteminde bulunulmamış sayılmasına ilişkin ilk derece mahkemesi kararlarına karşı 7 gün içinde temyiz yoluna başvurulabileceği kabul edilmiştir.²⁰⁹

Danıştay 8. Dairesi, 6326 sayılı Petrol Yasasında itiraz, karar ve dava açmak için 20 günlük özel süreye yer verildiğinden, 2577 sayılı Yasa'daki genel kuralların uygulanamayacağına hükmetmiştir.²¹⁰

Temyiz yoluna başvuru süresi, kararın ilgiliye tebliğini izleyen günden itibaren işlemeye başlar. Tebliğ usulüne uygun yapılmamış ise, temyiz süresi işlemeye başlamaz. Bu durumda ilgili, kararı içeriği ile birlikte öğrenmiş ise, öğrendiği tarihten itibaren temyiz süresi işlemeye başlar.²¹¹

Vekille takip edilen davalarda tebligat vekile yapılır. Vekil birden fazla ise, bunlardan birine tebligat yapılması yeterlidir. Eğer tebligat birden fazla vekile yapılmış ise, bunlardan ilkinde yapılan tebliğ tarihi, sürenin başlangıcında esas alınır. Kararın asile tebliğ edilmesi, temyiz başvuru süresinin işlemesini başlatmaz.

Taraflardan birisinin süresi içinde temyiz yoluna başvurması durumunda, karşı taraf, temyiz süresini geçirmiş olsa dahi, 30 günlük cevap verme süresi içinde kararı temyiz edebilir. Bu dilekçe artık temyiz dilekçesi olarak kabul edilir ve karşı tarafa cevap vermesi için tebliğ edilir. Harç ve posta ücretleri alınır.²¹²

Danıştay 2. Dairesi, "karşı temyiz" isteminde bulunabilmesi için, ilk temyiz başvurusunun süresinde ve usulüne uygun olarak yapılmış olması

²⁰⁹ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.75 , Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.63.

²¹⁰ Danıştay 8. D. 03.05.2005 günlü ve E:2004/6102, K:2005/2053 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

²¹¹ Baki Kuru, **a.g.e.**, 2001, s.4557-4558.

²¹² Kazım Yenice, Yüksel Esin, **a.g.e.**, 1983, s.726.

gerektiğinden, usulüne uygun olmayan ilk temyiz istemi üzerine yapılan karşı temyiz başvurusu hakkında usule ve esasa ilişkin olarak inceleme yapılmasına olanak bulunmadığına karar vermiştir.²¹³

Ancak temyiz dilekçesine cevap verme aşamasında karşı tarafın da kararı temyiz edebilmesi için, ilk temyiz başvurusunun 30 günlük temyiz süresi içinde yapılmış olması gerekir. Eğer ilk temyiz başvurusu süresi içinde yapılmamış ise, temyiz dilekçesine verilecek cevap dilekçesi ile karar temyiz edilemez.

Danıştay bu durumda, her iki temyiz başvurusunu da süreden reddetmektedir. Danıştay 3. Dairesi, karşı tarafın, temyiz dilekçesine cevaben otuz gün içerisinde verdiği dilekçede temyiz isteminde bulunabilmesi için ilk temyiz isteminin kanunda öngörülen otuz günlük temyiz süresi içerisinde yapılmış olması gerektiğini bu nedenle süresi geçtikten sonra verdiği temyiz dilekçesine cevaben yasal süresi içinde kayda geçen cevap dilekçesindeki temyiz isteminin de süre aşımı sebebiyle incelenemeyeceğine karar vermiştir.²¹⁴

Temyiz yoluna 30 günlük yasal süre geçtikten sonra başvurulmuş ise, kararı veren Danıştay dairesi veya mahkeme tarafından, temyiz başvurusu süre aşımı nedeniyle reddedilir. Danıştay bu konuda; “Yasa koyucunun, 2577 sayılı İYUK’un 48. maddesinin 6. fıkrasında yer alan hükümlerle, mahkemeleri ve ilk derecede bakılan davalarda Danıştay’ın ilgili dairesinin son kararları hakkında yapılan temyiz başvurusunun süresinde olup olmadığına ve bu yoldaki dilekçenin verildiği evrede bizzat araştırmakla görevli ve yetkili kılmak suretiyle, süre aşımı gibi matematiksel olarak kesin bir biçimde saptanması mümkün bir konuyu temyizden daha başında bu yargı mercilerine incelemek ve süresinde yapılmayan temyiz istemlerini reddetme yetkisi tanımak suretiyle hem sonraki tebligat evrelerinden kararı veren mahkeme veya daireyi kurtarmak hem temyiz merciinin bu tür dosyalarla iş yükünün gereksiz yere artmasını ve uyuşmazlıkların uzamasını önlemek hem de tarafların

²¹³ Danıştay 2. D. 12/01/2007 günlü ve E:2006/4056, K:2007/8 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

kararın sonuçlarından hemen yararlanmalarını sağlamak erklerini gütüttüğünde duraksamaya yer yoktur. Belirtilen durumlar nedeniyle, temyiz merciinin temyiz başvurusunun süresinden sonra yapıldığını bizzat saptaması halinde dosyayı kararı veren daire veya mahkemeye göndermeyerek başvuruyu kendisinin süre aşımı yönünden reddetmesi yasa koyucunun amacına ve hukuksal gereklere daha uygun düştüğünden aksi yönde bir değerlendirmenin hukuken kabul edilebilir bir yönü bulunmamaktadır.²¹⁵ Nitekim Danıştay 5. Dairesi, temyizen bozulması istenen kararın tebliğ edilmesine karşılık 30 günlük temyiz süresi geçirildikten sonra temyiz isteminde bulunulduğu anlaşıldığından istemin esastan incelenme olanağı bulunmadığına ve temyiz isteminin süre aşımı yönünden reddine karar vermiştir.²¹⁶

Danıştay 7. Dairesi, temyiz süresinde yapılmadığından ve kararın kesinleşmiş olduğundan temyiz istemini süre aşımı nedeniyle incelenmeksizin reddetmiştir.²¹⁷

Danıştay VDDK, her ne kadar 2577 sayılı İYUK'un 48. maddesinin 6. fıkrası uyarınca temyiz isteminin süresinde yapılıp yapılmadığına ilişkin incelemenin, temyiz olunan kararı veren mahkeme veya dava dairesi tarafından yapılması ve süre geçirildiği takdirde aynı mahkeme veya dava dairesinde temyiz isteminin reddine karar verilmek gerekmekte ise de, temyiz dilekçesinin tekemmülünü sağlayan sözü geçen mahkemeler veya dava dairesince temyiz süresi noktasında bu yolda karar verilmeksizin temyiz merciine gönderilen dosyalar üzerinde aynı kararın, temyiz merciince verilmesi, yargılamanın daha kısa sürede ve giderle sonuçlandırılması amacına uygun düşeceğinden, dosyanın Danıştay 7. Dairesine gönderilmesi yerine süre hususunun kurulumuzca karara bağlanabileceği ve otuz birinci

²¹⁴ Danıştay 3. D. 11.3.1993 tarih ve E:1991/2606, K:1993/1188 s.k.,DD., S: 88, s. 167.

²¹⁵ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.54.

²¹⁶ Danıştay 5. D., 08.05.1991 tarih ve E:1991/962, K:1991/836 s.k.,DD., S: 84 – 85, s. 371.

²¹⁷ Danıştay 7. D. 02.10.1990 tarih ve E:1990/5080, K:1990/3001 s.k.,DD., S: 82 – 83, s. 558.

gün yapıldığı saptanan temyiz isteminin süre aşımı nedeniyle reddine karar vermiştir.²¹⁸

Temyiz başvurusunun yapıldığı tarih, temyiz dilekçesinin temyiz defterine kaydedildiği tarihtir. Dilekçenin mahkeme başkanına veya hakimine havalesi yaptırıldığı halde, temyiz defterine kaydı daha sonra yaptırılmış ise, temyiz süresinin başlangıcı, dilekçenin havale tarihi değil, deftere kaydının yapıldığı tarihtir. Örneğin; "... 2577 sayılı İYUK'ta gösterilen yerlere verilen dilekçelerin harç ve posta ücreti alınarak kaydının yapıldığı tarihte temyiz başvurusu yapılmış sayılır."²¹⁹

Ancak İstanbul'da açılan davalarda süre konusunda Danıştay'da farklı görüşlerin olduğu görülmektedir. Şöyle ki:

Danıştay 6. Dairesi, 2577 sayılı İYUK'un 4. maddesi uyarınca, İstanbul ilinde idare ve vergi mahkemeleri bulunması karşısında Gaziosmanpaşa Asliye Hukuk Mahkemesi kanalıyla gönderilen temyiz dilekçesinin İstanbul 4. İdare Mahkemesinde kayda girdiği tarih esas alınmaktadır. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun 15.12.2005 günlü, E:2005/3326, K:2005/2807 sayılı kararı da bu yöndedir. Açıklanan nedenlerle, 2577 sayılı İYUK'un 55. maddesinin 5. fıkrası ve 48.maddesinin 7. fıkrası uyarınca temyiz isteminin süre aşımı yönünden reddine, karar vermiştir.²²⁰

Danıştay 11. Dairesinin ; "...İstanbul ili"nde idare mahkemesi bulunduğundan, "Kadıköy ilçesi"nin 2577 sayılı İYUK'un 4. maddesinde belirtilen "idare ve vergi mahkemesi bulunmayan yer" olarak değerlendirilemeyeceği, bu nedenle Ankara İdare Mahkemesine gönderilmek üzere Kadıköy Asliye Hukuk mahkemesine verilen karar düzeltme

²¹⁸ VDDK 16.04.1993 tarih ve E:1993/68, K:1993/66 s.k.,DD., S: 88, s. 141.

²¹⁹ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.76.

²²⁰ Danıştay 6. D.,18.09.2006 günlü ve E:2006/181, K:2006/4145 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

dilekçesiyle ilgili süre hesaplanırken, dilekçenin Ankara İdare Mahkemesi kayıtlarına girdiği tarihin esas alınacağına” oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Karşı oy da ise, dava dilekçelerinin kural olarak ait oldukları mahkeme başkanlıklarına verilmesi gerekmekte ise de; söz konusu hükümlerle, kanun koyucunun idare ve vergi mahkemelerinin ülkenin birçok yerinde bulunmaması durumunu göz önünde tutarak ve ilgililere bu yönden kolaylık sağlayarak gereksiz harcamalardan kurtarmak amacıyla dava dilekçelerinin, savunmaların ve davalara ilişkin her türlü evrakın verilebileceği diğer yerleri de göstermiş ve bunların arasında Asliye Hukuk Hakimliklerine de yer vermiş bulunmaktadır. Bu nedenle, karar düzeltme istemli dilekçenin Ankara 10. İdare Mahkemesine gönderilmek üzere, müstakil bir ilçe olan, ayrı bir asliye hukuk mahkemesi yargı çevresi niteliğinde bulunan Kadıköy 2. Asliye Hukuk Hakimliğine verilmesini, 2577 sayılı İYUK’un 4. maddesine aykırı kabul etmeye olanak bulunmamaktadır. Bu nedenle Kadıköy 2. Asliye Hukuk Mahkemesi kayıtlarına giren dilekçe ile yapılan karar düzeltme başvurusunun süresinde olduğunun kabulü gerekeceği şeklindedir.²²¹

Yukarıdaki iki kararda görüldüğü gibi, Danıştay İstanbul ili ilçelerinin idare ve vergi mahkemesi bulunmayan yer olarak değerlendirilemeyeceğini nitekim İstanbul’da idare ve vergi mahkemelerinin bulunduğunu bu nedenle süre hesaplanırken dilekçelerin idare mahkemesi kayıtlarına girdiği tarihin esas alınması gerekeceğine karar vermiştir.

Karşı görüşte olanlar ise, İstanbul ili ilçelerinin müstakil ilçeler olarak değerlendirilerek süre hesabında ilçe asliye hukuk hakimliklerine verilen dilekçelerin esas alınması gerektiğini belirtmektedir.

Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, , 2577 sayılı İYUK’un 4. maddesi uyarınca, temyiz dilekçesinin verildiği merci tarafından üzerine sadece havale tarihi yazılarak deftere kaydı yapılmadan postaya verilerek ilgili mahkemeye gönderilmesi halinde, temyiz isteminin süresinde yapıldığını

²²¹ Danıştay 11. D. 18.09.2006 günlü ve E:2006/6070, K:2006/4283 s.k.,DD. S: 114, s.323.

kabul etmiş, sürenin başlangıç tarihi olarak havale tarihini esas almış, deftere kayıt tarihini aramamıştır.²²²

Uygulamada dilekçelerin bazen posta aracılığı ile gönderildiği görülmektedir. Böyle durumlarda dilekçelerin postada kaybolma olasılığı yanında, ortaya çıkacak gecikme nedeniyle dava süresinin geçirilme tehlikesi de vardır. Çünkü posta idaresi 2577 sayılı İYUK'un 4. maddede sayılan yerlerden olmadığından, dilekçenin postaya verilmesi ile dava süresi kesilmiş olmaz.²²³

Tatil günleri süreler dahilidir. Ancak, sürenin son günü tatile rastlarsa süre, tatil gününü izleyen çalışma gününün mesai saati bitimine kadar uzar (İYUK m.8/2). Süre, bayram arifesi gibi yarım tatil gününe rastlarsa uzamaz ve çalışma saati bitiminde sona erer.

Temyiz süresinin son gününün çalışmaya ara verme dönemine rastlaması durumunda bu süre, 12 Eylül tarihine kadar uzar. Bu durumda, 12 Eylül günü mesai saati sonuna kadar yapılacak başvuruların süresinde olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Sürelerin idari izne rastlaması halinde sürelerin uzaması söz konusu olmaz.

2.1. 6.Temyiz Yoluna Başvuruda Uygulanacak Usul

2.1.6.1.Temyiz Dilekçesi ve Temyiz İncelemesi

Temyiz istemleri, Danıştay Başkanlığı'na hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle yapılır (İYUK m. 48/1). Temyiz dilekçesi, Danıştay dava daireleri ile idare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarının temyiz edildiğini, bu kararın temyiz yolu ile bir kez daha incelenmesi istemini içeren dilekçedir.

Temyiz talebinin dinlenebilmesi için, temyiz edilen karar verilirken hukukun yanlış uygulandığını bildirmek gerekli ve yeterlidir. Temyiz talebinde bulunan tarafın, hangi hukuk kurallarının yanlış uygulandığını bildirmesi

²²² VDDK 30.11.1990 tarih ve E:1990/12, K:1990/61 s.k.,DD., S: 82 – 83, 1992, s.162 – 163.

²²³ Kazım Yenice, Yüksel Esin, **a.g.e.**, 1983, s.152.

gerekli değildir.²²⁴ Danıştay, temyiz edenin veya karşı tarafın bildirmiş olduğu hukuki sebeplerle bağlı değildir. Danıştay, temyiz incelemesi kapsamında gerekli incelemeleri re'sen yaparak, temyiz yoluna başvuran tarafından ileri sürülmeyen bir sebebi de temyiz yargılamasında değerlendirebilir.

Temyiz dilekçesi, 2577 sayılı İYUK'un 3. maddesinde dava dilekçeleri için öngörülen şartlar dikkate alınarak hazırlanır.

Temyiz dilekçesi, ilgisine göre kararı vermiş olan mahkemeye, Danıştay'a ya da idare veya vergi mahkemesine, idare ve vergi mahkemesi bulunmayan yerlerde asliye hukuk mahkemesine, yabancı memleketlerde Türk konsolosluklarına verilebilir (İYUK m. 48/3, m. 4). Bu yerler tarafından alınan dilekçelerin hemen kaydı yapılır. Dilekçenin kaydının yapıldığı tarihte karara karşı temyiz yoluna başvurulmuş olduğu kabul edilir.

Danıştay; 2577 sayılı İYUK'un 48. maddesi uyarınca, aynı Yasa'nın 3. maddesi esaslarına göre Danıştay Başkanlığı'na hitaben yazılmış olan temyiz dilekçelerinin, Danıştay'a gönderilmek üzere doğrudan doğruya veya 2577 sayılı İYUK'un 4. maddesinde belirtilen makamlar aracılığı ile öncelikle temyiz konusu kararı veren mahkemeye verilmesi veya gönderilmesi ve ilgili mahkemece temyiz dosyasının tekemmülünden sonra bu mahkemece Danıştay'a gönderilmesi gerekmektedir. Temyiz isteminde bulunan davacıların temyiz dilekçesinin bu usule uymadan doğrudan doğruya Danıştay'a verdikleri dava dosyasının incelenmesinden anlaşılmaktadır. Açıklanan nedenle, dosya esasının kapatılarak, dilekçenin gereği yapılmak üzere şeklinde karar vermektedir.²²⁵

Temyiz dilekçesi üzerine mahkeme ön inceleme yaparak, temyiz dilekçesinde eksiklikler varsa, kararı temyiz edilen yargı yeri tarafından, on beş gün içinde tamamlanmasını ilgiliye tebliğ eder. Verilen bu süre içerisinde eksiklikler tamamlanmazsa, kararı temyiz edilen ilk derece yargı yeri tarafından, temyiz isteminde bulunulmamış sayılmasına karar verilir .

²²⁴ Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **a.g.e.**, 1997, s.577.

²²⁵ Danıştay 10. Dairesi, 12.2.1986 tarih ve E:1986/139, K:1986/246 sayılı karar , Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.897.

Nitekim Danıştay 10. Dairesi de, temyiz dilekçesinin 2577 sayılı İYUK'un 3. maddesi esaslarına uygun olarak düzenlenmemesi halinde, eksikliğin giderilmesi hususu ilgiliye bildirilir ve bunun içinde kendisine on beş gün süre verilir. İlgili, kendisine verilen bu süre içinde eksikliği tamamlamaz ise, temyiz isteminde bulunulmamış sayılmasına karar verilir, şeklinde hüküm vermiştir.²²⁶ Temyiz istemini reddetme yetkisi kural olarak Danıştay'a aittir.

2.1.6.2. Danıştay'da Yapılacak Ön İnceleme

Danıştay'ın temyiz dilekçesi üzerinde yapacağı ön inceleme, daha önce nihai kararı veren ve temyiz dilekçesi kendisine verilen mahkeme ya da Danıştay dava dairesinin yaptığı incelemeye benzer. Dosya, temyiz incelemesini yapacak ilgili dava dairesine veya kurula geldiğinde, bu daire veya kurul üç noktada inceleme yapar. Bunlar; temyiz başvurusunun yasal süresi içerisinde yapılıp yapılmadığı; nihai kararın, temyizi kabil bir karar olup olmadığı ve temyiz yoluna başvuran kişinin başvuru ehliyetinin bulunup bulunmadığı, hususlarına ilişkindir. Yapılan inceleme sonucunda, yukarıda belirtilen hususlardan birisinde olumsuz bir sonuca ulaşırsa Danıştay, temyiz başvurusunu, esasını incelemeden reddeder. Buna karşın, yapılan ön inceleme sonucunda herhangi bir eksiklik bulunmadığı sonucuna ulaşırsa, temyiz talebinin esasını incelemeye geçer. Bu ön incelemelerin amacı, temyiz başvurularının koşullara uygun yapılmasını sağlamak ve bir ölçüde Danıştay'ın gereksiz yere meşgul edilmesini engellemektir.

Danıştay 10. Dairesi, yokluk halleri bulunmayan uyuşmazlıkta, dava konusu işlemlerin "geçerlik koşulları" bakımından hukuka uygunluk denetiminin yapılması ve öncelikle de dava dilekçesinin 2577 sayılı İYUK'un 14. maddesinde öngörülen ilk inceleme konuları yönünden incelemeye tabi tutulması gerektiğine, hükmetmiştir.²²⁷

²²⁶ Danıştay 10. D. , 06.04.1987 tarih ve E:1985/587, K:1987/711 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp> , 19.Eylül.2007.

²²⁷ Danıştay 10. D. 08.06.2000 günlü ve E:2001/4040, K:2005/181 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp> , 19.Eylül.2007.

2.1.6.3. Temyiz Yargılaması

Temyiz incelemesini yapacak olan Danıştay dava dairesi veya kurulu tarafından, tebligatları tamamlandıktan, karşı tarafın cevabı alındıktan veya cevap verme süresi geçtikten sonra, temyiz dosyası esastan düşünce almak üzere Danıştay Başsavcılığı'na gönderilir. Savcılık kalemine gelen dosya inceleme sırasına konur. Sırası gelince düşüncesini dosyaya sunması için, bir Danıştay savcısına verilir.

Danıştay savcısı bir ay içinde, yürütmenin durdurulması istemeleri hakkında gerekçeli ve yazılı olarak düşüncesini verir ve dosyayı kaleme teslim eder. Savcının düşüncesi alındıktan sonra dosya, savcılık kalemince görevli Danıştay dava dairesi kalemine gönderilir. Dairesinde gerekli kayıtlar yapıldıktan sonra, dosya temyiz incelemesinin esasının görüşülmesi için sıraya konur.

Temyiz yargılamasında yargılama makamı olarak Danıştay dava dairesi ya da konusuna göre İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurulu, temyiz başvurusunu kabul ettikten sonra, yargılamayı kural olarak dava dosyası üzerinde yapar.

Danıştay, kural olarak temyiz incelemesinde yazılı yargılama usulünü uygular ve inceleme evrak üzerinde yapılır.

Taraflardan biri, temyiz dilekçesinde veya süresinde verilen cevap dilekçesinde temyiz incelemesinin Danıştay'da duruşmalı olarak yapılmasını isteyebilir (İYUK m. 17/3). Duruşma talebinin temyiz dilekçesinde veya cevap dilekçesinde açıkça belirtilmesi gereklidir. Temyiz başvurusunda tarafların duruşma isteğinde bulunmaları, duruşma yapılması için yeterli değildir. Danıştay'da duruşma yapılabilmesi için, Danıştay'ın bu talebi kabul etmesi gerekir (İYUK m. 17/2). Ayrıca Danıştay, tarafların talebi olmadan da, kendiliğinden duruşma yapılmasına karar verebilir (İYUK m. 17/4).²²⁸

Danıştay 3. Dairesi, temyizen incelenen dosyalarda duruşma yapılması tarafların istemine ve Danıştay'ın kararına bağlı olup, mükellefin

²²⁸ Sabri Coşkun, Müjgan Karyağdı, a.g.e., 2001, s.534.

duruşma talebinin yerine getirilmesine gerek bulunmadığı sonucuna varmıştır.²²⁹

Danıştay'da yapılan duruşmalarda savcının hazır bulunması zorunludur.

2.1.7.Temyiz Aşamasında Feragat

2577 sayılı İYUK'un 31. maddesi ile bu konuda atıf yapılan HUMK'un 91. maddesinde davadan feragat, davacının dava açmakla amaçladığı talebinden kesin olarak vazgeçmesi şeklinde tanımlanmıştır. Kural olarak, ilk derece mahkemesi nihai kararını verene kadar davadan feragat etmek mümkündür.²³⁰

Temyiz hakkı doğmadan, yani nihai karar ortaya çıkmadan taraflardan birinin temyiz hakkından vazgeçmesi geçerli değildir.²³¹

Ancak, ilk derece mahkemesi tarafından nihai karar verildikten sonra temyiz hakkından feragat edilebilir.²³²

Temyiz aşamasında yapılan feragat, hem davadan feragat, hem de temyiz isteminden feragat şeklinde olabilir.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bu konuda; "... Medeni Kanununun 23. maddesine göre, kimse medeni haklarını kullanmaktan feragat edemez. Doğmamış haklar, medeni hak niteliğindedir. Bu itibarla henüz hükme bağlanmamış bir kararın temyiz edilemeyeceğine dair sözleşme veya beyan geçersizdir. Çünkü doğmamış haktan feragat etmek caiz değildir. İlmî ve kazai içtihatlar da hükümden önce temyiz hakkından feragat edilemeyeceği hususunda mutabakat halindedir..."²³³ şeklinde karar vermiştir.

Temyiz aşamasında verilen feragat dilekçesi, temyiz talebinde bulunan tarafça verilmiş ve temyiz talebinden feragat niteliğinde ise, bu talep kabul

²²⁹ Danıştay 3. D. 03.07.1991 tarih ve E:1989/3301, K:1991/2247 s.k., DD., S: 84 – 85, S. 169.

²³⁰ Sabri Coşkun, Müjgan Karyağdı, **a.g.e.**, 2001, s.531.

²³¹ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.59.

²³² Baki Kuru, **a.g.e.**, 2001, s. 4490-4491.

²³³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 17.11.1970 tarih ve 6249/6080 sayılı karar / Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 22.10.1974 tarih ve E:6074, K:6041 sayılı karar, Baki Kuru, **a.g.e.**, 2001, s.4490-4491.

edilerek temyiz istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

Buna karşılık, her iki tarafın da kararı temyiz ettiği durumlarda, taraflardan birinin temyiz talebinden feragat etmesi diğer tarafın talebini etkilemez, yani temyiz talebi incelenir.

Temyiz incelemesi sırasında verilen feragat dilekçesi temyiz talebine değil de davaya ilişkin ise, bu durumda ikili bir ayırım yapmak gerekecektir. Eğer, bakılan uyuşmazlık kamu yararını doğrudan ilgilendiren bir nitelikte ise, bu tür davalarda temyiz aşamasında davadan feragat kabul edilmemelidir. Çünkü, bu tür davalarda verilecek olan kararlar sadece davanın taraflarını değil, daha geniş bir kitleyi ilgilendirmektedir. Örneğin, imar davalarında bu durum daha açıktır. Buna karşın, bakılan uyuşmazlıkta verilecek olan karar sadece davacıyı ilgilendirecekse, bu tür davalarda temyiz aşamasında da davadan feragat edilebileceğini kabul etmek gerekir.

Ancak uygulamada Danıştay Dava Daireleri ve İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurullarında gerek davacının ve gerekse davalı idarenin temyiz talepleri üzerine, temyiz aşamasında davacının davadan feragat talebi kabul edilmekte, ancak feragat sebebiyle temyiz talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına kararı vermek gerekmekte iken, temyiz konusu ilk derece mahkemesi kararı, feragat konusunda bir karar verilmek üzere bozularak, dosya mahkemesine geri gönderilmektedir. Örnek bir kararda bu durum görülmektedir; davacı tarafından temyiz edilmekle henüz kesinleşmeyen mahkeme kararının, davadan feragat nedeniyle bozulmasına, 2577 sayılı İYUK'un 49. maddesinin 3. fıkrası uyarınca dosyanın adı geçen mahkemeye gönderilmesine , oyçokluğu ile karar verilmiştir.”²³⁴

Danıştay İDDK, davacının 24.06.1994 günü kayda geçen dilekçe ile dosya temyiz aşamasında iken, davadan feragat ettiğini bildirdiği, Danıştay 6. Dairesince, mahkeme kararının davacı yönünden ve adı geçen feragat dilekçesi nedeniyle bozulduğu, ancak mahkemesince, temyiz aşamasında

²³⁴ Danıştay 12. D., E: 2000/1090, K: 2000/3270 s.k., Sabri Coşkun, Müjgan Karyağdı , a.g.e., 2001, s.532 .

davadan feragatin mümkün olmadığı gerekçesiyle temyiz istemine konu ısrar kararının verildiği anlaşılmaktadır. Feragat kesin bir hükmün hukuki sonuçlarını doğuracağından, mahkemece davacının feragat dilekçesi dikkate alınarak yeniden karar verilmesi gerekirken; davacı yönünden işlemin iptaline dair ilk kararda ısrar edilmesinde hukuki isabet bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, davacının temyiz isteminin kabulüne, mahkemenin ısrar kararının bozulmasına oy çokluğu ile karar verildi.

Karşı oy ise, “davadan feragatin davayı sona erdiren mahkeme kararı verilinceye kadar temyizden feragatin ise temyiz merciinin istemi karara bağlamasına kadar yapılabileceği anlaşıldığı, bu durumda, temyiz aşamasında davadan feragat mümkün olmayıp, ancak temyiz isteminden feragat mümkün olduğu, uyuşmazlıkta; dava, İdare Mahkemesince karara bağlandıktan sonra, davalı idarenin temyiz istemi nedeniyle Danıştay 6. Dairesine intikal etmiş ve davalı idarenin temyiz isteminin incelenmesinin gerektiği bu aşamada, davacı davadan feragat ettiğine ilişkin dilekçe vermiş olduğundan; bu aşamada, davacının feragat beyanının dikkate alınmasına yasal olanak bulunmayarak, davacının temyiz isteminin reddi ve Mahkemenin ısrar kararının onanması oyuyla, karara karşıyız.” şeklindedir.²³⁵

Bu durum gösteriyor ki, feragat konusunda Danıştay’da görüş birliği bulunmamaktadır.

2.1.8. Temyizde Tarafların Kişilik ve Niteliklerinde Değişiklik Olması

Gerçek kişi olan davacının ölümü halinde, idari yargı yeri, davayı takip hakkı kendisine geçenin başvurusuna kadar dosyayı işlemde kaldırır. Ancak bunun için, davanın konusu olan idari işlemin ölenin mirasçılara geçen hak

²³⁵ İDDK, 27.10.1995 günlü ve E:1995/765, K:1995/742 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp> ,19.Eylül.2007 .

ve borçlara ilişkin bulunmaması gereklidir. Yalnızca öleni ilgilendiren davalara ilişkin dilekçeler, aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca iptal olunur.²³⁶

Danıştay 2. Dairesi, vefat eden kişiyi ilgilendiren dava dilekçesinin iptali gerekeceğine karar vermiştir.²³⁷

Temyize başvuran kişinin ölmesi halinde, ki bu durum sadece davacı taraf için geçerlidir, dava konusu hak mirasçılara intikal edebilecek nitelikte bir hak ise, mirasçılar davada kendiliğinden taraf olacakları için temyiz incelemesini devam ettirebilirler. Ancak, mirasçıların başvurusuna kadar dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verilir. Bu hallerde taraf olma ehliyetini, davayı takip hakkı kendisine geçen veya mirasçılar kazanmış olur. Sadece öleni ilgilendiren davalara ait dilekçeler iptal edilir (İYUK m. 26/2). Bu durumda temyiz talebi de düşer. Ölen kişi hasım gösterilerek temyiz isteminde bulunulamaz.²³⁸

Temyiz yoluna davalı idare başvurmuş ve temyiz aşamasında davacı taraf ölmüş ise, davalı idarenin davacının mirasçılara karşı başvurusunu yenilemesine kadar, Danıştay dosyanın işlemde kaldırılmasına karar verir. Dava, mirasçılarının mirası ret süresi sonuna kadar geri bırakılır.

2.1.9. Temyiz Başvurusunun Kararın Yürütülmesine Etkisi

Temyiz aşamasında yürütmenin durdurulması hususu, 2577 sayılı İYUK'un 52. maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde uyarınca, temyiz yoluna başvurulmuş olması, ilk derece yargı mercii kararının yürütülmesini durdurmaz. Ancak, temyiz talebini incelemeye yetkili Danıştay dava dairesi veya kurulu teminat karşılığı mahkeme kararının yürütülmesinin durdurulmasına karar verebilir (İYUK m. 52/1).

²³⁶ Turgut Candan, **Kanuni Temsilcinin Vergi Ve Diğer Kamu Alacaklarından Sorumluluğu**, Şubat-2006, s.217.

²³⁷ Danıştay 2. D. 23.12.2005 günlü ve E:2004/4543, K:2005/4312 sayılı kararı. (Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

²³⁸ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.73.

Davanın reddine ilişkin kararların davacı tarafından temyiz edilmesi halinde, dava konusu işlem hakkında da yürütmenin durdurulması istenilebilir. Danıştay 7. Dairesi, idari işlemler hakkında, iptalleri istemiyle usulüne göre açılmış, dava olmadıkça, idari yargı yerinden, yalnızca yürütülmelerinin durdurulmasının istenemeyeceği; bu şekilde açılan davaların, incelenmeksizin reddi gerekeceğine hükmetmiştir.²³⁹

Ancak burada şu hususu belirtmek gerekmektedir. Mahkeme kararı hakkında yürütmenin durdurulması kararı verilebilmesi için 52. maddede herhangi bir şart öngörülmemiş iken, temyiz aşamasında davacının dava konusu işlem hakkındaki yürütmenin durdurulması isteminin kabul edilebilmesi için 2577 sayılı İYUK'un 27/2. maddesinde öngörülen; idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması ve uygulanması halinde telafisi güç veya imkansız zararlar doğacak olması, şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerekir. Ancak bu durumda, dava konusu işlem hakkında yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir. Mahkeme kararı hakkında verilecek olan yürütmenin durdurulması kararlarında ise, Danıştay dava dairesi veya kurulunu sınırlayan her hangi bir şart öngörülmemiştir. Danıştay'ın bu durumda takdir hakkı bulunmaktadır.

Danıştay, teminat karşılığında yürütmenin durdurulmasına karar verebilir. Ancak, gerekli durumlar da teminat aranmaksızın da yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir. Davalı idareden ve adli yardımdan yararlananlardan teminat istenilmez. Teminat konusunda 2577 sayılı İYUK'un 31. maddesinin yollamada bulunduğu Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun hükümleri uygulanır.

İlk derece yargı merciinin kararının bozulması durumunda, kararın yürütülmesi kendiliğinden durur, ayrıca bir yürütmenin durdurulması kararı verilmesine gerek yoktur (İYUK m. 52/4).

²³⁹ Danıştay 7. D., 26.02.2004 günlü ve E:2000/10215, K:2004/500 sayılı kararı.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

Temyiz aşamasında verilen yürütmenin durdurulması kararları belirli bir süre ile sınırlı olmayıp, temyiz isteminin esası hakkında karar verinceye kadar geçerliliğini korur.

Nitekim temyiz istemlerinde Danıştay'ca verilen yürütmenin durdurulması kararlarında yürütmenin, temyiz istemi sonuçlanıncaya kadar durdurulduğu ifade edilmektedir.

Bu nedenle, Danıştay'ca, ikinci kez vaki yürütmenin durdurulması talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmektedir.²⁴⁰

Temyiz aşamasında yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlara karşı, ilk derece mahkemelerinin yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verdikleri kararların aksine, itiraz yolu öngörülmemiştir.

2.1.10. Temyiz İncelemesi Sonucunda Verilebilecek Kararlar

Danıştay, temyiz başvurusunu ön şartlar yönünden kabul ettikten sonra, temyiz incelemesinin esasına geçer ve ilk derece yargı merciinin nihai kararının hukuka uygunluğunun denetimini yapar.

Danıştay'ın temyiz sonucunda verebileceği kararlar şunlardır;

2.1.10.1.Onama Kararı

Danıştay, yaptığı temyiz incelemesi sonucunda ilk derece mahkemesinin nihai kararında her hangi bir hukuka aykırılık durumu tespit edemez ise, temyiz talebini reddeder ve mahkeme kararını onar.

Danıştay genellikle onama kararlarında, gerekçe yazmamakta ve şablon kararlar temyiz talebini reddederek kararı onamaktadır. “İdare ve vergi mahkemeleri tarafından verilen kararların temyiz yolu ile incelenerek bozulabilmeleri, 2577 sayılı İYUK'un 49. maddesinde belirtilen nedenlerin birinin varlığına bağlıdır....İdare Mahkemesince verilen ... günlü, ... sayılı karar ve dayandığı gerekçe hukuk ve usule uygun olup, bozulmasını gerektirecek bir sebep de bulunmadığından temyiz isteminin reddi ile anılan kararın onanmasına ...”, şeklinde benzer kararlar kullanmaktadır.

Danıştay'ın onama kararı üzerine karar henüz kesinleşmiş olmaz. Kararın kesinleşebilmesi için, onama kararına karşı süresi içinde karar düzeltme talebinde bulunulmamış olması ya da süresi içinde yapılan karar düzeltme başvurusunun Danıştay tarafından reddedilmiş olması gerekir.

2.1.10.2. Düzelterek Onama Kararı

Temyiz incelemesi sonucunda, karar esas yönünden hukuka uygun olmakla birlikte, sadece bazı maddi hatalar tespit edilmiş ise, örneğin, hesap hatası, rakam hatası, tarafların kimliklerine ait hatalar, açık ifade hataları gibi hatalar tespit edilmiş ise, karar Danıştay tarafından bu tür hatalar düzeltilerek onanır.

Aynı şekilde ilk derece yargı yeri kararı sonuç itibarıyla hukuka uygun olmakla birlikte, yanlış gerekçeye dayanılarak verilmiş ise Danıştay, kararın gerekçesini düzelterek onamaktadır. Danıştay, bu tür kararlarında benzer hüküm fıkrası kullanmaktadır. "Açıklanan nedenlerle, davalı idare temyiz isteminin reddiyle, hüküm fıkrası itibarıyla hukuka uygun olan,...İdare Mahkemesinin... kararının, yukarıda yer alan gerekçeyle onanmasına ..."²⁴¹

2.1.10.3. Bozma Kararı

Danıştay, yaptığı temyiz incelemesi sonucunda, ilk derece yargı yerinin nihai kararında, daha önce açıklanan ve 2577 sayılı İYUK'un 49. maddesinde sayılan bozma sebeplerinden birinin varlığını tespit ederse, temyiz istemini kabul ederek nihai kararı bozar.

Danıştay, ilk derece yargı yeri kararını hukuka aykırı bularak bozarsa, yeniden karar verilmek üzere dosyayı, kararı veren mahkemeye geri göndermekle yetinir. Yoksa, kararı bozup işin esası hakkında kendisi karar vermez.

²⁴⁰ Danıştay 4. D., 10.03.1986 tarih ve E:1985/3530 sayılı kararı, DD, S: 64 – 65, s.162.

²⁴¹ Danıştay 5. Dairesi, 15.4.2003 tarih ve E:2000/2380,K:2003/1427 sayılı karar, Danıştay Kararlar Dergisi, S. 2, 2003, s. 222.

Ancak Danıştay, ilk derece yargı yerinin kararını bozmakla beraber, sadece iki durumda yeniden karar verilmesi için dosyayı kararı veren mahkemeye göndermez. Bunlardan ilki, daha önce de belirttiğimiz gibi, kararın bozulmasını gerektirmeyen maddi hataların tespit edilmiş olması durumunda Danıştay, bu maddi hataları kendisi düzelterek kararı onar. İkinci durum ise, Danıştay'ın görevine giren bir davanın yanlışlıkla mahkeme tarafından karara bağlanması durumudur. Bu durumda Danıştay kararı bozar ve davanın esası hakkında da kendisi karar verir.

Temyiz incelemesi sonucunda verilecek bozma kararı ile ilgili olan aleyhe bozma yasağı konusundan da bahsetmek yararlı olacaktır. Taraflardan sadece birinin temyiz yoluna başvurduğu hüküm, temyiz yoluna başvuran tarafın aleyhine sonuç doğuracak şekilde bozulamaz. Buna aleyhe bozma yasağı denir. Aleyhe bozma yasağı, esas olarak ceza yargılama hukuku kurumudur. Ancak, bu kural açıkça düzenlenmemiş olsa da, medeni yargılama ve idari yargılama hukukunda da uygulanmaktadır. Çünkü, sadece bir tarafın hükmü temyiz etmesi halinde, Yargıtay ve Danıştay, hükmü temyiz edenin aleyhine bozacak olursa, hükmü temyiz etmemiş olan diğer tarafın lehine bir durum yaratmış olur. Bu durum, mahkemenin, tarafların talepleri ile bağlı olduğu kuralına aykırılık teşkil eder. Bu nedenle aleyhe bozma yasağı idari yargılama hukukunda da uygulanmaktadır.

Aleyhe bozma yasağının bazı istisnaları vardır. Kamu düzenini ilgilendiren hususlar hakkında aleyhe bozma yasağı uygulanmaz. Yani Danıştay, kamu düzenine aykırı bir husustan dolayı hükmü, temyiz edenin aleyhine olacak şekilde bozabilir

Yukarıda görüldüğü gibi, taraflardan sadece birinin hükmü temyiz etmesi halinde Danıştay, hükmü temyiz edenin aleyhine bozamaz. Bundan başka, taraflardan yalnız birinin hükmü temyiz etmiş olması halinde, Danıştay'ın temyiz eden tarafın lehine olarak verdiği bozma kararına uyan ilk derece mahkemesi de artık, temyiz eden tarafın, bozulan karara oranla daha aleyhine olan bir hüküm veremez. Buna da aleyhe hüküm verme yasağı denir. Ancak mahkemenin daha önce unutmuş olduğu bir talep hakkında

bozmadan sonra karar vermesi aleyhe hüküm verme yasağı kapsamına girmez.

Danıştay, nihai kararda tespit ettiği hukuka aykırılıkları bozma kararında açıkça göstermelidir. Bu durum ilk derece yargı yerlerinin yeniden verecekleri kararları, daha kısa sürede ve kolay bir şekilde vermelerine yardımcı olacaktır.

Danıştay, ilk derece yargı yerinin nihai kararını kısmen bozup kısmen onayabilir. Bu durumda, nihai kararın kesinleşen kısmının Danıştay kararında gösterilmesi gerekir (İYUK m. 49/5).

“Açıklanan nedenlerle, ... İdare Mahkemesinin ... günlü ve ... sayılı kararının, işlemin iptali ile ödenmeyen yolluğun yasal faiziyle birlikte davacıya ödenmesine ilişkin kısmının, davalı idarenin temyiz isteminin reddi ile onanmasına, kararın yasal faizin başlangıç tarihine ilişkin kısmının ise, davalı idarenin temyiz isteminin kabulü ile 2577 sayılı İYUK’un 49. maddesinin 1/b fıkrası uyarınca bozulmasına, aynı maddenin 3. fıkrası gereğince ve yukarıda belirtilen hususlar gözetilerek faizin başlangıç tarihi hakkında yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın adı geçen mahkemeye gönderilmesine ...”²⁴²

Bir işlemin iptali istemiyle açılan iptal davasında, dava konusu idari işlemin hukuka uygun bulunarak davanın reddedilmesinden sonra, temyiz incelemesi aşamasında dava konusu yapılan işlemin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle ilk derece mahkemesi kararı Danıştay tarafından bozulursa, davalı idarenin bu bozma kararı karşısında dava konusu işlemi yürütemeyecektir. Zira, davalı idarenin Danıştay’ın bozma kararına uyması ve bu karar doğrultusunda işlem tesis etmesi zorunludur.

Kamu görevlileri ile ilgili kimi davalarda davanın reddi yolunda verilen kararların bozulması, davacının yanı sıra ilgili diğer kamu görevlileri hakkında da etkili oldukları görülmektedir. Davanın reddi yolunda verilen bir mahkeme kararının bozulması durumunda, dava konusu işlem iptal edilmişçesine hukuki sonuçlar doğacak ve davacı hakkında gerekli işlemler tesis edilirken dava konusu işlem ile ilgili olan diğer kişilerinde hukuki durumlarında

²⁴² Danıştay 5. D., 10.4.2002 tarih ve E:2000/623, K:2002/1607 s.k, DD.,S: 2, 2003, s. 213.

değişiklikler olabilecektir. Örneğin, görevinden alınan memurun açtığı davada mahkemece verilen davanın reddi kararının temyiz incelemesi sonucu bozulması üzerine davacının göreve iadesinin sağlanması amacıyla bu görevde bulunan kişinin görevden alınması gerekecektir.

2.1.11. Bozmadan Sonraki Yargılama

Danıştay, ilk derece mahkemesinin nihai kararı hakkında bozma kararı verirse, yeniden bir karar verilmesi için dosyayı kararını bozduğu mahkemeye geri gönderir (İYUK m. 49/3). Danıştay, mahkeme kararını, görev ya da yetki noktasından bozmuş ise, dosyayı karar vermesi için, tespit ettiği görevli ya da yetkili mahkemeye gönderir. Kararı bozulan ilk derece mahkemesi, dosyayı diğer işlerine nazaran daha öncelikle inceler ve varsa gerekli araştırmaları yapar (İYUK m. 49/3).

Mahkeme, Danıştay kararını, kendisine geldiği tarihten itibaren yedi gün içinde taraflara tebliğ etmek zorundadır.

Mahkeme, bozma kararı üzerine dosyayı diğer işlerine göre daha öncelikle inceler. Araştırılması gereken hususlar varsa bu hususları araştırır. Mahkeme yaptığı inceleme sonucunda bozma kararındaki gerekçeyi yerinde görürse, bozma kararına uyar ve bu karar doğrultusunda yeniden karar verir. Ya da önceki kararının doğru olduğunu düşünüyorsa, ilk kararında ısrar eder.

Bu konuyla ilgili bir karar şu şekildedir; “2577 sayılı İYUK’un 49. maddesinde yapılmış olan düzenleme karşısında, temyiz mercii tarafından bağlayıcı nitelikli olarak verilen ve kesinleşen bozma kararları üzerine ilk derece mahkemelerinin ya bozma kararına uyararak karar vermeleri ya da eski kararlarında ısrar etmeleri dışında karar verebilmeleri olanaklı bulunmamaktadır. Bu durumda mahkemece dairemizin bağlayıcı nitelikteki bozma kararına uyularak karar verilmesi ya da bozma kararına uyulmayarak ilk kararda ısrar edilmesi gerekirken bir başka gerekçe ile tarhiyatın kaldırılması yolunda verilen kararda yasal isabet görülmemiştir.”²⁴³

²⁴³ Danıştay 3. Dairesi, 19.10.1999 tarih ve E:1998/3495, K:1999/3400 sayılı karar , Zehreddin Aslan, Kahraman Berk, a.g.e., 2002, s.335.

İlk derece yargı yeri, Danıştay'ın bozma kararını yerinde görmez ve kendi kararının doğru olduğunu düşünürse, gerekçesini açıkça belirterek ilk kararını aynen yazarak ısrar edebilir. Kural olarak ısrar kararından bahsedebilmek için, bozma kararı üzerine ilk derece mahkemesinin yeni araştırma ve incelemeye girmeden, örneğin, keşif, bilirkişi incelemesi yapmadan, ilk kararını yeniden ve aynı gerekçelerle vermesi gerekir.

“İsrar” kurumu, içtihadın, dolayısıyla idare hukukunun gelişmesine önemli katkıları olan bir usul hukuku kurumudur.²⁴⁴

İdari yargıdaki ısrar kurumunun, hukuka uygunluğun ve adaletin geç de olsa sağlanmasına, içtihatların ve dolayısıyla idare hukukunun gelişmesine, mahkemeler ve hatta Danıştay dava daireleri arasında içtihat ayrılığının giderilmesine, ilk derece yargı merciinin daha kapsamlı araştırma ve inceleme yapmasını gerektirdiği için, gelişmesine, kendine güvenmesine, inandığı konularda cesaretle karar vermesine önemli ve büyük katkıları olduğu savunulmaktadır.²⁴⁵

“İsrar kararından söz edebilmek için mahkemenin ilk kararında dayandığı gerekçe ile ısrar kararında dayandığı gerekçenin aynı olması gerekmektedir.”²⁴⁶

İsrar kararları da davayı sonuçlandıran nihai, kararlardandır. Bu nedenle taraflarca temyiz edilebilir. İsrar kararları, konusuna göre, İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurulu'nda incelenir.²⁴⁷

Ancak belirtmek gerekir ki, ilk derece mahkemelerinin ısrar kararlarının İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurulu'nda incelenebilmesi için, taraflarca temyiz edilmiş olması gerekir. Temyiz edilmemişse, ısrar kararı kendiliğinden bu kurullarca incelenemez.

Danıştay'ca, “Taraflardan birinin temyiz istemi bulunmaksızın gönderilen dosya üzerinde kurulumuzca herhangi bir inceleme yapılmasına olanak bulunmadığından, ... Vergi Mahkemesinin dosyanın tekrar Danıştay'a

²⁴⁴ Selçuk Hondu, “İdari Yargılama Usulünde İsrar”, DD., S. 60– 61, 1986, s.52.

²⁴⁵ Harun Çetintemel, “İlk Derece Yargı Yerlerinin Sorunları”, DD., S. 68–69, 1988, s. 123.

²⁴⁶ Danıştay VDDK, 30.1.1987 tarih ve E:1986/23, K:1987/1 sayılı karar, DD., S: 68 – 69, s. 254.

²⁴⁷ Zehra Odyakmaz, a.g.e., 1993, s.87.

gönderilmesine ilişkin ... kararının kaldırılmasına, dosyanın ... Vergi Mahkemesine gönderilmesine ..." karar verilmiştir.²⁴⁸

Danıştay'ın bir kararında ise, her ne kadar ... Vergi Mahkemesinin davanın görev yönünden reddi ile dosyanın Danıştay'a gönderilmesine ilişkin kararında ısrar edildiği yazılı ise de, 2577 sayılı İYUK'un 49. maddesinde açıklandığı üzere temyiz merciince temyiz nedenlerinden birinin varlığına dayanılarak bozulmuş bir kararı bulunmadıkça, eski karar doğrultusunda yeniden verilen mahkeme kararının ısrar kararı olarak kabulüne imkan olmadığı, nitekim, sözü edilen karar, dava incelenerek verilmiş bir karar olmadığı gibi, bu karardan önce temyiz incelemesi yapılmasından sonra verilmiş bir bozma kararı da bulunmadığından ısrar kararından söz edilemeyeceğinden bahsetmiştir.²⁴⁹

Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak baktıkları davalarda verilen nihai kararları temyizen inceleyen İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurulları'nın bozma kararlarına karşı, Danıştay dava daireleri ilk kararlarında ısrar edemezler. Bozma kararına uymak zorundadırlar.

İlk derece yargı mercileri de, Danıştay'ın merci tayini hakkındaki kararlarına uymak zorundadırlar, bu kararlara karşı ısrar kararı veremezler. İsrar kararını temyizen inceleyen Dava Daireleri Kurulu, Danıştay dava dairesinin temyiz incelemesi sonucunda verdiği bozma kararını yerinde bulursa, idare veya vergi mahkemesinin ısrar kararını gerekçeli olarak bozar. İsrar kararı doğru ve Danıştay dava dairesinin bozma kararı hukuka aykırı ise, bu durumda mahkemenin ısrar kararını onar.

İlk derece mahkemeleri, kurul kararına uymak zorundadırlar. İdare veya vergi mahkemelerinin, ısrar kararının Dava Daireleri Kurulu'nca bozulması halinde, bozma sebeplerine uygun biçimde yeniden bir karar vermeleri gerekir (İYUK m. 49/4). Kuşkusuz, bu karar da taraflarca temyiz edilebilir. Ancak, bu karar ısrar kararı olmadığı için temyiz incelemesi, görevli Danıştay dava dairesinde yapılabilecektir. Dava Daireleri Kurulları, bozma

²⁴⁸ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 26.9.1997 tarih ve E:1996/228, K:1997/369 s.k.

²⁴⁹ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 18.10.1996 tarih ve E:1996/232, K:1996/304 s.k.

kararı ve onama kararı vermede, Danıştay dava dairesinin kararındaki veya mahkemenin ısrar kararındaki gerekçelerle bağlı değildir. Bu nedenle, aynı gerekçe ile veya farklı gerekçelere dayanarak ısrar kararını bozabilir veya onayabilirler.

İdare ve vergi mahkemesi, Danıştay dava dairesinin bozma kararının bir kısmında ısrar kararı vermiş, diğer kısmına uyararak yaptığı inceleme ve araştırma sonucuna göre yeni bir karar vermiş olabilir. Hem ısrar kararı, hem de bozmaya uyularak verilen yeni karar taraflarca temyiz edilirse, bu durumda iki farklı temyiz mercii vardır. Dosya önce ısrar kararını incelemek üzere genel kurula gönderilir, genel kurul kararını verdikten sonra dosyayı, bozma kararına uyularak verilen yeni kararı incelemek üzere dava dairesine yollayacaktır. Danıştay Dava Daireleri Kurulu ve dava dairesi, kendi görev alanları içinde kalan temyiz taleplerini inceleyerek sonuçlandırmak durumundadırlar. Mahkeme, kurulun verdiği karara uyacak, ancak, dava dairesinin kararı, kendisinin bozmaya uyarık verdiği nihai kararın bozulması yönünde ise, kararında ısrar edebilecektir.²⁵⁰

Danıştay tarafından, nihai karar hakkında kısmen onama kısmen bozma kararı verilirse, onanan kısım, karar düzeltme yoluna gidilmez veya süresi geçirilirse, kesinleşir. Bozulan kısım hakkında ısrar kararı verilmesi durumunda, temyiz aşamasında, daha önce kesinleşen kısım için temyiz talebinde bulunulamaz.

“Vergi mahkemesinin ilk kararının kaçakçılık cezasının kusura çevrilmesine ilişkin hüküm fıkrasının bozulması istemiyle vergi dairesi müdürlüğü tarafından yapılan temyiz başvurusu reddedilmiş ve bu kararın düzeltilmesi de istenmemiş olduğundan, kararın söz konusu hüküm fıkrası vergi dairesi yönünden kesinleşmiştir. Aynı kararın diğer hüküm fıkrasının davacı lehine bozulması üzerine verilmiş olan ısrar kararı, kararın cezaya ilişkin hüküm fıkrasının vergi dairesince yeniden temyiz istemine konu

DD., S. 93, s. 159, Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.922’ den naklen

²⁵⁰ Kazım Yenice, Yüksel Esin, **a.g.e.**, 1983, s.732.

yapılmasına olanak vermeyeceğinden, vergi dairesi müdürlüğü temyizinin incelenmesine olanak bulunmamaktadır.”²⁵¹

Danıştay'ın yaptığı temyiz incelemesi sonucunda verdiği bozma kararı üzerine, dosyayı yeniden inceleyen ilk derece mahkemesinin, Danıştay'ın bozma kararındaki gerekçeleri kabul ederek bu karar doğrultusunda yargılama yapmayı kabul etmesi, uyma kararı vermesi demektir.

Bozmaya uyma kararı verilmesinin en önemli sonucu, ilk derece mahkemesinin nihai kararının ortadan kalkmasıdır. Yani, karar tümüyle hukuki geçerliliğini kaybeder. Bu karar ortadan kalktığı için yargılama yeniden yapılır.

İlk derece mahkemesi, Danıştay'ın bozma kararına uyma kararı verirse, artık bu karar ile bağlıdır. Daha sonra bu karardan dönerek ısrar kararı veremez. Zira, bozmaya uyma kararı ile, bozma kararı lehine olan taraf için usule ilişkin kazanılmış hak doğmuştur.

İlk derece mahkemesinin nihai kararı usul hükümlerine aykırılık gerekçesiyle bozulmuş ise, usul hükümlerine uygun şekilde yeniden karar verilir. Bir karar, mahkemenin görevsiz olması nedeniyle bozulmuş ise, görevsiz mahkemenin yaptığı bütün usuli işlemler geçersiz sayılır.

Bozma kararına uyma kararı veren ilk derece mahkemesi, bozma kararında belirtilen esaslar çerçevesinde araştırma yaparak yeni bir karar verir. Bu karar yeni bir karar olduğu için taraflarca temyiz edilebilir. Bu kararın temyiz mercii, Danıştay dava dairesidir.

İlk derece mahkemesi bozma kararında gösterilen esaslar çerçevesinde yaptığı incelemeler sonucunda ilk kararındaki sonuca ulaşırsa bu durumda verilecek olan karar yeni bir karar olup, ısrar kararı niteliğinde bir karar olarak değerlendirilmemelidir. Zira, ilk derece mahkemesinin ısrar kararı verebilmesi için, yeni araştırma yapmadan eski kararında aynı gerekçelerle ısrar etmesi gerekir.

²⁵¹ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 6.6.1997 tarih ve E:1995/433, K:1997/293 sayılı kararı, Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.1031.

Danıştay'ın bozma kararına uyan mahkeme tarafından, bozma kararında gösterilen esaslar çerçevesinde yapılan araştırmalar sonucunda verilen yeni kararı temyizen inceleyen Danıştay dava dairesi, yeni verilen kararı sadece, bozma kararında gösterilen esaslara uygunluk yönünden temyizen inceleyebilir ve ilk bozma kararında belirttiği esaslara aykırı olarak yeniden bozma kararı veremez. Ancak farklı bozma nedenleri tespit ederse kararı yine bozabilir.

“İlk derece mahkemesi kararlarının, temyiz mercii olan Danıştay dava daireleri tarafından bozulmasından sonra, davayı yeniden inceleyen ilk derece mahkemelerinin bozma hükmüne uyarak verdikleri karara karşı yapılan temyiz başvuruları ancak, bozma esaslarına uygunluk yönünden temyizen incelenebilir. Aksi halde, karar düzeltme yoluna başvurulmaksızın ya da bu yola başvurulmakla birlikte istemin reddi nedeniyle kesinleşen bozma hükmü ile davanın kesin surette çözümlendiği ve tarafların bununla bağlı oldukları, davanın bir kez daha incelenmesini isteyemeyecekleri biçiminde açıklanan kesin hükmün sonuçları bertaraf edilmiş olacaktır.”²⁵²

“İlk derece mahkemesi kararlarının, Danıştay'ca uyuşmazlığın çözümü de gösterilerek bozulması durumunda, kararı bozulan mahkemece, bu karara uyularak yeniden verilecek kararlara karşı yapılacak temyiz başvurularının, bozma kararında yazılı esaslara uygunluğu bakımından incelenmesi gerekir.”²⁵³

Danıştay VDDK'ca mahkemenin ısrar kararına uyması sonucu verdiği bir kararda, vergi mahkemesinin direnme kararının Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunca bozulması üzerine, bu karara uyularak aynı mahkemece verilen kararın temyizen bozulması istemiyle görülen davada, bozma kararı üzerine mahkemece verilen kararın, bozma esaslarına uygunluk yönünden temyizen incelenmesinin mümkün olduğu, ve Vergi Mahkemesi kararının, Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu kararının

²⁵² Danıştay VDDK, 21.2.1997 tarih ve E:1995/207, K:1997/125 sayılı karar, DD., S. 95, s. 251.

²⁵³ Danıştay 7. Dairesi, 12.3.1998 tarih ve E:1997/3702 ,K:1998/74 sayılı karar , Zehreddin Aslan , Kahraman Berk, **a.g.e.**, 2002, s.335.

bozma hükümlerine uygun olduğu anlaşıldığından, temyiz isteminin reddine oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Ancak üyelerden bir kısmı bu kararın yani vergi mahkemesinin direnme kararının Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunca bozulması üzerine, bu karara uyularak aynı mahkemece verilen kararın temyiz incelemesinin ilk bozma kararını veren dava dairesince yapılması gerektiğinden bahisle yani Genel Kurulun başvurunun incelenmesinde görevsiz olduğunu belirterek, Genel Kurul kararına muhalif kalmıştır.²⁵⁴

Danıştay tarafından bir kısmı bozulan nihai kararın, onanan kısımları için karar düzeltme yoluna başvurulabilir. Karar düzeltme talebi reddedilirse veya süresinde başvurulmazsa, kararın bu kısmı kesinleşir. Kesinleşen kısım için yeniden karar verilemez. İlk derece mahkemesi, bu durumda kararın bozulan kısmı için araştırma yapar ve yeniden karar verir.

2.1.12. Usuli Kazanılmış Hak

Bir davada, mahkemenin veya tarafların yapmış olduğu bir usul işlem ile taraflardan biri lehine (diğeri aleyhine) doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan hakka, usule ilişkin kazanılmış hak denir.²⁵⁵

Burada, Danıştay tarafından temyiz incelemesi sonucunda verilen bozma kararı üzerine doğan usuli kazanılmış hak kavramı üzerinde durulacaktır.

Usuli kazanılmış hak kurumu, 2577 sayılı İYUK'ta düzenlenmemiştir. Öte yandan bu kurum HUMK'ta da düzenlenmemiş olup, Yargıtay içtihatları ile geliştirilmiştir. Yargıtay'ın bozma kararına uyan ilk derece mahkemesi, artık bozma kararı gereğince işlem yapmak ve hüküm vermek zorundadır. Çünkü, mahkemenin bozma kararına uyması ile, bozma kararı lehine olan taraf yararına usule ilişkin kazanılmış hak doğmuş olur. Bu kurum idari yargılama hukukunda da uygulanmaktadır.

²⁵⁴ VDDK, 13.12.2002 günlü ve E: 2002/563, K:2002/490 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

²⁵⁵ Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, IV. Cilt, 4. Baskı, 1984, s.3411.

HUMK'ta bu kurum en iyi şekilde Yargıtay İçtihadı Birleştirme kararında açıklanmıştır. Bu karara göre; "Bir mahkemenin Yargıtay dairesince verilen bozma kararına uyması sonunda, kendisi için o kararda gösterilen şekilde inceleme ve araştırma yaparak yine o kararda belirtilen hukuki esaslar gereğince karar verme mükellefiyeti meydana gelir ve bu itibarla mahkemenin sonraki hükmünün bozmada gösterilen esaslara aykırı bulunması, usule uygun sayılmaz ve bozma sebebidir. Meğer ki, bu aykırılık sadece bozma kararında gösterilen bir usul kaidesine ilişkin bulunsun ve son kararın neticesini değiştirecek bir mahiyet arz etmesin. Mahkemenin bozma kararına uyması ile meydana gelen bozma gereğince muamele yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan biri lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme neticesini doğuracak bir durumdur ve buna usuli müktesep hak veya usule ait müktesep hak denilmektedir. Usul kanunumuzda bu şekilde usule ait müktesep hakka ilişkin açık bir hüküm konulmuş değilse de temyiz bozma kararının hakka ve usule uygun karar verilmesini sağlamaktan ibaret olan gayesi ve muhakeme usulünün hakka varma , hakkı bulma maksadıyla kabul edilmiş olması yanında hukuki alanda istikrar gayesine dahi ermek üzere kabul edilmiş bulunması bakımından usule ait müktesep hak müessesesi, Usul Kanununun dayandığı ana esaslardandır ve kamu düzeni ile ilgilidir. Gerçekten, mahkemenin doğru bularak uyduğu yahut kanun gereğince uymak zorunda olduğu bozma kararı ile dava, usul ve kanuna uygun bir çığıra girmiş demektir. Buna aykırı karar verilmesi, usul ve kanundan uzaklaşılması anlamına gelir ki, böyle bir netice asla kabul edilemez."²⁵⁶

Danıştay'ın bozma kararına uymuş olan mahkeme, bu uyma kararı ile bağlıdır, daha sonra bozmaya uyma kararından dönerek ısrar kararı veremez. Bozma kararı uyarınca inceleme yaparak yeni bir hüküm vermek zorundadır.

İdari yargılama hukukunda usuli kazanılmış hakka karşı olan görüşler de bulunmakta ve "onama suretiyle kesinleşmeyen kararların temyiz

²⁵⁶ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu, 9.5.1960 tarih ve 21/9 sayılı İBK,

28.6.1960 tarih ve 10537 sayılı R.G., B.Kuru , Ramazan Arslan , Ejder Yılmaz , a.g.e., 1997, s.595.

incelemesinde yargı yeri kısıtlanamaz, usuli kazanılmış hak bir özel hukuk kurumudur ve idari yargıda uygulanamaz” şeklinde düşünceler ileri sürmektedirler.²⁵⁷

Usuli kazanılmış hak konusundaki aşağıdaki örnek kararda her iki görüşte ileri sürülmüştür. Kararda; “temyiz incelemesi sonucunda bir mahkeme kararının işin esasına ilişkin olarak bozulması halinde mahkemenin, bozma kararına uymak veya ilk kararında ısrar etmek olanağı bulunmaktadır. Mahkemenin ilk kararında ısrar etmeyerek, bozma kararına uymak suretiyle verdiği kararın temyizi halinde, temyiz mercii, bu kez bozma kararına uygun karar verilip verilmediğini incelemek durumundadır. Temyiz incelemesi sırasında, temyiz mercisinin, aynı yasal mevzuatla farklı bir sonuca ulaşması, ilk bozma ve buna uyularak verilmiş olan yargı kararının aynı mevzuat karşısında yeniden değerlendirilmesi, taraflar ve uygulama açısından istikrar ve kazanılmış haklar yönünden aykırı sonuçlar yaratabileceği; şeklindedir.

2577 sayılı İYUK'ta, usuli kazanılmış hak ile ilgili açık bir hüküm olmamakla beraber, idare mahkemesince, Danıştay'ın ilgili dairesinin temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu bozma kararına uyulmak suretiyle verilen kararın, dairesince yeniden temyizen incelenmesi aşamasında yapılacak inceleme, mahkeme kararının bozma kararına uygun olup olmadığı, bir başka anlatımla, bozma kararının gerekçelerinin yerine getirilip getirilmediği, kararın bozma kararı doğrultusunda olup olmadığı konusuyla sınırlı olmak durumunda bulunduğu;

Bakılan uyuşmazlıkta ise Danıştay 12. Dairesi'nin, Danıştay 5. Dairesi'nce verilen ilk bozma kararına uyulmak suretiyle verilen kararı; bu uyuşmazlıkta daha önce temyizen inceleme sonucu verilmiş bir karar yokmuş ve uyuşmazlık, ilk kez temyizen inceleniyormuşçasına değerlendirilerek, aksi bir gerekçeyle bozmuş olduğu; bu durumda, Ankara 7. İdare Mahkemesi'nce, Danıştay 5. Dairesi'nin 07.03.1994 günlü, E:1992/3579, K:1994/1298 sayılı bozma kararına uyulmak suretiyle verilen 15.11.1994 günlü, E:1994/1497,

²⁵⁷ Sabri Coşkun , Müjgan Karyağdı, a.g.e., 2001, s.549.

K:1994/1524 sayılı kararının yeniden bozulmasına ilişkin olarak verilen Danıştay 12. Dairesi'nin 20.10.1998 günlü, E:1995/7905, K:1998/2464 sayılı kararı; usuli kazanılmış hak ilkesiyle sağlanmaya çalışılan amaca aykırı olması nedeniyle usule uygun bulunmadığından, anılan karara uyulmayarak mahkemece verilen ısrar kararında hukuka aykırılık görülmediği;²⁵⁸ belirtilerek idari yargıda da usuli kazanılmış hakkın varlığının gerekli olduğu vurgulanmıştır. Buna karşın aynı kararda çoğunluktan farklı düşünen üyeler de bulunmaktadır.

Farklı düşünenler ise; "...2577 sayılı İYUK'un 20/1. maddesiyle; Danıştay ile idare ve vergi mahkemelerinin, bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeyi kendiliklerinden yapacakları kurala bağlanmış, re'sen inceleme ilkesinin doğal sonucu olarak, mahkemelerin inceleme gereğini duydukları her türlü evrakın gönderilmesini ve her türlü bilginin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilecekleri düzenlenmiştir. 2577 sayılı İYUK'un anılan maddesiyle; idari yargıda ceza yargısında olduğu gibi re'sen araştırma usulü benimsenmiştir. Buna göre, idari yargıda hakim, tarafların iddia ve savunmalarıyla bağlı olmayıp, gerekli gördüğü her türlü araştırmayı davanın her aşamasında kendiliğinden yapabilir.

Nitekim, iddiaların araştırılması konusunda hakimin davaya müdahalesine karşın, davacı iddialarının cevaplandırılmaması veya geçiştirilmesi durumunda, söz konusu iddiaların sübut bulduğunun kabulünün re'sen araştırma ilkesinin doğal sonucu olduğu Danıştay içtihatlarıyla benimsenmiştir.

İdari yargı hakiminin başlıca görevi hukuka uygunluk denetimi olduğundan, bu denetimin, tarafların iddia ve savunmalarıyla sınırlandırılması kabul edilemez. İdari yargı tarafından verilen kararın sadece davacıyı tatmin amacıyla değil, esasen hukuka dayalı idare ilkesinin yerleşmesi ve hukuk devletinin korunması için verildiği de bilinmektedir.

²⁵⁸ Danıştay İDDK, 3.3.2000 tarih ve E:1999/1126, K:2000/394 s.k. Sabri Coşkun , Müjgan Karyağdı, **a.g.e.**, 2001, s.551, Danıştay V.D.D.K., 21.2.1997 tarih, E:1995/207, K:1997/125 s.k. DD., S: 95, s.251, Danıştay 7. Dairesi, 12.3.1998 tarih, E:1997/3702, K:1998/74 s.k.

İdari yargılama usulünün en önemli araçlarından biri olan re'sen araştırma ilkesinin bu niteliği karşısında, hakimin sadece tarafların iddia ve savunmalarıyla bağlı olduğu özel hukuk uyuşmazlıklarında söz konusu olabilecek usuli kazanılmış hak ilkesinin idari yargılamada uygulanamayacağı açıktır.” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Buraya kadar incelediğimiz, mahkemenin bozma kararına uyması ile oluşan usuli kazanılmış hak, usuli kazanılmış hakkın birinci çeşididir. Bundan başka, usuli kazanılmış hakkın ikinci türü daha vardır ki, bu da bazı konuların bozma kararının kapsamı dışında kalarak kesinleşmesi ile oluşan usuli kazanılmış haktır.

Medeni

yargılama hukukunda, Yargıtay tarafından bozulan bir hükmün, bozma kararının (sebeplerinin) kapsamı dışında kalmış olan kısımları (konuları, cihetleri) kesinleşir. Bozma kararına uyan mahkeme, (bozma kararının dışında kalmış olması nedeniyle) kesinleşen bu kısımlar hakkında yeniden inceleme yaparak karar veremez. Yani, kesinleşmiş olan bu kısımlar, o kısımlar lehine olan taraf yararına usuli kazanılmış hak oluşturur.²⁵⁹

Buna göre, bir hususun bozma kararının kapsamı dışında kalarak kesinleşmesi iki şekilde olabilir. Birincisi, o husus açıkça bir temyiz sebebi olarak ileri sürülmüş, fakat Yargıtay'ca reddedilmiştir. İkincisi, o hususta bir temyiz itirazı ileri sürülmemiş olmasına rağmen, dosyanın Yargıtay dairesince incelendiği sırada dosyada bulunan yazılardan onun bir bozma sebebi sayılması mümkün olduğu halde o cihet Yargıtay'ca bozma sebebi olarak kabul edilmezse, usule ilişkin kazanılmış hak söz konusu olur. Örneğin, davalı lehine hüküm verildiği halde, davalı lehine vekalet ücreti takdir edilmemiş ve hüküm sadece davacı tarafından temyiz edilmiş, Yargıtay hükmü bozmuş, mahkeme bozmaya uyararak verdiği yeni hükümde davalı lehine vekalet ücretine de hükmetmiş ve Yargıtay, davalı lehine vekalet ücretine hükmedilmemesi hususunun kesinleştiği ve

²⁵⁹ 4.2.1959 gün ve 13/5 İ.BK.,Baki Kuru, Ramazan Aslan, Ejder Yılmaz, **a.g.e.**, 1997, s. 596 ,

Baki Kuru, **a.g.e.**, 1984, s.3421.

bunun davacı lehine usuli kazanılmış hak doğurduğu gerekçesiyle davalı lehine vekalet ücretine hükmedilemeyeceğine karar vermiştir.

Usuli kazanılmış hakkın ikinci çeşidi de, idari yargılama hukukunda uygulanmaktadır. Örneğin, ilk derece idari yargı yerinin nihai kararı, mahkemenin görevsiz olduğu sebebiyle temyiz edilmiş veya Danıştay'da görevsizlik itirazı ileri sürülmüş ve fakat Danıştay tarafından görev itirazı reddedilerek karar başka bir sebeple bozulmuş ve mahkemede bozma kararına uymuş ise, bozmaya uyularak yapılan bu yeni yargılama sırasında artık görev itirazında bulunulamaz ve mahkeme de kendiliğinden görevsizlik kararı veremez. Ancak, görev itirazı açıkça bir temyiz sebebi olarak ileri sürülmemiş ve Danıştay tarafından da kendiliğinden gözetilmeden karar başka bir sebepten dolayı bozulmuş ise, mahkemenin bozma kararına uyularak yaptığı yargılama sırasında da, görev itirazı yapılabilir ve mahkeme de kendiliğinden görevsizlik kararı verebilir.

Buraya kadar incelediğimiz usuli kazanılmış hak kurumunun özellikle kamu düzeni düşüncesi ile kabul edilmiş bazı istisnaları bulunmaktadır.

2.2. KARAR DÜZELTME

2.2.1. Karar Düzeltme Kanun Yolunun Tanımı ve Hukuki Niteliği

2.2.1.1. Karar Düzeltme Kanun Yolunun Tanımı

Kararın düzeltilmesi, üst mahkeme tarafından temyiz incelemesi sonunda verilen nihai kararın, karar henüz kesinleşmeden, aynı mahkemede tekrar gözden geçirilmesini sağlayan bir kanun yoludur.²⁶⁰ Kararın düzeltilmesi başvurusu, bölge idare mahkemeleri ve Danıştay tarafından verilen kararlara karşı öngörülen bir kanun yoludur.²⁶¹

Karar düzeltme ile, temyiz mercii kararının tekrar gözden geçirilmesi eğer hukuka aykırılık varsa bunun giderilmesi imkanı tanınmış olmaktadır.

²⁶⁰ Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku**, İstanbul, 2000, s.898.

²⁶¹ Turgut Candan, **a.g.e.**, 2006, s.244.

2.2.1.2. Karar Düzeltme Kanun Yolunun Hukuki Niteliği

Kararın düzeltilmesi yolu, Türk hukukunun geliştirdiği ve Türk hukukuna özgü bir yasa yoludur.²⁶² Yönetmelik yargı alanında kararın düzeltilmesi yoluna, 1938 yılında kabul edilen 3546 sayılı Danıştay Kanunu'nun 50. maddesinde rastlanmaktadır. Cumhuriyet döneminin ilk Danıştay Yasası olan ve 1925 yılında kabul edilen 669 sayılı Yasa'da kararın düzeltilmesi yer almamıştır.

Karar düzeltmenin, kanun yolları arasındaki yeri öğretide tartışmalıdır. Kararın düzeltilmesi; henüz kesinleşmemiş nihai kararlara karşı başvurulmuş bir kanun yolu olması bakımından olağan bir kanun yoludur. Kazım Yenice ve Yüksel Esin'e göre ise, karar düzeltme olağanüstü bir kanun yoludur. Yavuz Alangoya ise, teknik anlamda olağan kanun yolu şartı olan bir üst merciye müracaat şartını taşımadığından, temyiz kanun yolunun uzantısı olduğunu belirtmiştir.

Kararın düzeltilmesi yoluna hukuk sisteminde yer verilmesinin amacı, nihai olarak verilmiş yargı kararlarının kanunlarda belirtilen sebepler ve şartlar içinde tekrar gözden geçirilmesini sağlayarak, doğabilecek hataları önlemektir.²⁶³

Kararın düzeltilmesi, Danıştay dava dairelerinin, idare veya vergi mahkemelerinin vermiş olduğu kesin kararları temyizen incelemesi sonucu verdiği kararlar ile İdari ve Vergi Dava Daireleri Kurullarının, dava daireleri kararlarını temyizen incelemeleri sonucu verdikleri nihai kararlar ve bölge idare mahkemelerinin itiraz üzerine verdikleri nihai kararlara, hukuki bir menfaati bulunanların, kanunda belirtilen süre içinde ve bir defaya mahsus olmak üzere kanunda belirtilen nedenlere dayanarak, önceden verilen kararın yeniden incelenmesini sağlayan kanun yoludur.²⁶⁴

Kararların düzeltilmesi, yeni bir dava değildir. Önceden verilen bir kararın, kanunda sayılan hallerde yeniden gözden geçirilmesidir.

²⁶² Necip Bilge, **Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme**, 1973, s.39.

²⁶³ M. Kamil Mutluer, **Vergi Genel Hukuku**, s. 419.

²⁶⁴ Şeref Gözübüyük, **Yönetmelik Yargı**, 1996, s.627, Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1983, s.89.

İtiraz ve temyiz yolu açık kararlar için bu yollara gidilmeden kararın düzeltilmesi isteminde bulunulamaz.²⁶⁵

Danıştay, bir İçtihadı Birleştirme Kararında, kararın düzeltilmesinin özelliklerini şöyle belirtmiştir: “Kararın düzeltilmesi “yeni bir ihtilafı tazammun etmediği cihetle ayrı ve müstakil bir dava ve ihtilaf telakki edilemez.” Bu yol ile varılmak istenen amaç “yeni bir ihtilâf hallettirmek olmayıp, evvelce dava mevzuu yapılan ihtilaf hakkında şu ya da bu sebeple verilmiş olan kati bir kararın tekrar aynı kaza merciinde bir kere daha incelenmesini” sağlamaktan ibarettir.”²⁶⁶

2.2.2. Karar Düzeltmesi İstenebilecek Kararlar

Kararların

düzeltilmesi, Danıştay dava daireleri ve İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurullarının temyiz incelemesi sonucu verdikleri nihai kararlar ile bölge idare mahkemelerinin itiraz üzerine verdikleri nihai kararlar için istenebilir.

İdare ve vergi mahkemeleri kararlarıyla, Danıştay dava dairelerinin birinci derecede verdikleri kararları, bu kanun yolu kapsamı dışında tutulmuştur.

Bunun dışında ilk derece mahkemelerinin her türlü kararları, Danıştay'ın görev ve yetki uyuşmazlıklarına ilişkin olarak verdikleri mercii tayin kararları, yargılamanın yenilenmesi üzerine verilen kararlar, karar düzeltme kararları, Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararlar, bölge idare mahkemelerinin itiraz dışında verdikleri kararlara ve Danıştay idari dairelerinin ve Danıştay İdari İşler Kurulunun yargısal nitelikte olmayan kararlarına karşı düzeltme yoluna gidilemez.²⁶⁷

2.2.3. Karar Düzeltme Talebinde Süre

Karar düzeltme yoluna başvurma süresi, kararın tebliğ tarihinden itibaren on beş gündür.²⁶⁸ Süre kararın taraflara tebliğini izleyen günden başlar. Bu

²⁶⁵ Sabri Coşkun, Müjgan Karyağdı, **a.g.e.**, 2001, s.559.

²⁶⁶ 4.03.1952 gün ve E:1952/13, K:1952/86 sayılı Danıştay İBK,DD., S: 54-57, s.91.

²⁶⁷ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, s.952-953.

²⁶⁸ Yusuf Karakoç, **Vergi Yargılaması Hukukunda Süreler**, 2000, s.148.

sürenin geçirilmesinden sonra kararın düzeltilmesi talebinde bulunulamaz. Sürenin hesabında, idari dava açma süresiyle ilgili esaslar uygulanır.

Kararın düzeltilmesi talebini açıkça içermeyen dilekçe, karar düzeltme süresini kesmez. Başka bir ifadeyle, süresi içinde önce süreyi muhafaza dilekçesi verip, süre geçtikten sonra ayrıntılı ve gerekçeli dilekçeyi verme durumu kabul edilmemektedir.²⁶⁹ Taraflardan birinin düzeltme talebinde bulunması, süresinde karar düzeltme talebinde bulunmayan karşı tarafa, temyiz başvurusunda olduğunun aksine, karar düzeltme talebinde bulunma hakkı vermez.²⁷⁰ Ancak aksi görüşte olan yazarlar da bulunmaktadır.²⁷¹

2.2.4. Karar Düzeltmede Görevli Yargı Yeri

Kararın

düzeltilmesi istemi, görev değişikliği hali hariç, düzeltilmesi istenilen kararı vermiş bulunan bölge idare mahkemesi, Danıştay Dava Dairesi veya Dava Daireleri Kurulu tarafından incelenerek karara bağlanır. İstemi inceleyecek olan mahkeme, daire veya kurul, dilekçede ileri sürülen sebeplerle bağlıdır. Dilekçede ileri sürülmeyen sebebin inceleme sırasında saptanması halinde dahi, yargı yeri, kendiliğinden bu sebebi nazara alarak kararı düzeltemez.²⁷²

Dosyanın temyiz incelemesinde tetkik hakimliği yapanlar, kararın düzeltilmesi aşamasında tetkik hakimliği görevini yapamazlar.²⁷³

2.2.5. Karar Düzeltme Talebinde Bulunabilecek Kişiler

Kararın düzeltme talebinde bulunma yetkisi esas davanın taraflarına aittir. Taraf olmayanların talebi ehliyet yönünden reddedilir. Davaya katılanlar tek başlarına düzeltme talebinde bulunamazlar, ancak, katıldıkları tarafla birlikte düzeltme talebinde bulunabilirler. Ayrıca, karar düzeltme aşamasında

²⁶⁹ Şeref Göz übüyük, **İdari Yargıda Kararın Düzeltilmesi**, AÜSBFD, 1965, C.XX, S.4, s.155.

²⁷⁰ Turgut Candan, **Açıklamalı İYUK**, 2005, s.962, Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, s.957.

²⁷¹ Yusuf Karakoç, **Vergi Sorunlarının/Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları**, 2007,s.215.

²⁷² Turgut Candan, **a.g.e.**, 2005, s.962 .

²⁷³ Turgut Candan, **a.g.e.**, 2005, s.963.

davaya katılma da geçerli değildir.

Karar lehine olan taraf, düzeltme talebinde bulunamaz. İstemde bulunanın kararın düzeltilmesinde menfaatinin olması gereklidir. Lehine karar verilen kimsenin kararın düzeltilmesini istemesi halinde, istek ilk inceleme aşamasında, kararın düzeltilmesine ilişkin dilekçe karşı tarafa tebliğ olunmadan, incelenmeksizin reddedilir.²⁷⁴ Danıştay 8.

Dairesi, kanun yoluna başvuran tarafın, bu yola gitmede, hukuken korunabilir bir yararının mevcut olması gerektiği, açılan davada, idare mahkemesince davalı idare lehine karar verilerek davanın reddedildiği ve bu kararın davacı tarafından temyiz edilmesi üzerine temyiz isteminin yine idare lehine olarak reddine karar verilmiş olmasına rağmen davalı idare tarafından karar düzeltme isteminde bulunduğuun anlaşıldığı gerek ilk derece mahkemesinin davanın reddine ilişkin kararı, gerekse davacının temyiz isteminin reddine ilişkin daire kararı, davalı idare lehine olduğundan, davalı idarenin karar düzeltme isteminde bulunmasında menfaati olmadığından, davalı idarenin karar düzeltme isteminin incelenmeksizin reddine” karar vermiştir.

Davanın taraflarından birisinin, karar düzeltme yoluna başvurabilmesi için, daha önce hükmü temyiz etmiş olması gerekmez. Taraflardan birisi kararı temyiz etmemiş olsa bile, karşı tarafın temyizi üzerine karar bozulmuş ise, karar düzeltme isteminde bulunarak kararın onanmasını talep edebilir.²⁷⁵

2.2.6. Karar Düzeltme Sebepleri

2577

sayılı İYUK'un açıklamaya çalıştığımız 54. maddesine göre kararın düzeltilmesi nedenleri sıralanmıştır. Buna

göre; kararın esasına etkisi olan iddia ve itirazların kararda karşılanmamış olması kararın düzeltilmesi nedenlerindedir. Düzeltme nedenlerinden

ikincisi, bir kararda birbirine aykırı hükümlerin bulunmasıdır. Buradaki çelişkinin hüküm fıkrasında bulunması gerekmektedir. Karar birden fazla gerekçe ile

²⁷⁴ Turgut Candan, **a.g.e.**, 2005, s.961.

²⁷⁵ Danıştay 8. D.18.06.2004 günlü ve E:2003/5163, K:2004/2921 s.k.,Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007,

verilmiş ve gerekçeler arasında çelişki varsa bu bir karar düzeltme sebebi olamaz. Gerekçe ile hüküm fıkrası arasındaki çelişki varsa bu durum “açıklama” sebebidir.

Bir kararda, “birbirine aykırı” hüküm fıkralarının bulunması, aynı zamanda, bir “açıklama” nedenidir (m.29/1).

Kararın düzeltilmesi isteminin kabul edilmesi durumunda, eski kararın ortadan kaldırılarak yeniden karar verilmesi gerektiği halde, açıklamada, buna benzer bir durum yoktur. Açıklama ile belirsizlik ve aykırılık giderilir; fakat karar ortadan kaldırılarak, yerine yeni bir karar alınmaz.²⁷⁶

Kararın usul ve kanuna aykırı bulunması, kararın düzeltilmesi nedenlerinden bir diğeridir. Daha önce anlatılan karar düzeltme sebepleri adeta hepsini kapsayacak şekilde bu başlıkta toplanmıştır. Düzeltme taleplerinde işlerliğe en fazla sahip olan neden, usul ve kanuna aykırılık iddiasıdır. Kararın düzeltilmesi talebini içeren dilekçelerde talepte bulunan tarafın, düzeltilmesi istenilen kararın hangi yönden usul ve yasalara aykırı olduğunu açıkça belirtmesi gerekir.

Karar düzeltmedeki usul ve kanuna aykırılık, temyizden farklı olarak, kararın verildiği tarihte varolan usul ve kanuna uyulup uyulmadığı bakımından saptanması gereken bir haldir.

İlk derece mahkemesinin kararının, hukuka uygun olduğu halde bozulması veya hukuka aykırı olduğu halde onanması da karar düzeltme sebebidir. Danıştay, usul ve kanuna aykırılığı anlamlandırırken, kanunun farklı yorumunu, karar düzeltme sebebi saymamaktadır.²⁷⁷

Hükmün esasını etkileyen belgelerde hile ve sahtekarlığın ortaya çıkmış olması hallerinde de kararın düzeltilmesi istenebilir. Karar kesinleştikten sonra, karara karşı esas olarak alınan belgenin sahteliği anlaşılırsa, bu bir yargılamanın yenilenmesi nedenidir.

2577 sayılı İYUK’un m.53/1, yargılamanın yenilenmesinde, “belgenin sahteliğine hükmedilmiş veya sahte olduğu mahkeme veya resmi bir makam huzurunda ikrar edilmiş” olması gerekir. Kararın düzeltilmesinde ise, bu

s.119.

²⁷⁶ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, s.961.

²⁷⁷ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.125.

koşulların yerine getirilmesine gerek yoktur. Belgenin sahteliği savını, kararın düzeltilmesini inceleyen yargı yerinin değerlendirmesi yeterlidir. Kararın düzeltilmesinde, bu nedene dayanabilmek için, “hile ve sahtekarlığın” temyiz aşamasında ortaya çıkmış olması ve ilgilinin de bu durumu, en geç kararın düzeltilmesi süresi içinde öğrenmiş olması gerekir.

3.2.7. Karar Düzeltme Dilekçesi ve Karar Düzeltmede İnceleme

2577 sayılı İYUK'un 54. 55. maddelerinde karar düzeltme talebinin ne şekilde yapılacağına ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. 55. maddenin 2. fıkrasında karşı tarafın savunmasının alınacağından bahsedilmekte ve 5. fıkrada da bu Kanunun diğer hükümlerinin karar düzeltme usulünde de uygulanacağını hükme bağlamaktadır. O halde temyiz usulü burada da uygulanacaktır.²⁷⁸

Düzeltilme talebi, aynen temyizde olduğu gibi, imzalı dilekçe ile karar düzeltme istemini karar bağlayacak yargı yerine hitaben yazılır. Bu şekilde hazırlanan karar düzeltme dilekçesi, doğrudan düzeltme talebine konu kararı veren mahkemeye olabileceği gibi, doğrudan düzeltme talebine konu kararı veren mahkemeye gönderilmek üzere 2577 sayılı İYUK'un 4. maddesinde belirtilen yerlere de verilebilir. Bu merciler, karar düzeltme dilekçesi üzerinde ilk inceleme yapamaz. Bunlar sadece dilekçeyi ilgili mahkemeye gönderebilir. Dosyanın tekemmülünü sağlama yetkisi, karar düzeltme istemini karara bağlayacak yargı yerine aittir.²⁷⁹

Düzeltilme dilekçesinde, dava dilekçesinde yer alması gereken hususlar ile kanunda belirtilen düzeltme sebeplerinden hangilerine dayanılarak düzeltme talebinde bulunulduğu açıkça belirtilmelidir. Kararın düzeltilmesine ilişkin dilekçe , verildiği mahkemeye karşı tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf, dilekçeye otuz gün içinde cevap verebilir. Bu cevap düzeltme isteminde bulunana tebliğ olunmaz. Dosya, karşı tarafın cevabının alındığı veya otuz günlük sürenin cevapsız olarak dolduğu tarihte tekemmül etmiş sayılır.²⁸⁰ Düzeltilme nedenlerini

²⁷⁸ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.120.

²⁷⁹ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.120.

²⁸⁰ Turgut Candan, **a.g.e.**, 2005, s. 962.

göstermeyen bir dilekçe düzeltme süresini kesemez. Kararın düzeltilmesi istemlerinde, yasanın öngördüğü süre içinde, önce düzeltme süresini korumak için dilekçe verme, sonra düzeltme nedenlerini bildirme yolu benimsenmeyerek on beş günlük süre içinde gerekçeli olarak düzeltme dilekçesi verilmesi yolu benimsenmiştir.²⁸¹ Karar düzeltme talepleri, esas kararı vermiş olan yargı yerince, öncelikle ön şartlar yönünden incelenir, ön şartların eksik olması durumunda, işin esası incelenmeden, düzeltme talebi reddedilir. Yargı yeri ön inceleme aşamasında herhangi bir aykırılık bulmazsa, dilekçeyi karşı tarafa tebliğ eder. Karşı taraf da buna cevap verebilir. 2577 sayılı İYUK'ta cevap süresine ilişkin bir düzenleme yer almamıştır. Ancak uygulamada karşı tarafın bu dilekçeye otuz gün içinde cevap vereceği kabul edilmiştir.

Karar düzeltme aşamasında duruşma yapılması, temyiz başvurusunda olduğu gibi, istemi inceleyecek olan üst idari yargı yerinin kararına bağlıdır. Duruşma yapılmasına dair istek kabul edilmezse, inceleme evrak üzerinden yapılarak karar verilir.²⁸²

“... 2577 sayılı İYUK'un 55. maddesinin 4. bendine göre yargılamanın yenilenmesi ve kararın düzeltilmesi istemlerinde duruşma yapılması görevli dairenin kararına bağlı bulunmasına ve karar düzeltme isteyen taraf olan davacının duruşma isteminin Dairemizce kabul edilmemesi üzerine düzeltme istemi dosya üzerinde incelendi...”²⁸³ Kararın düzeltilmesi istemine bir kez başvurulabilir. Bu yasak, yalnızca, ilk kararın düzeltilmesi başvurusunda bulunan taraf için değil, başvuruda bulunmayan taraf için de söz konusudur. Danıştay 4. Dairesi, 2577 sayılı İYUK'un 54.maddesi hükmüne göre, Dava Daireleri tarafından verilen kararlar hakkında bir defaya mahsus olmak üzere düzeltme isteminde bulunulabileceğinden vergi dairesi düzeltme isteminin kabulünün mümkün

²⁸¹ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, s.971.

²⁸² Turgut Candan, **a.g.e.**, Ekim- 2005, s.963.

²⁸³ Danıştay 10. D.'nin, 16.10.1986 tarih ve E. 1986/770, K. 1986/1785 s.k., Erdal Sönmez, Vergi Yargısında Duruşma, **Yaklaşım Dergisi**, Mart 2006, S: 159

olmadığına bu nedenle vergi dairesi düzeltme isteminin reddine” karar vermiştir.²⁸⁴

Bununla birlikte; kararın düzeltilmesi isteminin kabulü ile eski karar kaldırılarak yeni karar verilmesi halinde veya ilk düzeltme isteminin süre aşımı sebebiyle reddine ilişkin kararlara karşı, yeniden kararın düzeltilmesi başvurusunda bulunulabileceğine dair Danıştay kararları bulunmaktadır.²⁸⁵

2.2.8. Karar Düzeltmenin Sonuçları

Ön

şartlar yönünden düzeltme talebini kabul eden yargı yeri, bu kez düzeltme talebinde ileri sürülen düzeltme nedenlerinin bulunup bulunmadığını inceler. Yargı yerleri dilekçede ileri sürülen karar düzeltme sebepleriyle bağlıdır. Dilekçede ileri sürülmeyen sebepleri kendiliklerinden araştıramazlar. Kamu düzenine ilişkin hususlar hariç. Talebi inceleyen yargı yeri, düzeltme nedenlerinin gerçekleşmediği ya da ileri sürülen nedenlerin yasada yer alan nedenlerden olmadığı görüşünde ise, düzeltme talebini reddeder. İleri sürülen düzeltme nedenlerinin bulunması durumunda, eski karar ortadan kaldırılarak düzeltme talebi ile bağlı olmak üzere, dosya yeniden incelenir ve karara bağlanır. Yargı yerince kabul edilen düzeltme nedeni, ortadan kaldırılan kararın değiştirilmesini gerektirecek nitelikte değilse, düzeltme istemi reddedilerek eski karar yinelenir.²⁸⁶

Kararın

düzeltilmesi yoluna başvurulmuş olması yargı kararının yürütülmesini kendiliğinden durdurmaz. Fakat taraflardan birinin talebi üzerine, yargı yeri yürütmenin durdurulmasına karar vermesi mümkündür. Kararın düzeltilmesi yoluna başvurulmuş olması, kararın idare tarafından yerine getirilmesine engel değildir.

2.3. İTİRAZ

²⁸⁴ Danıştay 4. D 14.04.1988 günlü ve E:1987/4185, K:1998/1496 s.k.,

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 19.Eylül.2007.

²⁸⁵ Turgut Candan, **a.g.e.**, Ekim, 2005, s.963.

²⁸⁶ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, s.971.

2.3.1. İtirazın Tanımı ve Hukuki Niteliği

2.3.1.1. İtirazın Tanımı

İtiraz,

2577 sayılı İYUK'un "Kararlara Karşı Başvuru Yolları" başlığını taşıyan üçüncü bölümünde düzenlenmiştir. 2577 sayılı İYUK'un kabulü ve idari yargıda iki aşamalı sisteme geçişle birlikte idari yargı düzenine giren itiraz; idare ve vergi mahkemelerinin tek yargıyla verdikleri nihai kararlarla, kurul olarak verdikleri ve sayma yolu ile 2577 sayılı İYUK'un değişik 45. maddesinde belirtilen nihai kararlarına karşı başvuru olan olağan bir kanun yoludur.²⁸⁷

İdare ve vergi mahkemelerinin kararları kural olarak temyiz yoluyla Danıştay'da incelenir. Ancak tüm kararların Danıştay'a intikali Yüksek Mahkemeyi büyük bir iş yükü altına soktuğundan ve bazı kararların niteliği de her halde Danıştay'da incelemeyi gerekli kılmadığından; bir kısım işlerin bölge idare mahkemesinde itiraz yoluyla incelenmesi uygun görülmüştür.

İtiraz kanun yoluna yer verilmesindeki bir diğer neden de, yüksek mahkeme ve içtihat mahkemesi niteliğindeki Danıştay'ın yoğun iş yükü karşısında ilk derece mahkemesine dönüşmesini engellemektir. Böylece Danıştay'ın içtihat mahkemesi inceleme ve danışma merci olma işlevini yerine getirmesi sağlanmaktadır.

2.3.1.2. İtirazın Hukuki Niteliği

2577 sayılı İYUK'un çeşitli maddelerinde itirazla ilgili düzenlemeler bulunmakta ve bunlar farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bunları kısaca belirtmek gerekirse;

Yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlara itiraz (İYUK m. 27/6). Yürütmenin durdurulması müessesesi kişilerin hak ve menfaatlerinin güvenceye alınmasında en önemli araçlardan biridir. Yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlar nihai kararlar değildir. Bu yüzden tek başına temyize konu teşkil etmez. Ancak teknik

²⁸⁷ Ramazan Çağlayan, a.g.e., 2007, s.102.

anlamda bir ara kararı da olmadığından kanun bu kararların bir daha gözden geçirilmesi için bir denetim usulü getirmiştir. Buna da itiraz ismi vermiştir.

Dava benzeri itiraz, özel bir dava yolu olarak itiraz (İYUK'a 10.04.1990 günlü ve 3622 sayılı Kanun'la eklenen ek 2. madde). Burada da mahalli idarelerin organlık sıfatının düşmesine ilişkin kararlara karşı özel bir itiraz yöntemi benimsenmiştir.

İdari başvuru şeklinde itiraz.

Temyize benzer başvuru yolu olarak itiraz.²⁸⁸

İYUK'un 45. maddesinde ele alınan itiraz, aynı Kanununun 3. bölümünde düzenlenen kararlara karşı başvuru yollarından biridir.

İtirazın hukuki niteliği konusunda farklı düşünceler ileri sürülmektedir:

İtirazın nitelikleri, şartları, tabi olduğu usuller, inceleme şekli ve sonuçları 2577 sayılı İYUK'ta saptanmış olduğu halde itiraz, bazı bakımlardan istinafa bazı bakımlardan da temyize benzetilmektedir. İtirazın istinaf ve temyize benzer yanları varsa da aslında ne bir istinaf ve ne de bir temyiz yoludur.²⁸⁹ İtiraz hukuki yapı olarak verilen kararın hem olay hem de hukuki açıdan denetlenmesi bakımından istinaf kanun yoluna, kesinliği ve üst yargı merciine başvurulmaması yönünden de temyiz kanun yoluna benzer.²⁹⁰

2.3.2. İtiraza Konu Kararlar ve Şartları

2577 sayılı İYUK'un 45/5. fıkrasında ise bölge idare mahkemesinin kararları kesindir; temyiz yoluna başvurulamaz hükmü mevcuttur.

Bu yasal mevzuat çerçevesinde ve yargı kararları ile ihtilafsız olarak kabul edilen, tek hakim tarafından verilen kararlar ile kanunda sayılı uyuşmazlıklarla ilgili olarak kurul halinde verdikleri kararları ile yürütmenin durdurulması kararları ve 4483 sayılı Yasa uyarınca verilen kararlara karşı 2577 sayılı İYUK uyarınca bölge idare mahkemesine itiraz edilebileceği, Danıştay'ca temyiz edilemeyeceği açık olup bu konuda herhangi bir tereddüt

²⁸⁸ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.105.

²⁸⁹ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.38-39.

de bulunmamaktadır. Bölge idare mahkemelerinin bu sayılan kararlar dışında verdikleri kararların temyize konu olup olamayacağı ise ihtilaf konusu olup, bu konuda Danıştay daireleri arasında farklı kararlar mevcuttur. Örneğin, Danıştay 7. Dairesi tarafından verilen bir kararda, temyiz, hukuki uyuşmazlığı sona erdiren ilk derece mahkemesi kararlarına karşı öngörülen olağan kanun yollarından biridir. Hukuki uyuşmazlığı sona erdirmeyen diğer bir deyişle, nihai olmayan ve bu nedenle ancak davanın esası hakkında verilen ve yargılamayı sona erdiren kararlarla birlikte temyiz edilebilir nitelikte olan reddi hakim talebi hakkında verilen kararın müstakilen temyiz başvurusuna konu edilmesine yasal olanak bulunmadığına hükmetmiştir.²⁹¹

Yargıcın reddi istemlerine ilişkin kararın temyiz edilebileceğine ilişkin Danıştay 10. Dairesi “İdare Mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile ilgili olarak yönetim, başkan ile bir üyenin reddi isteminde bulunmuş, bölge idare mahkemesi de hakimin reddi isteminin kabulüne karar vermiştir. Bu kararın temyizi üzerine Danıştay, hakimin reddi için davalı idare vekilince ileri sürülen sebeplerin hiçbirisinin... HUMK’un 29. maddesinde sayılan nedenlerden olmaması nedeniyle reddi hakim isteminin reddine karar verilmesi gerektiğinden, bölge idare mahkemesince verilen reddi hakim isteminin kabulü yolundaki kararın... bozulmasına” karar vermiştir.²⁹²

2.3.3. İtiraz İsteminde Bulunabilecek Kişiler

İdari davada hasım idaredir. Bu bakımdan özel veya tüzel kişiler davacı, idare davalıdır. Kural olarak dememizin nedeni vergi uyuşmazlıklarında örneğin, götürü matrah takdirlerine karşı idare (defterdarlık) davacı sıfatıyla belediye, ticaret ve sanayi odası ve varsa meslek teşekkülleri aleyhine idari dava açabilmektedir. İtiraz ise karara karşı yapıldığı için, kararı kendisi bakımından uygun bulmayan davacı kişiler varsa vekili, kanuni

²⁹⁰ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, s.874.

²⁹¹ Danıştay 7. Dairesi’nin, 15.04.2004 tarih ve E. 2004/586, K. 2004/1003 sayılı kararı.

²⁹² Mehmet Oflaz, Bölge İdare Mahkemesi Kararlarının Kesin Hüküm Olması Karşısında Temyize Gidilip Gidilemeyeceği, **Yaklaşım Dergisi**, Haziran 2005, Sayı: 150.

mümessili, vasisi veya davalı idare yani taraflar itiraz isteminde bulunabilirler. Karara taraflardan yalnız biri itiraz edebildiği gibi her iki taraf da itiraz edebilir.²⁹³ İtirazda bulunabilmek için, itirazı yapacak tarafın, itirazında bir menfaati olmalıdır. Müdahil, tek başına itiraz başvurusunda bulunamaz, ancak davaya katıldığı tarafla birlikte hareket edebilir.²⁹⁴

2.3.4. İtiraz Sebepleri

2577

sayılı İYUK itiraz için belli nedenler göstermemiş ise de, aynen temyizde olduğu gibi, kararlara, görev ve yetki, hukuka aykırı karar verilmiş olması, usul hükümlerine uyulmamış bulunulması bakımından itiraz edilebileceği tabiidir.²⁹⁵ Ayrıca vakıaların değerlendirilmesinde ve delillerin takdirinde hata yapılmış olması, soruşturmanın tam yapılmaması gibi maddi vakıalara ve sübuta ilişkin konular da itirazda yer alabilir.

2.3.5. İtiraz Süresi

Genel itiraz

süresi otuz gündür. Taraflar bu süre içinde itirazda bulunmazlarsa karar kesinleşir. Eğer taraflardan biri süresinde itiraz ederse, karşı taraf süresinde itiraz etmemiş olsa bile, itiraz dilekçesinin tebliği tarihinden itibaren yeniden itiraz etme hakkını kazanmış olur ve otuz günlük süre yeniden işlemeye başlar.²⁹⁶

Bu genel başvuru süresi dışında, itiraz dilekçesinin 2577 sayılı İYUK'un 3. maddesinde yazılı esaslara aykırı olması sebebiyle itirazda bulunulmamış sayılmasına ilişkin kararlara, harç ve posta giderlerindeki eksiklik nedeniyle kararın itiraza konu edilmemiş sayılmasına ve itiraz başvurusunun süre aşımı nedeniyle reddine ilişkin kararlara karşı yedi günlük özel başvuru süresi öngörülmüştür.²⁹⁷

İtiraz

süresi ile genel temyiz süresi aynıdır. Böylece, bir kararın itiraz veya temyiz

²⁹³ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.46.

²⁹⁴ Turgut Candan, **a.g.e.**, 2005, s.882 .

²⁹⁵ Turgut Candan, **a.g.e.**, 2005, s.885.

²⁹⁶ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.48 , Turgut Candan, **a.g.e.**, 2005, s.892.

²⁹⁷ Turgut Candan, **a.g.e.**, 2005, s.890.

konusu olabilmesi yönünden düşülen hata yanlış mercie başvurulması halinde, süre yönünden bir hak kaybı söz konusu olmaz.²⁹⁸

Sürelerin başlangıcı, kararların tarafa tebliğini izleyen gündür. Başvuru sürelerinin çalışmaya ara verme ve tatil günlerine rastlaması halinde uzaması dışında hastalık hali, mücbir sebep, itiraz süresinin saklı tutulması istemi hallerinde uzanması söz konusu olmaz.²⁹⁹

2.3.6. İtiraz Kanun Yolunda Uygulanacak Usul

İtiraz, temyizın şekil ve usullerine tabidir. (İYUK md. 45/3).

İtiraz istemi bölge idare mahkemesi başkanlığına hitaben yazılmış bir dilekçe ile yapılır. İtiraz dilekçesi aynen temyiz dilekçesinde olduğu gibi 2577 sayılı İYUK'un 3. maddesinde belirtilen şekilde hazırlanarak İYUK'un 4. maddesinde belirtilen yerlere verilebilir.

İtirazı incelemeye yetkili merci, kararı veren mahkemenin yargı çevresinde bulunduğu bölge idare mahkemesidir. Bölge idare mahkemesi, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinin itiraza konu olabilecek kararlarını kendiliğinden inceleyemez. Kararların itiraz yoluyla incelenebilmesi için mutlaka itiraz isteminde bulunulmuş olması lazımdır.³⁰⁰

İtiraz üzerine bölge idare mahkemesi ön inceleme yapar. Bu incelemeyi kural olarak dosya üzerinden yapar. Bölge idare mahkemesi, itiraz üzerine ilk derece mahkemeleri tarafından tekemmül ettirilerek kendisine gönderilen dosyaları, maddi vakıalar hakkında edinilen bilginin yeterli olup olmaması bakımından incelerler. Mahkeme maddi vakıalar hakkında edinilen bilgi ve belgeleri yeterli görür veya itiraz sadece hukuki noktalara ilişkin olursa veya itiraz olunan karardaki maddi yanlışlıkların düzeltilmesi imkanı varsa işin esası hakkında kendisi karar verir. Eğer bilgiler yeterli değilse mahkeme gerekli inceleme ve tahkikatı bir ilk derece mahkemesi gibi kendisi

²⁹⁸ Yusuf Karakoç, **Vergi Yargılamasında Süreler**, 2000, s.146.

²⁹⁹ Turgut Candan, **a.g.e.**, 2005, s.890.

³⁰⁰ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.46.

yeniden yapar. Lüzum gördüğü evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden ister. Mahkeme gerek gördüğü hallerde delil tesbiti veya keşif yapar, bilirkişi incelemesi yaptırır ve işin esası hakkında kendisi karar verir. Burada itiraz ve temyiz arasında önemli bir fark vardır. Bölge idare mahkemeleri bozma kararı vererek davanın tekrar karara bağlanması için mahkemeye göndermez işin esasını kendileri çözer .

Bunun dışında itiraz, ilk inceleme üzerine verilen kararlara ilişkin olup bölge idare mahkemesi mahkemece verilen kararı doğru bulursa veya dava görevsiz mahkeme tarafından görülmüşse bölge idare mahkemesi kararı bozarak dosyayı ilgili mahkemeye gönderir.³⁰¹ Kararı bozularak dosyası kendisine gönderilen yargı yeri bu karara uymak zorundadır, ısrar edemez.³⁰² Bölge idare mahkemesinin kararları kesindir; bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamaz. Ancak bölge idare mahkemesi kararlarına karşı karar düzeltme ve yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir.³⁰³

Kural incelemenin evrak üzerinde yapılması olmakla beraber, taraflar istediği ve itirazı inceleyecek merciler karar verdiği veya itirazı inceleyecek merciler kendiliklerinden istedikleri takdirde inceleme duruşmalı olarak da yapılabilir. Ancak duruşma istisnadır.³⁰⁴ Temyiz ve itiraz aşamasında duruşma yapılması, taraflardan birinin duruşma isteminde bulunması ve bu istemin itiraz ve temyiz merciince (bölge idare mahkemesi ve Danıştay) uygun bulunmasına bağlıdır. (İYUK md. 17/2).

“... Hüküm veren Danıştay 11. Dairesi’nce 2577 sayılı İYUK’un 17/2. maddesi uyarınca duruşma istemi yerinde görülmeyerek işin gereği görüşüldü...”

“... Hüküm veren Danıştay 3. Dairesi’nce, 2577 sayılı İYUK’un 17. maddesinin 2. fıkrası hükmü uyarınca temyizen incelenen dosyalarda duruşma yapılması tarafların istemine ve Danıştay’ın kararına bağlı olup,

³⁰¹ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.108.

³⁰² Turgut Candan, **a.g.e.**, 2005, s.914.

³⁰³ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.58.

³⁰⁴ Turgut Candan, **a.g.e.**, 2005, s.897.

temyiz isteminde bulunan vergi dairesi müdürlüğünün duruşma talebinin yerine getirilmesine gerek bulunmadığı sonucuna varıldığından dosya incelenerek işin gereği görüşülüp düşünüldü...”³⁰⁵

2.3.7. İtirazdan Vazgeçme

Mahkemece bir karar verilmeden daha doğrusu itiraz hakkı doğmadan itirazdan vazgeçilemez. Ancak karar verildikten sonra taraflar bu karara karşı itiraz hakkından vazgeçebilirler veya itiraz dilekçesini verdikten yani itiraz hakkını kullandıktan sonra itiraz, bölge idare mahkemesince karara bağlanıncaya kadar yine itirazlarından vazgeçebilirler.

İtirazdan vazgeçme mahkeme başkanlığına verilen dilekçe ile olur. İtirazdan vazgeçen, kararı kabul etmiş sayılır.

2.3.8. İtirazın Sonuçları

“Temyiz

veya İtiraz İstemlerinde Yürütmenin Durdurulması” başlığını taşıyan 2577 sayılı İYUK’un 52. maddesinin “temyiz ve itiraz yoluna başvurulmuş olması, hakim, mahkeme veya Danıştay kararlarının yürütülmesini durdurmaz” açık ifadesiyle, itiraz kararın yürütülmesini durdurmaz ancak itirazı incelemeye yetkili bölge idare mahkemesi teminat karşılığında kararın yürütülmesinin durdurulmasına karar verebilir.³⁰⁶ Mahkeme teminat almadıkça durdurma kararı veremez. Ancak adli yardımdan yararlananlar ile idareden teminat alınmaz. Mahkeme teminat karşılığı kararın yerine getirilmesinin durdurulmasına karar verirse, bu karar itiraz incelemesi sonuna kadar geçerlidir.³⁰⁷

3. VERGİ YARGISINDA OLAĞANÜSTÜ KANUN

YOLLARI

³⁰⁵ Erdal Sönmez, Vergi Yargısında Duruşma, ,**Yaklaşım Dergisi**, Mart 2006, S.159.

³⁰⁶ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, s.877.

³⁰⁷ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s. 67 , Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.109.

3.1.Yargılamanın Yenilenmesi

3.1.1. Yargılamanın Yenilenmesi Tanımı ve Hukuki Niteliği

3.1.1.1. Yargılamanın Yenilenmesi Tanımı

Davanın mahkemede görülmesi sırasında taraflardan biri, elinde olmayan sebeple, hakkını kanıtlamayarak haksız bir duruma düşmüş olabilir. Mahkemenin verdiği karar kesin hüküm halini aldığı anda, verilen karar gerçeğe uymasa bile, hukuksal gerçek olarak kabul edilir. İleride ortaya çıkan bazı durumlar karşısında, haksızlığı anlaşılan karara dokunulmaması başka yönden haksız sonuçlar doğurur. İşte bu gibi durumlarda, kanunda sayma yoluyla belirtilen sebeplere dayanılarak esas hükmün kaldırılmasını ve davanın “yeniden tetkikini” sağlayan olağanüstü kanun yoluna “yargılamanın yenilenmesi” denir.³⁰⁸

Hukuk

devletinin temel özelliği her türlü işlem ve eylemin yargı denetimine tabi olmasıdır. Yargı sistemi açısından hukuka uygunluğunun sağlanabilmesi için ilk derece mahkemelerinin verdiği kararların denetlenmesi ve bu kararların üst mahkemelerce incelenmesi ve yargılamada olması muhtemel hataların önlenmesi gerekir. Ancak; yargılamanın yapıldığı sırada elde olmayan sebeplerden dolayı yargılamanın sonucunu etkileyecek bazı belge ve bilgilerin yargılama tamamlandıktan sonra ortaya çıkması halinde, hukuka uygunluğun sağlanması için taraflara "Yargılamanın Yenilenmesi" hakkı tanınmıştır.³⁰⁹

3.1.1.2. Yargılamanın Yenilenmesinin Hukuki Niteliği

Yargılamanın yenilenmesini kanun yolu saymayanlar olduğu gibi(Tahir Taner, kanun yolunun henüz kesinleşmemiş kararlar için bir üst yargı merciine başvuru olduğunu, bu nitelikleri taşımayan yargılamanın yenilenmesi müessesesinin kanun yolu olmadığını belirtmektedir.) şekli anlamda kanun yolu

³⁰⁸ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, a.g.e., s.937.

³⁰⁹ Rıfat Ortaç,“Vergi Yargı Sistemimizde Yargılamanın Yenilenmesi”,**Yaklaşım Dergisi**, 1997,s.59.

olmadığı halde, gayesi hatalı bir hükmün düzeltilmesi olduğu için olağanüstü kanun yolu olarak kabul edenler de vardır.³¹⁰

3.1.2. Kararları Yargılamanın Yenilenmesine Tabi Yargı Yerleri

Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin verdikleri nihai ve kesinleşmiş kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulabilir.³¹¹

Danıştay 7. Dairesi, Danıştay'ca verilen kararlara karşı yargılamanın yenilenmesine olanak tanıyan madde hükmünün, Danıştay'ın ancak ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararlara karşı yapılacak başvurular hakkında uygulanabileceğini bu itibarla, temyiz incelemesi sonucu vergi mahkemesi kararının onanmasına ilişkin daire kararı hakkında yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmesinin mümkün olmadığına karar vermiştir.³¹²

Danıştay 3. Dairesi de, vergi mahkemesi kararının temyizen incelenmesi sonucu verilen daire kararının yargılamanın yenilenmesi yoluyla kaldırılmasının olanaklı bulunmadığından, istemi görev yönünden reddetmiştir.³¹³

3.1.3. Yargılamanın Yenilenmesine Konu Yargı Kararları

Yargılamanın yenilenmesi olağanüstü kanun yolu olduğundan, ancak mahkemelerin nihai kararları ve kesinleşmiş kararları için bu yola başvurulur.³¹⁴

Danıştay ve bölge idare mahkemelerinin kesin hüküm halini alan her türlü kararı, bu başvuruya konu edilebilecek nitelikte değildir. Örneğin; Danıştay'ın

³¹⁰ Kazım Yenice, Yüksel Esin: **a.g.e.**, s.94.

³¹¹ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, s.937. , Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.131.

³¹² Danıştay 7. D. 28.10.2004 günlü ve E:2004/2407,K:2004/2691s.k., Danıştay 7. D. 11/07/1991 E:1991/2710, K:1991/2235 sk. ve Danıştay 10. D.nin 17.06.1985 gün, E:1985/474, K:1985/1274 s.k. da aynı yöndedir.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>,17.Ekim.2007

³¹³ Danıştay 3. D. 22/04/1999 E:1998/1136, K:1998/ 1377 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>,17.Ekim.2007

³¹⁴ Kazım Yenice, Yüksel Esin, **a.g.e.**, s.94., Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s. 94.

temyiz başvuruları dolayısıyla vermiş olduğu onama ve bozma kararları, bölge idare mahkemelerinin itiraz başvurularının reddine ve ilk derece mahkemesinin kararının onanmasına ilişkin kararları böyledir. Bu kararlar aleyhine, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması olanaklı değildir.³¹⁵

Danıştay, idari görevlerini yerine getirirken verdiği kararlara karşı da yargılamanın yenilenmesinin istenemeyeceğine karar vermiştir.

Şöyle ki bir kararında; belediye başkanlığından düşürme istemlerini karara bağlamanın Danıştay'a verilmiş idari bir görev olduğunu bu nedenle yargılamanın yenilenmesi istemiyle inceleme olanağının bulunmadığı şeklinde belirtmiştir.³¹⁶

Danıştay'ın temyiz mercii olarak verdiği onama ve bozma kararlarından başka, idari yargı yerlerinin aldıkları “ara kararları”, “işlemden kaldırma”, “delil tespiti”, “yürütmenin durdurulması”, “dilekçenin reddi” görev ve yetkiye ilişkin “merci tayini” gibi davanın esasını karara bağlamayan kararlar, yargılamanın yenilenmesine konu olmazlar.³¹⁷

Danıştay 5. Dairesi bir kararında, Danıştay'ın temyiz veya karar düzeltme talebi üzerine verdiği kararlara karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamayacağına karar vermiştir.³¹⁸

Bir mahkeme kararına karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidebilmek için itiraz ve temyiz yolları varsa bunların tüketilmiş veya yasal süre içinde bu yollara gidilmemiş, bu suretle mahkeme kararının kesinleşmiş olması gerekir.³¹⁹ Karar, temyiz kabiliyeti olmadığı veya temyiz kabiliyeti olduğu halde taraflarca temyiz edilmediği için kesinleşmiş veya temyiz incelemesinden geçerek kesin bir karar haline gelmiş olabilir. Temyiz isteminin süre aşımı dolayısıyla ret edilmiş olması, yargılamanın yenilenmesi isteminin kararı veren mahkemece incelenmesine

³¹⁵ Turgut Candan, **a.g.e.**, 2005, s.964.

³¹⁶ Danıştay 8. D. 18.06.1997 gün ve E:1997/2117, K:1997/2169 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007

³¹⁷ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**,2001, s.938.

³¹⁸ Danıştay 5. D. 19/12/1996 E:1995/4339, K:1995/4159 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007.

³¹⁹ Kazım Yenice, Yüksel Esin, **a.g.e.**, 1983, s.740.

engel olmaz. Ancak, bu karara karşı yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilmek için, o karar aleyhine başvurulacak kanun yolu kalmamış olmalıdır.³²⁰ Davayı sonuçlandırmak ve kesin olmakla birlikte, tarafların açık iradeleriyle davadan feragat etmeleri ya da davayı kabul etmeleri halinde verilen kararlar için yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez. (Ortada hata, hile veya zorlama varsa bu ayrı bir dava olarak ele alınabilir.)³²¹ Davanın açılmamış sayılmasına ilişkin kararlar için, Danıştay İdari Dava Daireleri ve İdari İşler Kurulunca verilen kararlar için ve görev ve yetki uyuşmazlığına ilişkin kararlar için de yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez.

3.1.4.Yargılamanın Yenilenmesi Sebepleri

Yargılamanın yenilenmesi nedenleri 2577 sayılı İYUK 53. maddede “sayma” yolu ile tek tek belirtilmiştir. Gerek 2577 sayılı İYUK’da, gerekse HUMK’ta yargılamanın yenilenmesine getirilen sınırlama kıyas yoluyla genişletilemez. Yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilmek için bu nedenlerden birine ya da birkaçına dayanmak gerekir. Kanunda sayılan nedenlerin dışında başka bir nedene de dayanılarak bu yola başvurulamaz.³²²

3.1.4.1. Karardan Sonra Yeni Bir Belgenin Ele Geçmesi Yargılamanın yenilenmesi nedenlerinden biri “zorlayıcı sebepler dolayısıyla veya lehine karar verilen tarafın eyleminden doğan bir sebeple elde edilemeyen bir belgenin, kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş” olmasıdır. Bu belgenin davanın görüldüğü sırada var olması ve hükmü etkileyecek nitelikte bulunması, fakat dava sırasında ele geçirilmemiş olması gerekir. Bu gecikme, elde olmayan zorlayıcı nedenlerle, ya da yararına hüküm verilen tarafın dürüst olmayan davranışının sonucu olmalıdır.

Danıştay 6. Dairesi, davacıya tahsis edilen konutun, tahsis tarihinde davacının gece kondusunun bulunması nedeniyle iptal edildiği ancak davacının yargılama safhasından sonra vaki müracaatı üzerine tahsisin iptaline neden

³²⁰ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.94.

³²¹ Turgut Candan, **Vergi Suç ve Cezaları**, 1995, s.718.

olan gecekondunun davacıya tahsis edilmediğinin anlaşılması üzerine tahsis kararının geri alınması işleminin iptaline karar vermiştir.³²³ Danıştay 7. Dairesi ise, yargılamanın yenilenmesi istenilen kararın verilmesinden önce dosyaya ibraz edilen belgenin, yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak ileri sürülemeyeceğine karar vermiştir.³²⁴

3.1.4.2. Hükme Esas Alınan Belgenin Sahteliğinin Ortaya Çıkması

İkinci neden, “karara esas olarak alınan belgenin sahteliğine hükmedilmiş veya sahte olduğu mahkeme veya resmi bir makam huzurunda ikrar olunmuş veya sahtecilik hakkındaki hüküm karardan evvel verilmiş olup da, yargılamanın yenilenmesini isteyen kimsenin, karar zamanında bundan haberi bulunmamış” olmasıdır. Belgedeki sahteliğin, yararına hüküm verilen kişi ya da üçüncü bir kişi tarafından yapılmış olması arasında fark yoktur.

Yargılamanın yenilenmesini isteme süresi, sahtelik hakkındaki hükmün kesinleştiği tarihten itibaren işler. Danıştay

4. Dairesi, sahteliği resmi makam önünde ikrar olunmadıkça, karara esas olan bir belgenin yargılamanın yenilenmesi istemine neden olamayacağına karar vermiştir.³²⁵

3.1.4.3. Hükme Esas Alınan İlamın Kesin Hükümle Ortadan Kalkması

Üçüncü neden “karara esas olarak alınan bir ilam hükmünün kesinleşen bir mahkeme kararı ile bozularak ortadan kalkması”dır. Burada iki hüküm vardır. Birinci hüküm, ikinci hükmün verilmesinde dayanak olarak, başka bir deyişle kesin kanıt olarak kullanılmıştır. Kesin kanıt olarak kullanılan birinci

³²² Yargıtay 7. Hukuk Dairesi 25.04.1975 günlü 3396/2313 s.k.

³²³ Danıştay 6. D. 21.10.1986 gün ve E:1986/230, K:1986/882 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007

³²⁴ Danıştay 7. D. 31.1.2002 gün ve E:2000/2747, K:2002/364 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007

³²⁵ Danıştay 4. D. 19.10.1983 gün ve E:1983/563, K:1983/7827 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007.

hükmün, sonradan geçersiz olduğunun yargı yolu ile saptaması durumunda, ikinci hükmün, yargılamanın yenilenmesi yolu ile gözden geçirilmesi istenebilir. Kesin kanıt olarak kullanılan ve ortadan kaldırılan hüküm, bir ceza mahkemesinden, ya da bir hukuk mahkemesinden, ya da idari bir mahkemeden verilmiş olabilir. Burada

yargılamanın yenilenmesi için gereken süre, yargılamanın yenilenmesini isteyen, kesin kanıt olarak kullanılan hükmün, kesin bir biçimde ortadan kalktığını öğrendiği tarihten itibaren başlar. Danıştay 6. Dairesi,

davacının paydaşı olduğu parselde bitişik 3 kişiye ait yerdeki kaynağın kamulaştırılmasına ilişkin işleme karşı davacı paydaş tarafından açılan dava ehliyet yönünden reddedilerek kesinleşmiş, diğer paydaşın açtığı davada ehliyetten ret kararı Danıştay'ca bozulması üzerine işin esası incelenerek işlem iptal edilmişse de temyiz edilmeyerek kesinleşen davada herhangi bir mahkeme kararı esas alınmadığından, bu hususun yargılamanın yenilenmesi sebebini oluşturmadığına karar vermiştir.³²⁶ Danıştay 10. Dairesi,

polis memuru olan ve memuriyetten çıkarılmasına ilişkin işleme karşı açtığı dava Danıştay'ca reddedilen davacının, üzerine atılı bulunan suçtan dolayı beraatine ilişkin ve kesinleşmiş bulunan ağır ceza mahkemesi kararından ve soruşturma dosyasının incelenmesinden disiplin suçunu işlemediği anlaşıldığından, 2577 sayılı kanunun 53/1-c maddesine uygun bulunan yargılamanın yenilenmesi isteminin kabulü ile dava konusu işlemin iptali gerektiğine karar vermiştir.³²⁷

3.1.4.4. Bilirkişinin Gerçeğe Aykırı Rapor Vermesi

Dördüncü neden, “bilirkişinin kasıtlı gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu, mahkeme kararı ile” belirlenmesidir. Bilirkişinin gerçeğe aykırı raporunun yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılabilmesi için, hükmün

³²⁶ Danıştay 6. D. 22.6.1987 gün ve E:1987/88, K:1987/654 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007.

³²⁷ Danıştay 10. D. 31.5.1989 gün ve E:1988/1621, K:1989/1182 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007.

verilmesinde etkili olmuş bulunması gerekir. Eğer hüküm başka kanıtlara dayanılarak alınmış ise, bilirkişinin gerçeğe uymayan rapor düzenlemesinden dolayı hüküm giymiş olması, yargılamanın yenilenmesini gerektirmez.

Bu gibi durumlarda, yargılamanın yenilenmesi isteme süresi, mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren başlar.

3.1.4.5. Hile Kullanılmış Olması

Beşinci neden

“lehinde karar verilen tarafın karara etkisi olan bir de kullanmış” olmasıdır. Burada söz konusu olan hile, tanıklık, yalan yere yemin verme, sahte belge gibi nedenlerin dışında kalan hileli bir tutumdur. Örneğin, davayı kazanan tarafın, bilirkişilerle gizlice anlaşma yoluna gitmesi ya da davanın yürütülmesi sırasında yazılı bildirimlerin alınmasında hileli yollara başvurulmuş olması, bildirim asıl davalı yerine bir başkasına yaptırılması gibi, burada hilenin bir ceza mahkemesi kararı ile saptanmış olmasına gerek yoktur. Hileli tutum doğrudan doğruya yargılamanın yenilenmesine bakacak olan mahkeme önünde kanıtlanabilir.

Bu durumda yargılamanın yenilenmesini isteme süresi hilenin ortaya çıktığı andan itibaren başlar.

3.1.4.6. Davanın Yetkisiz Kimseler Huzurunda Görülmesi

Altıncı

neden, “vekil ya da kanuni temsilci olmayan kimseler ile davanın görülüp karara bağlanmış” bulunmasıdır. Örneğin, usul kurallarına göre vekil olma niteliği bulunmayan kimseye bildirim yapılarak davanın yürütülmüş ve karara bağlanmış olması gibi. Burada, sadece davanın vekil veya mümessil olmayan kimseler ile görülmüş olması yeterlidir; bu sakatlığın hükmü etkilemiş olup olmadığını araştırmaya gerek yoktur. Bu gibi durumlarda, yargılamanın yenilenme süresi, yargılamanın yenilenmesi istemine konu olan yargı kararının, aleyhine karar verilen kişiye, ya da gerçek vekil, ya da temsilcisine bildiri tarihinden itibaren başlar.

Danıştay 6.

Dairesi, koruma kurulu kararının iptali istemiyle açılan davada husumetin Kültür Bakanlığına yöneltildiği gerekçesiyle, mahkemece yargılamanın yenilenmesi isteminin davada hasım olmayan kültür bakanlığınca yapılamayacağı

gerekçesiyle istemin reddine karar verilmesinde isabet görmemiştir.³²⁸

Danıştay 8. Dairesi, ...vazgeçme dilekçesinin davacı şirketçe vekil tayin edilen avukatın imzasını taşımadığı, unvanı belirtilmeksizin şirket yetkililerinden sadece bir kişi tarafından imzalandığı görüldüğünden vekil veya yeterli sayıda yasal temsilci tarafından imzalanmayan söz konusu belge geçerli sayılamaz. Bu durumda davacı isteminin 2577 sayılı Yasanın 53.maddesinde yazılı nedenlerden hiçbirisine uymadığı gerekçesiyle reddinde hukuka uygunluk bulunmamaktadır.³²⁹

3.1.4.7. Davaya Bakması Yasak Olan Hakimin Hüküm Vermesi

Yedinci neden “çekinmeye mecbur olan başkan üye veya hakimin katılması ile karar verilmiş” olmasıdır. Çekinmesi gereken hakimin karara katılmış olması yargılamanın yenilenmesi için yeterlidir; sonucu etkileyip etkilememesi önemli değildir. Burada da süre, kararın yazılı bildirim tarihinden itibaren başlar.

3.1.4.8.

Birbirine Aykırı Hüküm Verilmiş Olması

Sekizinci neden, “tarafı, konusu ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir karar verilmesine sebep olabilecek kanuni bir dayanak yokken, aynı mahkeme yahut başka mahkeme tarafından evvelki ilamın hükmüne aykırı bir karar verilmiş” bulunmasıdır. Yargılamanın yenilenmesi yoluna gidebilmek için, her iki kararın da kesinleşmiş olması zorunludur. Kesinleşmiş iki kararın bulunması durumunda birinci kararın bırakılması ve ikinci kararın iptal edilmesi gerekir.

Danıştay 9. Dairesi, dava sebepleri (konuları) birbirinden farklı bulunan kararlar hakkında yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulamayacağına karar vermiştir.³³⁰

³²⁸ Danıştay 6. D. 18.11.1991 gün ve E:1990/2648, K:1991/2502 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007.

³²⁹ Danıştay 8. 15.6.1989 gün ve E:1988/297, K:1989/553 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007.

³³⁰ Danıştay 9. D. 31.3.1982 gün ve E:1981/2602, K:1982/11718 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007

Danıştay 6. Dairesi, kamulaştırma işlemine dayanak olan imar planı yargı kararı ile iptal edilerek ortadan kalkmasına karşın yine yargı kararı ile reddedilerek kesinleşen kamulaştırma işlemi söz konusu olduğundan, kamulaştırmaya ilişkin uyuşmazlıkta yargılamanın yenilenmesi isteminin mahkemece reddedilmesinde isabet görmemiştir.³³¹ Yine Danıştay 6. Dairesi, dava konusu işlem ile ilgili olarak kesinleşmiş ve birbirine aykırı mahkeme kararları bulunduğundan, kararın yargılamanın yenilenmesine konu olabileceğine karar vermiştir.³³²

3.1.4.9. Hükmün İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararıyla Tespit Edilmiş Olması

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının davacının lehine olması halinde yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılıp sayılmaması hususu doktrinde uzun süre tartışılmıştır. En son İYUK'ta Temmuz 2003'te yapılan değişiklik ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince hukuka aykırı olduğu saptanan idari tasarrufun hukuksal sonuçlarının yargılamanın yenilenmesi yoluyla hukuk sistemimizden kaldırılması sağlanmıştır.³³³

3.1.5. Yargılamanın Yenilenmesinde Süre

Yargılamanın

yenilenmesi isteminde süre İYUK'un 53/1. maddedeki sıralamaya göre (h) bendinde yazılı sebep yönünden yani aynı dava hakkında birbirine aykırı hüküm verilmesi halinde süre on yıl, hükmün insan haklarını ve ana hürriyetleri korumaya dair sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararıyla tespit edilmiş olması halinde yani (ı) bendi için bir yıl, bunlar dışındaki sebepler için ise altmış gündür. Bu süreler

³³¹ Danıştay 6. D. 22.4.1992 gün ve E:1992/542, K:1992/1830 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007

³³² Danıştay 6. D. 11.11.1999 gün ve E:1998/6787, K:1999/5568 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007

³³³ Ramazan Çağlayan, Türk Vergi Yargı Sisteminde Olağanüstü Kanun Yolları, **Sayıştay Dergisi**, S.53, s.113

(ı) bendinde yazılı hal dışında, dayanılan sebebin istemde bulunan yönünden gerçekleştiği tarihi izleyen günden başlayarak hesaplanır.(ı) bendinde yazılı halde ise, süre İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'nin sözleşme hükümlerine ihlali saptayan kararın kesinleşme tarihi itibarıyla başlar. Sürenin hesabında, idari dava açma süresi ile ilgili esaslar uygulanır.³³⁴ Danıştay 5. Dairesi, karara esas alınan bir ilam hükmünün, kesinleşen bir mahkeme kararıyla ortadan kalkması" nedenine dayalı yargılamanın yenilenmesi isteminin, hukuk usulü muhakemeleri kanununun 447.maddesi gereğince bu durumdan haberdar olduğu tarihten itibaren üç ay içinde yapılması gerektiğine karar vermiştir.³³⁵ Danıştay 10. Dairesi de, yargılamanın yenilenmesi isteminin, beraat kararının öğrenilmesi tarihinden itibaren üç ay içinde yapılması gerektiği şeklinde karar vermiştir.³³⁶

3.1.6.

Yargılamanın Yenilenmesi Talebinde Bulunabilecekler Yargılamanın yenilenmesini taraflar isteyebilir. Davada taraf olmayan talepte bulunamaz. Davaya katılan, katıldığı tarafla birlikte yargılamanın yenilenmesini isteyebilir. Yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunanın, bu talepte bir menfaatinin olması gerekir. Karar lehine olan taraf, yargılamanın yenilenmesini isteyemez.³³⁷ Müdahilin (davaya katılan) yargılamanın yenilenmesini isteme yetkisi yoktur. Vekilin ise yargılamanın yenilenmesini isteyebilmesi için, vekaletnamesinde açık yetkinin olması gerekir. Yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunan taraf, dilekçesinde karşı tarafı da gösterir. Burada karşı taraf, yargılamanın yenilenmesine konu olan yargı kararından yararlanan taraftır.³³⁸

³³⁴ Turgut Candan, **Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu.**, 2005, s.966.

³³⁵ Danıştay 5. D. 14.11.1988, E:1984/722, K:1988/2411 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007

³³⁶ Danıştay 10. D. 13.3.1985 gün ve E:1984/2245, K:1985/517 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007.

³³⁷ Kazım Yenice, Yüksel Esin, **a.g.e.**, s.96., Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**,2001, s.945.

³³⁸ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.146.

3.1.7. Yargılamanın Yenilenmesi Usulü

Yargılamanın

yenilenmesi, başvuruya konu kararı veren idari yargı yerine hitaben yazılan dilekçe ile istenebilir. Dilekçeler, 2577 sayılı İYUK'un 3. maddesinde gösterilen esaslara uygun olarak karşı taraf sayısından bir örnek fazla olarak düzenlenerek esas kararı veren yargı yerine veya bu mahkemeye gönderilmek üzere 2577 sayılı İYUK'un 4. maddesinde yazılı yerlere verilir. Yargılamanın yenilenmesi dilekçesi ve eklerinin bir örneği karşı tarafa tebliğ edilir ve karşı taraf bu dilekçeye otuz gün içinde cevap verebilir. Cevap yargılamanın yenilenmesini isteyen tarafa tebliğ olunmaz. Söz konusu süre içinde savunma yapılmamış olsa bile dosya tekemmül etmiş olur.

Yargılamanın

yenilenmesi istemleri, kural olarak esas kararı vermiş olan mahkemece karara bağlanır. Esas karar, yargı yerlerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakılan uyuşmazlıklar hakkında verdikleri kararlardır.

Danıştay 3. Dairesi

yargılamanın yenilenmesi isteminin esas kararı veren mahkemeden istenebileceğini³³⁹ Danıştay 7. Dairesi de bir kararında, Yasa'da yargılamanın yenilenmesi isteklerinin esas kararı vermiş olan mahkemece karara bağlanacağını hüküm altına alındığını hükmünden sözü edilen esas karar deyimi ile, yargı yerlerince ilk derece mahkemesi sıfatıyla verilen, davanın tarafları arasındaki maddi uyuşmazlığı çözümleyen kararların amaçlandığını belirtmiştir.³⁴⁰

Danıştay Başkanlar Kurulu da,

2577 sayılı Yasa'da yargılamanın yenilenmesi ve kararın düzeltilmesi istemlerinin, kararı veren dairece sonuçlandırılmasına karar vermiştir.³⁴¹

Yargılamanın yenilenmesi sebebinin bulunup bulunmadığı yolundaki inceleme, kural olarak, esas kararı veren ilk derece yargı yerince yapılacağı yukarıda belirtildi. Ancak iki ayrı mahkemenin birbirine çelişik karar vermesi halinde, yargılamanın yenilenmesi istemini hangi mahkemenin karara

³³⁹ Danıştay 3. D. 15.4.1987 gün ve E:1987/667, K:1987/1052 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007

³⁴⁰ Danıştay 7. D. E:2004/2407, K:2004/2691 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007

³⁴¹ 29.12.2005 tarihli ve E:2005/36 sayılı Danıştay Başkanlar Kurulu Kararı

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007

bağlayacağı hususunda, İYUK'ta hüküm bulunmadığı için burada HUMK hükümleri uygulanır ve yargılamanın yenilenmesi istemini son kararı veren mahkeme sonuçlandırır. Ancak Danıştay ile ilk derece mahkemeleri arasında çelişik karar varsa, ister ilk kararı vermiş olsun ister son kararı vermiş olsun, yargılamanın yenilenmesi talebini Danıştay çözümler.³⁴²

İnceleme evrak üzerinde yapılabileceği gibi karar düzeltmede olduğu gibi gerek görülürse görevli mahkemenin takdirine göre duruşma da yapılabilir.³⁴³

Yargılamanın yenilenmesi isteminde istem sayısı yönünden bir sınırlama getirilmemiştir. Karar düzeltme istemi bir defa ile sınırlı olarak istenebildiği halde yargılamanın yenilenmesinde böyle bir sınır yoktur. Ancak bunu aynı sebebe dayanarak birden fazla yargılamanın yenilenmesinin istenebilmesi şeklinde anlamak yanlış olur. Taraflar ancak değişik sebeplerle birden fazla yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilir.³⁴⁴

Yargılamanın yenilenmesi talebi, kanunda yazılı nedenlere dayanmıyorsa reddedilir. Yargılamanın yenilenmesi dilekçesinde belirtilen nedenler kanunda sayılan nedenlere uygunsa, talebin kabulüne karar verilir. Esas kararı veren yargı yerince kesin hüküm kaldırılır ve yeniden yargılama yapılarak, bu yargılama sonucuna göre yeni bir karar verilir.

Yargı yeri, eski kararını uygun bulup yeniden tekrarlayabileceği gibi, bu kararını kaldırarak, kararının tamamını ya da bir kısmını değiştirebilir. Kararın değişmesi halinde bu karara karşı temyiz yoluna gidilebilir.

Yargılamanın yenilenmesi müessesesinin amacı, yargılamanın yapıldığı sırada elde olmayan sebeplerden dolayı yargılamanın sonucunu etkileyecek bazı belge ve bilgilerin yargılama tamamlandıktan sonra ortaya çıkması halinde oluşan hukuka aykırılığın giderilmesi olduğuna göre yargılamanın yenilenmesi üzerine verilen kararın, önceki hükmü, geçmişe etkili olarak ortadan kaldırdığının kabulü gerekir. Ancak

³⁴² Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.148.

³⁴³ Kazım Yenice, Yüksel Esin, **a.g.e.**, s.96., Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**,2001, s.947.

³⁴⁴ Sabri Coşkun, Müjgan Karyagdı, **a.g.e.**, 2001, s.572.

önceki hükmün bütün sonuçlarının tamamen ortadan kaldırılacağını kabul etmek bazı adaletsizlikler doğurabilir.³⁴⁵

3.2. KANUN YARARINA TEMYİZ

3.2.1. Kanun Yararına Temyizin Tanımı ve Hukuki Niteliği Kanun yararına temyiz kurumu, prensipleri doğrulamaya ve hukuka aykırı kararların hukuk aleminde emsal teşkil etmesini önlemeye yönelik bir usul hukuku kurumudur.³⁴⁶

İdari yargıda da, olağan ve olağanüstü kanun yolu ayrımı, aleyhine kanun yoluna başvuru kararın şekli anlamda kesinleşmesini engellemesi ölçütü ile ilgili olduğundan, kanun yararına temyize, kesin kararlara karşı gidildiğine göre, bu yolda bir olağanüstü kanun yoludur.³⁴⁷

Danıştay VDDK bir kararında kanun yararına temyizin; sebebi, amacı ve konusu yönünden kararlara karşı yapılabilen diğer başvuru yollarından çok farklı bir müessese olduğunu belirttikten sonra amacını, yürürlükteki hukuka aykırı bir sonuç ifade eden kararı kaldırmak olan bu yolun, tarafları ilgilendirmediğini ve hukukun neyi öngördüğünün Danıştay tarafından belirlenmesini sağlamak olduğunu belirtmiştir.³⁴⁸

Taraflar temyiz yoluna başvurmamışlar veya temyiz başvuru süresini kaçırmışlarsa, ilk derece mahkemesinin nihai kararı kesinleşir. İlk derece mahkemelerinin bu tür kararları ile bölge idare mahkemelerinin kararlarına karşı, kararın ilgili olduğu bakanlığın başvurusu üzerine veya re'sen Danıştay Başsavcısı tarafından kanun yararına temyiz yoluna başvurulabilir.

Bu başvuru, kararın hukuksal sonuçlarını etkisiz kılmayı amaçlamaz.

³⁴⁵ Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.156.

³⁴⁶ İlhan Postacıoğlu, **a.g.e.**, 1975, s. 722.

³⁴⁷ Ejder Yılmaz, **Olağanüstü Temyiz**, Ankara, 2003, Yetkin Yayınevi, s.400.

³⁴⁸ VDDK 16.1.1998 gün ve E:1997/479, K:1998/27 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007

Hukuk alanında oluşan yanlışlığın uygulamaya etkisi olmaksızın düzeltilmesini amaçlar.³⁴⁹

Hukukun yanlış uygulandığını tespit edip, mahkemelerin bundan sonraki benzer davalarda aynı hatayı yapmalarını önlemek için bu gibi nihai kararlar, Danıştay Başsavcısının kanun yararına temyiz yoluna başvurusu üzerine Danıştay dava dairesince incelenir. Kanun

yararına bozmayla hukuk düzeninde oluşan aykırılık giderilerek yürürlükteki hukuka aykırı olarak kesinleşen idari yargı kararlarının benzer uyuşmazlıklar için örnek oluşturması önlenir ve kanunun ülke genelinde uygulanmasında birlik sağlanır.³⁵⁰

Kanun yararına temyiz başvurusu, İYUK 48. maddedeki temyiz dilekçesi gibi hazırlanır ancak davanın taraflarına hukuki etkisi olmadığından taraflara tebliğ edilmez.³⁵¹

3.2.2. Kanun Yararına Temyize Konu Kararlar

Kanun yararına temyiz yoluna, bölge idare mahkemelerinin kararları ile ilk derece idari mahkemelerinin (idare ve vergi mahkemeleri ile Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak davaya baktıkları durumlarda Danıştay dava daireleri) temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşen kararlarına karşı başvurulabilir.³⁵²

Kanun yararına temyize başvurabilmek için kararın temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmesi ve bu kararın yürürlükteki hukuka aykırı olması gerekir.³⁵³

Kural olarak, bölge idare mahkemelerinin kararlarına karşı Danıştay'a temyiz yoluna başvurulamaz. Ancak, bölge idare mahkemelerinin itiraz

³⁴⁹ Sabri Coşkun – Müjgan Karyağdı, a.g.e., 2001, s.555.

³⁵⁰ Necip Bilge, **Medeni Yargılama Hukuku**, 1967, s.570.

³⁵¹ Ramazan Çağlayan, a.g.e., 2007, s.100.

³⁵² Ejder Yılmaz, a.g.e., 2003, s.400.

³⁵³ Zehra Odyakmaz, a.g.e., 1993, s.93.

incelemesinden geçtikten sonra kesinleşen kararlarına karşı kanun yararına temyiz yoluna başvurulabilir.³⁵⁴

Danıştay, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 51. maddesinde, idare mahkemelerince "kesin olarak verilen" kararların da kanun yararına temyiz olunacağına ilişkin açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte, kanun yararına bozmanın amaç ve işlevi dikkate alındığında idare mahkemesince verilen kesin kararların da kanun yararına temyiz olunabileceğine karar vermiştir.³⁵⁵ İlk

derece mahkemeleri ile Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararlar temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşirse, bu kararlara karşı kanun yararına temyiz yoluna başvurulabilir. İlk derece mahkemelerinin nihai kararları, henüz taraflara tebliğ edilmemiş veya tebliğ edilmekle beraber temyiz yoluna başvuru süresi geçmemiş ise, karar henüz kesinleşmediği için bu kararlara karşı kanun yararına temyiz yoluna başvurulamaz.³⁵⁶

İdare ve vergi mahkemelerince verilen kararlardan temyiz edilmeyerek kesinleşenler ile temyiz istemleri süre aşımı nedeniyle reddedilen davalar arasında kanun yararına bozma isteminde bulunma açısından fark yoktur. Çünkü, bu yola başvurulmasında temel kural kararın Danıştay'ca esastan incelenmeden kesinleşmiş olmasıdır.³⁵⁷

3.2.3. Kanun Yararına Temyiz Başvurusunda Yetki

Danıştay, bir kararı kendiliğinden kanun yararına temyiz yoluyla temyiz incelemesine tabi tutamaz. Bunun için, kanun yararına temyiz talebinde bulunulması gerekir.³⁵⁸ Kanun

yararına bozma istemi ile temyiz yoluna sadece, Danıştay Başsavcısı

³⁵⁴ Şeref Gözübüyük , Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.927.

³⁵⁵ Danıştay 10. Dairesi 7.11.2002 gün ve E:2002/6545, K:2002/4254 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007.

³⁵⁶ Kazım Yenice, Yüksel Esin, **a.g.e.**, 1983, s.734.

³⁵⁷ Şeref Gözübüyük , Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.927.

³⁵⁸ Şeref Gözübüyük , Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.926.

başvurabilir. Danıştay Başsavcısı, bu yola kendiliğinden veya ilgili bakanlığın göstereceği lüzum üzerine başvurabilir. Başsavcıya vekalet eden Danıştay üyesi de bu yola başvurabilir. Ancak, diğer savcıların Başsavcı adına bu yola başvurma yetkileri yoktur.³⁵⁹

Danıştay

Başsavcısı bu yetkisini, ya kendiliğinden kullanır ya da ilgili bakanlıkların gösterecekleri lüzum üzerine kullanır. İlgili bakanlıktan kasıt, davada taraf olan idarenin hiyerarşisi içinde bulunduğu bakanlık veya vesayet makamı olan bakanlık anlaşılmalıdır. İdare ve vergi mahkemeleri ile bölge idare mahkemeleri üzerinde gözetim ve denetim yetkisi bulunan Adalet Bakanlığı tüm kararlar yönünden ilgili bakanlık sayılabilir.³⁶⁰ Yine, mahalli idarelerle ilgili kararlar için İçişleri Bakanlığı'nı, kamu harcamaları ile ilgili kararlarda ise, Maliye Bakanlığı'nı ilgili bakanlık olarak kabul etmek mümkündür.

Kural olarak Danıştay Başsavcısının, ilgili bakanlığın göstereceği lüzum üzerine veya tarafların başvurusu ve yahut gerekli görmesi halinde dava dosyasını getirtir ve re'sen yapacağı inceleme sonucunda, kendi takdirine bağlı olarak, kanun yararına temyiz yoluna başvurabilir veya başvurmayabilir.

Buna karşın, Şeref Gözübüyük ve Güven Dinçer, ilgili bakanlığın istemi halinde Başsavcının kanun yararına başvurma zorunluluğunun olduğunu ileri sürmektedirler. Ancak, onlar da, usuli sebeplerle veya konuyla ilgili daha önce verilmiş Danıştay kararları sebebiyle Başsavcının bu yoldan imtina edebileceğini savunmaktadırlar.

3.2.4. Kanun Yararına Temyiz Başvurusunda Süre

Kanun yararına temyiz başvurusu belirli bir süreyle sınırlı değildir. Buna karşın, kamusal yarar ve güncel olan bir uygulama için başvuruda bulunulabileceği düşünülebilir. Yoksa, güncelliği kalmamış ve çok eski hukuki konular için bu yola başvurulamaması gerekmektedir. Zira, güncelliği

³⁵⁹ Kazım Yenice, Yüksel Esin, **a.g.e.**, 1983, s.735.

³⁶⁰ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.926.

kalmamış hukuki konulara ilişkin kararlara karşı kanun yararına bozma ile temyiz yoluna başvurulmasının bir yararı yoktur.³⁶¹

3.2.5.

Kanun Yararına Temyiz Sebepleri

Kanun

yararına temyiz sebebi, 2577 sayılı İYUK'un 51/1 maddesinde sadece, hukuka aykırılık olarak gösterilmiştir. Burada bahsedilen hukuka aykırılık, yürürlükte olan hukuka, yani pozitif hukuka aykırılık halidir.

Temyiz yolunda kabul edilen ve kanunda üç bent halinde düzenlenmiş olan temyiz sebepleri, kanun yararına temyiz yolunda da geçerlidir. Ancak, kanun yararına temyizde yapılan inceleme bir istinaf incelemesi değil, sadece temyiz incelemesidir. Bu nedenle, maddi olaylara dayanılarak kanun yararına temyiz incelemesi yapılamaz. Çünkü, kanun yararına temyiz incelemesinde somut maddi olay denetimi değil, tarafların hukuki durumlarını etkilemeyen soyut bir hukuki denetim yapılır. Dolayısıyla, ilk derece mahkemesinin yaptığı maddi olay değerlendirmesi doğru kabul edilir.³⁶²

Danıştay bir kararında, kanun yararına bozma sebeplerinin, kanunda temyiz sebepleri kadar geniş bir şekilde düzenlenmediğini temyiz sebepleri arasında yer alan (hukuka aykırılık) kanun yararına bozmada tek sebep olarak kabul edildiğini, bu durumda, yargılamada usul hükümlerine riayet edilmemiş olmasının, ancak hukuka aykırı bir sonucun karar haline gelmesinde, kanun yararına bozma sebebi olduğunu yoksa mücerret usul hükümlerine uyulmamış olmasının tek başına kanun yararına bozma sebebi olarak yeterli olmadığını belirtmiştir.³⁶³

Danıştay 6. Dairesi ise, davanın görev yönünden reddine karar verilmesi gerektiğinden idare mahkemesince idari yargının görev alanına girmeyen bir konuya ilişkin olarak iptal kararı verilmesi açıkça hukuka aykırı

³⁶¹ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.927.

³⁶² Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s.926.

³⁶³ Danıştay 4. Dairesi 15.6.1984 gün ve E:1984/1396, K:1984/2870 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007.

bularak idare mahkemesi kararının kanun yararına ve hükmün hukuki sonuçlarına etkili olmamak üzere bozulmasına karar vermiştir.³⁶⁴

Danıştay 5. Dairesi, davacının, davaya ait dilekçede duruşma yapılması istediği halde mahkemece duruşma yapılmadan karar verildiği ve bu kararın taraflarca temyiz edilmeyerek kesinleşmiş olduğu anlaşıldığından Danıştay Başsavcılığının kanun yararına temyiz isteminin kabulüne, anılan kararın kanun yararına ve hükmün sonuçlarına etkili olmamak koşulu ile bozulmasına karar vermiştir.³⁶⁵

3.2.6. Kanun Yararına Temyiz Başvurusunun Sonuçları

Kanun yararına temyiz talebi, görevli Danıştay dava dairesince incelenir. Bu talep yerinde görülürse, Danıştay dava dairesi, ilk derece mahkemesinin nihai kararını bozar. Bu karar, temyiz edilmemek suretiyle kesinleşen ilk derece mahkemesi kararı üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildir. Bozma kararına karşın, lehine karar verilen taraf, kararın sonuçlarından yararlanmaya devam eder. Kanun yararına bozma kararı üzerine, kararı veren ilk derece mahkemesince davaya yeniden bakılmaz.

Kanun yararına bozma talebinin reddi durumunda, Başsavcı tarafından karar düzeltme yoluna başvurulamaz, yargılamanın yenilenmesi istenilemez.³⁶⁶ Kanun yararına bozma incelemesinde, yürütmenin durdurulması istenemez. Zira, yürütmenin durdurulması kararının, ne mahkeme kararına ne de tarafların hukuki durumuna bir etkisi vardır.

³⁶⁴ Danıştay 6. Dairesi, 15.11.1995 tarih ve E:1995/6502, K:1995/4568 sayılı karar, Resmi Gazete, 17.2.1996 tarih ve 22557 sayı, Ramazan Çağlayan, **a.g.e.**, 2007, s.101.

³⁶⁵ Danıştay 5. D., 2.3.1993 tarih ve E:1991/1855, K:1993/975 s.k., Resmi Gazete, 6.5.1993 tarih ve 21573 sayı, Şeref Gözübüyük – Güven Dinçer, **a.g.e.**, 2001, s. 624.

³⁶⁶ Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **a.g.e.**, s.927.

Bozma kararının bir örneği ilgili bakanlığa gönderilir ve karar Resmi Gazete'de yayımlanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ YARGISINDA YER ALAN KANUN YOLLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ ve VERGİ YARGISINDAKİ KANUN YOLLARININ GENEL HUKUKTAKİ KANUN YOLLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI

1.VERGİ YARGISINDAKİ KANUN YOLLARI UYGULAMASINDA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. Olağan

Kanun Yollarının Değerlendirilmesi

1.1.1. İtiraz Kanun Yolunun Değerlendirilmesi

İdari yargıda ilk derece mahkemeleri olan idare ve vergi mahkemeleri, 20.01.1982 yılında yayınlanıp yürürlüğe giren 06.01.1982 gün ve 2576 sayılı Bölge İdare, İdare ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun'la kurulmuş ve bu mahkemeler 20.07.1982 tarihinde yurt çapında faaliyete başlamıştır. Bu düzenlemeye göre, idare ve vergi mahkemelerinde tek hakimle verilen kararlara karşı itiraz mercii olan bölge idare mahkemeleri de göreve başlamıştır. Türk hukuk

sisteminde yer alan idari yargı organlarından bölge idare mahkemeleri, yüksek içtihat mahkemesi olan Danıştay'la ilk derece mahkemesi dediğimiz idare ve vergi mahkemeleri arasında yer alan bir mahkemedir.³⁶⁷

İki dereceli yargı sisteminin gereği olarak, idare ve vergi mahkemelerinde tek hakimle verilen nihai kararlar ile kanunda sayılan konularda kurul halinde verilen bazı kararlara karşı bölge idare mahkemesine itiraz, bunun dışındaki kurul halinde verilen kararlara karşı Danıştay'a temyize gidilebilmektedir. 2577 sayılı İYUK'ta yer alan bu düzenlemelere göre bölge idare mahkemelerinin kararları ile ilgili iki sorunla karşılaşmaktadır. Birincisi,

³⁶⁷ Selçuk Hondu, **Bölge İdare Mahkemelerinin Oluşumu ile İlgili Sorunlar**, 1.Ulusal İdare

kararları kesin olan bölge idare mahkemelerinin birbirine aykırı kararları hakkında içtihatların birleştirilmesi yönünde yasal düzenlemenin olmayışı.

İkincisi ise, bölge idare mahkemelerinin itiraz üzerine verdikleri bozma kararlarının kesin olması, ilk derece kararını veren idare ve vergi mahkemelerinin veya hakimlerinin bu bozma kararlarına karşı ısrar hakkının bulunmayışı.

Danıştay dava daireleri arasında aynı konuda birbirine aykırı kararlar verilmesi halinde Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu tarafından daireler arasında oluşan içtihat farklılıkları giderildiği halde, Türkiye'nin bir çok ilinde bulunan bölge idare mahkemelerinin birbirine aykırı kararları hakkında oluşan farklılığı giderecek yönde yasal düzenleme bulunmamaktadır. Diğer taraftan, idare ve vergi mahkemelerinin kararlarının temyizi sonucu Danıştay'ca verilen bozma kararlarına karşı, idare ve vergi mahkemelerinin bozmaya uymama veya ısrar hakkı olduğu halde, bölge idare mahkemelerinin itiraz üzerine verdiği bozma kararları kesindir ve ilk derece mahkemelerin veya hakimlerin bu kararlara karşı ısrar hakkı yoktur.³⁶⁸

Bölge idare mahkemelerinin bozma kararlarına karşı mahkemelerin ısrar hakkının olmaması bariz bir hiyerarşi çelişkisi, eşitsizlik, mevcut hukuk sistemine uyarsızlık oluşturduğu gibi, gerek taraflar açısından gerekse hakimler açısından haksızlık oluşturmaktadır. Oysa ilk derecede yapılan yargılamanın etkinliği ve iki dereceli yargılama sisteminin gereği bakımından ısrar hakkı tanınması gereklidir . Diğer taraftan, ilk derece mahkemesinde karar veren hakimlerin, itiraz edilen her dosyada ilgili bölge idare mahkemesinden not aldıkları düşünüldüğünde bozma kararlarına karşı tanınacak ısrar hakkının, hakimlerin özlük işlemleri açısından da çok önemli olduğu sonucuna varılmaktadır.³⁶⁹

Hukuku Kongresi, 1. Kitap, Danıştay Yayını, No:53, Ankara, 1991, s.397.

³⁶⁸ Zuhâl Bereket, “İdari Yargılama Usulü Açısından İstinaf ve Kabulü Sorunu”

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 16.Mayıs.2007.

³⁶⁹ Ertan Aliefendioğlu, “İdari Yargıda İki Sorun”

Bölge idare mahkemesi kararlarının kesin olması ve bölge idare mahkemelerinin kendileri ya da birbirlerince verilen aykırı kararlar arasında içtihatların birleştirilmesi gibi bir düzenleme olmaması nedeniyle karar birliği sağlanamaması sonucu, bölge idare mahkemelerince aynı konuda farklı kararların, birbiriyle ve hatta Danıştay kararlarıyla çelişen haliyle kesinleşmesi sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu da aynı konuda farklı uygulamaların ortaya çıkması sonucunu doğurmaktadır. Böyle bir durum ise, genellik, eşitlik ve adalet ilkeleri ile bağdaşmadığı gibi mahkemelerin saygınlığını ve güvenilirliğini zedelemektedir.

Bunun yanında aynı kişi tarafından bölge idare mahkemesi ve Danıştay'da aynı zamanda ve aynı konuda açılan davalarda farklı kararlar verildiği de görülmektedir. Ayrıca, Danıştay'da dava dairelerinin aynı konudaki farklı kararları birleştirilip aykırılık giderildiği halde, bölge idare mahkemesi kararları hakkında içtihatların birleştirilmesi yolunun bulunmaması mevcut düzenleme bakımından boşluk oluşturmaktadır. Bölge idare mahkemelerinin aynı konuda verecekleri kararlar arasında ortaya çıkabilecek birbirine aykırılık veya Danıştay içtihatlarına aykırılık halinde bu aykırılığın giderilmesi için, somut ve yasal bir önlem olarak Danıştay Başsavcısına konu ile ilgili Danıştay dairesi nezdinde bu kararı temyiz etme imkanı verilebilir.³⁷⁰

1.1.2. Temyiz Kanun Yolu ve Değerlendirilmesi

Danıştay, 1868 yılında Fransız idari yargı sisteminden esinlenerek, Fransız Danıştay'ı örnek alınarak kurulmuştur.³⁷¹

2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 1. maddesinde belirtildiği üzere Danıştay, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sı ile görevlendirilmiş Yüksek İdare Mahkemesi, danışma ve inceleme merciidir. 1982

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 9.Eylül.2007.

³⁷⁰ Nuri Alan, “İdari yargının Sorunları ve Çözüm Önerileri”

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 16.Mayıs.2007.

Orhun Yet, “İdari yargıda Yapısal Değişim”

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 16.Mayıs.2007.

³⁷¹ Erol Çırakman, “Danıştay’ın 130.Yılı”, *Yaklaşım Dergisi*, Y.6, S.66, s.9.

Anayasası'nın 155. maddesinde ise; "Danıştay, idari mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunda gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar" denilmek suretiyle yüksek mahkemeler arasında yer alan Danıştay'ın hem ilk derece idari yargı yerlerince verilen, hem de kendisinin ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararların temyiz mercii olduğu belirtilmiştir.³⁷²

1924 ve 1961 Anayasaları gereğince, Danıştay'ın yapısı ve idari yargılama esasları, 1927'de 669 sayılı, 1938'de 3546 sayılı, 1964'te 521 sayılı Kanun'la düzenlenmiştir. 1982 Anayasa'sından sonra ise Danıştay 2575 sayılı, İdari mahkemeler 2576 sayılı, İdari Yargılama Usulü de 2577 sayılı Kanun'la düzenlenmiştir. Bu süreç içerisinde, başlangıçta idari ve istişari görevi daha etkin olan Danıştay'ın idari görevlerinin azaldığı, yüksek idare mahkemesi hüviyetinin genişleyip önem kazandığı görülmüştür. Kuruluşundan, 1971 yılına kadar yapılan yasal düzenlemelerin sürekli yargısal denetimin kapsamını genişletmeye ve işlerliğini artırmaya yönelik olduğu, bu tarihten sonra yapılan düzenlemelerde ise bu eğilim sürmekle beraber, Anayasal değişikliklerde denetimin sınırlandırılmasına ilişkin düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Bütün bu düzenlemeler sonucunda bugün etkin bir idari yargı yapısı oluşturulduğu söylenebilir mi?³⁷³

İdari yargının tam etkinliğe sahip olduğunu söyleyebilmek için sistemin varoluş sebebine uygun çalışması gerekir. Bu da idari yargıdan beklenen yararın eksiksiz sağlanması ile olabilir. Ancak idari yargı bugünkü yasal çerçevesi ve işleyişi içinde ele alındığında bunun rahatlıkla söylenmesi mümkün değildir.³⁷⁴

Başta yargının müşterek ve bitmeyen derdi iş yüküdür. Yargının belli kesiminde, yüksek mahkemelerin belli dairelerinde mevcut dosya sayısı normal çalışma ile eritilemeyecek sayılara ulaşmıştır; adaleti biraz hızlandırmak için olağanüstü çalışmak gerekmektedir. Özellikle yüksek

³⁷² Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.71.

³⁷³ Orhun Yet, **a.g.m.** (Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 16.Mayıs.2007.

³⁷⁴ Orhun Yet, "İdari Yargının Etkinliğine İlişkin Sorunlar"

mahkemelerde daha belirgin olan iş yoğunluğu bazen yargıcın özel yaşamını etkilemekte; zaman zaman da sağlığını tehdit eden noktalara kadar varmakta; ve yüksek mahkemelerin “içtihat mahkemesi” olarak çalışmasında en büyük engellerden biri durumuna gelmektedir.³⁷⁵ Yargıda

ilke, kuşkusuz Anayasa’da ifade edildiği gibi mümkün olan süratle davaların sonuçlandırılmasıdır. Ancak yargılama süreci her uyuşmazlığın niteliğine ve bu süreçte uygulanan işlemlere göre farklılık göstermektedir. Kabul etmek gerekir ki, Türkiye’de her derecedeki mahkemeler çok ağır bir iş yükünün altındadır ve bu yükü hafifletmek için değişik çalışmalar yapılmasına karşın sonuç alınamamakta ve yasada öngörülen süreler zorunlu olarak aşılmaktadır.³⁷⁶ Davaların kısa sürede

sonuçlandırılması yargının etkinliğinin önemli bir boyutunu teşkil eder. Davaların sonuçlarının uzaması, dava konusu edilen işlemin devamlılığı üzerinde doğan belirsizlik nedeniyle kamu hizmetinin sağlıklı yürütülmesini engellemekte, çoğu zaman da davacıların aktüel menfaatinin ortadan kalkması sonucunu doğurduğundan verilen kararların etkinliğini azaltır.³⁷⁷

Danıştay’ın öncelikle iş yükünün hafifletilerek, içtihat mahkemesi olarak çalışabilecek duruma getirilmesi zorunludur. Danıştay’ın yüksek mahkeme olarak işlevi idare hukuku kaynakları arasında önemli yeri olan içtihat yaratmaktır. Yüksek mahkemelerde, bu görevin yerine gelebilmesi, iş hacminin alt derece mahkemelere kıyasen az olmasını gerektirir. Danıştay’daki dosyaların sonuçlandırılma sürecinin uzun olması, temyize giden dosyaların mahkemelere dönmesini ve davaların kesin olarak sonuçlandırılmasını geciktirmektedir.³⁷⁸ Danıştay’daki iş artışının

önlenmesi için doktrinde değişik görüşler yer almaktadır:

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 16.Mayıs.2007.

³⁷⁵ Nuri Alan, **a.g.m.**

³⁷⁶ Nuri Alan, **a.g.m.**

³⁷⁷ Orhun Yet, **a.g.m.**

³⁷⁸ Orhun Yet, “**İdari Yargıda Yapısal Değişim**”

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 16.Mayıs.2007.

Hukuk eğitiminde reform gerekliliğinden başlayarak, idarenin yapısal ve işleyiş bozukluklarının giderilmesi, etkili bir usul yasasının yürürlüğe konulması; kanun tasarılarının Danıştay incelemesine sunulması, böylece ilgili yasaların daha açık ve anlaşılır hale getirilerek bu yasadan doğan uyuşmazlıkların en aza indirilmesi.³⁷⁹ İdari yargıda da, istinaf mahkemelerinin kurulması ya da istinaf mahkemeleri kurulması yerine mevcut bölge idare mahkemelerine istinaf yetkisi verilmesi. (pratik ve ihtiyaca daha uygun olacaktır.)³⁸⁰ Daha süratli çalışmayı mümkün kılacak usul yasasının hazırlanması.³⁸¹ Kanun yollarına başvurmayı ve itirazları azaltmak üzere bir yandan idari yargıda görev alan kişileri hizmet içinde eğiterek daha nitelikli yargı hizmeti ortaya konması, diğer yandan da idarenin emsal teşkil eden idari yargı kararlarını göz önünde bulundurarak uygulamasını değiştirmesi veya uygulamasını düzeltmesinin sağlanması.³⁸² Danıştay Kanunu'nun 24. maddesinin kapsamının daraltılması.³⁸³ Bu durum kanunda yazılı işleri birinci derecede gören dava dairelerini, diğer yandan temyiz incelemesine katılan diğer daireleri rahatlatacaktır. Sonuçta vergi ve idare mahkemelerinin göreceği dava sayısı artacaktır. Ancak idari yargıda bu görevi yüklenecek yeni mahkemeler kurulması gerekirse bunu sağlayacak sayıda hakim de olması gerekecektir.³⁸⁴ Danıştay Kanunu'nun 24. maddenin kapsamının daraltılması ilk derecede incelenecek dava sayısını azaltmakla birlikte, Danıştay'da birikmiş işlerin bir an önce çözümlenmesinde etkili olmayacaktır. Bunun için de Danıştay Kanunu'na eklenecek geçici bir

³⁷⁹ Nuri Alan, **a.g.m.**, s.20.

³⁸⁰ Zuhale Bereket, **a.g.m.**, Ahmet Başpınar, “İdari Yargıda Makul Süre İçin Öneriler” (Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 16.Mayıs.2007.

³⁸¹ Ahmet Başpınar, **a.g.m.**

³⁸² Nuri Alan, **a.g.m.**, s.20.

³⁸³ Orhun Yet, “İlk Derece Mahkemelerinin Kuruluşunun 17.Yılında İdari Yargının Sorunları ve Çözüm Önerileri”, (Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 16.Mayıs.2007

Ahmet Başpınar, **a.g.m.**

³⁸⁴ Nuri Alan, **a.g.m.**, s.21.

madde ile belli süre için kurullar oluşturulmalı ve bunlara daire görevinde olan bazı davaları nihai olarak çözümlene yetkisi verilmeli.³⁸⁵

Danıştay'ın daire sayısının artırılması,³⁸⁶

Tek hakimle görülecek davaların sayısının³⁸⁷ ve bölge idare mahkemelerinin yetkilerinin artırılması,³⁸⁸ Temyizen görülecek davaların sınırlandırılması,³⁸⁹ İdari yargının denetim alanının sınırlandırılması,³⁹⁰ Sait Güran ise Danıştay'ın iş yükünü azaltmak için takdiri temyizi öngörmüştür. Bu sistemde temyiz bir hak değildir. Tamamen yüksek mahkemenin takdirine kalmış bir imkandır. Sait Güran, temyiz sebebinin tamamen kamu yararını ilgilendiren bir husus olması halinde kabulünü, tarafların kişisel menfaatine ilişkin olması halinde ise karar yanlış olsa dahi reddini öngörmektedir.³⁹¹

Vergi uyuşmazlıklarında öncelikle, vergi ödevlileri ve vergi idaresi arasında çıkan sorunların barışçıl yollarla çözümlenmesine yönelik kurum ve kurulların yaygınlaştırılması ve bu imkanlardan yararlanmanın kolaylaştırılması yoluna gidilmesi.

Ancak yapılacak söz konusu düzenlemelerle Danıştay'a temyizen intikal eden işlerin sayısını azaltmanın, Danıştay'ın idari yargı üzerinde etkinliğini yitireceği endişesini de beraberinde getirebilir. Hukukun belirlenmesinde Danıştay'ın etkin olması her uyuşmazlığın Danıştay'dan geçmesine bağlı değildir. Önemli olan Danıştay içtihatlarının esas alındığı, Danıştay'ın içtihat mahkemesi konumuna geldiği bir yapının kurulmasıdır.³⁹²

Ayrıca Danıştay İdare ve Vergi Dava Daireleri Kurullarının kendi kararları arasındaki içtihat farklılığını giderebilmek için, Danıştay dava

³⁸⁵ Nuri Alan, **a.g.m.**, s.22.

³⁸⁶ Orhun Yet, “İdari yargıda Yapısal Değişim”

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 16.Mayıs.2007, Zuhale Bereket, **a.g.m.**

³⁸⁷ Nuri Alan, **a.g.m.**, s.23.

³⁸⁸ Zuhale Bereket, **a.g.m.**

³⁸⁹ Zuhale Bereket, **a.g.m.**

³⁹⁰ Zuhale Bereket, **a.g.m.**

³⁹¹ Ahmet Başpınar, **a.g.m.**, Zuhale Bereket, **a.g.m.**

daireleri genel kurulunun yapısı değiştirilerek belli kişilerden oluşan sabit bir kurul haline getirilebilir.³⁹³ Oluşturulacak sabit kurulun kararlarda görüş birliği ve istikrar sağlayacağı hali hazırdaki uygulamaya göre aşıkardır.

1.1.2.1. Temyiz ve İtiraz Arasındaki Farklar

Temyiz sadece hukuki meseleye ilişkin uyuşmazlıkları çözmek için başvuru olan bir yoldur. Bu yolla işin maddi yönü inceleme konusu yapılamaz. İtirazın, temyizın şekil ve usullerine tabi olması şekli bir benzerlik sağlar. İtiraz incelemesinde bölge idare mahkemesi mahkeme kararını maddi yönden inceleyerek esas hakkında karar verir. Ancak temyizde maddi mesele incelenmeden sadece hukukilik denetimi yapılır . Aralarındaki bu nitelik farkı itirazı temyizden ayıran başlıca etkindir.³⁹⁴ İtiraz; idare ve vergi mahkemelerinin tek yargıçla verdikleri nihai kararla, kurul olarak verdikleri ve sayma yolu ile 2577 sayılı İYUK'un değişik 45. maddesinde belirtilen nihai kararlarına karşı başvuru olan olağan bir kanun yoludur. Temyiz ise idare ve vergi mahkemelerinin kurul halinde verdikleri kararlara karşı gidilen olağan kanun yoludur. İtiraz başvurusunu, bölge idare mahkemesi, temyiz başvurusunu ise Danıştay inceler. Temyizde bozulan mahkeme kararı, yeni bir karar verilmek üzere mahkemeye geri gönderilir. İtirazda ise uyuşmazlık esastan çözüldüğü için mahkemeye gönderme söz konusu olmaz. Bölge idare mahkemesinin itiraz üzerine verdiği kararlar kesindir. İdare veya vergi mahkemesinin eski kararlarında ısrar etme hakkı yoktur. Ancak Danıştay'ın temyiz incelemesi sonucu verdiği bozma kararlarına mahkemelerin uyma zorunluluğu olmadığı gibi, daha önce verdikleri kararlarda ısrar edebilirler.

1.1.2.2. İtiraz ve İstinaf Arasındaki Fark

³⁹² Orhun Yet, **a.g.m.**

³⁹³ Nuri Alan, **a.g.m.**, s.23.

³⁹⁴ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.38-39.

İtiraz ve istinaf arasındaki fark, istinaf üzerine verilen kararların kesin olmayıp temyize tabi olması, itiraz üzerine verilen kararların ise kesin olup bu kararlar için temyiz yolunun kapalı olmasıdır. Çünkü idari yargıda itiraz üzerine verilen kararlar kesin olduğu halde, istinaf üzerine verilen onama kararı veya davanın tekrar görülerek yapılan soruşturma ve inceleme sonucu alınan yeni karar kesin değildir, sadece hukuki yönden de olsa temyiz edilebilir. Bu bakımdan itiraz istinaftan farklıdır.³⁹⁵

1.1.2.3. Temyiz

ve İstinaf Arasındaki Farklar

İnceleme konusu karar üzerindeki denetimin kapsamı açısından kanun yolları istinaf ve temyiz yolu olmak üzere ikiye ayrılır. İstinaf yolu,³⁹⁶ olağan kanun yollarından birisidir. Kelime anlamı olarak istinaf, yeniden başlamadır. Yargılama hukuku açısından ise, ilk derece mahkemesinin nihai kararı için bir üst mahkemeye başvurarak kararın değiştirilmesini isteme anlamına gelmektedir. İstinafa ilgili farklı tanımlar yapılmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

İstinaf; davaya ilk defa bakan mahkemenin verdiği nihai kararın, yani yaptığı maddi tespitler ve bunlara bağladığı hukuki sonuçlar ile uyguladığı muhakeme hukuku kuralları, bir başka ve üst yetkili mahkeme tarafından öğrenme muhakemesi yapılarak kontrol edilmesi ve gereken hallerde son kararın ıslah edilmesine yönelik muhakemeye denir.³⁹⁷

İstinaf mahkemeleri, “gerçek anlamda adaletin teminatı olan ikinci derece yargı organlarıdır.”³⁹⁸

İstinafta da, her kanun yolunda olduğu gibi, önceden yapılan bir yargılama vardır. Ancak, istinaftan bahsedebilmek için, önceki yargılamanın

³⁹⁵ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.38-39.

³⁹⁶ İstinaf hakkında daha fazla bilgi için bkz. Naci ŞENSOY, “İstinaf”, İHFM., C. 12, S. 4, 1946, s. 1058-1072.

³⁹⁷ Feridun Yenisey, **Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf ve Tekrar Kabul Sorunu**, İstanbul, 1979, Fakülteler Matbaası, s. 4 .

³⁹⁸ Şeref Gözübüyük, “Batı Avrupa İstinaf Mahkemeleri ve Türkiye’imiz”, **Adalet Dergisi**, Ocak 1995, Y.46, S.1, s.432.

tamamlanması, yani, nihai kararın verilerek uyuşmazlığın çözülmüş olması gerekir. İstinaf, bu nihai kararın, hukuki veya maddi sebeplerle kaldırılarak, yeniden bir nihai karar verilmesi için açılan bir kanun yolu davasının ve bu dava üzerine yapılan yargılamanın adıdır. Görülüyor ki istinaf, nihai karardaki hukuka aykırılığı ıslah yöntemi ile gideren bir kanun yoludur.³⁹⁹

İstinaf yargılamasını yapacak olan mahkeme, nihai kararın verilmesi aşamasında yapılan maddi olayların tespitinde hata bulursa, ilk derece mahkemesinin verdiği hükümlerle bağlı olmaksızın, delillerle yüz yüze gelerek, maddi olayları yeniden araştırarak, keşif ve bilirkişi incelemesi yaparak, maddi olayların tespitini bizzat kendisi yapabilecektir. Buna bağlı olarak, maddi olaya uygulanacak hukuk kurallarını tespit edebilecek ve uygulayabilecektir. İstinaf mercii yaptığı inceleme sonucunda, ilk derece mahkemesinin nihai kararının usul ve yasaya ve maddi olaylara uygun olduğunu tespit ederse, kararı onayacaktır. Buna karşın, ilk derece mahkemesinin kararının usul ve yasaya ve maddi olaylara uygun olmadığını tespit ederse, hükmü ıslah ederek yargılamayı bizzat yaparak doğru kararı kendisi verebilecektir.

İstinaf hakkındaki bu açıklamalardan sonra, istinaf ile temyiz yolu arasındaki benzerliklerden bazıları şunlardır; her iki kanun yoluna da ilk derece mahkemelerinin nihai kararlarına karşı başvurulabilir. Bu yollara, mahkemelerin ara kararlarına karşı başvurulamaz. Diğer bir benzerlikte, her iki kanun yolu incelemesinin de, nihai kararı veren ilk derece mahkemesinden daha üst dereceli bir mahkemede yapılmasıdır.

Bu benzerlikler yanında istinaf ile temyiz arasında önemli farklılıklar da bulunmaktadır. Bu farklılıkları şu şekilde belirtebiliriz; ilk derece mahkemesi maddi olaya uygulanacak kanun hükmünü belirlemede ve hükmün açıklanmasında yanılabilirliği gibi, maddi olayları değerlendirirken de hata yapabilir. İstinafta, ilk derece mahkemesinin nihai kararını verirken yapmış olduğu ve hukuk kurallarının uygulanmasından doğan hatalardan başka, maddi olayların tespitine ilişkin olan hatalar da incelenir. Bu nedenle istinaf

³⁹⁹ Nurullah Kunter, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9. Baskı, İstanbul, 1989, s.1042.

mahkemesine ikinci derece bir hadise mahkemesi denilebilir. Orada maddi olaylar yeniden ele alınır, araştırma ve yargılama aşamaları ilk derece mahkemesinde olduğu gibi yeniden cereyan eder.

İstinafta, temyizden farklı olarak verilen kararın hatalı olup olmadığının yanında taraflarca ileri sürülen yeni deliller ve olaylarla birlikte işin esası da incelenir.⁴⁰⁰ Buna karşın temyiz yolunda ise, ilk derece mahkemesinin olayları değerlendirmesine bakılmaz, yani temyiz mercileri maddi olayları yeniden değerlendirmez, mahkeme kararını sadece hukuka uygunluk bakımından denetler. Temyiz mercisinin asıl hedefi hukuk uygulamasında birliği sağlamaktır.⁴⁰¹ İstinaf

mahkemesi, yaptığı inceleme sonucunda ilk derece mahkemesinin nihai kararının doğru olmadığını tespit ederse, gerekli incelemeleri yaparak uyuşmazlığın esası hakkında da karar verebilir. Temyiz yolunda ise, kararın hukuka uygun olmadığı tespit edilirse, karar bozularak yeniden karar vermesi için dosya ilk derece mahkemesine geri gönderilir. Temyiz mercii uyuşmazlığın esası hakkında kendisi karar veremez.

Temyiz yolunda milli karar ahenginin sağlanması amaçlandığı için temyiz, istinafa nazaran daha geniş etki alanına sahip bir kanun yoludur.

Temyiz yolunda, hukuk uygulamasında birliğin sağlanarak kamu yararına hizmet etme amacına üstünlük tanınmıştır. Buna karşın istinafta, hukuk kurallarının yanı sıra maddi olayların tespit işlemlerinin de kontrol edilmesi, taraf yararının üstün tutulduğu izlenimini vermektedir.

Temyiz mercii, ilk derece mahkemeleri veya istinaf mahkemeleri gibi, bir olay, tahkikat ve yargılama mahkemesi değildir. Bilindiği gibi alt derece mahkemeleri ile temyiz mercii arasında yer alan istinaf mahkemelerinde, ilk derece mahkemeleri tarafından verilen hükümlerin sadece hukuka aykırı olup olmadığı incelenmemekte, ayrıca uyuşmazlığın taraflarınca davaya ait yeni olaylar ve deliller de ileri sürülebilmektedir. İstinaf mahkemelerinde, uyuşmazlığın tarafları, ilk derece mahkemelerinin inceleme ve yargılama

⁴⁰⁰ Uzdem Akyüz, **Temyiz Davaları ve Diğer İdari Davalardan Farklılıkları ile Sonuçları**, İdare Hukuku ve İdari Yargı ile İlgili İncelemeler III., Danıştay Yayınları, s.20.

aşamasında kullanmadıkları delilleri ileri sürerek değerlendirilmesini istemek olanağına sahiptirler.⁴⁰²

Hukuk devletinde yargının iki dereceli olması gereği, yani, alt derece mahkemeleri ve süzgeç denetimi gören istinaf ve temyiz organlarının olması denetimin olgunluğu açısından gereklidir.⁴⁰³

Ayrıca temyiz ve istinaf kanun yolları arasında bir diğer fark da; istinaf başvuru dilekçesinde istinaf nedenlerinin gösterilmemiş olması inceleme yapılmasına engel olmazken, temyiz dilekçesinde temyiz nedenlerinin gösterilmesi mecburidir.

1.1.3. Karar Düzeltme

Kanun Yolunun Değerlendirilmesi

Karar düzeltme, daha önceki bölümde de tanımlandığı üzere Danıştay'ın temyiz incelemesi sonucu verdiği kararlar ile bölge idare mahkemesinin itiraz üzerine verdiği kararların, bu kararı veren mahkemece bir defa daha hukuka uygunluk bakımından yasada düzenlenen sebeplerle incelenmesidir. Yani karar düzeltme talepleri daha önceki kararı veren yargı organınca incelenmektedir. Bu haliyle karar düzeltme, teknik anlamda olağan kanun yolu şartı olan üst mercie müracaat şartını taşımamaktadır. Böyle olunca da kanun yoluna başvurudan amaçlanan gaye gerçekleştirilememekte, davaların çözümü gereksiz yere uzamakta, zaten iş yükü çok fazla olan temyiz merciinin işi artırılarak temyiz merciine olan güven sarsılmaktadır. Sonuçta, karar düzeltme kanun yolundan beklenen amaç gerçekleşmemektedir.

Bu nedenle temyiz incelemesinin devamı niteliğinde olan⁴⁰⁴ karar düzeltme kanun yolunun usul kanunlarından çıkarılması yönünde görüşler olduğu gibi bu yolun revize edilerek her halde hukuk sisteminde yer alması gerektiği yönünde görüşler de vardır. Karar

düzeltilme sebeplerinden olan; kararın usul ve yasaya aykırı olması

⁴⁰¹ Necip Bilge, **a.g.e.**, 1965, s. 474 .

⁴⁰² Sabri Şakir Ansay, **Hukuk Yargılama Usulleri**, Ankara, 1957, s.336.

⁴⁰³ İl Han Özay, **a.g.e.**, 1996, s.689.

⁴⁰⁴ Yavuz Alangoya, **a.g.e.**, s.68.

durumunun karar düzeltme sebeplerinin sınırlı olması ilkesiyle çeliştiği burada kullanılan “kanun” ifadesinden tüm hukuk kurallarına aykırılık olarak anlaşıldığı, bu yönüyle karar düzeltme sebeplerinin kanunda belirtilenlerle sınırlı olması ilkesinin aşıldığı şeklinde eleştiriler yapılmaktadır. Ancak bu eleştiriler karar düzeltme incelemesi yapan yargı yerlerinin dilekçeden anlaşılan sebepler yönünden inceleme yapabilmesi ve bu sebepler dışında ileri sürülmeyen sebepleri dikkate alamaması karşısında yersiz kalmaktadır.

İYUK 53. maddenin 2. fıkrasında, İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarının, kararın düzeltilmesi isteminde ileri sürülen sebeplerle bağlı olduğu hususu düzenlenmiştir. Kanunda düzeltme istemi sadece ileri sürülen sebeplerle sınırlı tutulduğundan, düzeltme dilekçesi üzerine yeniden inceleme yapan yargı yeri ileri sürülmeyen bir sebepten dolayı kanuna ve hukuka aykırılık saptamış olsa dahi ileri sürülmeyen sebepten dolayı kararın düzeltilmesine karar veremeyecektir.

Ancak burada önemli olan husus, “ileri sürülen sebeplerle bağlı olma” tabirinden neyin anlaşılacağıdır. Acaba bu tabirden Danıştay dairesinin ya da kurulun, yalnızca, düzeltme isteminde bulunanın düzeltme dilekçesinde öne sürdüğü sebebin kanunda sayılan sebeplerden olup olmadığını araştırması halini mi, yoksa hem bu hali, hem de isteğin kabul edilerek ilk kararın kaldırılması durumunda incelemenin “kamu düzeni”ne ilişkin hususları da kapsayacak şekilde yeniden yapılması halini mi anlamak gerekir? Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu , düzeltme isteminin kabul edilmesi sonucu işin esasının incelenmesi sırasında, incelemenin, düzeltme isteminde ileri sürülen sebeple bağlı kalınmayarak yapılacağını ve bu durumda kamu düzenine ilişkin konuların da (süre, görev, yetki gibi) re’sen incelenmesi gerektiğini kabul etmiştir.⁴⁰⁵

Bu durumda, 2575 sayılı Danıştay Kanunu m. 40/4’e göre, İçtihatları Birleştirme Kurulu kararlarına, Danıştay daire ve kurulları ile idari mahkemeler ve idare uymak zorunda oldukları cihetle, Danıştay dairesi veya kurulu düzeltme isteğini kabul ederek eski kararını kaldırması durumunda artık düzeltme istemindeki

⁴⁰⁵ Danıştay İBK 24.02.1973 gün ve E:1970/1, K:1973/1 sayılı kararı

sebeple bağılı olmaksızın dosyayı (davayı) kamu düzenini ilgilendiren konular yönünden de ele alarak yeni bir karar verebilecektir.

Yargı kararlarında kanundaki açık hüküm gereği temyize ve itiraza katılma suretiyle başvuru hususunda görüş birliği sağlanmışken karar düzeltmeye katılma suretiyle kararın düzeltilmesinin istenip istenemeyeceği hususunda Danıştay daireleri arasında görüş birliği bulunmamaktadır.⁴⁰⁶ Danıştay 5. Dairesi, Danıştay Dava Daireleri ile İdari veya Vergi Dava Daireleri Genel Kurullarından verilen kararlara karşı taraflardan birisinin kararın düzeltilmesini istemesi halinde diğer tarafın, bu yoldaki dilekçenin kendisine tebliği üzerine kararın kendisine tebliğ tarihine göre on beş günlük sürenin geçirilmemiş olması halinde karar düzeltme isteyebileceğini belirtmiştir.⁴⁰⁷

Ayrıca Danıştay'ın içtihadı birleştirme kararlarına aykırılığı da bu konuda yasada hüküm bulunmamasına rağmen karar düzeltme sebebi olarak kabul etmekte olduğu görülmektedir. Karar düzeltme istemi henüz karara bağlanmadan, bir içtihadı birleştirme kararı çıkarsa, yargı yerinin karar düzeltme istemini, bu yeni içtihadı göre karara bağlaması gerekmektedir.

Bedelsiz ithâl yolu ile yurda getirilen otomobiller için istikrar fonuna katılma payı adı altında paranın iadesi ve işlemin iptali davacı tarafından istenmiştir. Bu konuda Danıştay 8. Dairesi; "334 sayılı Anayasa'nın 61. maddesi, mali yükümlülüğün ancak, kanunla konulabileceğini hükme bağlamıştır. Kanuna dayanan bir yetkiye istinat etse dahi, kararname ile mali külfet yüklemine anılan 61. maddenin açık hükmü karşısında mümkün bulunmadığı açıktır. Bu itibarla, davacıya, kararnameye dayanılarak mali külfet yükletilmesi yolunda yapılan işlemin iptaline" karar vermiştir.

Bu karara karşı idare düzeltme isteminde bulunmuştur. Henüz düzeltme

⁴⁰⁶ Danıştay 6. D., 10.11.2003 günlü ve E:2003/5333, K:2003/5602 s.k., Danıştay 5. D., 10.12.2006 günlü ve E:2005/2457, K:2006/426 s.k., Danıştay 8. D. 26.05.2006 günlü ve E:2005/5245, K:2006/2238 s.k. karşılık karar düzeltmenin olamayacağı yönünde karar vermiştir. (Danıştay yayınlanmamış kararları)

⁴⁰⁷ Danıştay 5. D. 6.2.1989 günlü ve E:1989/120, K:1989/135 s. k., (Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007.

istemi karara bağlanmadan çıkarılan bir içtihadı birleştirme kararı ile kararnamelere müsteniden istikrar fonuna katılma payı alınmasında mevzuata aykırılık bulunmadığı saptanmıştır.⁴⁰⁸

İçtihadı birleştirme kararı üzerine düzeltme istemini inceleyen Danıştay 12. Dairesi, düzeltme nedeni olarak yönetimin ileri sürdüğü yasaya aykırılık savını kabul ederek bu konuda verilmiş olan daire kararını kaldırmış ve bu sefer içtihadı birleştirme kararından da söz ederek davanın reddine karar vermiştir.⁴⁰⁹

1.2. Olağanüstü Kanun Yollarının Değerlendirilmesi

1.2.1.Yargılamanın Yenilenmesi Kanun Yolunun Değerlendirilmesi

Doktrinde yargılamanın yenilenmesi talebinin olabilmesi için mahkeme kararının nihai olması konusunda tartışmalar yapılmaktadır. Bazı yazarlarca yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabilmek için itiraz ve temyiz yoluna süresi içinde gidilmeyerek veya bu yollara başvurup da olumsuz sonuç elde edilmiş olması gerektiği ileri sürülmektedir.⁴¹⁰ Ancak Danıştay kararında, idari mahkemelerin kararlarının, yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar incelenmesinde diğer kanun yollarının tüketilmesinin şart olmadığı belirtilmiştir. Karar şu şekildedir:

Danıştay ile İdare ve Vergi Mahkemelerince verilen kararların yargılamanın yenilenmesi yoluyla yeniden incelenebilmesi için yasada belirtilen kanun yollarının tüketilerek kesinleşmiş olması yolunda bir hüküm getirilmemiştir. Her ne kadar Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 445. maddesinde katıyen verilen veya katıyet iktisap etmiş olan kararlar hakkında iade-i muhakeme talep olunabileceği hükme bağlanmış ise de, yukarıda anılan 53. maddesinin 3. fıkrasında yargılamanın yenilenmesinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun sadece süreye ilişkin hükümlerinin kıyas

⁴⁰⁸ Danıştay Kararlar Dergisi, S:93-94, s.29; 3.10.1964 gün ve E:64/1138, K:64/363 sayılı Dnş.İBK

⁴⁰⁹ Danıştay 12 Dairesi, 17.05.1965 gün ve E:1965/116, K:1965/8 sayılı kararı (Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp> , 17.Ekim.2007.

⁴¹⁰ Kazım Yenice, Yüksel Esin, **a.g.e.**, 1983, s.740, Yılmaz Özbalcı, **Vergi Davaları**, 2000, s.576.

yoluyla uygulanacağı belirtilmiş olup, mahkeme kararının kesinleşmiş olacağı yolunda ne anılan maddede, ne de Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun uygulanacağı halleri düzenleyen 2577 sayılı kanunun 31.maddesinde herhangi bir atıfta bulunulmamıştır. Bu durumda İdare Mahkemesince işin esasına girilerek 2577 sayılı yasanın 53.maddesinde sayılan yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin bulunup bulunmadığı hususunun araştırılması gerekirken yargılamanın yenilenmesi yoluyla incelenmesi istenilen kararın kesinleşmediği gerekçesiyle istemin reddedilmesinde hukuki isabet görülmemiştir.⁴¹¹

Ayrıca, 2577

sayılı İYUK'un 53. maddesinde de, Danıştay ve ile idare ve vergi mahkemelerince verilen kararların, yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar incelenebilmesi için yasada belirtilen kanun yollarının tüketilerek kesinleşmiş olması gerektiğini gösteren hüküm bulunmamaktadır.⁴¹²

Sonuç

olarak, Danıştay ve ile idare ve vergi mahkemelerince verilen kararların, yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar incelenebilmesi için kanun yollarının tüketilerek kesinleşmiş olması şartı aranmamalıdır.

Bu kısımda

bir de yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin sınırlılığı ve bu sebeplerin genişletilip genişletilemeyeceği hususu üzerinde durulacaktır. Bir yargı kararı verildikten ve kanun yollarından geçerek veya bunlara ilişkin başvuru süreleri geçirildikten sonra “kesin hüküm” niteliği kazanır. Artık karar gerçeğe uymasa bile, hukuksal gerçek olarak kabul edilir. Ancak bu kural mutlak olarak uygulandığında adaletli bir sonuç doğurmayabilir. Kesin hükümden sonra yeniden bir yargılama yapılmasını haklı gösterecek derecede önemli hatanın yapılmış olduğu sonradan anlaşılır ve kararın gerçeğe aykırı olduğu ortaya çıkabilir. İşte bu halde, kanunda sayılmış sebeplere dayanılarak, kesin hükmün sonuçlarını ortadan kaldırarak davanın yeniden görülmesini sağlamak üzere, istisnai ve olağanüstü kanun yolu olan yargılamanın yenilenmesi müessesesi kabul edilmiştir. Yargılamanın yenilenmesi

⁴¹¹ Danıştay 10. Dairesi 29.0.1986 günlü ve E:1985/301, K: 1986/1330 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp> , 17.Ekim.2007.

⁴¹² Rıfat Ortaç, “Vergi Yargı Sistemimizde Yargılamanın Yenilenmesi”, **Yaklaşım Dergisi**, S.59, 1997

olağanüstü bir kanun yoludur. Yani kesinleşmiş kararlar için öngörülmüştür. Kesinleşen mahkeme kararları hukuki gerçek vafına sahip olur. Bu halde kesin hüküm ilkesi kural, yargılamanın yenilenmesi ise istisnadır. İstisnaların ise yasada açıkça belirtilmesi gerekir. Nitekim yargılamanın yenilenmesi sebepleri 2577 sayılı İYUK'ta sayma yoluyla belirtilmiştir. Buna rağmen 2577 sayılı Yasa'da sayılan bu sebepler genişletilebilir mi?

2577 sayılı İYUK'un 53. maddesinde, "...aşağıda yazılı sebepler dolayısıyla yargılamanın yenilenmesi istenebilir" şeklindeki ifadesinden, yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin tahdidi olduğu, bunların içtihatla genişletilemeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır. Nitekim Danıştay 7. Dairesi bir kararında, "Kararların muhakemenin iadesi yolu ile yeniden incelenebilmeleri 521 sayılı Kanunun 96. maddesinde yazılı sebeplerden birinin mevcudiyetine bağlıdır... Gümrük ve Tekel Bakanlığının eylemi ise, iddia edildiği vechile lehine karar verilen tarafın karara etkisi olan bir hile kullanılmış olması mahiyetinde olmadığı gibi mezkur maddede tadat edilmiş bulunan diğer sebeplerden hiç birine de uymamaktadır..." diyerek yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin tahdidi olduğu yönünde karar vermiştir.⁴¹³

Yine Danıştay 5. Dairesi bir kararında, Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu kararına aykırılık halini yasada yargılamanın yenilenmesi sebepleri arasında sayılmadığından bu konudaki istemin reddine karar vermiştir.⁴¹⁴

Yargılamanın yenilenmesi sebepleri usul kanununda düzenlenmiştir. O halde yargılamanın yenilenmesi usul hukuku konusudur. Ülkemizin de içinde bulunduğu Kıta Avrupa'sı hukuk sistemlerinde, usul kuralları kamu düzenindedir. Bu nedenle mahkemeler içtihat yoluyla ve kıyas yoluyla yeni sebepler ekleyemezler. Yeni bir sebep eklenebilmesi için yasada bu yönde düzenleme yapılması gerekir. Aksi halde, kesin hükmün kural olmasının anlamı kalmaz.⁴¹⁵

Ayrıca

⁴¹³ Danıştay 7. Dairesi, E:1971/8082, K:1972/2009 s.k., DD., S.9-10, s.312 .

⁴¹⁴ Danıştay 5. D., 26.2.1992., E:1990/1555, K:1992/506 s.k.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17.Ekim.2007.

⁴¹⁵ Ramazan Çağlayan, **İdari Yargıda Yargılamanın Yenilenmesi Sebepleri ve Sınırlılığı**,

davaya doğrudan uygulanan kanunun, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi yahut yasama organınca kaldırılması, değiştirilmesi, daha sonra yapılan yasa ile zımnen ilga edilmesinin yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılması gerektiği görüşünde olanlar olduğu gibi⁴¹⁶ aksi görüşte olanlar da vardır.⁴¹⁷

Davaya doğrudan uygulanan kanunun, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi yahut yasama organınca kaldırılması, değiştirilmesi, daha sonra yapılan yasa ile zımnen ilga edilmesinin yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılması gerekir. Zira hükme esas alınan belgenin sahteliğinin anlaşılması veya hükme esas alınan ilamın ortadan kalkması yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılırken, hükme doğrudan uygulanan yasanın ortadan kalkmasının yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılması yerinde olur. Zira bu durum hukuk mantığına daha uygun düşmektedir.

2577 sayılı İYUK'ta Temmuz 2003'te yapılan bu son değişiklikle Avrupa Birliği sürecinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının, davacının lehine olması durumu da yargılamanın yenilenmesi nedeni sayılmış ve gerçek bir hukuk devleti olma yönünde önemli bir adım atılmıştır.

1.2.2. Kanun Yararına Bozmanın Değerlendirilmesi

İdari yargıda, olağan ve olağanüstü kanun yolu ayrımı, aleyhine kanun yoluna başvuru kararın şekli anlamda kesinleşmesini engellemesi ölçütü ile ilgili olduğundan ve kanun yararına temyize de kesin kararlara karşı gidildiğinden bu yol da bir olağanüstü kanun yoludur.⁴¹⁸

Kanun yararına bozma kararı taraflar aleyhine hüküm doğurmaz. Çünkü bozma kanun yararına yapılmıştır. Bozma ile kararı bozulan mahkeme bir çeşit uyarılmış, dikkati çekilmiş olur. Ayrıca karar, emsal olaylar için diğer mahkemelere yol gösterici rol oynar. Bu yüzden bozma kararının bir örneği,

www.idare.gen.tr/cağlayan-yenileme.htm, 25.10.2004.

⁴¹⁶ Ramazan Çağlayan, **a.g.m.**, www.idare.gen.tr/cağlayan-yenileme.htm, 25.09.2007.

⁴¹⁷ Murat Arslan, Türk Vergi Yargısı Sisteminde Olağanüstü Kanun Yolları, **Sayıştay Dergisi**, S.53.

⁴¹⁸ Ejder Yılmaz, **a.g.e.**, 2003, s.400. , Sabri Coşkun , Müjgan Karyağdı, **a.g.e.**, 2001, s.555, Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.92.

kararın kanun yararına bozulması için lüzum gören bakanlığa gönderilir ve bozma kararının Resmi Gazete’de yayınlanacağı düzenlenmiştir.(İYUK 51/3)

Ancak kararın bir örneğinin de idari yargı mahkemeleri üzerindeki genel denetim yetkisi dolayısıyla Adalet Bakanlığı’na da gönderilmesi ve yasada bu yönde bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır.⁴¹⁹ Kanun yararına temyizın amacına ulaşması için kanun yararına temyiz edilip bozulan kararları müteakip, hukuk devletinde yer alan idarenin, kanun yararına bozulan karara uygun yeni bir idari işlem tesis ederek ilgililerin hukuki durumlarını değerlendirmesi ve idari işlemi düzeltme yoluna gitmesi gerekmektedir.⁴²⁰ İdareler bunu kendiliğinden yapmıyorsa buna ilişkin yasal düzenleme yapılması gerekmektedir. Kanun yararına temyiz yolunda kamu yararına üstünlük tanınmıştır. Bu yolla yapılan kanun yolu incelemesi sonucunda verilen kararların taraflara hiçbir etkisi bulunmamaktadır. Yani bu yolun asıl amacı, hukuk uygulamasında birliğin sağlanmasıdır. Ancak, hukuk birliğinin sağlanması şeklinde ifade edilen amaç, kararın hukuka uygun olması ile sağlanmalıdır.⁴²¹

2. VERGİ YARGISI KANUN YOLLARI UYGULAMASINDA YARGILAMA USULLERİNE İLİŞKİN SORUNLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Ülkemizde vergi yargısı idari yargı sistemi içerisinde yer almaktadır. Vergi mahkemeleri ve idare mahkemelerince verilen kararlara karşı yapılacak itiraz ve temyiz talebi yine idari yargı sistemi içerisinde yer alan Danıştay ve bölge idare mahkemelerine yapılabilmektedir. Bu nedenle vergi yargısı da İYUK'un hükümlerine tabidir. Vergi yargısında ortaya çıkabilecek sorunlar bu yasa hükümlerine göre çözümlenecektir. İdari yargıya ilişkin usul kuralları daha önce Danıştay Kanunu içerisinde yer almaktaydı.

⁴¹⁹ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.93.

⁴²⁰ Murat Arslan, “Türk Vergi Yargısı Sisteminde Olağanüstü Kanun Yolları”, **Sayıştay Dergisi**, S.53.

⁴²¹ Yavuz Alangoya, **Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi**, İstanbul, 1973, s.172.

Fakat 20.01.1982 tarihinde Danıştay Kanunundan ayrı olarak 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bahis konusu Yasa, yürürlüğe girdiği tarihten bu yana, aksaklıkların giderilebilmesi, ortaya çıkan boşlukların doldurulması ve yargılamanın hızlandırılması amacıyla 3 kez değişikliğe uğramıştır.10.04.1990'da 3622 sayılı Yasayla , 18.06.1994'te 4001 sayılı Yasayla ve 25.07.1995'te 4124 sayılı Yasayla değişiklik yapılmıştır.

2.1. Dava Açma Sürelerinin Düzensiz Oluşu

Hali hazırdaki yasal düzenlemede, vergi mahkemelerinde dava açma süresi 30 gün olarak düzenlenmiş iken idare mahkemeleri ile Danıştay'da dava açma süresi 60 gün olarak düzenlenmiştir.

5604 sayılı "Mali Tatil İhdas Edilmesi Hakkında Kanun" 28.03.2007 tarih ve 26476 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi ile birlikte mevzuatımıza giren "mali tatil" uygulanacak olup, gerek vergi mevzuatında gerekse sosyal güvenlik ve iş mevzuatında yer alan bazı süre ve işlemleri etkileyecektir.⁴²²

Kanun'un 1/1. maddesine göre, "Her yıl Temmuz ayının birinden yirmisine kadar (yirmisi dahil) malî tatil uygulanır." Kanuni düzenlemeye göre mali tatil yirmi gündür.

Vergi

Usul Kanunu'na göre yapılan işlemler aleyhine dava açma süreleri mali tatil boyunca işlemeyecek, mali tatilden sonra kalan süre kadar uzayacaktır. Örneğin 10 Haziran günü tebliğ edilen bir vergi ceza ihbarnamesine karşı dava açma süresi 30 Temmuz'da dolacaktır. Buna karşılık 15 Haziran günü tebliğ edilen bir vergi ceza ihbarnamesine karşı dava açma süresi, işlemi yapan vergi dairesinin bulunduğu ilin vergi mahkemesinin adli tatilden yararlanması halinde 11 Eylül günü sona erecektir. Çünkü mali tatile ilişkin kanun uyarınca uzayan sürenin sonu adli tatile denk gelirse, süre bu defa İdari Yargılama Usulü Kanunu'na göre uzayacaktır. Ancak bu Kanun'daki düzenlemeden, 6183 sayılı Kanun'a göre yapılan işlemlere karşı dava açma

⁴²² Salim Karadeniz, Mali Tatilin Getirdikleri, **Yaklaşım Dergisi**, Ağustos 2007, Sayı: 176

süresinin mali tatil dolayısıyla uzamasının, dava açma sürelerine etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

Görüldüğü üzere bu kanuni düzenlemeyle dava açma sürelerinde ayrı bir karmaşa oluşturulmuştur. Mali tatilin dava açma sürelerine etkisinin bu Kanun'da değil de İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yer alması durumunda oluşan bu düzensizliğin önüne geçilebilirdi.⁴²³

2.2. İYUK'ta Belli Eksik Düzenlemelerden veya Yargılamanın Yürütülmesini Olumsuz Etkileyen Usul Hükümlerinden Kaynaklanan Sorunlar

Davaların takibi ve yargılamanın yürütülmesinin kolaylaşması için usul hükümlerinin yararlı, herkes tarafından anlaşılabilir ve açık olması gerekir. Yasadaki farklı uygulamalara sebebiyet veren bazı boşlukların taraflar üzerinde oluşturduğu müphemiyet, yargıdan beklenen istikrar unsurunu olumsuz etkilemektedir. 2577 sayılı

İYUK'un 3. maddesi gereğince dava dilekçeleri ve eklerinin karşı taraf sayısından bir fazla nüsha verilmemesi hali 2577 sayılı İYUK'un 15. maddesi gereğince dilekçe ret sebebidir. Davalı idarede mevcut bu belgelerin dilekçeye eklenmemesinin davanın sıhhati yönünden önemli olmadığı gerçeği karşısında bu durumun dilekçe ret sebebi olmaktan çıkarılarak davaların sürdürülmesi kolaylaştırılmalıdır.⁴²⁴ 2577 sayılı

İYUK'un 9. maddesinde, görevli olmayan yerlere başvurma düzenlenmiştir. Buna göre idari yargının görevine girdiği halde adli veya askeri yargı yerlerinde açılan davaların görev yönünden reddi halinde, bu husustaki kararın kesinleşmesinden itibaren otuz gün içinde görevli mahkemede dava açılabilceği düzenlenmiştir. Bu hüküm yükümlüler tarafından kötüye kullanılmaktadır. Yükümlüler, vergi mahkemelerinde görülecek davaları, süre kazanmak amacıyla görevsiz yargı yerinde açmakta ve davaları

⁴²³ A.Bumin Doğrusöz, Mali Tatil Ne Getiriyor, **Yaklaşım Dergisi**, Nisan 2007, Sayı: 172

⁴²⁴ Orhun Yet, **a.g.m.**

sürüncemede bırakmaya çalışmaktadır. Kanun yollarına başvurmada da aynı suistimal söz konusudur. Bu sorunun giderilmesi, diğer yargı kollarında yer alan yargı organlarının idari yargının görevine giren konularda görevsizlik kararı vermekle yetinmeyip, gönderme kararı vermesi hususunda yasal düzenleme yapılması halinde mümkündür. 2577 sayılı İYUK'un 10. ve 11. maddelerinde, bir işlem tesisi için ilgili veya üst makamlara yapılan idari başvurular sonucunda açılacak davalar için süre esasları hükme bağlanmaktadır. Bu iki madde ilk şekilleriyle son fıkralarında, vergi hatalarının düzeltilmesi dışında bu süre hükümlerinin vergi uyumsuzluklarına uygulanmayacağını öngörmekteydi. 4001 sayılı Kanun' un 6. maddesiyle yapılan değişiklik ile bu engelleyici hükmün yürürlükten kaldırılması ile, 11. madde hükmü (üst makamlara başvuru) tarh, tahakkuk ve tahsil işlemler ile ceza işlemleri bakımından uygulanabilir hale geldi. Ancak yine de yapılan düzenlemelerle, V.U.K.' un usule ilişkin hükümleri ile diğer taraftan 2577 sayılı İYUK'un 10. ve 11. maddelerinin yarattığı hukuki karmaşa tam olarak giderilememiştir. İdari yargı yerleri arasında vergi mahkemelerinin de bulunduğu ve bu mahkemelerin vergi, resim, harç gibi davalara bakacağı düzenlendiği halde dava türleri arasında vergi davaları sayılmamıştır. Ayrıca vergi davalarının idari yargı bakımından niteliği de açıklanmamıştır. Vergi davasının tanımı açıkça yapılmalıdır. 2577 sayılı İYUK'un tam bir İdari Yargılama Kanunu olabilmesi için yalnız iptal ve tam yargı davalarına ilişkin hükümleri değil eğer idari yargıdan ayrılmayacaksa vergi davalarını ve idari sözleşmelerden doğan davalara ilişkin hükümleri de içermesi gerekmektedir.⁴²⁵ Dosyanın tekemmülü için taraflara tanınan sürelerin uzun olması davaların uzanmasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle haksızlıkların süratle giderilmesi ya da idarede istikrarın ve güvencenin süratle giderilmesi için bu sürelerin kısaltılması

⁴²⁵ Zehra Odyakmaz, “İdari Yargı İle İlgili Öneriler”

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp> , 16.Mayıs.2007.

gerekir.⁴²⁶ Vergi Usul Kanunu'nda kanuniyet (yasallık) şartına uygun olarak, mükelleflerin vergisel ödevlerini zamanında yapmalarını engelleyen ve anılan kanunda mücbir (zorlayıcı) sebeplerin ilgililerince ispatlanması durumunda vergisel ödevlerle ilgili sürelerin kesileceği kurala bağlanmış olunmasına karşın, böyle bir düzenleme 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yer almamıştır. Bu durumda, İYUK'ta yer alan gönderme gereğince, VUK'ta düzenlenen mücbir sebeplerin vergi yargısında geçerli olabileceği gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Ancak, mücbir sebeplerin vergileme ödevlerinin yerine getirilmesiyle ilişkili olduğu ve bu nedenle, vergi yargısı için öngörülen süreleri etkilemeyeceği yönünde yaygın bir görüş bulunmaktadır. Vergi davası açılmasının vergileme ödevlerinin yerine getirilmesi olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığına ilişkin Danıştay Kararları bulunmasına rağmen, aksi yönde kararlara da rastlanılmaktadır. Örneğin, Danıştay; yükümlünün akıl hastalığı nedeniyle tedavi altında olması durumunda, temyiz süresinin yükümlünün hastanede bulunduğu sürece uzayacağına hükmetmiştir.⁴²⁷ Görüldüğü gibi, mücbir sebeplerin varlığı durumunda dava açma süresinin durup durmayacağı, başka bir deyişle, mücbir sebeplerin vergi yargılama hukukunda geçerliliği tartışmalı bir konudur. Mücbir sebeplerin vergi yargısında geçersiz olduğunu savunan görüşlerin ve bu konudaki Danıştay Kararlarının temel dayanağı, vergi davası açılmasının vergileme ile ilgili bir ödev olmadığıdır. Bu yaklaşım sonrasında, mücbir sebeplerin vergi yargısında geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

213 sayılı VUK'un 13. maddesinde yer alan "vergileme ile ilgili ödevlerin yerine getirilmesine engel olunacak derecede" ifadesi, mücbir sebep olarak belirtilen durumların, mücbir sebep sayılmalarına ilişkin objektif bir ölçü olarak kabul edilmelidir.

Ayrıca, İYUK'ta "mücbir sebepler dolayısıyla elde edilemeyen bir belgenin kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması" yargılamanın

⁴²⁶ Zehra Odyakmaz, **a.g.m.**

⁴²⁷ Danıştay 4. Dairesi E:1971/10328, K:1973/1227 s.k.

yenilenmesi nedeni olarak sayılmıştır. Mücbir sebeplerin olağan yargı yolu için kabul edilmeyip olağanüstü bir yargı yolu olan yargılamanın yenilenmesi için kabul edilmesi ve deliller açısından kabul edilip, süre açısından kabul edilmemesi çelişkili bir durum ortaya çıkarmaktadır.⁴²⁸

Danıştay'ın yerleşik içtihadı mücbir sebebin işlemekte olan dava açma ve kanun yollarına başvurma sürelerini durdurmayacağı yöndedir. Nitekim Danıştay 7. Dairesi'nin, VUK'ta yer alan 13. maddesinin 1. fıkrasında vergi ödevlerinden birinin yerine getirilmesine engel olabilecek derecede ağır kaza ve ağır hastalık hallerinin mücbir sebep olarak kabulü gerektiği belirtilmiş olup, vergi ve ceza muhataplarının adlarına tarh olunan vergi ve kesilen cezalara karşı dava açma hakkı aynı yasada yer alan mükellefin ödevlerinden olmadığı gibi, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda ve bu kanunun 31.maddesiyle yollamada bulunan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun, İdari Yargılama Usulünde tatbik edilmesi gereken maddeleri arasında, dava açma süresinin hastalık veya sair mücbir sebepler halinde duracağına dair bir hükümde yer almadığından temyiz isteminin reddine karar vermiştir.

Yine Danıştay 3. Dairesi'nin bir kararında, Vergi Usul Kanununun 13. maddesinde sayılan mücbir sebeplerin idari dava açma süresini kesemeyeceği gerekçesiyle süre aşımı sebebiyle reddeden vergi mahkemesi kararının onanmasına karar verilmiştir.

Ancak Danıştay'ın bazı kararlarında mücbir sebebin dava açma süresini durdurma etkisini kabul ettiğini görülmektedir. Danıştay 4. Dairesinin aşağıda aktarılan kararında daha önce Danıştay'ca verilen ve mücbir sebebin dava açma süresini durduracağına ilişkin kararlarının da yer aldığı kararna, uzun olmakla birlikte istifadeli olması açısından yer verilmiştir. Şöyle ki; “ idari davalarda dava açma süresi, idari eylem ve işlemlerin süratle istikrarını sağlamak için kamu yararı amacıyla öngörülmüş ve kanunlarda yer almıştır. Kanunda her yönüyle ve kesin olarak belirtilen dava açma süresinin, ancak

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17. Ekim. 2007.

⁴²⁸ Metin Taş, “Mücbir Sebepler Dava Açma Süresini Etkiler mi?”

kanunda gösterilen hallerde duracağı, kesileceği veya uzayabileceği kabul edilmektedir. Bu husus, Danıştay'ın 8.12.1944 günlü ve E:1941-1, K:1944-138 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında, "Kanunun tayin ettiği müddetleri kıyas ve istidlal yolu ile ve hakim in içtihatları ile tezyid ve tenkise imkan olamayacağı ve bu kabil müddetlerin kat'ı ve tadili hususunun ancak kanunun müsaadesine mütevakkuf bulunduğu hukuken kabul edilmiş bir kaidedir. Kanunda gösterilen müstesna hallerden başka hakim in kanunen tayin edilen müddetleri tezyid ve tenkis edemeyeceği" denilmek suretiyle ifade edilmiştir. Bununla beraber Danıştay'ın, kanunda öngörülmemiş olmasına rağmen, çok ağır maddi ve hukuki engellerin varlığı halinde, dava süresinin uzayacağını veya işlemeyeceğini kabul suretiyle, kanunda öngörülen süreden sonra açılmış davaların esası hakkında kararlar verdiği de görülmektedir. Sürenin son gününün rastladığı 27 Mayıs 1960 günü yapılan devrim hareketi nedeniyle resmi daireler kapalı olduğundan, ertesi gün yapılan başvurunun süresinde olduğunu kabul eden Beşinci Dairesinin 7.3.1961 günlü ve E:1960/947, K:1961/608 sayılı kararı ile " görülen lüzum üzerine" yapılan emeklilik işlemlerinde yargı mercilerine başvurmayı engelleyen 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 39. maddesinin b bendinin Anayasa Mahkemesince iptali üzerine bu bende göre tesis edilmiş emeklilik işlemleri hakkında, bu karar üzerine, ancak kanunda öngörülen süreden sonra açılan davaların esasının incelenebileceğini öngören yine 5. Dairesinin 20.4.1965 günlü ve E:1963/2020, K:1965/934 sayılı kararı bu görüşün örneklerini teşkil etmektedir. Bayram öncesi ve sonlarında memurlara topluca verilen idari izinlerin, kamu oyuna resmi tatil gibi intikal ettirilmesinin, ilgililerin süre hesabında yanılmalarına neden olduğu gerekçesiyle resmi tatilden hemen sonra açılan davanın süresinde olduğunu kabul eden 4. Dairenin 15.11.1993 günlü ve E:1993/754, K:1993/5242 sayılı kararı da bu konuya yeni bir örnek olarak gösterilebilir. Danıştay kararlarında, kanunlarda belirtilmediği halde, hukuki ve fiili engellerin dava süresini uzatan veya işlemesini durduran sebepler olarak kabul edilmesiyle, "mücbir

sebeplerin dava açma süresinin işlemlerini etkileyeceği görüşü kuvvet kazanmaktadır. Özellikle doğal afet gibi, kişilerin iradeleriyle değiştiremeyecekleri veya önleyemeyecekleri durumlarda mücbir sebep halinin nazara alınmayarak dava açma süresinin işlediğini kabul etmenin haklı bir nedeni olamaz. Davacının ikamet etmekte bulunduğu Dinar'da 1.10.1995 günü saat 17.57 de Richter ölçeğine göre, 5.9 şiddetinde bir deprem olduğu, sarsıntıların bu tarihten 15 gün kadar önce başlayıp depremden sonrada bir süre devam ettiği bilinmektedir. Depremin ölüm ve yaralanmalara neden olduğu çok sayıda binanın yıkıldığı, kalanının da oturulamaz hale geldiği, halkın uzun süre çadırlarda yaşamak zorunda kaldığı, basında yer alan haberlerden görülmektedir. Depremden sonra yörede yaşayanların tamamına yakınının can derdine düştüğü ve yaşam savaşı verdikleri, kişilerin normal zamanlarda yapabildikleri işlerin hiç birini yapamayacak bir ortamda buldukları anlaşılmaktadır. Bu şartlar altında, normal süresinden 7 gün sonra açılan davanın, mücbir sebebin ortadan kalkmasından sonra makul sürede yargı yerine başvurulduğu göz önünde tutularak, esası incelenerek sonuçlandırılmak yerine süre aşımı noktasından reddedilmesinde isabet görülmemiştir. Bu nedenle .. Vergi mahkemesi kararının bozulmasına karar verildi.”⁴²⁹

Yine Danıştay 7. Dairesi ise, kararın düzeltilmesi istemine ilişkin dilekçeye ekli raporun başvuruda bulunma hakkının kullanılmasını olanaksız kılacak ağırlıkta bir hastalık haline ilişkin olmaması ve esasen dilekçenin de raporun kapsadığı tarihler içerisinde verilmiş bulunması karşısında; anılan raporun, kararın düzeltilmesi başvurusu için kanunen öngörülen süreyi durduracak bir mücbir sebep hali olarak kabulü mümkün görmemiştir.⁴³⁰ (Danıştay 7. D. ,24.03.1999 günlü ve E:1999/653, K:1999/1305 sayılı kararı)

⁴²⁹ Danıştay 4. D. 20.06.1996 gün ve E:1995/6183, K:1996/2698 sayılı kararı.

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 17. Ekim. 2007

⁴³⁰ Yusuf Karakoç, “Mücbir Sebeplerin Vergi Yargılaması Hukukunda Dava Açma ve Kanun Yollarına Başvurma Sürelerine Etkisi”, **Mükellefin Dergisi**, Mayıs, 2001, S:101, s.45.

(Danıştay 7. D.,19.11.1985 günlü ve E:1984/4171, K:1985/2695 s.k., Danışay 3. D. 15.10.1986 günlü ve E:1986/594, K:1986/2004 s.k’ mücbir sebebin süreleri durdurmayacağı hakkında)

Eski hale getirme; kanunlarda belirlenen veya hakimın tayin ettiği kesin süreleri kendi kusuru dışında, geçerli bir mazeretle uyulamaması halinde söz konusu olan ve taraflara süresinde yapamadığı işlemi sonradan yapma imkanı veren bir medeni usul hukuku kurumudur.

Örneğin, karar kendisine tebliğ edilen taraf, çok ağır hasta ise ve kararı temyiz edecek bir vekili de yoksa ve bu nedenle temyiz süresini geçirirse, iyileştikten sonra eski hale getirme talebinde bulunabilir. Talebi kabul edilirse, kararı süresinde temyiz etmiş kabul edilir. Eski hale getirme talebinde bulunulabilmesi için, belli bir sürede işlemi yapmak zorunda olan tarafın ve vekilinin iradesi dışında bir sebeple işlemi yapmaktan aciz olması gerekir. Kesin sürenin bilerek kaçırılması halinde yeniden bir süre tanınmaz. Sürenin elde olmayan bir sebeple kaçırılması gerekir. Mesela, deprem, yangın, sel veya ağır hastalık gibi, elde olmayan bir sebebin bulunması ve bunun ispatlanması gerekir. İşte medeni yargılama hukukumuzda, bu gibi durumlarda, temyiz yoluna başvuru süresini kaçıran tarafa, sadece bir kez olmak üzere, yeni bir temyiz başvuru hakkı verilir.

CMK ve HUMK'ta uygulanan eski hale iade kurumu idari yargıda uygulanmamaktadır.

Danıştay, eski hale getirme usulünün idari yargıda uygulanamayacağı görüşünü, 2577 sayılı İYUK'un 31. maddesinde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun, "hali sabıka irca" usulünü düzenleyen kurallarına açıkça atıf yapılmadığı gerekçesine dayandırmaktadır. Danıştay, temyiz başvuru süresinin özür belirterek uzatılmasını isteme hakkını da kabul etmemektedir. Bu konuda yayınlanmamış bir Danıştay kararında; 2577 sayılı İYUK'un savunma ve cevap dilekçelerinde ek süre verilmesini düzenleyen 16/3. maddesi uyarınca temyiz talebinde bulunmak için ek süre verilmesi isteminde bulunulmasının olanaksız olduğu gerekçesiyle ek süre talebi reddedilmiştir.⁴³¹

İdari yargılama hukukunda kural olarak, idari işlemlere karşı açılan davalar, davaya konu edilen idari işlemin yürütülmesini durdurmaz. Ancak vergi davalarında ilk derece mahkemesine vergisel idari işlemin iptali için

⁴³¹ Danıştay 12. Dairesi, 24.04.1995 tarih ve E:1995/6884, K:1995/946 s.k

dava açılması halinde idari işlemin yürütülmesi durmaktadır. (İYUK md. 27/3). Bir başka ifade ile vergisel işlemlere karşı ilk derece mahkemesinde açılan iptal davası, davaya konu vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlerin ve bunlara ilişkin olarak kesilmiş bulunan cezaların tahsil işlemini durdurmaktadır. Ancak mükellefin ilk derece mahkemesinde davayı kısmen veya tamamen kaybetmesi durumunda, vergi idaresi vergi mahkemesince onanan tarhiyat ve cezalar için tahsil işlemlerine başlar. Bu aşamada mükellef itiraz ve temyiz aşamasında yürütmeyi durdurma talebinde bulunabilir. Yürütmenin durdurulabilmesi için, idari işlemin uygulanması halinde hem telafisi güç veya imkansız zararların doğması hem de idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması gerekir. (İYUK md. 27/2). Bu iki koşulun birlikte gerçekleşmediği durumlarda yürütmenin durdurulması kararı verilemez. 2577 sayılı İYUK'ta yer alan bu kural aynı zamanda bir Anayasa kuralıdır.⁴³² (AY. md. 125).

Bu hüküm gereğince yürütmenin durdurulması kararı verilmesi hemen hemen davanın esastan karara bağlanması için yapılması gereken incelemeye eş değer bir incelemeyi gerektirmektedir. Bu nedenle, Anayasa'nın sözü geçen hükmünde değişiklik yapılarak, telafisi güç zarar ihtimali varlığının yürütmenin durdurulması için yeterli görülerek, yürütmenin durdurulması kararlarının önlem niteliğinin artırılması sağlanmalıdır.⁴³³

TESEV adına yapılan araştırmada yürütmenin durdurulması talepleri hakkında mahkemelerce verilen kararların itiraz üzerine çok yüksek oranda değişmediği; değişenlerin ise, mahkemelerin nihai incelemelerinde ulaşılan sonucu pek fazla etkilemediği ve ayrıca itiraz prosedürünün yargılama sürecini uzattığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle itiraz usullerinin yeniden düzenlenmesi zorunludur.⁴³⁴ Son

⁴³² Erdal Sönmez, "Vergi Yargısında Yürütmeyi Durdurma Müessesesi", **Yaklaşım Dergisi**, Haziran, 2006, S:162 s.32.

⁴³³ Orhun Yet, **a.g.m.**

⁴³⁴ Celal Erkut, "**İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu**"

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 16.Mayıs.2007

olarak, nasıl ki adaletsizliklere, hukuka aykırı işlem ve eylemlere, suçlara ara verilmiyorsa adaletin icrasına da ara verilemeyeceğinden, 2577 sayılı İYUK'un 61. maddesinde düzenlenen çalışmaya ara verme hükümlerinin kaldırılarak⁴³⁵ yargı hizmetlerinin sürekliliğinin sağlanması bakımından hakimlerin de diğer kamu görevlileri gibi hizmeti aksatmayacak biçimde izin haklarını kullanmalarının temin edileceği yeni düzenleme yapılmalıdır.⁴³⁶

2.3. İYUK'ta VUK'a Yapılan Atıftan Doğan Sorunlar

2577 sayılı İYUK'un 31. maddesinin 2. bendinde, vergi uyuşmazlıklarının çözümünde, HUMK'a atıfta bulunulan haller saklı kalmak üzere, VUK'un hükümlerinin uygulanacağı hükmolunmuştur. Bu atıf nedeniyle, özellikle vergi hukukunda henüz tam olarak bir uzlaşma sağlanamamış olan delil ve yorum konusu gündeme gelmektedir.

Beyana dayanan vergilere ilişkin incelemeler üzerine yapılan tarhiyatların yargı yoluna başvurulması halinde büyük bir bölümünün terkinle sonuçlandığını göstermektedir. Bu durum da idare ile yargı yerleri arasında vergi kanunlarının uygulanması ve vergiyi doğuran olayın kavranması bakımından görüş farklılığı olduğunu göstermektedir.

Örneğin; 1990 yılında Danıştay'ın 4. Dairesine ulaşan temyiz davalarının sayısı 18.797'dir. Bu rakamın % 80'ine tekabül eden 14.532'si mahkemelerce tarhiyatın terkinine üzerine, vergi daireleri tarafından yapılmıştır. Geriye kalan dava dosyaları ise mükelleflerin temyizidir. Yine 1990 yılında karara bağlanan 15.032 adet vergi dairesi temyiz isteğinin sadece % 7'si kabul edilmiştir. Mükelleflerinin temyiz isteğinin ise %43'ünün kabul edildiği görülmektedir.⁴³⁷

Danıştay'da

durum böyle iken vergi mahkemelerinde de benzeri bir manzara ile karşılaşılmaktadır. Yıllar itibarıyla vergi mahkemelerinin reddettikleri veya onadıkları tarhiyatlara ilişkin istatistik pek iç açıcı değildir. Bu durum,

⁴³⁵ Zehra Odyakmaz, **a.g.m.**

⁴³⁶ Celal Erkut, **a.g.m.**

⁴³⁷ Tahsin Yağmurlu, II. Ulusal İdare Hukuku Kongresi. **"İdari Yargının Dünyada Bugünkü Yeri"** 10-14 Mayıs 1993, Ankara, s.243.

mükelleflerde vergi uyuşmazlığı ortaya çıkarmanın hiç bir sakıncası olmadığı, alt veya üst derece yargı organlarına gidildiğinde kendi lehine bir yorum çıkacağı düşüncesini yaratmış ve vergi uyuşmazlıklarının sürekli artmasına ve sistemin tıkanmasına yol açmıştır. Yargı mercilerinde iş yükünün ve ertesi yıla devreden dava sayısının sürekli artıyor olmasının, beyana dayanan vergilere ilişkin olarak yapılan incelemeler sonucunda ikmalen ya da re'sen yapılan tarhiyatların yargı mercilerince terkin edilmesinin en önemli nedeni, bu bölümün başında belirtildiği üzere delil sistemi ve kanunların yorumlanmasındaki farklı anlayışlardan kaynaklanmaktadır.

2.4. Delil Sistemine İlişkin Sorunlar

30.12.1980 tarihinde ve 2365 sayılı Kanunun 1. maddesiyle, Vergi Usul Kanunu'nun 3. maddesinin değiştirilerek serbest delil sistemi ilkesi benimsenmiştir.⁴³⁸

Bu ilkeye göre vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin işlemlerin gerçek mahiyeti esastır. Bu esas, vergilendirmede olduğu gibi vergi uyuşmazlıklarının da çözümünde geçerlidir. Zira bu konuyla ilgili düzenleme sadece VUK' da yapılmış olup İYUK'ta bu konuya ilişkin hiç bir düzenleme yer almamaktadır. Yapılan düzenleme ile vergiyi doğuran olaya ilişkin işlemlerin mahiyetinin yemin hariç her türlü delille ispatlanabilmesi mümkün kılınmıştır. Bu durum ise vergi uyuşmazlıklarında ispat konusu olayın oluş şekline göre oldukça geniş esaslara bağlanması sonucunu doğurmuştur.

Hal böyle iken, yani vergi hukukunda serbest delil sistemi yasa hükmü haline gelmişken, iki dereceli vergi yargı sistemimizde yargı mercilerinin, normal bir iktisat ve muhasebe formasyonu ile mükellefin kaçakçılık yaptığı ispatlanmış olmasına rağmen makbuz, senet vb. belgeleri de arayarak ve bunların yokluğunda da davayı idare aleyhine sonuçlandırması karşılaşılan bir durumdur.

Vergi yargılama hukukunda serbest delil ilkesinin üç tane istisnası vardır. Bunlar, tanık

⁴³⁸ Kazım Yenice, Yüksel Esin, **a.g.e.**, 1983, s.241.

beyanı, yemin ve VUK'un 227-257'nci maddeleri uyarınca belgeye bağlanması gereken işlemlerin ancak bu belgelere dayalı olarak ispatlanması gerektiği hususlarıdır. Bu istisnalardan ilk ikisinin VUK' un 3. maddesinde yer almasına rağmen üçüncüsünün yargı kararları sonucunda uygulamaya dahil edildiği gözlemlenmektedir. Yasada yer almayan böyle bir hükmün yargı organlarıncı uygulanıyor olması serbest delil sistemini oldukça sınırlandıran ve yargının işlevini aşan bir uygulamadır. Serbest delil sisteminin yargı organlarıncı farklı değerlendirilmesinin stratejik bir sonucu vardır. Vergi yargı mercilerinin içtihatlarını bilen mükellefler vergi uyuşmazlıklarındaki davranışlarını bu tutuma göre ayarlayıp uyuşmazlıkları artırmaktan daima üst mercilere itiraz etmekten geri durmayacaklardır. Bu arada haklı olan mükelleflerin davaları da uzun süre sürüncemede kalabilecektir.

2.5. Hakim Re'sen Araştırma Yetkisine İlişkin Sorunlar

Re'sen araştırma ilkesi, mahkemenin, tarafların ileri sürdükleri iddialara ve delillere bağlı kalmaksızın, dava konusunu kendiliğinden araştırabilmesi demektir. 2577 sayılı İYUK'un 20. maddesinde yer alan şu hüküm mahkemelere dava dosyasındaki hususları re'sen araştırabilme yetkisi vermektedir.

“Danıştay, idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalara ait her türlü incelemeyi, kendiliklerinden yaparlar. Mahkemeler belirlenen süreler içinde lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler...”

2577 sayılı İYUK'un 1. maddesinde, Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinde yazılı yargılama usulünün uygulanacağı ve incelemenin evrak üzerinde yapılacağı hükmü yer almaktadır.

Vergi

yargısında geçerli olan re'sen araştırma ilkesi, yine vergi yargısında geçerli bir başka ilke olan yazılılık ilkesi ile çelişmektedir. Bu nedenle idari yargıda yazılı yargılama modelinin zorunluluğuna ilişkin kural yumuşatılarak idari yargıca yargılamanın seyrinin gerektirdiği halde duruşma yapma serbestisi tanınmalı ve bu doğrultuda duruşmaya ilişkin hükümler yeniden

düzenlenmeli.

Yine re'sen araştırma ilkesine müdahale niteliğinde olan dosyanın tekemmülü için öngörülen dilekçe teatisi aşaması yeniden gözden geçirilerek, konuyla ilgili şekli kurallar terkedilmeli ve uyuşmazlığa ilişkin dava ve cevap dilekçeleri sonrasında yargılama süresince uyuşmazlığın aydınlatılması açısından gerek mahkemenin talebi üzerine gerekse taraflarca her türlü bilgi ve belgenin dosyaya ibrazı sağlanmalıdır.⁴³⁹

Yargı organlarının kendiliğinden harekete geçerek dosya içindeki bilgileri araştırmaları, zaman zaman yargının idarenin yerine geçerek hareket etmesi sonucunu doğurmaktadır. Oysaki Anayasa'nın 125. maddesinde, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda yargı merciinin kendiliğinden araştırma yaparak idari işlem niteliğinde karar vermesi İYUK içinde bir çelişkiye yol açmanın yanı sıra Anayasaya da aykırı bir durum oluşturur.

Re'sen araştırma ilkesinden kaynaklanan bir sorun da bilirkişi müessesesi daha doğrusu bilirkişilerin yaptıkları tespitler ve bu tespitlere dayanılarak alınan kararlardır. Herhangi bir uyuşmazlığı çözümlenecek olan bir hakim her türlü iktisadi ve teknik hususu bilmesi elbette mümkün değildir. Bu şekilde uzmanlık gerektiren hususların bilirkişiler tarafından incelenerek mahkemeye sunulması mahkemenin doğru karar vermesine olanak tanır. Bilirkişi, hakim teknik ve özel bilgisinin yetmediği hallerde ("ilmî kadı medarı hüküm olamaz."), hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözülmesi mümkün olan konuların dışındaki konularda inceleme yapar ve vardığı sonuçları mahkemeye bildirir. Bilirkişinin amacı teknik ve özel bilgisi ile hakime yardımcı olmaktır. Danıştay. 7. Dairesi'nin, 24.10.1991 tarih ve E.1987/3900, K.1991/2675 sayılı kararı şu şekildedir: "...Bilirkişilik ise, hakime önüne gelen bir ihtilafı çözmek için gerekli olan özel ve teknik bilgiyi sağlamak amacıyla yönelik bir müessese olup, bilirkişinin hukuki tavsif yapma gibi bir

⁴³⁹ Celal Erkut, **a.g.m.**

görevi, bilirkişi raporunun da, davayı sona erdirici bir karar niteliği bulunmamaktadır. Uyuşmazlığı çözüme bağlayacak kararı verme görev ve yetkisi hakime aittir...”⁴⁴⁰ Ancak

uygulamada hiçbir uzmanlık gerektirmeyen muhasebe ile ilgili konuların dahi bilirkişilere havale edildiği ve kararında bilirkişi raporu çerçevesinde verildiği gözlenmektedir. Sonuçta bilirkişi raporu, mahkeme kararları haline dönüşmektedir. Her davada bilirkişiye

başvurma, yargıçları, yavaş yavaş bilirkişilerin düşüncelerine göre karar vermeye doğru yönlendirir ve böylece de yargıçların, uyuşmazlıklar üzerinde fazla durmamaları sonucu doğar⁴⁴¹. Bu sorunun çözümünün ise hakimlerin eğitimin kapsamlı yapılarak daha donanımlı hakimler yetiştirilmesi, bilirkişi müessesesinin yeniden gözden geçirilmesi ile sağlanabilir.

2.6. Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanununa Yapılan Atıftan Doğan Sorunlar

2577 sayılı İYUK’ un 31. maddesinin 1. bendinde. “Bu kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakimin davaya bakmaktan memnuniyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinden ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sükununun ve inzibatı bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemlerde Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak davanın ihbarı ve bilirkişi seçimi Danıştay, mahkeme veya hakim tarafından re’sen yapılır.” denilmektedir.

Anılan yasa hükmüyle 2577 sayılı İYUK’ta hüküm bulunmayan hallerde HUMK’un atıf yapılan hükümlerinin idari yargı organlarınca aynen uygulanması gerekmekte, bu konuda bir kuşku bulunmamaktadır. Diğer taraftan yine bu hükümle, idari yargılama usulünün genel ve müstakil niteliği zedelenecek, yargılama sürecinde tarafların iradelerinin mutlak egemen olduğu özel hukuk

⁴⁴⁰ Osman Saraç, “Vergi Hukukunda Bilirkişilik”, **Yaklaşım Dergisi**, Mart 2005, S:20

⁴⁴¹ Ali Karaaslan, “Bağımsız Vergi Yargısı ve Yeni Yasal Düzenlemeler”, **Vergi Dünyası**, Haziran

uyuşmazlıklarına özgü çeşitli usuli müesseselerin idari yargılama usulüne de aktarılması sonucunda re'sen yargılama rejimine kısıtlama getirilmektedir.⁴⁴²

Bu düzenlemeler, hukuk mahkemeleri yargılama özelliklerine uygun olduğundan idari davaların niteliklerine ve bu davaların özelliklerine uymamaktadır.⁴⁴³ Bu nedenle HUMK'un yollamada bulunulan bazı hükümlerinin idari yargıda uygulanmasının mümkün olmadığı söylenebilir. Mesela, idari yargıda hakime verilen re'sen araştırma yetkisi Medeni Yargılama Usulünde davanın üçüncü kişilere ihbarı ve üçüncü kişilerin davaya katılması ile güdülen amacı gerçekleştirmeye yeter. Mukabil davaya ilişkin HUMK hükümlerinin de idari yargıda uygulanması düşünülemez. Çünkü idari davalarda, idari sözleşmeler hariç, davalı hep idaredir. Bu nedenle davalı idarenin kendisi aleyhine açılmış ve derdest olan bir davada davacıya karşı derdest dava ile ilişkili dava açması söz konusu olamaz.⁴⁴⁴

2577 sayılı İYUK'un 31. maddesi ile yollamada bulunulan HUMK'un 53. ve 57. maddeleri uyarınca, hakkı veya borcu bir davanın sonucuna bağlı olan üçüncü şahıslar, iki taraftan birine katılmak için davaya müdahale edebilirler. Mahkeme müdahale talebini kabul ederse, üçüncü şahıs katıldığı tarafla birlikte hareket eder. Ancak, üçüncü şahıs yine de davanın tarafı olarak kabul edilemez. Yalnızca, yanında katıldığı tarafla birlikte hareket etme imkanına sahiptir. Müdahil, taraf olmadığı için tek başına mahkeme kararını temyiz edemez. Ancak yanında davaya katıldığı taraf kararı temyiz ederse, müdahil de isterse temyiz edebilir.⁴⁴⁵ Danıştay 6. Dairesi, 20.01.1997 tarih ve E:1996/78, K:1997/371 sayılı kararında bu konuda; "... müdahilin tek başına temyiz isteminde bulunması halinde temyiz isteminin incelenmeksizin reddine

1982, S:10, s.42-43.

⁴⁴² Ahmet Kumrulu, "Vergi Yargısında Sorunlar" VI. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumu", Çeşitli Açılardan Vergileme ve Sorunlar" Hacettepe Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, 21-23 Mayıs 1990, Lara-Antalya, s.129., Celal Erkut, **a.g.m.**

⁴⁴³ Orhun Yet, "**İdari Yargının Sorunları ve Çözüm Önerileri**"

(Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 16.Mayıs.2007.

⁴⁴⁴ Metin Günday, "**Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin idari Yargıda**

Uygulanma Alanı", (Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 16.Mayıs.2007.

Danıştay tarafından karar verilmesi gerektiğine karar verildi...⁴⁴⁶, "... 2577 sayılı İYUK'un 31. maddesiyle yollamada bulunulan 1086 sayılı HUMK'un 57. maddesinde, müdahilin iltihak ettiği tarafla hareket edebileceği hükme bağlanmıştır. Dosyanın incelenmesinden, davalı taraf olan Trabzon Belediyesi'nin temyiz isteminde bulunmadığı anlaşıldığından, yukarıda anılan kanun uyarınca müdahil tarafın temyiz isteminin inceleme olanağı bulunmamaktadır ..."⁴⁴⁷ şeklinde kararlar vermiştir.

Danıştay'ın bu tür kararları bulunmasına karşın, aksi yönde kararı da bulunmaktadır. "... yasanın verdiği müdahale hakkından yararlanabilmek için yargılama sırasında davaya katılmak isteyen kişinin yargı yerine başvurmuş olması ve yargı yerince de katılmanın kabul edilmiş olması gerekir. Bu kurallara göre davaya katılan kişilerin, verilen yargı kararları çıkarlarını ilgilendirdiğinden bu kararların temyizen incelenmesini isteme hakları bulunduğu yargı yeri içtihatları ile kabul edilmiştir. 2577 sayılı Yasa'nın yargı kararlarının temyizen incelenmesine ilişkin 46. maddesi, Yasanın kararlara karşı başvuru yolları başlıklı üçüncü bölümünde yer almıştır. Yasanın sistematığına göre bu yasal yolun yalnızca davada taraf olanlara tanınmış olduğu açıktır. Buna göre davada taraf olmayan ya da yargı içtihatlarında kabul edildiği gibi davaya katılma istemi kabul edilmeyen kişilerin yargı kararlarına karşı bu yasal yola başvurma olanağı bulunmamaktadır..."⁴⁴⁸, müdahilin temyiz talebinin kabul edilmesi gerektiği sonucu çıkmaktadır. Aynı Dairenin yayınlanmamış kararında da, müdahilin tek başına temyiz isteminde bulunabileceğine karar verilmiştir.⁴⁴⁹

HUMK'un davadan feragate ilişkin hükümlerinin özellikle iptal davaları bakımından idari yargıda aynen uygulanması mümkün değildir. Bir kimse açmış olduğu bir

⁴⁴⁵ Zehra Odyakmaz, **a.g.e.**, 1993, s.72 – 73.

⁴⁴⁶ Danıştay Dergisi, S: 94, s.404.

⁴⁴⁷ Danıştay 6. Dairesi, 11.03.1992 tarih ve E:1992/696, K:1992/1005 s.k., Zehretin Aslan, Kahraman Berk, **İdare Hukuku ve İdari Yargıya İlişkin Temel Kanunlar**, İstanbul, 2002, s.330.

⁴⁴⁸ Danıştay 8. Dairesi 27.05.1991 tarih ve E:1991/715, K:1991/997 s.k., DD., S:84 – 85, s.610.

⁴⁴⁹ Danıştay 8. Dairesi 25.11.1993 tarih ve E:1992/2953, K:1992/3867, Celal Erkut, Selçuk Soybay, **Anayasa ve İdari Yargılama Hukukuna İlişkin Kanunlar**, İstanbul, 1995, s.210.

iptal davasından davaya konu yapılan işlemin hukuka uygunluğu konusunda denetim yapılmadığı aşamada davadan feragat edebilir. Ama dava konusu yapılan işlem üzerinde ilk derece mahkemesince denetim yapılarak davaya konu işlemin hukuka aykırılığı saptanmış ise davacı davadan feragat ettiğinde kendi yarar ve çıkarına olan bir durumdan vazgeçmiş olmayacak; ayrıca kamunun yararına olan bir durumu da ortadan kaldırmış olacaktır. Bu nedenle, dava konusu işlemin ilk derece mahkemesi tarafından hukuka aykırılığı saptanıp iptaline karar verilmişse, artık temyiz aşamasında davadan feragatin mümkün olmaması gerekir. Buna karşılık, tam yargı davaları bir işlem ya da eylem nedeniyle kişisel hakları ihlal edilenler tarafından açılabilir olduğundan bu davalarda idari işlem ya da eylemlerin hukuka uygunluğundan ziyade idarenin sorumluluğunun koşullarının bulunup bulunmadığı araştırılacağından, tam yargı davalarından yargılamanın her aşamasında feragat edilmesi kamu yararını olumsuz yönde etkilemeyecektir.⁴⁵⁰

Ancak bu konuda Danıştay'da görüş birliği bulunmamaktadır. Bazı üyeler ikili bir ayırım yapılması gerektiğini ileri sürmekte, buna karşın çoğunluk, her davada temyiz aşamasında davacının davasından feragatinin kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler. Bu konudaki tartışmaların yer aldığı Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu tarafından verilen bir kararda; "Ataköy II. Kısım 51/8 pafta, 1202 ada, 1 parsel ve 9., 10. kısım, 51/7 pafta, 1097 – 1096 ada, 1 parsel sayılı taşınmazlarda plan değişikliğini öngören Bakırköy Belediye Meclisinin 19.04.1990 günlü ve 46 sayılı kararı ile bu kararı onayan İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisinin 21.05.1991 günlü ve 735 sayılı kararının iptalleri istemiyle açılan davada verilen 23.12.1994 günlü ve E:1992/524, K:1993/1966 sayılı iptal kararı, Danıştay 6. Dairesi'nin 7.4.1994 günlü ve E:1994/817, K:1994/1182 sayılı kararıyla, davacıların davadan feragat etmiş olmaları dikkate alınarak bozulmuş ise de; İstanbul 4. İdare Mahkemesi temyiz aşamasında davadan feragat olamayacağı gerekçesiyle bozma kararına uymayarak ısrar etmiş, iptal kararı vermiştir. 2577 sayılı İYUK'ta feragat

⁴⁵⁰ Metin Günay, **a.g.m.**

konusunda özel bir düzenleme getirilmemiş olup; Kanunun 31. maddesi hükmüyle bu konuda HUMK'a gönderme yapılmıştır. HUMK'un 91. maddesi de feragati, iki taraftan birinin talep sonucundan vazgeçmesi olarak tanımlamış; 93. maddesinde feragat beyanının dilekçe ile veya yargılama sırasında sözlü olarak yapılabileceği belirtilmiş; 95. maddesinde ise, feragatin kesin bir hükmün hukuki sonuçlarını doğuracağı hükme bağlanmıştır. 2577 sayılı İYUK'la, hiçbir ayrık düzenleme yapılmaksızın doğrudan atıf yapılan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda, temyiz aşamasında davadan feragat edilemeyeceğine ilişkin bir hüküm bulunmadığı gibi 93. maddede, "yargılama sırasında" ibaresine yer vermek suretiyle, temyiz aşamasında da davadan feragat edilebileceği kabul edilmiş bulunmaktadır.

Bu durumda, HUMK'un 91 ve devamı maddeleri uyarınca feragat, kesin bir hükmün hukuki sonuçlarını doğuracağından, mahkemece feragat dilekçesi dikkate alınarak karar verilmesi gerekirken, bozma kararına uyulmayarak önceki kararda ısrar edilmesinde hukuki isabet görülmemiştir."⁴⁵¹ gerekçesiyle mahkeme kararı oyçokluğu ile bozulmuştur.

Kamu yararına ilişkin idari işlemler hakkında ilk derece idari yargı mercii tarafından yapılan yargılama sonucunda dava konusu idari işlemin iptaline karar verildikten sonra temyiz aşamasında davacı tarafından davadan feragat edilebilir mi? Bu soruya cevap niteliğinde olan, Danıştay 6. Dairesi'nin kararında; "...Sadece davacının kişisel çıkarını ihlal eden somut, sübjektif nitelikteki işlemlerin iptali istemiyle açılan davalarda hüküm verildikten sonra karar kesinleşmeden davanın herhangi bir aşamasında davacının davasından feragat etmesinin kabul edilmesi gerekir. Zira uyuşmazlık konusu olayda kamu menfaati değil bireysel menfaat söz konusudur... Feragate ilişkin uyuşmazlık konusu olaylarda, kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünün belirlenmesinden sonra feragat hakkında karar vermek yerinde olacaktır. Örnekleme gerekirse; davacılar veya kurum ve kuruluşlar tarafından belde

⁴⁵¹ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 21.06.1996 tarih ve E:1994/868, K:1996/389 sayılı karar, yayınlanmamıştır.

veya semt sakini sıfatıyla açılmış objektif nitelikteki bir iptal davasında kamu yararı ölçütü mutlak olduğundan yerel mahkemece verilen karardan sonra davacının davasından feragat etmesi düşünülemez.

Olayda, dava konusu taşınmaza yönelik olarak yapılan imar planı değişikliğinin iptali istemiyle açılan davada imar planı değişikliğinin mevzuata aykırı olduğu sonucuna varılarak iptaline karar verildiğinden ve davanın konusu kalmadığından karar verilmesine yer olmadığına karar verildiği, davacının semt sakini sıfatıyla açtığı ve tamamen objektif nitelik taşıyan dava sonucunda idarenin hukuka aykırı işlem tesis ettiği saptanarak kamu yararının korunduğu anlaşıldığından, davada temyiz aşamasında feragat isteminde bulunulmasında kamu yararı bulunmadığından feragat istemi yerinde görülmeyle uyumsuzluğun esasına geçildi.”⁴⁵² şeklinde belirtildiği gibi kamuyu ilgilendiren işlemlere karşı açılan iptal davalarında ilk derece mahkemesi tarafından işlem hukuka aykırı bulunarak iptal edildikten sonra temyiz aşamasında davacının davasından feragat etmesi kabul edilmemektedir. Zira, mahkeme kararıyla davacının bireysel yararı değil, kamunun yararı korunmuştur. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu da temyiz aşamasında davadan feragat edileceği yönünde karar vermiştir.⁴⁵³

Danıştay 3. Dairesi, 2577 sayılı İYUK’un 31. maddesinin gönderme yaptığı HUMK’un 91. maddesinde; feragatin iki taraftan birinin netice-i talebinden vazgeçmesi olduğu, aynı Kanun’un 95. maddesinde de feragat ve kabulün kati bir hükmün hukuki neticelerini hasıl edeceği hükme bağlanmıştır.

Bu hükümler uyarınca, taraflar yargılamanın her aşamasında netice-i taleplerinden vazgeçebileceklerinden; temyiz aşamasında mahkeme kararı henüz kesinleşmeyip yargılama sürdüğüne göre, davacı lehine karar verilmiş olsa dahi, davacının davasından feragati mümkün bulunmaktadır. Davacının davasından feragat etmesi nedeniyle feragat hakkında ilk derece mahkemesi olarak vergi mahkemesi’nce karar verilmesi gerektiğinden, temyiz konusu

⁴⁵² Danıştay 6. D., 19.10.1998 tarih ve E:1998/2253, K:1998/4658 s.k., Danıştay 6. Dairesi’nin 21.10.1998 tarih ve E:1997/5443, K:1998/4768 s.k. da aynı yöndedir.

⁴⁵³ Danıştay İDDK, 14.04.2000 tarih ve E:1999/1201, K:2000/552 s. k., (Erişim) <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.js>, 16.Mayıs.2007.

Vergi Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir. ⁴⁵⁴(Danıştay 3. Dairesi'nin 15.09.1994 tarih ve E: 1994/3486, K: 1994/2710 sayılı kararı)

Uygulamada, kanuna karşın, tüzel kişiliği olmayan kamu kurum ve kuruluşlarına karşı açılan davalar onların husumetiyle yürütülüp sonuçlandırılmakta, idarenin davadan feragat ve davayı kabule yetkisi hususunda görüş ve uygulama birliği bulunmamaktadır.⁴⁵⁵

Delillerin tespitine ilişkin olarak, 2577 sayılı İYUK'un 58. maddesinin 1. fıkrası, dava açıldıktan sonra delil tespitinin ilgili idari yargı merciinden istenebileceğini hükme bağlamaktadır; dava açılmadan önceki aşama için ilgili maddede düzenleme yer almamaktadır. Bu maddenin de yeniden düzenlenerek ileride açılacak olan bir davada kullanılacak delillerin, koşulları varsa idari yargı yerlerince tespitine olanak tanınmalıdır.⁴⁵⁶ Uygulamada, 2577 sayılı İYUK'un 31. maddesindeki atıf dayanak yapılarak, dava açılmadan önce delil tespiti niteliği olmak üzere yükümlülerin adli yargıda matrah tespiti yoluna gittikleri görülmüştür. Ancak Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 15.09.1983 tarih ve 7453 sayılı kararı ile adliye mahkemelerinin tespit işleri yapmakla görevli olmadıklarına hükmetmiştir. Yazılı yargılama usulünün uygulandığı idari yargıda HUMK'ta yer alan hakimin reddi talebinin hangi sürede yapılacağına ilişkin hükümlerinin uygulanmasına olanak bulunmadığından, idari yargıda reddi hakim talebinin hangi süre içinde yapılacağı düzenlenmelidir.⁴⁵⁷ HUMK'a yapılan atıf konuları arasında ilgi çeken bir diğeri de, bilirkişiye başvurmadır. Yukarıda etraflıca anlatılan bu müessesenin de yeniden gözden geçirilerek düzenlenmesi gerekmektedir.

2.7. Vergi Uyuşmazlıklarında Dava Açma Sürelerinin Düzensiz Oluşu

⁴⁵⁴ Mehmet Kayhan , “Danıştay Üçüncü ve Yedinci Daire Kararları Işığında Davadan Feragat”, **Yaklaşım Dergisi**, 2006, S:165.

⁴⁵⁵ Harun Çetintemel, “İlk Derece Yargı Yerlerinin Sorunları”, DD., S:68-69, 1988, s.21.

⁴⁵⁶ Metin Günay, **a.g.m.**

⁴⁵⁷ Metin Günay, **a.g.m.**

Yargı organlarında görüşülen her türlü davalarda dava açma süresi ve sürenin başlaması ile ilgili kanun hükümleri davanın görüşülebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Sürenin geçirilmesinden sonra dava yoluyla bir hakkı sağlamak mümkün olmadığı için süreler davanın esasına eş değer bir önem taşımaktadır. Bu nedenle yargı yoluna başvurulmak istendiğinde süresi içinde hareket etmek zorunlu olmaktadır⁴⁵⁸.

Vergi davası, belirlenmiş süreler içinde açılmalıdır. Belirlenen süreler içinde dava açılmaması durumunda, ilgilinin dava açma hakkı ortadan kalkmaktadır. Yani vergi davası için belirlenen süreler "hak düşürücü" sürelerdir. Vergi mahkemelerinde vergi davası açma süresi 30 gündür. Danıştay'da ilk derece mahkemesi olarak iptal davası açılması durumunda dava açma süresi 60 gündür.

Özel kanunlarda dava açma konusunda ayrı süreler gösterilmesi durumunda, özel kanunlarda belirtilen süreler geçerlidir. VUK Mükerrer 49. madde uyarınca, takdir komisyonlarının tespitleri ve bina metrekare normal inşaat maliyetleri hakkındaki tespitlere karşı açılacak davalarda, dava açma süresi 15 gündür.

Uzlaşmaya

başvurulmuş ve uzlaşmanın sağlanamamış olması durumunda, dava açma süresi dolmuş yada sürenin dolmasına 15 günden az bir süre kalmışsa, dava açma süresi uzlaşmanın sağlanamadığına ilişkin tebliğden itibaren 15 gündür.

6183 sayılı AATUHK

uyarınca gerçekleştirilen ihtiyati tahakkuk ve ihtiyati haciz işlemleriyle ödeme emirlerine karşı dava açma süresi 7 gündür. 2577 sayılı İYUK'un 10. maddesi uyarınca, idareye yapılan başvurularda 60 günlük bekleme süresinin bitiminden sonra idare tarafından cevap verilmesi durumunda, dava açma süresi, bu cevabın tebliğinden itibaren 60 gündür.

VUK'un 124. madde hükümleri gereğince; düzeltme talebi reddedilen yükümlülerin şikayet yoluyla Maliye Bakanlığı'na başvurmaları durumunda, Bakanlığın cevabının tebliğinden itibaren dava

⁴⁵⁸ Eşref Sevim, "Vergi Mahkemesinde Dava Açma-İtiraz ve Temyiz Etme Süreleri", **Vergi Dünyası**, Kasım 1988, S.87, s.29.

açma süresi 60 gündür. VUK, İYUK ve AATUHK'da çok farklı süre hükümlerine yer verildiği görülmektedir. Elbetteki bu kadar çok olan süre hükmünün kavranması kolay, değildir. Örneğin tarh aşamasında otuz gün olan vergi davası açma süresi, tahsil aşamasında, ödeme emrine karşı açılacak davada yedi güne inilmektedir. Sürelere ilişkin hükümlerde tekdüzeleşmeye gidilmesi yerinde olacaktır.⁴⁵⁹

2.8.Vergi Yargılaması Usul Hukukunun Tek Olmaması

Vergi yargısının usul hükümleri yönünden bir diğer önemli sorun da vergi yargılaması usul hukukunun tek olmamasıdır.

Temelde vergi yargılamasında geçerli olan 2577 sayılı İYUK'un 31. maddesinde HUMK ile VUK' nun uygulanacağı haller belirtilmiştir. Dava açılmasından yargılamanın yapılmasına kadar tüm müesseselerin ayrı ayrı usul hukuklarında düzenlenmiş olması, yargılama usulünün karmaşık olmasına neden olmaktadır.

Bu karmaşıklığa son vermenin yolu, vergi yargılamasının usul hükümlerinin tek bir kanunda toplanması ile mümkündür.

3. VERGİ YARGISINDAKİ KANUN YOLLARININ GENEL HUKUKTA YER ALAN KANUN YOLLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI

Vergi yargılaması hukuku kurumlar bakımından medeni yargılama hukukuna, ilkeler yönünden ise ceza yargılaması hukukuna yakındır. 2577 sayılı İYUK'un 31. maddesinde HUMK'a yapılan yollama, vergi yargılaması hukukunda medeni yargılama hukukunun bazı kurum ve kurullarında yararlanma imkanı vermektedir. Vergi hukukunun kamu hukuku niteliği de ceza yargılaması hukuku ilkelerinden bazılarının vergi yargılaması hukukunun özellikleri de dikkate alınarak benimsenmesi sonucunu doğurur.⁴⁶⁰

⁴⁵⁹ Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Ankara-1992, s.222.

⁴⁶⁰ Yusuf Karakoç, a.g.e., s.186.

3.1. Konuları Bakımından

Ceza yargılaması faaliyeti; kişinin, “devletin olmaması” gereken olarak öngördüğü suç tiplerine uymadığı şüphesi taşıyan bir fiili üzerine başlar ve gerçeğin bulunması yani somut adaletin sağlanmasına yönelik olarak dava açılması veya açılmamasına karar verilmesiyle son bulur. Bu bağlamda, “Ceza yargılamasının amacı, bir yandan suçluların cezalandırılması iken öte yandan suçsuzun korunması ve yargılamanın yasalara, yargılama kurallarına ve adil yargılanma hakkına uygun cereyan etmesini sağlamaktır.”⁴⁶¹

Medeni yargının konusunu, hukuk mahkemelerinin özel hukuk alanındaki yani kişiler arasındaki uyuşmazlıkların çözümüne yönelik olarak gerçekleştirdiği yargısal faaliyetleri oluşturur.

İdari yargının konusunu ise, idare mahkemelerinin idarenin işlem ve eylemlerini denetlemeye yönelik idare ve kişiler arasındaki uyuşmazlıkların çözümüne yönelik yargısal faaliyetleri oluşturur.

3.2. Uygulanan İlkeler Bakımından

İdari yargıda ve ceza yargısında re’sen araştırma ilkesi uygulanırken, medeni yargılama hukukunda, yargılama esas itibarıyla tarafların iddia, delil ve def’ileri çerçevesinde yürütülür ve re’sen araştırma ilkesi bir istisnadır. Bu nedenle, re’sen araştırma ilkesinin uygulanabileceği haller için kanunda açık bir hüküm bulunmalıdır.⁴⁶²

İdari yargıda yazılılık ilkesi uygulanırken, medeni yargıda kural olarak şifahilik (sözlülük) ilkesi uygulanır ve duruşma yapılması istisnalar dışında zorunludur. Yargılama hukukunun çeşitli dallarında, ulaşılmak istenen amaca bağlı olarak değişik ilkelere yer verilmekte ve uygulanmaktadır. Günümüzde, medeni yargılama hukukunda taraflarca hazırlama yani tasarruf ilkesinin egemen olduğu, ancak bunun re’sen araştırma ilkesinin uygulanmasına yönelik bazı istisnalarla yumuşatıldığı kabul edilmektedir.

⁴⁶¹ Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, Vedat Kitapçılık, 2005, s.5.

⁴⁶² Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku**, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 1999, s.326.

Buna karşılık ceza yargılama hukukunda ve idari yargılama hukukunda re'sen araştırma ilkesi egemendir. Gerçekten, yargılama hukukunun bu dallarında kamu hukukunun uygulaması söz konusu olup kamu düzeninin sağlanması amaçlandığından mahkemenin kendiliğinden gerek gördüğü hususları araştırma yoluna gitmesi ya da dikkate alması imkanı vardır. Bu ilke, hem delillerin sayı olarak sınırlandırılmasına, hem de değerlendirilmesinin kısıtlanmasına engel olmakta dolayısıyla, takdiri delil sistemine ve buna bağlı olarak delil serbestisi ilkesine zemin hazırlamaktadır

3.3. Temyiz Nedenleri Bakımından

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İdari Yargılama Usulü Kanunu temyiz nedenlerini tek tek saydığı halde, Ceza Muhakemesi Kanunu, öncelikle temyiz sebebini hükmün hukuka aykırı olması şeklinde belirtmiş, maddenin devamında ise tek tek mutlak bozma nedenlerini saymıştır.

İdari yargılama veya ceza yargılama hukukundan farklı olarak medeni yargılama hukukunda, taraflar arasındaki sözleşme de maddi hukuk kavramı kapsamına dahildir ve bu sözleşme hükümlerine uygun karar verilmemiş olması da temyiz sebebidir. (HUMK m. 437)

Burada, HUMK'ta temyiz sebebi olarak sayılan dava şartlarına aykırılık konusuna da değinmek yararlı olacaktır. Dava şartları, mahkemenin davanın esası hakkında inceleme yapabilmesi için, varlığı veya yokluğu, mutlaka gerekli olan şartlardır. Bu kurum, medeni yargılama hukukuna ait bir kurumdur. Ancak, HUMK'ta açıkça düzenlenmemiştir. Amacı ise, bir davanın esası hakkında incelemeye geçilebilmesi için, gerekli olan bütün şartları ve bunların incelenmesi usulünü tespit etmek, böylece davaların daha çabuk, basit ve ekonomik bir şekilde çözümüne katkı sağlamaktır. Hakimin dava şartlarının bulunup bulunmadığını kendiliğinden gözetmesi gereklidir. Çünkü, bu şartlar kamu düzeni ile ilgilidirler. Medeni yargılama hukukundaki dava şartları; görev, yetki, hukuki yarar, kesin hüküm bulunmaması gibi hususlardır.

İdari yargılama hukukunda ise dava şartları adlı bir usul kurumu bulunmamaktadır. Bu kavram, 2577 sayılı İYUK'ta ve Danıştay kararlarında kullanılmamaktadır. Ancak, medeni yargılama hukukunda dava şartı olarak kabul edilen hususların hepsi, 2577 sayılı İYUK'un 14. maddesinde tek tek sayılmıştır. İdari yargı mahkemeleri, bir davanın esasını incelemeden önce, bu maddedeki hususlar yönünden ilk inceleme yaparlar. Bunlar; görev, yetki, ehliyet, kesin ve icrai bir işlem olması, süre, idari merci tecavüzü olup olmadığı, husumet ve dava dilekçesinin usulüne uygun olup olmadığı gibi hususlardır. Bunlardan bazılarında eksiklikler veya bazılarının varlığı tespit edilirse, 15. maddedeki yaptırımlar uygulanır. Örneğin mahkeme, davacının dava açmada hukuki yararının olmadığını tespit ederse, davanın esasına geçmeden, davayı bu sebeple reddeder. Danıştay da temyiz incelemesinde, mahkemenin bu hususları, yani ilk incelemeyi, doğru yapıp yapmadığını inceler ve kararın bozulmasını gerektiren bir aykırılık tespit ederse, kararı bozar. Çünkü bu hususlar, idari yargılama hukukunda kamu düzenini ilgilendiren hususlar olarak kabul edilir ve yargılamanın her aşamasında re'sen dikkate alınır. Görüldüğü gibi, idari yargılama hukukunda dava şartları kavramı kullanılsa da, fiilen bu şartlar başka bir kavram (ilk inceleme) adı altında bulunmaktadır.

Ayrıca Hukuk yargılaması, Ceza yargılaması usulü ve doktrinde mutlak usulsüzlük diye ifade edilen ve kararın mutlaka bozulmasını gerektiren usule aykırılıklar gibi bir ayırım İYUK'ta yoktur. Usul hükümlerinden hangisinin kararın bozulmasına etkisi olduğuna, hangisinin kararın bozulmasına etkili olmadığına Danıştay karar vermektedir.

3.4. Eski Hale İfade İlişkin Düzenleme Bakımından

HUMK'un 166. ve 174.maddesi, CMK'nın ise 40. ve 42. maddeleri arasında, "eski hale getirme" usulü düzenlenmiştir.

Medeni yargılama ve ceza yargılama hukukunda eski hale getirme usulü uygulanmakla beraber, bu usul, idari yargılama hukukunda uygulanmamaktadır. Yani, idari yargılama hukukumuzda, temyiz süresini geçiren tarafın özür belirterek, temyiz yoluna yeni bir başvuru hakkı talep

etmesi kabul edilmemektedir. Kendi iradesi dışında bir sebeple temyiz başvuru süresini kaçıran taraf, eski hale getirme usulünden yararlanarak temyiz yoluna başvuramaz.

3.5. Mücbir Sebebe İlişkin Düzenleme Bakımından

HUMK ve CMK'da sürelerin elde olmayan sebeplerle kaçırılması yani ağır hastalık, yer sarsıntısı, yer kayması veya su basması hatta vekilin ağır hastalık hali bile o kişinin süresinde yapamadığı işlemi sonradan yapma imkanı verebilmek için eski hale getirme kurumu kabul edilmiştir. Yani süreyi mücbir sebeple kaçıran kişi için telafi imkanı tanınmıştır. VUK'da da buna benzer telafi imkanı veren, mücbir (zorlayıcı) sebeplerin ilgililerince ispatlanması durumunda vergisel ödevlerle ilgili sürelerin kesileceği kurala bağlanmıştır. Ancak böyle bir düzenleme 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yer almamıştır.

3.6. Feragat Hükümleri Bakımından

HUMK'ta ve CMK'da bir taraf, kanun yolu hakkı doğduktan sonra kanun yoluna başvuru süresi içinde veya kanun yoluna başvurduktan sonra da kanun yolu talebinden feragat edebilir. Ancak idari yargıda kişisel çıkarları ihlal eden somut ve subjektif nitelikli davalarda bu hüküm aynen uygulandığı halde objektif nitelikli, kamunun menfaatini ilgilendiren davalarda idari yargı yerlerince verilen iptal kararlarından sonra davadan feragat edilemez.

3.7. Kanunda Olağan ve Olağanüstü Kanun Yolu Ayrımı Yapılıp Yapılmaması Bakımından

CMK'da yer alan kanuni düzenlemede olağan ve olağanüstü kanun yolu ayrımı yapıldığı halde HUMK ve İYUK'ta böyle bir ayrım yapılmamıştır. Ancak teoriden ve uygulamadan böyle bir ayrımın yapıldığı sonucuna varılmaktadır.

3.8. Kanun Yoluna Başvurunun İhtiyariliği Bakımından

İdari yargıda ve medeni yargıda, bazı kararların kendiliğinden üst mahkemede incelenmesi durumu söz konusu değildir. İdari yargıda ve medeni yargıda temyiz yoluna başvuru ihtiyaridir. Ancak tarafların temyiz talebinin varlığı halinde, mahkeme kararları Danıştay'da veya Yargıtay'da temyizen incelenebilir. Ancak ceza yargılaması hukukunda eski kanuni düzenlemede yer alan bazı davalar için öngörülen kendiliğinden temyiz yani otomatik temyiz, yeni kanuni düzenlemede istinaf kanun yolu için düzenlenmiş, on beş yıl ve daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümler bölge adliye mahkemelerince re'sen incelenmesi sağlanarak otomatik istinaf imkanı getirilmiştir.

3.9. Kanun Yoluna Gidilebilen Kararların Niteliği Bakımından

İYUK ve HUMK'ta kanun yoluna sadece mahkemelerin nihai kararlarına karşı gidilebildiği ve ara kararlara karşı kanun yolu düzenlenmediği halde CMK'ta ara kararlara karşı gidilebilen "İtiraz" kanun yolu düzenlenmiştir. İYUK'ta yer alan "İtiraz" nihai kararlara karşı gidilen bir kanun yolu olup yine idari yargıda düzenlenen yürütmenin durdurulması kararlarına yapılan itirazdan farklıdır. Yürütmenin durdurulması kararlarına yapılan itiraz bir kanun yolu olmayıp ara kararlara karşı gidilebilen bir yoldur.

3.10. Kanun Yoluna Başvuru Sürelerinin Başlangıcı Bakımından

İYUK'ta sürelerin tebliğden itibaren işlemeye başlayacağı düzenlenmişken, HUMK (md. 160) ve CMK'da (md. 273) sürelerin tefhim veya tebliğden itibaren başlayacağı düzenlenmiştir. Süre, karar tarafların huzurunda verilmişse tefhimden itibaren, karar taraflar yokken verilmişse tebliğden itibaren başlar.

3.11. Kanun Yoluna Başvuran Kişiler Bakımından

İdari yargıda ve medeni yargıda kanun yoluna davanın tarafları başvurabilecekken, ceza yargısında, Cumhuriyet savcısı, şüpheli veya sanık, şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi, davaya katılan, katılma istemi karara bağlanmamış veya reddedilmiş olan, katılan sıfatını alabilecek

biçimde suçtan zarar görmüş olup da duruşmadan haberdar edilmemiş bulunan ve bunların kanuni temsilcileri kanun yoluna başvurabilir.

3.12. Kanun Yoluna Kötü Niyetli Başvuru Bakımından

HUMK'un 426 ve 434. maddesinde istinaf ve temyiz kanun yoluna kötü niyetli başvuru halinde para cezasına hükmedileceği düzenlenmişken, İYUK ve CMK'da bu yönde herhangi bir düzenleme yapılmamış ve bir yaptırım düzenlenmemiştir.

3.13.Yargılamanın Yenilenmesi Talebinin Reddi Halinde Uygulanan Yaptırımlar Bakımından

HUMK'ta yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi halinde para cezasına hükmolunacağı düzenlenmiştir.(HUMK m.454) İYUK ve CMK'da böyle bir düzenleme yapılmamıştır.

3.14. Kanun Yararına Bozma (Temyiz) Kararının Resmi Gazete'de Yayınlanması Bakımından

HUMK ve İYUK 'ta kamu yararına temyiz hükmün hukuki sonuçlarını ortadan kaldıramayacağı düzenlenmişken, CMK'da Bu yolla verilecek kararlar sanık aleyhine sonuç doğurmadığı gibi yapılacak yargılama sonucunda verilen karar sanık lehine ise sanık bundan yararlandırılır.

HUMK ve İYUK 'ta kamu yararına bozma kararının Resmi Gazete'de yayınlanması düzenlenmişken, CMK'da böyle bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

3.15. Yürütmenin Durdurulması Düzenlemesinin Bulunup Bulunmaması Bakımından

2577 sayılı İYUK'un 27. maddesinde Danıştay veya idari mahkemelerin, kanunda belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde idari işlemlerin yürütülmesinin durdurulmasına, aynı Kanunun 52. maddesinde ise mahkeme veya Danıştay

kararlarının yürütülmesinin durdurulmasına karar verilebileceği düzenlemesine rağmen HUMK ve CMK'da böyle bir düzenleme yer almamaktadır. Sadece İcra İflas Kanunu'nun 36. maddesinde icranın geri bırakılması müessesesine yer verilmiştir.

3.16. Kanun Yoluna Başvuru Sürelerinin Uzunluğu Bakımından

CMK'da istinaf ve temyiz süresi 7 gün, başsavcının itiraz için başvuru süresi 30 gündür. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 311/1-f maddesinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen ihlal kararına ilişkin bir yıllık süre içinde yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulması gerektiğini belirten sınırlamanın dışında yargılamanın yenilenmesi hususunda bir süre tayin edilmemiştir. Yasa yararına bozma için süre belirlenmemiştir.⁴⁶³

HUMK'ta istinaf ve temyize başvuru süresi 15 gündür. Yargılamanın yenilenmesi süresi ise, hükmün İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararıyla tespit edilmiş olması halinde bir yıl, diğer sebepler için ise ayrı ayrı düzenlenmiştir.

2577 sayılı İYUK'ta ise sürelerin daha uzun olduğu görülmektedir. Temyiz süresi ve itiraz süresi 30 gün, karar düzeltme süresi ise 15 gün olarak düzenlenmiştir. Yargılamanın yenilenmesinde süre 2577 sayılı İYUK'un 53/1. maddedeki sıralamaya göre (h) bendinde yazılı sebep yönünden yani aynı dava hakkında birbirine aykırı hüküm verilmesi halinde on yıl, hükmün İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararıyla tespit edilmiş olması halinde bir yıl, bunlar dışındaki sebepler için ise altmış gündür.

3.17. Kanun Yollarının Çeşidi Bakımından

İstinaf kanun yolu ceza yargısında ve medeni yargıda düzenlendiği halde idari yargıda istinaf yolu düzenlenmemiştir.

⁴⁶³ Kubilay İlhan, *Ceza Yargılamasında Yasayolları*, Ankara 2006, sf 52.

Yargıtay Başsavcısının itirazı (olağanüstü itiraz) sadece CMK'da düzenlenmiştir. HUMK ve İYUK'ta bu yol düzenlenmemiştir.

HUMK'ta ve İYUK'ta kanun yararına temyiz olarak yer alan düzenleme, CMK'da kanun yararına bozma olarak düzenlenmiştir.

İdari yargıda karar düzeltme kanun yolu halen yer aldığı halde medeni hukuk ve ceza yargısında artık karar düzeltme yolu kaldırılmış ve istinaf kanun yolu düzenlenmiştir.

3.18.Yargılamanın Yenilenmesinin Duruşmalı Yapılıp Yapılmaması Bakımından

CMK'da ve HUMK'ta yargılamanın yenilenmesinin istisnalar dışında duruşmalı olarak yapılacağı düzenlenmiştir. İYUK'ta ise taraflar ister ve yargılamanın yenilenmesi istemini inceleyecek merci uygun görürse duruşma yapılır. Duruşma istisnadır.

3.19. Sürelerin Adli Tatile Rastlaması Halinde Uzayacağı Müddet Bakımından

CMK'da adli tatile rastlayan sürelerin adli tatilin bittiği tarihten itibaren 3 gün uzayacağı⁴⁶⁴ düzenlenmişken HUMK'un 177. maddesinde ve İYUK'ta adli tatile rastlayan sürelerin 7 gün uzayacağı düzenlenmiştir.

⁴⁶⁴ Kubilay İlhan, a.g.e.s. 53, Ankara 2006

SONUÇ

İdari yargı mercileri yapacakları yargılama sonucunda idarenin yapmış olduğu işlem ve eylemlerin hukuka uygunluğunu denetleyecek ve yapılan yargılama sonucunda verecekleri nihai kararlarla uyuşmazlığı çözümleyecektir. Ya idarenin işlem ve eylemlerini hukuka uygun bularak davacının talebini reddedeceklerdir ya da işlem ve eylemleri hukuka aykırı bularak, işlemleri iptal edecek, eylemlerden doğan zararı da tazmine karar verecektir. İşte, ilk derece mahkemelerinin verdiği bu kararların da hukuka uygun olup olmadığının denetlenmesi gerekmektedir. Zira, hakimlerin de her gün değişen mevzuat ve toplumsal yaşam karşısında, uyuşmazlıkları hatasız olarak çözümlediklerini kabul etmek mümkün değildir. İşte, bu nedenle mahkemelerin hukuka aykırı olarak verdikleri kararları ortadan kaldırarak taraflar arasındaki uyuşmazlığın daha adil bir çözüme kavuşturulması ve hukuk uygulamasında birliğin sağlanması amacıyla kanun yolları öngörülmüştür. Yapılan bu incelemede görüldüğü gibi idari yargı düzeni içerisinde yer alan vergi yargısında düzenlenen kanun yolları ile genel idari yargıdaki kanun yolları arasında istisnalar dışında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır.

Öte yandan vergi yargılama hukuku, vergi hukukunun, özel hukuk ve ceza hukuku ile kesiştiği noktalara paralel olarak, bu hukuk dallarının yargılama usullerinden de yararlanmış, tarihi daha eski olan bu hukuk dallarının bazı kurumlarını bünyesine almıştır. Türk yargı sisteminde tüm yargı düzenlerinin ortak sorunu olan davaların geç sonuçlanması sorunu idari yargı düzeni açısından da geçerlidir. Geciken adalet adalet değildir, sözünü doğrular nitelikte, davalar neredeyse taraflar için artık bir sonuç ifade etmeyecek kadar uzun bir sürede sonuçlanır olmuştur. İlk derece yargı yerlerindeki bu gecikme Danıştay'a da yansımaktadır. Danıştay'da, temyiz ve diğer kanun yolları incelemeleri uzun bir süre sonra sonuçlandırmaktadır. Danıştay dava daireleri iş yoğunluğu sebebiyle neredeyse çalışamaz duruma gelmişlerdir. Danıştay'da şu anda yaklaşık yüz yirmi bin adet dava dosyası

bulunmaktadır. Bu kadar davanın kısa sürede sonuçlandırılması imkansızdır. İlk derece mahkemelerinde bir dava ortalama olarak bir yıl ile iki yıl arasında bir sürede sonuçlanmaktadır. Bu davanın temyiz incelemesi de, yaklaşık olarak bu kadar süre sonra bitmektedir. Yani, bir dava yaklaşık olarak 3 – 4 yıllık bir sürede sonuçlanmaktadır. Bir de Danıştay tarafından mahkemenin kararı bozulursa, o zaman bu süre daha da uzamaktadır. Bu durum başta adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılması gereğine aykırıdır. Danıştay'ın ağır iş

yükü nedeniyle temyiz yoluyla incelenen davalarda yargılama sürecinin uzadığı ve bu durum yapılan işin etkinliğini azalttığı gibi bireylerin hak arama hürriyetlerini tam manasıyla kullanamamaları gibi bir sonucu da doğurmaktadır.

Bireylerin, idari yargı yerleri önünde haklarını daha güvenli bir şekilde arayabilmeleri için, Danıştay'daki kanun yolu incelemelerinin daha kısa sürede ve daha sağlıklı bir şekilde sonuçlanması için gereken tedbirler alınmalıdır.

Danıştay'daki temyiz incelemesinin gecikmesi sorunu yeni daireler kurularak veya daha fazla hakimle çözümlenememektedir. Zira, geçmişte bu tür tedbirler alınmış ancak bunlar geçici bir süre rahatlatmış ancak daha sonra yoğunluk daha da artmıştır. Gün geçtikçe de idari yargıdaki dava sayısı artmaktadır. Avrupa Birliğine uyum kapsamında yapılan yasal değişiklikler ve toplumsal yaşamdaki gelişmeler bu artışın en önemli sebeplerinden biridir. Bu sorunun çözümü için daha köklü tedbirler almak gerekmektedir. Danıştay'ın asıl işlevi içtihat oluşturmaktır. Ancak, Danıştay dava daireleri temyiz incelemesi yaparken bir istinaf mahkemesi gibi hareket ederek, maddi olayları da yeniden değerlendirmektedir. Bunun nedeni ise, istinaf mahkemelerinin yokluğudur. Bölge idare mahkemeleri bu işlevi görmemektedir. Zira, Danıştay'ın iş yükünü artıran en önemli sebeplerden biri, yetkisi olmadığı halde, istinaf incelemesi yapar gibi maddi olayları yeniden değerlendirmesidir. Bu görev, bölge idare mahkemelerine verilirse, Danıştay sadece hukuka uygunluk denetimi yapmakla yetinerek, temyiz incelemesini daha kısa sürede sonuçlandırabilecektir. Kanun yolları sisteminde "istinaf"

yolunun benimsenmesi durumunda Danıştay istinaf görevlerinden kurtulacak, temyiz organı haline gelecek ve gerçek bir içtihat mahkemesine dönüşebilecektir. Gerçekten, sırf temyiz incelemesinin olması denetimin erdemini sağlamaz. Bunun için ayrıca, istinaf yolunun da olması gerekir.

Kararın düzeltilmesi yolunun bazı hukukçularca yargılama sürecinin uzamasına ve Danıştay'ın iş yükünün artmasına neden olduğu ileri sürülse de kaldırılması durumunda ortaya çıkabilecek sakıncalar dikkate alındığında, bu yola başvurma imkanı sınırlandırılarak istisnai hallerde başvurulacak olağanüstü kanun yolu haline getirilmelidir.

Kanun yararına temyiz yoluna başvurma imkanı genişletilerek, özellikle temyiz edilemeyerek kesinleşen BİM kararlarının hukuksal denetiminin sağlanması, bu suretle ülke çapında hukuk birliğinin oluşturulmasına katkıda bulunulmalıdır.

İdari yargılama yöntemi bağımsız ve hukuk yargılama sisteminden tamamen farklı bir özelliği olan yargılama yöntemidir. Durum böyle olmakla birlikte, hala idari usul yasamız bulunmamaktadır. İdari usul kurallarımız mevzuat içinde dağınık bir şekilde bulunmakta, bazı kurallar Danıştay içtihatları ile oluşturulmuş, bazıları da idarenin takdirine bırakılmıştır. Bir idari usul yasası çıkarılarak idarenin keyfi hareket etmesi önlenmelidir. Bu husus dava sayısını kısa sürede önemli ölçüde azaltmayacaktır ancak, mahkemelerin yaptığı, idari işlemlerin denetimlerini ve dolayısıyla Danıştay'da temyiz incelemelerini kolaylaştıracaktır.

İdari yargılama usulü Kanununun tam bir İdari Yargılama Kanunu niteliği kazanabilmesi için yalnız iptal ve tam yargı davalarına ilişkin hükümleri değil , eğer idari yargıdan ayrılamayacaksa vergi davaları, idari sözleşmelere ilgili uyuşmazlıklardan doğan davalara ilişkin hükümleri de içermesi gerekmektedir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda bölge idare mahkemeleri arasındaki içtihat farklılıklarını giderecek düzenleme yapılmalıdır. İYUK'ta içtihatların birleştirilmesi gibi bir düzenleme olmaması nedeniyle bölge idare mahkemelerince aynı konuda farklı kararların, birbiriyle ve hatta Danıştay

kararlarıyla çelişen haliyle kesinleşmesi sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bölge idare mahkemelerinin birbirine aykırı kararları için içtihatların birleştirilmesi sisteminin oluşturulması ve bu mahkemelerin bozma kararlarına karşı ısrar hakkı tanınması gerekir. Bunun için de Merkez Bölge İdare Mahkemesi adı altında Ankara'da bir üst mahkeme kurulması veya Bölge İdare Mahkemeleri İçtihatları Birleştirme ve İsrar Kararlarını İnceleme Kurulu oluşturulabilir. İYUK'un 31.

maddesi düzenlemesi sonucunda esas itibarıyla idari yargıya özgü yargılama hukuku bakımından uygulanması güç ve hatta imkansız bir takım usuli müesseseler idari yargıya ithal edilmiş, idari yargılama usulünün genel ve müstakil niteliği zedelenmiş, yargılama sürecinde tarafların iradelerinin mutlak egemen olduğu özel hukuk uyuşmazlıklarına özgü çeşitli usuli müesseselerin idari yargılamanın usulüne de aktararak re'sen yargılama rejimine kısıtlama getirilmiştir. Bu nedenle idari yargının genel ve müstakil yapısı göz önünde bulundurularak İYUK'ta bu yönde de düzenleme yapılmalıdır.

Ayrıca, idari yargılama hukukunda yer almayan "eski hale iade" kurumunun 2577 sayılı Kanun'a eklenerek, iradesi dışında bir sebeple kanun yoluna başvuru süresini kaçıran tarafa, başvuru için bir hak daha tanımak gereklidir. Zira, eski hale getirme kurumu, Anayasanın 36. maddesinde ifadesini bulan hak arama hürriyeti ile yakından ilgilidir ve bu nedenle idari yargılama hukukunda da uygulanabilmelidir. Kişinin iradesi dışında, öngörülemez nitelikte bir sebeple, temyiz yoluna başvurma süresini kaçırdığı için, bu hakkının düştüğünü kabul etmek hak arama özgürlüğünü kısıtlar niteliktedir.

213 sayılı VUK'ta açıkça düzenlendiği halde 2577 sayılı İYUK'ta yer almayan mücbir sebep kavramının İYUK'ta düzenlenmemiş olması da, hak arama hürriyetini engelleyici bir husustur. Bireyin iradesi dışında ortaya çıkan ve engel olunamayan hallerin ortaya çıkması durumunda, vergi davası açılması için öngörülen sürelerin etkilenmeyeceğinin kabul edilmesi, hukuki güvenlik ilkesini zedelemektedir. Diğer yargılama usullerinde değişik adlar altında mücbir sebeplere yer verilmişken, idari yargılamada böylesi bir düzenlemenin yer almaması çelişkili

bir durum ortaya çıkarmaktadır. Vergi yargısında, İYUK ve HUMK'ta hüküm bulunmayan durumlarda VUK'un uygulanacağı noktasından hareketle, mücbir sebeplerin bu alanda da kabul edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, kanun yollarına başvuru sonucu ortaya çıkan sorunların çözümü için mevzuatta yukarıda yer verdiğimiz değişikliklerin yapılması ile birlikte vergi yargısı sisteminin içinde yer aldığı idari yargı sisteminin top yekün revize edilmesi en uygun çözüm olacaktır.

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Uzdem; “Temyiz Davaları ve Diğer İdari Davalardan Farklılıkları ile Sonuçları”, **İdare Hukuku ve İdari Yargı İle İlgili İncelemeler III**, Danıştay Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1986.

ALAN, Nuri; “İdari Yargının Sorunları ve Çözüm Önerileri”, (Erişim)

<http://www.danistay.gov.tr> , **Danıştay Dergisi**, S:97, s.3-8

ALANGOYA, Yavuz; **Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi**, İstanbul, 1973.

ALANGOYA, Yavuz; **Medeni Usul Hukuku Esasları II**, İstanbul, 2001.

ALİEFENDİOĞLU, Ertan; “İdari Yargıda İki Sorun”, (Erişim)

<http://www.danistay.gov.tr>, **Danıştay Dergisi**, S:113, s.3-6

ANSAY, Sabri Şakir; **Hukuk Yargılama Usulleri**, Ankara,1957.

ANSAY, Sabri Şakir; **Hukuk Yargılama Usulleri**, Ankara,1960.

ARAL, Rüştü; “Temyiz Davaları” **Yüzyıl Boyunca Danıştay**, 1868 - 1968, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara,1986.

ARSLAN, Ramazan;**Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi**, Turhan Kitabevi, Ankara,1977.

ARSLAN, Murat; "Türk Vergi Yargısı Sisteminde Olağanüstü Kanun Yolları",
Sayıştay Dergisi, S:53.

ASLAN, Zehreddin, BERK, Kahraman; **İdare Hukuku ve İdari Yargıya İlişkin Temel Kanunlar**, İstanbul, 2002.

AYDIN, Tuncay, ÖZDEŞ, Orhan, BAŞPINAR, Recep; "İdari Yargılama Usulü"
Yüzyıl Boyunca Danıştay, 1868-1968, Ankara, 1968, s.721 – 722.

BAŞPINAR, Ahmet; "İdari Yargıda Makul Süre İçin Öneriler", (Erişim)
<http://www.danistay.gov.tr> , **2004 Yılı İdari Yargı Sempozyumu**.

BELGESAY, M. Reşit; **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, C.II,
İstanbul, 1939.

BEREKET, Zuhale ; "**İdari Yargılama Usulü Açısından İstinaf ve Kabulü Sorunu**", (Erişim) <http://www.danistay.gov.tr>.

BİLGE, Necip; **Medeni Yargılama Hukuku**, Ankara,1965.

BİLGE, Necip; **Medeni Yargılama Hukuku**, Ankara,1967.

BİLGE, Necip; **Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme**, Ankara,
1973.

BİLGE, Necip, ÖNEN, Ergun; **Medeni Yargılama Hukuku Dersleri**, A.Ü.H.F. Yayınları, No:422, Ankara,1978.

BİLGİN, Pertev; **İdare Hukuku Ders Notları**, İstanbul, 1995.

CANDAN, Turgut; **Vergi Suç ve Cezaları**, Ankara, 1995.

CANDAN, Turgut; **Kanuni Temsilcinin Vergi ve Diğer Kamu Alacaklarından Sorumluluğu**, Ankara, Şubat, 2006.

CANDAN, Turgut; **Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Ekim, 2005.

COŞKUN, Sabri, KARYAĞDI, Müjgan; **İdari Yargılama Usulü**, Ankara, 2001.

ÇAĞLAYAN, Ramazan; **İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması**, 2. Baskı, Ankara, 2001.

ÇAĞLAYAN, Ramazan; **İdari Yargıda Kanun Yolları**,Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2007.

ÇAĞLAYAN, Ramazan; **İdari Yargıda Yargılamanın Yenilenmesi Sebepleri ve Sınırlılığı**, www.idare.gen.tr/cağlayan.

ÇETİNTEMELE, Harun; "İlk Derece Yargı Yerlerinin Sorunları", **Danıştay Dergisi**, Yıl.1988, S:68-69.

ÇIRAKMAN, Erol; “Danıştay’ın 130.Yılı”, **Yaklaşım Dergisi**, Y:6, S:66.

DERBİL, Süheyp; **İdare Hukuku**, Yeni Desen Matbaası, Ankara,1959.

DOĞRUSÖZ, A.Bumin; “Mali Tatil Ne Getiriyor”, **Yaklaşım Dergisi**, Nisan
2007, Sayı: 172

EREM, Faruk; **Ceza Usul Hukuku**, Ankara, 1970.

EREM, Faruk; **Ceza Yargılaması Hukuku**, Ankara, 1986.

EREM, Faruk; **Ceza Yargılaması Hukuku**, Ankara, 1988.

ERKUT, Celal; “İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama
Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu”, (Erişim)
<http://www.danistay.gov.tr> , **2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumu**.

ERKUT, Celal, SOYBAY, Selçuk; **Anayasa ve İdari Yargılama Hukukuna
İlişkin Kanunlar**, Filiz Kitapevi, İstanbul,1995.

ERKUT, Celal, SOYBAY, Selçuk; **Anayasa ve İdari Yargılama Hukukuna
İlişkin Kanunlar**, Yenilenmiş 4. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1999.

EROĞLU, Hamza; **İdare Hukuku Genel Esaslar** : İdari Teşkilat ve İdarenin
Denetlenmesi, 3. Baskı, Ankara 1978.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref; **Yönetmelik Yargı**, Turhan Yayınevi, Ankara,1990.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref; **Yönetmelik Yargı**, Turhan Yayınevi, Ankara,1996.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref; **Yönetmelik Yargı**, Turhan Yayınevi, Ankara, 2001.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref; **İdari Yargıda Kararın Düzeltilmesi**, AÜSBFD, C.XX, S.4., 1965.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref; “Batı Avrupa İstinaf Mahkemeleri ve Türkiye’imiz”, **Adalet Dergisi**, Ocak, 1995, Yıl. 46, S:1.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, TAN, Turgut; **İdare Hukuku – İdari Yargılama Hukuku**, C. II, Ankara, 1999.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, DİNÇER, Güven; **İdari Yargılama Usulü**, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2001.

GÜNDAY, Metin; “**Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin idari Yargıda Uygulanma Alanı**”, (Erişim) <http://www.danistay.gov.tr>.

GÜRDOĞAN, Burhan; “**Tashihi Karar Müessesesi**”, Ahmet Esat Arsebük’ün Hatırasına Armağan, 1958.

GÜRELLİ, Nevzat; **Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik**,1967.

HONDU, Selçuk; “İdari Yargılama Usulünde Israr”, **Danıştay Dergisi**, S:60 – 61, Yıl,1986.

HONDU, Selçuk; “**Bölge İdare Mahkemelerinin Oluşumu ile İlgili Sorunlar**”, 1.Ulusal İdare Hukuku Kongresi, 1. Kitap, Danıştay Yayını, No:53, Ankara, 1991.

İLHAN, Kubilay; **Ceza Yargılamasında Yasayolları**, Ankara, 2006.

KARAASLAN, Ali; “Bağımsız Vergi Yargısı ve Yeni Yasal Düzenlemeler”, **Vergi Dünyası**, Haziran,1982, S:10, s.42-43.

KARADENİZ, Salim; “Mali Tatilin Getirdikleri”, **Yaklaşım Dergisi** , Ağustos 2007, Sayı: 176

KARAFAKİH, İ.Hakkı; **Hukuk Usulü Muhakemeleri Esasları**, Ankara,1952.

KARAKOÇ, Yusuf; **Vergi Yargılaması Hukukunda Süreler**, 2000.

KARAKOÇ, Yusuf; **Vergi Sorunlarının/Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları**, 2007.

KARAVELİOĞLU, Celal; **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Trabzon,1996.

KARAVELİOĞLU, Celal; **İdari Yargılama Usulü Kanunu**, C. II, 5. Baskı, 2001.

KAYHAN, Mehmet; “Danıştay Üçüncü ve Yedinci Daire Kararları Işığında Davadan Feragat”, **Yaklaşım Dergisi**, 2006, S:165

KÖSEBALABAN, Atıf; **Vergi Hukukundaki Gelişmeler Konulu Toplantı**, Gelirler Genel Müdürlüğü, 7-10 Ekim 1991, Marmaris.

KUMRULU, Ahmet; “**Vergi Yargısında Sorunlar**”, VI. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumu”, Çeşitli Açılardan Vergileme ve Sorunlar” Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü, 21-23 Mayıs 1990, Lara-Antalya.

KUNTER, Nurullah; **Ceza Muhakeme Hukuku**, İstanbul, 1970.

KUNTER, Nurullah; **Ceza Muhakeme Hukuku**, 9. Baskı, İstanbul, 1989.

KUNTER, Nurullah, YENİSEY, Feridun; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 11.Baskı, İstanbul, 2000.

KUNTER, Nurullah, YENİSEY, Feridun; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul, 2003.

KUNTER, Nurullah, YENİSEY, Feridun; **Ceza Muhakemesinin Yürüyüşü**, İstanbul, 2005

KUNTER, Nurullah, YENİSEY, Feridun; **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi**, 14. Baskı, 2006.

KURU, Baki; **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Ankara, 1968.

KURU, Baki; **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, IV. Cilt, 4. Baskı, 1984.

KURU, Baki; **Hukuk Usulü Muhakemeleri El Kitabı**, İstanbul, 1995.

KURU, Baki; **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, 6. Baskı, C. V, İstanbul, 2001.

KURU, Baki, ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder; **Medeni Yargılama Hukuku**, Ankara, 1997.

KURU, Baki, ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder; **Medeni Usul Hukuku**, 11. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 1999.

KURU, Baki, ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder; **Medeni Yargılama Hukuku**, Ankara, 2005.

MERMUT, Yaşar; “**Vergi Hukukundaki Gelişmeler Konulu Toplantı**”, Gelirler Genel Müdürlüğü, 7-10 Ekim 1991, Marmaris, s.164.

MUTLUER, M. Kamil; **Vergi Genel Hukuku**,

ODYAKMAZ, Zehra; **Türk İdari Yargılama Usulünde Kararlara Karşı Başvuru Yolları**, İstanbul, 1993.

ODYAKMAZ, Zehra; “İdari Yargı İle İlgili Öneriler”, (Erişim)
<http://www.danistay.gov.tr> , **2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumu.**

ONAR, Sıddık Sami; **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C.III, 3.Baskı,
 İstanbul,1966.

ORTAÇ, Rıfat; Vergi Yargı Sistemimizde Yargılamanın Yenilenmesi,
Yaklaşım Dergisi, 1997, s.59.

ÖZAY, İl Han; **Gün Işığında Yönetim**, İstanbul, 1996.

ÖZBALCI, Yılmaz; **Vergi Davaları**, İstanbul, 2000.

ÖZBEK, Veli Özer; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara,
 2006.

ÖZYÖRÜK, Mukbil; **İdare Hukuku Dersleri** (Ders Notu- Teksir),
 Ankara,1972-1973.

ÖZYÖRÜK, Mukbil; **İdare Hukuku – İdari Yargı Ders Notları**, Ankara, 1977.

PEKCANITEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz, ÖZEKES, Muhammet;**Medeni Usul
 Hukuku**, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2001.

POSTACIOĞLU, İlhan; **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, 5. Baskı, İstanbul,
 1970.

- POSTACIOĞLU, İlhan; **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, İstanbul, 1975.
- SARAÇ, Osman; “Vergi Hukukunda Bilirkişilik”, **Yaklaşım Dergisi**, Mart 2005, S:20.
- SEVİM, Eşref; Vergi Mahkemesinde Dava Açma-İtiraz ve Temyiz Etme Süreleri, **Vergi Dünyası**, Kasım, 1988, S:7.
- SÖNMEZ, Erdal; “Vergi Yargısında Yürütmeyi Durdurma Müessesesi”, **Yaklaşım Dergisi**, Haziran, 2006, S:162.
- ŞENSOY, Naci; “**İstinaf**”, İHFM., C:12, S: 4, 1946.
- TANER, Tahir M.; **Ceza Muhakemeleri Hukuku**, İstanbul,1955.
- TAŞ, Metin; “**Mücbir Sebepler Dava Açma Süresini Etkiler mi?**” (Erişim),<http://www.yaklaşım.com/mevzuat/dergi/makaleler>.
- TOROSLU, Nevzat; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara, 1999.
- TOSUN, Öztekin; **Temyiz Kararlarına Karşı Kanunyolları**, İstanbul, 1973.
- TOSUN, Öztekin;“**Ceza Muhakemesi Hukukunda Kanun Yollarının Çeşitleri**”, İHFM. 1970.

TUNCAY, Aydın; '**İdare Hukuku ve İdari Yargının Bazı Sorunları**', Ankara, 1972, Danıştay Yayınları, s.242.

ULUATAM, Özhan; **Örnekler, Belgeler ve Mahkeme Kararlarıyla Vergi Hukuku Genel Esasları ve Vergiler**, Ankara,1995.

ÜSTÜNDAĞ, Saim; **Medeni Yargılama Hukukunda Kanun Yolları ve Tahkim**, 3. Baskı, İstanbul, 1971.

ÜSTÜNDAĞ, Saim; **Medeni Yargılama Hukuku** , İstanbul, 1989.

ÜSTÜNDAĞ, Saim; **Medeni Yargılama Hukuku**, 4. Baskı, İstanbul, 2000.

Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
Ankara-1992, s.222.

YAĞMURLU, TAHSİN; "**İdari Yargının Dünyada Bugünkü Yeri**", II. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, 10-14 Mayıs 1993, Ankara, s.243.

YAŞAR, Osman; **Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu**, Ankara, 2005.

YENİCE, Kazım, ESİN, Yüksel; **Açıklamalı-İçtihatlı-Notlu İdari Yargılama Usulü**, 1983.

YENİSEY, Feridun; **Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf ve Tekrar Kabulü Sorunu**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 979.

YET, Orhun; “**İdari yargıda Yapısal Değişim**”, (Erişim)
<http://www.danistay.gov.tr>.

YET, Orhun; “İdari Yargının Etkinliğine İlişkin Sorunlar”, (Erişim)
<http://www.danistay.gov.tr>, **2000 Yılı İdari Yargı Sempozyumu**.

YET, Orhun; “İlk Derece Mahkemelerinin Kuruluşunun 17. Yılında İdari Yargının Sorunları ve Çözüm Önerileri”, (Erişim)
<http://www.danistay.gov.tr>, **Danıştay Dergisi**, S:99.

YET, Orhun; “**İdari Yargının Sorunları ve Çözüm Önerileri**”, (Erişim)
<http://www.danistay.gov.tr> .

YILMAZ, Ejder; **Hukuk Sözlüğü**, Ankara, 2001.

YILMAZ, Ejder; **Olağanüstü Temyiz**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2003.

YILMAZ, Zekeriya; **Ceza Muhakemesi Kanununun Getirdiği Yenilikler ve Yargılama Sistemi**, Ankara, 2007.

YORGANÇ, Erçetin; “**Danıştay Yargılama Usulünde Resen İnceleme Yetkisi**”, İdare Hukuku ve İdari Yargı İle İlgili İncelemeler I, Ankara, 1976, s. 219.

YURTCAN, Erdener; **Ceza Yargılaması Hukuku**, İstanbul, 1986.

YURTCAN, Erdener; **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi ve İlgili Mevzuat**, C.II, İstanbul, 1988.

YURTCAN, Erdener; **Ceza Yargılaması Hukuku**, İstanbul, 1991.

YURTCAN, Erdener; **Ceza Yargılaması Hukuku**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005.

YÜCE, Tufan; **Türk – Alman Ceza Muhakemeleri Hukukunda Kanun Yolları**, Ankara, 1967.

ÖZET

[BUYURAN, Yasemin]. [Vergi Yargılamasında Kanun Yolları], [Yüksek Lisans Tezi], Ankara, [2008].

Bu çalışmada, “Vergi Yargılamasında Kanun Yolları” konusu incelenmeye çalışılmıştır. Ülkemizde vergi yargısı, idari yargı bünyesinde yer aldığı ve aynı usul kanunu ile düzenlendiği için, kaçınılmaz olarak, vergi yargılamasında yer alan kanun yollarının incelenmesi sırasında, idari yargıda yer alan kanun yollarının bir parçası oldukları gerçeğinden hareket edilmiş ve inceleme 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunundaki düzenlemeler esas alınarak yapılmıştır.

İdari yargılama hukukunun temel gayesi, idarenin işlem ve eylemlerinin hukuka uygunluğunu denetlemektir. Böylece, idarenin hukuka uygun hareket etmesi sağlanarak hukuk devleti ilkesinin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

İşte idarenin işlem ve eylemlerinin hukuka uygunluk denetimini idare ve vergi mahkemeleri yapar. Ancak mahkemelerin de bu denetimi yaparken yürürlükteki hukuku yanlış uygulama veya yorumlama olasılığı her zaman söz konusudur. Bu nedenle hukuka aykırı yargı kararlarının ortadan kaldırılarak taraflar arasındaki uyuşmazlıkların hukuka uygun ve adil olarak çözüme kavuşturulması ve hukuk uygulamasında birliğin sağlanması için hukuk sistemi içinde “kanun yolu” düzenlemesi yapılmıştır.

İdari yargı düzeni içerisinde yer alan vergi yargısında düzenlenen kanun yolları ile genel idari yargıdaki kanun yolları arasında istisnalar dışında önemli bir farklılık bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler

- 1. İdari işlem**
- 2. Mahkeme**
- 3. Karar**
- 4. Hukuka uygunluk**
- 5. Danıştay**

ABSTRACT

[BUYURAN, Yasemin]. [Legal Ways at Jurisdiction of Tax], [Master Dissertation], Ankara, [2008].

“Legal Ways at Jurisdiction of Tax” was examined in the current study. As jurisdiction of tax was taken place within administrative jurisdiction was arranged the same law, it was indispensably considered as a part of ways of laws taken place within the administrative jurisdiction during the examination of the legal ways taken place within the jurisdiction of tax and the examination was carried out taking the regulations the Law of Administrative Jurisdiction with the number of 2577 into consideration.

The basic purpose of the law of administrative jurisdiction is to inspect the legality of the acts and actions of the administration. In this way, it was aimed to provide the administration with acting in legality in terms of law and thus realizing the principle of the state of law.

The inspection of the legality of the administration to the law was conducted by administrative and tax courts. However, it is always likely that courts could apply and comment laws in effect incorrectly. Therefore, a regulation of “way of law” was arranged within the legal system in order to solve the disagreements between the parties in a legal and fair way and obtain the unity within the application of law by eliminating illegal verdicts.

There is no significant difference between the ways of law arranged in the jurisdiction of law within the arrangement of jurisdiction and the ways of law within general administrative jurisdiction with some exceptions.

Key Words

1. Administrative act
2. Court
3. Verdict
4. Legality
5. Council of State